

DLOUHODOBÝ KONCEPČNÍ ROZVOJ VÝZKUMNÉ ORGANIZACE

OBLAST XI. TÉMATICKÉ PRŮZKUMY PAMÁTEK

DÍLČÍ CÍL XI.1 VÝZKUMY SPECIFICKÝCH MOVITÝCH A NEMOVITÝCH VÝTVARNÝCH PAMÁTEK

**BAROKNÍ EXTERIÉROVÁ SKULPTURA NA ÚZEMÍ PLZEŇSKÉHO KRAJE
– OKRES ROKYCANY**

SPECIALIZOVANÁ MAPA S ODBORNÝM OBSAHEM - Nmap

PHDR. VIKTOR KOVAŘÍK, MGR. RENÁTA JEDLIČKOVÁ, PHDR. PAVEL ZAHRADNÍK A KOL., NPÚ ÚOP V PLZNI

2022

Autoři předkládaného výstupu:

PhDr. Viktor Kovařík, NPÚ ÚOP v Plzni (historik umění a památkář); Mgr. Renáta Jedličková, NPÚ ÚOP v Plzni (památkářka a specialistka GIS); PhDr. Pavel Zahradník (archivář a historik)

Odborná spolupráce:

Mgr. Terezie Bednářová, NPÚ GnŘ v Praze, historička umění a památkářka; Mgr. BcA. Zdenka Gláserová Lebedová, archivářka a historička; PhDr. Eva Němečková, Ph.D., archivářka a historička; Ing. Petr Kuneš, Ph.D., technolog a památkář; Mgr. Daniel Stráník, fotograf; Bc. Markéta Baštová, DiS., historička; BcA. Petr Círl, restaurátor; MgA. Helena Jahodová, restaurátorka

Snímky v Katalogu:

PhDr. Viktor Kovařík (pokud není uvedeno jinak)

OBSAH

ÚVODEM

..... s. 3

ÚVODNÍ UMĚLECKOHISTORICKÝ PŘEHLED. BAROKNÍ SOCHAŘSTVÍ A ŘEZBÁŘSTVÍ NA ÚZEMÍ PLZEŇSKÉHO KRAJE

..... s. 13

KATALOG JEDNOTLIVÝCH SOCHAŘSKÝCH DĚL NA ÚZEMÍ OKRESU ROKYCANY

..... s. 36

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

..... s. 362

SPECIALIZOVANÁ MAPA

..... s. 372

ÚVODEM

Barokní exteriérová skulptura na území Plzeňského kraje je interdisciplinárním projektem vznikajícím za účasti mnoha odborníků různých profesí. Výsledkem plánovaného výstupu bylo shrnutí nových dostupných informací o jedné z nejvýznamnějších kategorií sochařských památek na území Plzeňského kraje (postupně jsou plánovány okresy Plzeň-sever, Rokycany a Plzeň-město): památkově i uměleckohistoricky hodnotných sochařských děl z období 17. a 18. století. V letošním roce 2022 byly podle plánu zkoumány a dokumentovány tyto památky na okrese Rokycany. V rámci práce byly provedeny terénní průzkumy, současně probíhaly související archivní průzkumy předmětných děl a excerpty z odborné literatury. Díky tomu byla do dosud známého fondu památkově chráněných předmětných děl doplněna mj. další hodnotná sochařská a kamenosochařská díla dosud unikající pozornosti památkové péče stejně jako další díla do současnosti bohužel nedochovaná či dochovaná jen torzálně. Dílčí cíl byl tímto splněn, výsledkem je předkládaná specializovaná mapa zachycující bohatý soubor předmětných děl na území okresu Rokycany, oproti např. předchozímu roku a souboru těchto děl na území okresu Plzeň-sever samozřejmě ovšem početně slabší.

Předkládaný výstup vznikl mj. na základě dlouhodobé praxe vedoucího tohoto dílčího cíle v instituci památkového ústavu a současně z potřeb praxe konkrétního pracovníka dozorujícího kontinuálně po řadu let restaurátorské obnovy kamenosochařských děl na rozsáhlém území Plzeňského kraje. Při jeho vzniku a přípravě bylo samozřejmě přihlíženo k dosavadní dostupné existující odborné literatuře či metodikám, jejichž seznam se nalézá níže v textu. Mezi mladšími metodickými pracemi věnovanými dokumentaci drobných památek bychom mohli např. v této souvislosti jmenovat práci Petra Hrubého, Evy Altové a Antonína Kadlece z roku 2015.

Cíl a metody výzkumu

Předmětem zkoumání byla kamenosochařská díla dochovaná, torzálně dochovaná či zachycená v archivních pramenech a odborné literatuře. Při definování předmětu práce byly jako mezní časové údaje vybrána léta 1600 a 1800. Ze soupisu byla vyřazena kamenosochařská díla tvořící součást architektury, samozřejmě s určitými výjimkami vzniklými

složitým vývojem. Mezi výjimkami je možné uvést např. sochu sv. Jakuba Většího z průčelí kostela sv. Jakuba Většího v Drahoňově Újezdě (viz Katalog ID 7), která byla v minulosti vzhledem ke svému havarijnímu stavu snesena a postavena před dotyčný kostel. Další výjimku představuje i odcizená socha představující pravděpodobně sv. Jana Evangelistu z areálu zámku v Liblíně (viz Katalog ID 15) a datovaná námi do 19. století, dochovaná v současnosti pouze v kamenosochařské kopii, která byla v katalogu ponechána jen kvůli souvislosti s dalšími dvěma sochami sv. Josefa s Ježíškem a sv. Gotharda ze souboru trojice soch zapsaných v památkovém katalogu pod shodným rejstříkovým číslem. Tato nesourodá trojice soch neznámého původu byla do zámeckého areálu umístěna pravděpodobně až díky akviziční činnosti komerčního a komorního rady Emila Kučery, od roku 1931 majitele liblínského zámku a velkostatku. Další výjimkou je socha Panny Marie Immaculaty ve Zbirohu (viz Katalog ID 41), v současné podobě pocházející včetně podstavce až z konce 19. století, jejíž předchůdkyní byla ovšem socha Panny Marie (pravděpodobně Bolestné) z roku 1688, stávající též na zbirožském náměstí. Do souboru jsme nakonec zařadili též Boží muka se sochou Bolestného Krista (viz Katalog ID 34), u kterých jsou poněkud nejasné okolnosti vzniku a datace.

Současně nebyla do soupisu pojata kamenosochařská díla s tematikou mariánských, trojičních a dalších světeckých sloupů a pilířů, neboť ta byla obdobným způsobem zkoumána v minulých letech a existuje jejich publikovaný odborný katalog (Kateřina Adamcová – Zdenka Gläserová Lebedová – Viktor Kovařík – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji, Praha 2015.)

U každé barokní kamenosochařské památky byly pořízeny: aktuální fotodokumentace, došlo k vyhledání základní uměleckohistorických a historických údajů, starší fotodokumentace a obrazových pramenů. Byly prostudovány archivní prameny. V případě havarijního stavu památky byly u vybraných objektů zpracovány též odpovídající restaurátorské průzkumy a záměry, umožňující v budoucnu jejich odbornou obnovu. Pozornost byla věnována též nedochovaným či torzálně zachovaným dílům, která zůstávají významným dokladem uměleckých či řemeslných děl minulosti.

Zhodnocení výsledků výzkumu

Při podrobnějším pohledu na barokní sochařství okresu Rokycany vyvstává na vybraném území několik lokalit s poněkud vyšším výskytem předmětných sochařských děl. Řada barokních sochařských památek se dochovala např. v Rokycanech, významném městě a pozdějším centru okresu. Ještě koncem 17. století vznikly v Rokycanech např. dva sloupy se sochami sv. Václava, českého zemského patrona. Pozoruhodný je mj. sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého z prvního desetiletí 18. století osazený na Malém náměstí, u něhož jsou díky nápisům známi donátoři i rok vzniku. Další blíže nedatovaná socha téhož světce stojí v současnosti na nábřeží tzv. Padrtského potoka (viz Katalog ID 33), její původní umístění bylo původně na někdejší Páteckém předměstí poblíž kostelíka sv. Petra a Pavla, jenž byl zrušen za Josefa II. a později přestavěn na dům čp. 117/II na dnešním náměstí Františka Černého. O jejím vzniku nemáme bohužel k dispozici žádné písemné prameny. Za pozornost stojí ve městě samozřejmě monumentální pilíř se sochou Madony Assumpty a s dalšími doprovodnými sochami na Masarykově náměstí z roku 1770, kde autorem části sochařské výzdoby je dle dochované signatury sochař Václav Boura, což je vlastně v současnosti jeden z mála známých a doložených autorů těchto rokycanských barokních sochařských realizací.

Výrazným a výjimečně signovaným i datovaným kvalitním sochařským dílem je sousoší Krucifixu z roku 1758 nalézající se blízko Rokycan, v Borku u Rokycan (viz Katalog ID 1). Sousoší si objednali tři rokycanští měšťané od plzeňského sochaře Karla Legáta (1715-1783), který byl ve své době oblíbeným tvůrcem. Vzhledem k sídlu své dílny v Plzni (vlastnil dům čp. 175 v Andělské, později dům čp. 271 v dnešní Sedláčkově ulici) zásoboval Legát město i širší okolí svými realizacemi. Sousoší v Borku má v Legátově tvorbě významné postavení, zajímavé též je, že dva ze tří donátorů a rokycanských měšťanů, byli později i u vzniku monumentálního výše v textu zmíněného pilíře s Madonou Assumptou v Rokycanech.

S dvojicí barokních soch, datovaných do let 1719/20 a 1791, se lze setkat u historického tzv. švédského mostu v Dobříví. Donátorem první z nich, sochy sv. Jana Nepomuckého (viz Katalog ID 3) byl Matouš Čapek, šichtmistr (správce) zdejších císařských hutí. Na jedné ze stěn podstavce sochy světce se lze až do současnosti setkat s jinak poměrně výlučným motivem slunečních hodin, odměřujících v místě od dob baroka čas. Druhá ze soch, představující sv. Barboru, mj. patronku dobré smrti (viz Katalog ID 4), pochází až z roku 1791 a osazuje parapet téhož mostu přes Padrtský potok.

Ikonograficky zajímavým sochařským dílem je sousoší Piety stojící na návsi při vstupu do areálu zámku v Hřešihlavech (viz Katalog ID 10). Sousoší Piety je možné zařadit do širšího souboru sochařských děl Rokycanska s touto tematikou, kam patří mj. sousoší Piety ve Volduchách (1729, viz Katalog ID 38), v Mirošově (1756, viz Katalog ID 18), v Radnicích (1739?, viz Katalog ID 32). Hřešihlavská Pieta je však do současnosti zřejmě nejvíce z nich vzhledem ke špatnému stavu materiálu kamene bohužel poznamenána předchozími opravami a restaurátorskými zásahy znejasňujícími poněkud její původní tvarosloví a podobu.

Kvalitní sochařská díla se do současnosti dochovala též v areálu zámku a přilehlého parku v Liblíně. V centru obce stojí socha sv. Jana Nepomuckého s doprovodnými figurami dvou puttů z roku 1753, kterou zde nechal zřejmě postavit hrabě Herkules Montecuccoli (viz Katalog ID 12). Zajímavým sochařským dílem je autorsky neurčené sousoší Kalvárie, pocházející pravděpodobně z 30. let 18. století, které původně stálo na druhém břehu řeky na vrchu zvaném Kalvárie (viz Katalog ID 11). To nechal přenést na současné místo v roce 1934 již výše v textu zmíněný tehdejší majitel liblínského zámku Emil Kučera, což se neobešlo bez silných averzí a dobových diskuzí jak s přilehlou obcí Kozojedy, která se cítila okradena o sochařské dílo, tak se zástupci tehdejší památkové péče.

Na barokní památky je bohatý Mirošov, kde se dosud nalézá či nalézala řada solitérních barokních sochařských památek. Kromě dvojice sloupů se sochami českých zemských patronů, sv. Ludmily a sv. Václava, se zde lze setkat se sochami sv. Jana Nepomuckého (viz Katalog ID 20) a Anděla Strážce (viz Katalog ID 17), jejichž vznik je možné spojit s donační činností hraběte Jana Antonína Wratislava z Mitrowicz, majitele panství do roku 1726. V Mirošově stojí též sousoší Piety, datované do roku 1756 (viz Katalog ID 18), v současnosti nahrazené zcela formou kamenosochařské kopie a socha sv. Floriána, která stávala před svým přesunem ke kostelu u budovy barokního zámeckého zájezdního hostince (viz Katalog ID 19). Do dnešních dob se nedochovala socha sv. Vojtěcha, stávající na vrchu zvaném sv. Vojtěch u Mirošova a pocházející z roku 1773 (viz Katalog ID 21), ta byla zničena za pohnutých dob druhé světové války.

Trojice velmi kvalitních exteriérových barokních sochařských děl se dochovala ve velmi dobrém a poměrně autentickém stavu v Podmoklech. Nejvýznamnější z nich je sousoší Kalvárie s doprovodnými figurami sv. Jana Evangelisty a Panny Marie stojící na dominantním místě nad obcí s překrásným výhledem do okolní krajiny (viz Katalog ID 26). Datovat sousoší

je možné do druhé čtvrtiny 18. století, jeho autorské určení je zatím nejasné. Pečlivě kamenicky propracovaný je mj. podstavec sousoší, který je i architektonicky velmi dobře zvládnutý včetně půdorysně zajímavě koncipovaných konvex-konkávně proláklých stupňů. Na kraji obce stojí socha sv. Jana Nepomuckého (viz Katalog ID 27). Domníváme se, že autorsky bychom mohli s určitou mírou pravděpodobnosti sochu přiblížit snad sochaři Josefu Herscherovi (1688?-1756), význačnému představiteli západočeského baroka, který měl dílnu v Manětíně na severním Plzeňsku. Stejně jako u předchozích dvou soch se bez jakýchkoliv nápisů či datace v centru obce nalézá další socha Panny Marie Immaculaty (viz Katalog ID 28), nesmírně kvalitní a dynamická figura, jejíž kvality ještě vystoupí po dokončeném restaurátorském zásahu, ke kterému dochází v letošním roce. Všechny podmokelské sochy je možné důvodně spojit s majiteli zdejšího zámku, drobné, ale kvalitní stavby, bohužel silně postižené přestavbami.

Dalším lokálním centrem byly Radnice, kde se lze setkat s několika sochami, především se sochou sv. Jana Nepomuckého (viz Katalog ID 31) z roku 1722 na náměstí, opatřenou na podstavci neobvykle bohatým latinským votivním nápisem s chronogramem. Jejimi donátory byli dle nápisu Ludmila Konstancie hraběnka z Kupperwaldu, rozená hraběnka z Bubna a Litic, paní na Radnicích a Suchomastech a její manžel Kazimír Ferdinand hrabě z Kupperwaldu, pán na Radnicích a Suchomastech, tehdejší hejtman Plzeňského kraje, tedy šlechtický pár s vysokým postavením v tehdejší zemské hierarchii. Je zajímavé, že tato socha, ačkoliv stojí na náměstí, není kupodivu značena na Indikační skice Stablního katastru. Nedatovaným a autorsky neurčeným sousoším, které může pocházet z roku 1739, je Pieta stojící na břehu Městského rybníka při cestě na Kalvárii (viz Katalog ID 30). Pieta je chráněna novodobou plechovou stříškou, ze starší fotodokumentace je ale zřejmé, že se tato forma ochrany u sousoší vyskytovala i dříve, stejně jako např. u sousoší Piety ve Volduchách (viz Katalog ID 38). Další sochou z Radnic je poněkud pozapomenutá socha sv. Floriána, patrona proti ohni, která byla prohlášena za kulturní památku poměrně v nedávné době. Ta stojí při již neexistující komunikaci nedaleko města a není datována ani autorsky určena (viz Katalog ID 32).

Sochu sv. Jana Nepomuckého ve Strašicích nechal postavit tak jako sochu téhož světce v Dobřívě (viz Katalog ID 3), šichtmistr (správce) zdejších hutí, v tomto případě Jan Václav Kučera a to v roce 1731 (viz Katalog ID 35). Další sochu téhož světce nechal postavit v dnes zaniklé obci Padrtě na hrázi rybníka v roce 1757 jiný šichtmistr (správce) hutí, Jan Mikuláš Weis

(viz Katalog ID 36), do současnosti se bohužel nedochovala. Dalo by se tak říci, že úcta ke světcům a mučedníkům z povědného tajemství byla u těchto správců železářských hutí vysoká a světec byl mezi nimi protežován nejen z důvodu shodných křestních jmen.

S vysoce kvalitní sochařskou prací se lze dosud setkat na původním místě v případě sochy sv. Jana Nepomuckého v Terešově (viz Katalog ID 37). Tu nechal vytvořit dle nápisu s chronogramem na čelní stěně podstavce statue v roce 1731 hrabě Jan Křtitel Breda. Autorsky je socha neurčená, ale vzhledem ke kvalitě je možné ji přiřadit k dílům ovlivněným jistě vrcholně barokním pražským sochařem Matyášem Bernardem Braunem (1684-1738). Okolnosti vzniku statue a její donace nejsou dosud uspokojivě vysvětleny a budou předmětem dalšího bádání.

S dalším sousoším Piety se setkáme v obci Volduchy (viz Katalog ID 38). Dle epigraficky velmi zajímavého českého nápisu na autentické litinové desce zasazené původně na čelní stěně podstavce nechala sousoší zhotovit hraběnka Marie Polyxena Nostitzová, rozená svobodná paní Račínová z Račina v roce 1729. Ta byla manželkou majitele Volduch hraběte Václava Jana Nostitze, který zemřel v předešlém roce. Při posledním restaurátorském zásahu v roce 2019 byla zhotovena kopie litinové nápisové desky s aliančním znakem Nostitzů a Račínů z Račina a osazena na novodobý podstavec.

Ve Zbirohu se v minulosti v centru města nalézaly dvě sochařská díla, socha Panny Marie (pravděpodobně Bolestné) z roku 1688 (viz Katalog ID 41) a mladší socha sv. Jana Nepomuckého pocházející pravděpodobně z druhé čtvrtiny 18. století (viz Katalog ID 40). Obě sochy prošly razantním opravným zásahem koncem 19. století, při kterém byla starší socha Panny Marie v roce 1897 zcela nahrazena novou realizací v podobě Panny Marie Immaculaty a socha sv. Jana Nepomuckého dostala pravděpodobně téhož roku nový podstavec. Ten byl dle dochované signatury dílem kameníka Jana Tučka z nedaleké Třenice.

Ve Zvíkovci se na návsi dochovala poměrně kvalitní barokní socha představující sv. Františka Xaverského, proslulého jezuitského misionáře, datovaná votivním nápisem s chronogramem do roku 1733 (viz Katalog ID 42). K vzniku sochy bohužel neznáme žádné podrobnosti, tehdejším majitelem panství byl dle dostupných údajů dosud blíže neznámý František Neschlinger (Neslingar) ze Selchengrabenu. Ten mohl být donátorem sochy světce, jehož křestní jméno se shoduje s tímto.

Co se týče statistických údajů, celkem bylo zachyceno 42 předmětných památek, které se objevují v Katalogu. Z nich je 34 dochovaných, 8 z nich bohužel zaniklo a do současnosti se nedochovaly, resp. nedochovaly se jejich originály, některé byly nahrazeny kamenosochařskými kopiemi či výdusky (např. sochy sv. Jana Nepomuckého v Bušovicích (viz Katalog ID 2), trojice soch světců v Liblíně (viz Katalog ID 13, ID 14 a ID 15), socha Panny Marie Svatohorské v Mlečicích (viz Katalog ID 22) nebo socha sv. Izidora Madridského v Oseku (viz Katalog ID 25)). Mezi zaniklými se objevují např. socha sv. Vojtěcha v Mirošově (viz Katalog ID 21), dále socha sv. Jana Nepomuckého ve Strašicích (viz Katalog ID 36), obě doložené ještě na historických snímcích. Snímek další ztracené sochy, tentokrát sochy sv. Josefa ve Volduchách (viz Katalog ID 39), není k dispozici. Jedna ze soch souboru, socha sv. Antonína Paduánského z Příkonic, byla v minulosti bohužel odcizena (viz Katalog ID 29). Z celkového počtu 42 předmětných děl jich nebylo či není dosud 9 zapsáno jako kulturní památka. U některých dosud neprohlášených děl se samozřejmě vzhledem k jejich památkové hodnotě i uměleckohistorické kvalitě nabízí podnět k jejich prohlášení za kulturní památku, např. u dvojice soch sv. Jana Nepomuckého v Drahoňově Újezdě (viz Katalog ID 5 a ID 6), sochy sv. Jana Nepomuckého v Hlohovicích (viz Katalog ID 8), sochy sv. Jana Nepomuckého v Hrádku u Rokycan (viz Katalog ID 9) a sochy sv. Jana Nepomuckého ve Strašicích (viz Katalog ID 35).

Co se týče zasvěcení jednotlivých sochařských děl, nejvíce se lze setkat tak jako v případě předchozího okresu Plzeň-sever, s postavou vysoce oblíbeného českého světce a mučedníka zpovědního tajemství, sv. Jana Nepomuckého (celkem sedmnáct zasvěcení), což je téměř polovina. Ve čtyřech podobných případech se lze setkat se sousoším Piety (Panna Marie s mrtvým Kristovým tělem v klíně), ve třech případech sochy představují zpodobení Panny Marie (Bolestná, Immaculata, poutní Madona Svatohorská). Ve třech případech se lze setkat s podobou Ukřižovaného Krista, jednou samostatně (v Borku u Rokycan, viz Katalog ID 1) dvakrát jako součást Kalvárie (v Liblíně a Podmoklech, viz Katalog ID 11 a ID 26). Ve dvou případech se setkáme s vysoce oblíbeným světce proti ohni, sv. Floriánem a též dobově oblíbeným Pěstounem Páně, se sv. Josefem. Ostatní světci se objevují vždy jen v jednom případě, mimo poměrně obvyklých světců či figur jako je sv. Anděl Strážce (Mirošov), sv. Antonín Paduánský (Příkonic), sv. Barbora (Dobřív), sv. František Xaverský (Zvíkovec), sv. Izidor z Madridu (Osek), sv. Markéta Antiochijská (Liblín), je možné se např. setkat s biskupem sv. Gothardem (Liblín, viz Katalog ID 14), u kterého je však otázkou jeho původní umístění.

Mimořádná pozornost byla věnována především dokumentaci a zhodnocení faktorů, které byly dosud poněkud na okraji zájmu památkové péče, mj. zhodnocení aktuálního stavu předmětných památek v souvislosti k potřebě jejich restaurování a dále mj. nápisům na předmětných památkách. Ty jsou podle našeho názoru stále nedoceneným důležitým pramenem poznání vzniku a jeho dobového kontextu s přesahem do novější historie těchto památek co se týče jejich oprav apod. Náписы, signatury, letopočty atd. do nedávné doby unikaly větší pozornosti jak historiků umění, památkářů i restaurátorů. Při restaurátorských zásazích byly často z důvodu neznalosti či nedbalosti resp. obou těchto faktorů různě komoleny, v některých případech ani neobnovovány apod. Tomu často odpovídala poměrně malá pozornost věnovaná nápisům ze strany památkové péče. V této souvislosti stačí nahlédnout do záznamů a údajů v evidenčních kartách jednotlivých památkových ústavů, jejichž kvalita samozřejmě kolísá a vždy záleží na konkrétních pracovnících a jejich erudici. U řady sochařských památek nejsou dosud náписы (často velice obsáhlé a zajímavé) ani správně přepsány, natož v případě německých či latinských textů často s chronogramy případně přeloženy či řádně interpretovány a datovány. V existujících prepisech nápisů se zase velmi často objevují chyby prameníci především z důvodů obtížné čitelnosti resp. možností a erudice konkrétních památkářů. I z toho důvodu bylo v rámci plnění tohoto konkrétního cíle přistoupeno k důkladné revizi všech předmětných textů dochovaných na památkách samotných, případně zachovaných alespoň v opisech ze starších pramenů či literatury. Jako velmi podnětné se ukázalo srovnání všech dostupných podkladů pro konečnou revizi textů a jejich následný erudovaný překlad. Možno říci, že konečně bude mít díky tomu dotyčný soubor kamenosochařských památek důležitý podklad pro jejich případnou revizi či obnovu v rámci restaurátorských zásahů a bude tak možné zodpovědným způsobem přistoupit v řadě případů i k obnově a restaurování správné podoby nápisů odpovídající jejich historické autenticitě (správný přepis, překlad, datace, správná podoba chronogramů apod.)

Další značná pozornost byla oproti existujícím údajům v odborné literatuře či v údajích památkových institucí též věnována zaniklým či jen torzálně dochovaným nebo různě upraveným sochařským dílům doby baroka na uvedeném území. Domníváme se totiž, že by bez nich byl výsledný soupis ochuzen o v řadě případů zajímavá a kvalitní sochařská díla, která zhodnocovala krajinu po dlouhou dobu a která byla zničena či zanikla až v období 20. století. Do současnosti se ovšem často dochovaly jejich popisy v odborné literatuře případně snímky

v archivech různých paměťových institucí. To vše nám může pomoci v rekonstrukci jejich podoby, byť samozřejmě ne reálné, ale alespoň kontextuální v rámci dalších dochovaných děl a zasazení do souvislostí a kontextu s jinými díly stejných autorů či donátorů. Přehled sochařské tvorby doby baroka na konkrétním území okresu Rokycany by bez nich byl neúplný a zavádějící. Téměř ve všech případech se studiem starších mapových podkladů (např. Indikačních skic Stablního katastru z doby před polovinou 19. století) podařilo identifikovat jejich původní polohu, kterou tak bylo možné konkrétně zadat do mapových souřadnic.

Velká pozornost byla věnována též archivním údajům a údajům odborné literatury týkajícím se jednotlivých předmětných děl, které byly celkově shromážděny a uvedeny do kontextu. Při té příležitosti byly mj. též přepsány texty z dostupných restaurátorských zpráv uložených v archivu restaurátorských zpráv NPÚ ÚOP v Plzni, v Národním archivu v Praze či v soukromých archivech jednotlivých restaurátorů. Tento pramen je pro následnou péči o předmětné památky neopominutelný a pro další restaurátorské zásahy velmi důležitý, neboť umožňuje mj. korekci a reflexi předchozích zásahů z hlediska dlouhodobé udržitelnosti a vhodnosti jednotlivých zásahů i technologií včetně konkrétních materiálů užívaných v restaurátorské praxi.

Během terénní dokumentace na území okresu Rokycany došlo k revizi současného stavu celého souboru předmětných památek během poměrně krátkého časového období. To umožnilo získat velmi aktuální přehled o potřebách tohoto fondu památek, prioritách péče o ně apod. Na základě aktuálních stavů byly vytipovány konkrétní těžce poškozené až havarijní památky, u kterých již v krátké době budou zhotoveny restaurátory s odpovídající licencí MK ČR na restaurování sochařských uměleckých děl z kamene (restaurátorka MgA. Helena Jahodová, restaurátor BcA. Petr Círl) restaurátorské průzkumy a záměry spolu s odbornými odhady cen za restaurování. Tyto podklady byly či v brzké době budou předloženy po předchozí dohodě vlastníkům předmětných děl a na jejich základě bude možné žádat o vydání závazných stanovisek k obnově včetně žádostí o dotace apod. Tímto způsobem byly zadány a postupně budou zpracovány restaurátorské průzkumy a záměry u havarijních či těžce poškozené dvojice soch sv. Jana Nepomuckého v Drahoňově Újezdě (viz Katalog ID 5 a ID 6), dále u sousoší Kalvárie v Liblíně (viz Katalog ID 11) a sochy Panny Marie Svatohorské v Mlečicích (viz Katalog ID 22). Další restaurátorské záměry vznikly iniciativou MěÚ Mirošov, to

se týká např. zdejších soch sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého (viz Katalog ID 19 a ID 20). Budoucí restaurování těchto sochařských děl je v jednání s vlastníky a dotyčnými orgány ORP.

Na havarijní stav či nutnost restaurátorského zásahu je vždy upozorněno i konkrétně v katalogu u jednotlivých sochařských děl. Stejně tak je zmíněna potřeba revizního restaurátorského zásahu, v případě potřeby je upozorněno i na další problematiku, kterou bude třeba řešit v následných restaurátorských zásazích. Havarijní či špatný stav byl zjištěn mimo výše zmíněných lokalit v Drahoňově Újezdě, Liblíně a Mlečicích dále u následujících: sochy sv. Floriána v Mirošově (viz Katalog ID 19), sochy sv. Jana Nepomuckého v Mirošově (viz Katalog ID 20) a sochy sv. Jana Nepomuckého v Rokycanech (viz Katalog ID 33). U dalších sochařských děl by samozřejmě bylo potřeba po delší době od posledního restaurování provést restaurátorský zásah, tak aby se zamezilo větším škodám v budoucnu. To se týká např. soch sv. Jana Nepomuckého v Hlohovicích (viz Katalog ID 8), sochy sv. Jana Nepomuckého v Hrádku u Rokycan (viz Katalog ID 9), sochy Anděla Strážce v Mirošově (viz Katalog ID 17), soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Izidora Madridského v Oseku (viz Katalog ID 24 a ID 25), sousoší Piety v Radnicích (viz Katalog ID 30) a sochy sv. Františka Xaverského ve Zvíkovci (viz Katalog ID 42). U těch by pak bylo třeba aplikovat a především dodržet funkční systém pravidelné revizní údržby po několika málo letech dle doporučení restaurátora, který by tak posléze v důsledku nemusel být finančně nákladný. Takové revizní zásahy probíhají dle našich informací např. v Liblíně u soch v majetku obce (socha sv. Jana Nepomuckého, trojice soch v parku a socha sv. Markéty Antiochijské).

ÚVODNÍ UMĚLECKOHISTORICKÝ PŘEHLED. BAROKNÍ SOCHAŘSTVÍ A ŘEZBÁŘSTVÍ NA ÚZEMÍ PLZEŇSKÉHO KRAJE

PhDr. Viktor Kovařík – Mgr. Terezie Bednářová

Barokní sochařství a řezbářství na území dnešního Plzeňského kraje patří v odborné literatuře dosud mezi velmi málo zpracovaná témata, a to i přesto, že zde působilo velké množství pozoruhodných uměleckých osobností. V celkovém vývoji sochařského umění oblasti se objevuje řada neprobádaných míst i neznámých a kvalitních sochařských celků, které dosud nelze bohužel spojit s jejich autory. Pohledem do základní literatury, ať již soupisové či přehledové, je zřejmé, že pozornost byla doposud věnována jen několika nejvýraznějším solitérům západních Čech, jako byli například sochaři a řezbáři Josef Herscher či Lazar Widemann (Widmann). Je tomu tak i proto, že dosud nebyly (s několika čestnými výjimkami) pro řadu umělců, lokalit a oblastí dostatečně prozkoumány archivní prameny.¹

Počátky barokního sochařství v regionu

Počáteční projevy nového barokního slohu se v sochařském fondu západních Čech pozvolna prosazují již v prvních desetiletích 17. století. Jsou to však nejprve detaily a dílčí motivy, kterými je konzervativnímu prostředí regionu tlumočen nový výtvarný názor. Barokní umělecký výraz, kterého se západočeské sochařství po dobu téměř celého 17. století postupně dobíralo, akceptovalo zprvu několik málo lokálních ohnisek, mezi nimiž si přední postavení záhy vydobylo královské město Plzeň.

Představu o tom, jak dlouhou cestu muselo sochařství urazit, než se dopracovalo k baroknímu projevu, získáme při pohledu na hlavní oltář v kostele sv. Petra a Pavla v Liticích. Na zadní straně vzácně datovaný a signovaný oltář vytvořil roku 1600 řezbář Daniel Altmann z Eydenburgu (†1625 Praha). Toporné postavy světců oltáře jsou ukázkou produkce pražského uměleckého centra a nikoli regionálního mistra.² Přestože prvotní pokusy o recepci nového slohu vyznívají mnohdy velmi rozpačitě, jedno z prvních děl vzniklé na území raně barokní Plzně patří přece jen k více než důstojným reprezentantům svého oboru. Tzv. Hubaldův kříž nechal, jak až do 19. století hlásal latinský nápis, vztyčit 11. dubna roku 1634 generálstrážmistr

¹ Tato část textu byla převzata ze studie obou autorů publikované v roce 2015: Bednářová Kovařík 2015, s. 158-235.

² Blažíček 1958B, s. 106; UPČ II 1978, s. 271.

Hubaldus Ruck k „uchování památky nejvznešenějšího rakouského domu, v městě Plzni vždy katolické a věrné“.³ Svým precizním opracováním, veristicky pojednanými detaily a klidným výrazem tváře kontrastujícím s napjatou muskulaturou těla tato dřevorezba Ukřižovaného ještě připomene pozdně gotické krucifixy. Ve stylizaci a expresivním podání drapérie se však již ke slovu hlásí nový sloh. Bohužel je třeba konstatovat, že kvalita řezby nepochybně souvisí s jejím zahraničním původem.

Oblastí, v níž především našlo raně barokní sochařství v Plzni své uplatnění, byla oltářní architektura. Donátoři jednotlivých oltářů se rekrutovali z řad bohatých plzeňských měšťanů. Tak tomu bylo například u hlavního oltáře v kostele sv. Mikuláše, který byl pořízen roku 1642 nákladem plzeňského měšťana Mikuláše Mirobela z Treuhofu, a v jehož podobě se odráží ještě manýristické či renesanční dozvuky.⁴ Nejvýznamnější sochařské zakázky jsou však spojené s kostelem sv. Bartoloměje. Mezi díla, která si svými rozměry a náročností výzdoby v ničem nezadají se soudobou produkcí pražského uměleckého centra, patří zdejší raně barokní oltáře Narození Páně a sv. Rodiny z roku 1654.⁵ Strnulé postavy se doposud nevymanily ze zajetí základního bloku dřevěného špalku a jsou oživené pouze topornými náznaky kontrapostu či partiemi nakumulovaných záhybů drapérie. Výjimečnost těchto oltářních retáblů však spočívá v jejich autenticitě. Porovnáme-li jejich podobu s popisem v inventáři chrámového mobiliáře z roku 1730, zjistíme, že se jejich bohatá sochařská výzdoba dochovala do dnešních dob v naprosto nezměněné podobě.⁶ Bývalý hlavní oltář, známý dnes pouze z dobové fotodokumentace, byl pořízen roku 1642 z odkazu plzeňských měšťanů a významných mecenášů období třicetileté války – Alžběty Werherové a konšela Oldřicha Červenky.⁷ Část z jeho raně barokních plastik byla počátkem osmdesátých let 19. století za účelem snížení nákladů upravena, nově polychromována a přenesena na nový neogotický oltář Josefa Mockera a Josefa Leimera z roku 1883.⁸ Autorství některých raně barokních oltářů připisuje literatura hypoteticky Kryštofu Laytnerovi, řezbáři doloženému v Plzni v padesátých letech 18. století. Řezbářů a sochařů působících v 17. století na území města Plzně bylo však nepochybně mnohem více. Dluh v podobě nevyčerpaných informací z písemných pramenů,

³ Podlaha 1908, s. 239; Kovář 1960, s. 103; Bělohávek 1965, s. 280; Soukup 2012, s. 113; Šíková 2014, s. 642–643.

⁴ Kovář 1960, s. 103.

⁵ Blažíček 1958A, s. 86; Blažíček 1958B, s. 107; Kovář 1960, s. 103; Kovář 1965, s. 281.

⁶ Bukačová 2014, s. 677.

⁷ Hruška 1883, s. 161; Kovář 1965, s. 280; Poche 1980, s. 90; Soukup 1998, s. 10, 14; Douša 2004, s. 74, 81; Soukup 2012, s. 126.

⁸ Soukup 2012, s. 72–73.

nedostatek srovnávacího materiálu a nemožnost spojit archivní zprávy s dochovanými díly nám však dosud brání ve vynášení určitějších soudů. Jedním z mála případů, kdy se prameny protínají s hmotným dokladem, je kazatelna z kostela sv. Petra a Pavla v Liticích, vytvořená roku 1665 Václavem Riberem.⁹ Její zdobné a křehce působící tvarosloví ochuzené o sochařskou figurální výzdobu dává alespoň představu o podobě raně barokního dekorativního aparátu, v němž důležité místo zaujímal boltcový ornament. Byla to právě ornamentální složka, v níž docházelo k přenosu aktuálních tendencí nejdříve, zatímco i po polovině 17. století mohla svoji strukturou díla setrvávat ještě v hluboko v tradici.

Počátky raně barokního sochařství a řezbářství jsou na území západních Čech mimo Plzeň obvykle spojovány s plaským klášterním dominiem a monumentálním edikulovým retáblem hlavního oltáře bývalého cisterciáckého klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plasích, který byl pořízen zřejmě k roku 1667.¹⁰ Postranním řezbám světeckých postav spjatých s cisterciáckým řádem se zde dostává významných míst uvnitř architektury oltáře, atributy ověšené figury se však stále drží uzavřených obrysů a jsou poměrně málo oživené gesty.¹¹ Literatura srovnává plaský oltář s bavorskou plastikou a vidí zde i východiska těchto řezeb, u kterých I. Bukačová hypoteticky určuje na podkladě archivních údajů jako autora řezbáře Tomáše Höltzla (Höltzela) († 1688 Plzeň). V letech 1686-1695 se v matrikách na plaském panství objevuje původem tyrolský sochař a řezbář František Tollinger (1656 Ambras–1717 Litoměřice), usazený posléze v severních Čechách a známější spíše svými díly v tamním regionu.¹² Zajímavým raně barokním regionálním souborem řezbářských děl je celá řada řezeb z interiérů kostelů spjatých s plaským klášterem a jeho uměleckou aktivitou ze třetí čtvrtiny 17. století. Mezi nimi by bylo možné uvést například soubor řezeb v kostele sv. Mikuláše v Potvorově (figury hlavního oltáře i andělů na parapetu kruchty) vzniklý v sedmdesátých letech 17. století či řezbářskou výzdobu hlavního oltáře a varhan v kostele sv. Petra a Pavla v Kralovicích z roku 1689 pořízenou plaským opatem Ondřejem Trojerem, u které se uvažuje o autorství výše zmíněného Tollingera.¹³ Jeho autorství bývá uváděno i u

⁹ Blažíček 1958A, s. 87; Blažíček 1958B, s. 107; UPČ II 1978, s. 270–71.

¹⁰ Podlaha 1909, s. 83; Blažíček 1958A, s. 86; Blažíček 1958B, s. 107; Bukačová 1984, s. 48–49.

¹¹ *Barock in Böhmen* 1964, s. 155.

¹² Blažíček 1958A, s. 112–113; Blažíček 1989A, s. 311.

¹³ K sochařské výzdobě kostela v Potvorově Podlaha 1909, s. 95 (datováno do roku 1673); Blažíček 1958B, s. 107; K raně barokním řezbám v Kralovicích Podlaha 1909, s. 17; Blažíček 1958B, s. 107; Bukačová 1984, s. 50.

postranních oltářů, zpovědnic, lavic a výzdoby varhan ve výše zmíněném bývalém plzeňském klášterním kostele, vzniklých též za opata Trojera v devadesátých letech 17. století.¹⁴

Plzeňský sochař Kristián Widemann a jeho současníci

Pravděpodobně nejvýznamnějším a dosud nejznámějším plzeňským raně barokním sochařem a řezbářem, byl Kristián Widemann (Widmann) (? Hindelang–1725 Plzeň), u kterého se proto lze zastavit podrobněji.¹⁵ Kristián Widemann se objevuje v Plzni v roce 1678, když tehdy přichází jako celá řada jiných řemeslníků, většinou z německých oblastí, za obživou a novou životní šancí.¹⁶ O tom, že byl v Plzni jako vyučený řezbář dobře přijat a velmi rychle se etabloval, svědčí Kristiánovy další osudy, které můžeme částečně rekonstruovat z leckdy strohých archivních záznamů. Již v roce 1679 byl Kristián přijat za plzeňského měšťana, téhož roku se oženil s Markétou, dcerou jednoho z tehdejších plzeňských malířů Jana Maxmiliána Seeblumera. V roce 1680 dostal Widemann v souvislosti s ukončením morové rány významnou sochařskou zakázku na vztyčení mariánské morové statue, jejíž místo bylo vybráno v severozápadním koutě plzeňského náměstí. Na jejím zhotovení se mimo něj dále podílel kameník Jan Meilich (Mejlík).¹⁷ Sochařskou výzdobu sloupu z těchto let tvoří sochy sv. Bartoloměje, Václava, Floriána, Rocha a Rozálie. Na vrcholu sloupu je volná replika milostné gotické sochy tzv. Madony Plzeňské, jejíž kult zažíval v období baroka opětovný rozkvět. Widemannovy sochy lze charakterizovat jako řemeslně poctivé, byť samozřejmě ve srovnání například s tehdejší pražskou tvorbou méně kvalitní a invenční. Své postavy pojednané poměrně pečlivě a realisticky se Widemann snažil oživit náznakem pohybu. U vrcholové sochy Madony pak jde vlastně o dílo bez slohových vazeb, když zadáním plzeňské městské rady bylo vytvořit repliku středověké milostné Madony. O další sochy z dílny téhož autora již s přispěním jeho syna Lazara byl sloup obohacen v roce 1714, tedy po další morové ráně, jež zasáhla Plzeň v roce 1713. Díky podrobným záznamům kronikářů plzeňského františkánského konventu je známo, že v roce 1705 Kristián vlastní rukou vytesal a daroval *Krucifix* a řezbu sv. *Hedviky Slezské* určené pro výzdobu interiéru františkánského konventního kostela Nanebevzetí Panny

¹⁴ Bukačová 1984, s. 50–51.

¹⁵ K osobě Kristiána Widemanna (Widmanna) Blažíček 1958, s. 114, Kovařík 2006, s. 17–19 (souborná bibliografie) a Šiková 2014, s. 644–645.

¹⁶ Například roku 1648 se objevují v Plzni řezbář Tomáš Steiniger, roku 1654 řezbář Kryštof Laytner, roku 1666 řezbář Tomáš Hölitzl (Höltzel) (který byl toho roku přijat za měšťana a zemřel zřejmě roku 1688), koncem šedesátých let 17. století řezbář Jakub Dicrent (Ticrent). K tomu SOA Plzeň. PP Haubert. Pozůstalost JUDr. Jana Hauberta.

¹⁷ K plzeňskému mariánskému sloupu naposledy Kovařík – Zahradník 2014, s. 69–84 a Šiková 2014, s. 644–645.

Marie v Plzni.¹⁸ Literatura většinou předpokládá, že v roce 1712 vyzdobil K. Widemann hlavní oltář ve vrtbovském patronátním kostele sv. Jakuba Většího v Ledcích nedaleko Plzně, za což dostal zaplacen 60 zlatých.¹⁹ Zde jsou jeho dílem zřejmě řezby sv. Šimona a Judy Tadeáše na bocích oltářního retáblu. V roce 1714 dodává Kristiánova dílna rozsáhlou zakázku do města Písku, kde po morové ráně dochází též ke vztyčení velké mariánské statue. Zde je u několika soch možné opět počítat s účastí syna Lazara, stejně jako v případě složitější geneze sloupu se sochou Panny Marie Immaculaty ve Stříbře.²⁰

Výše zmíněný plzeňský kameník Jan Meilich (Mejlík) byl autorem sloupu se sochou Panny Marie Immaculaty, který byl vztyčen v Chotěšově na popud tehdejšího chotěšovského probošta Michaela Norberta Kastla v roce 1687. U Meilicha je též dochována zpráva o jeho autorství sochy archanděla Michaela ve fontáně přímo v chotěšovském klášteře, která měla pocházet z roku 1676.²¹

Jedním z výše zmiňovaných lokálních ohnisek byl Horšovský Týn. Zdejší raně barokní oltáře z kostela sv. Apolináře byly vytvořeny snad ještě před rokem 1650 či krátce poté v místních řezbářských dílnách. Strnulost a vše prostupující stylismus ubírá sochám světců na živosti, přesto je nelze označit za nezajímavé.²² Raně barokním sochařem či řezbářem působícím v Horšovském Týně byl chebský Melchior Dietrich, kterému jsou například připsány řezby apoštolů na hlavním oltáři městského kostela sv. Petra a Pavla.²³

Západočeská etapa Jana Brokofa

Do západočeské raně barokní plastiky a sochařství však zasáhli i umělci působící v centru tehdejšího dění, v Praze. Mezi ně bychom mohli jmenovat především Jana Brokofa (1652 Spišská Sobota–1718 Praha), s jehož díly je možné se setkat v západních Čechách na více místech. S prostředím západních Čech a jeho osobou je velmi úzce spojen vznik jednoho z nejfrekventovanějších ikonografických prototypů, které v období baroka doslova zaplavily naši zemi a byly rozpracovávány v mnoha dalších variantách. Jedná se o zobrazení sv. Jana Nepomuckého, který v oděvu kanovníka zaujímá lehký kontrast, v náručí svírá krucifix a pohled jeho tváře rámovaný svatozáří míří k nebesům. V Poběžovicích (dříve Ronšperku)

¹⁸ Kovařík 2004, s. 14; Bukačová 2014, s. 682.

¹⁹ Podlaha 1908, s. 290; Kovařík 2004, s. 70.

²⁰ Kovařík – Zahradník 2015 (v tisku).

²¹ Adamcová – Gläserová Lebedová – Kovařík – Nejedlý – Zahradník 2015 (v tisku).

²² Blažíček 1958B, s. 106; UPČ I 1977, s. 428–429.

²³ Blažíček 1958A, s. 114; Blažíček 1958B, s. 108.

nedaleko Horšovského Týna vytvořil Jan Brokof pro barona Matyáše Gottfrieda Wunschwitze dřevořezbu světce, jejíž předlohou se stala terakotová skica vídeňského sochaře Matyáše Rauchmillera. Brokofovo dílo pak posloužilo norimberskému sochaři Volfu Jeronýmu Heroldovi jako model pro bronzový odlitek určený na Karlův most v Praze, ale zároveň se samo stalo předmětem kultu a příčinou obrácení svého tvůrce – tehdy ještě luterána Jana Brokoffa.²⁴ Svatojanských soch připisovaných Janu Brokoffovi bychom v západních Čechách našli více. Za všechny připomeňme alespoň Poběžovice, kam Brokof dodal pro svatojanského ctitele barona Wunschwitze zřejmě roku 1690 variantu své svatojanské sochy určené pro Karlův most v Praze.²⁵ Se jménem Jana Brokoffa bude možné s největší pravděpodobností spojit také sochu sv. Jana Nepomuckého z Křížkových sadů v Plzni, která byla až do roku 1934 osazena na starém mostě přes Radbuzu. Dobou svého vzniku, rokem 1685, se řadí k nejstarším barokním nepomucenským plastikám v naší zemi a shoduje se rovněž s dobou Brokoffova působení na jihozápadě Čech.²⁶ I přes řadu pozdějších modelačních doplňků o jejím autorství nemůže být pochyb. Brokof po své katolické konverzi získával v západních Čechách další zakázky, mezi nimiž čestné místo zaujímá soubor osmi řezeb v Manětíně, v poutním hřbitovním kostele sv. Barbory. Zde pro hraběte Karla Maxmiliána Lažanského pracoval zřejmě v letech 1684 do roku 1685.²⁷ Pro Lažanské zhotovil Brokof čtyři světce a čtyři světice představující především české zemské patrony – sv. Zikmunda, Víta, Norberta a Ivana v kapli sv. Václava, dále sv. Annu Samotřetí, Ludmilu, Alžbětu a Eleonoru v kapli sv. Izidora. Všechny řezby se nalézají v nárožních nikách postranních kaplí, původně byly však umístěny v interiéru starší svatyně, neboť současný manětínský hřbitovní kostel sv. Barbory byl postaven až v letech 1695–1697. Manětínský řezbářský soubor má v Brokofově díle blízkou analogii v dalších řezbách, které zhotovil v počtu deseti kusů do kostela Nanebevzetí Panny Marie v Tachově, a které pocházejí z roku 1692. Jejich iniciátorem byl zřejmě pražský řád křížovníků s červenou hvězdou, který měl v tomto kostele patronátní právo, mezi donátory jednotlivých řezeb se objevili i majitel panství a významné místní osobnosti.²⁸ Tachovský soubor bývá hodnocen literaturou jako výrazný kvalitativní mezník Brokofovy tvorby.

²⁴ Blažíček 1986, s. 23; Vlnas 2013, s. 219–228.

²⁵ Blažíček 1958A, s. 98; Blažíček 1989A, s. 305; Blažíček 1976, s. 23; Procházka 2009, s. 9.

²⁶ Kovář 1960, s. 104; Kovář 1965, s. 281; UPČ III 1980, s. 96

²⁷ Nejedlá 1964, s. 8.

²⁸ Nejedlá 1964, s. 12–16.

Zdomácnění barokního slohu na Plzeňsku

Barokní umělecký názor se naplno prosadil v Plzni právě až v době první čtvrtiny 18. století. Za specifikum plzeňské barokní produkce bylo vždy považováno udržování „realistické složky uměleckého projevu“.²⁹ Pravdou je, že radikalistické tendence, reprezentované v tomto odvětví zejména tvorbou Matyáše Bernarda Brauna či v některých aspektech i dílem Matěje Václava Jäckela, nepadaly v prostředí měšťanské Plzně na živnou půdu. Ne nadarmo se v západních Čechách s díly těchto osobností setkáme na území klášterů (cisterciáků, benediktinů a premonstrátek), jejichž spiritualitě a duchovnímu nazírání expresivní formy a prohloubená citovost více vyhovovaly. Město Plzeň, ve kterém vznikly příznivé podmínky pro rozvoj umělecké praxe, se tehdy stalo uměleckým střediskem západních Čech.

V plzeňských archivech se lze setkat se jménem řezbářů Jana Benedikta Platzera, Michala Tyera a kameníka Ferdinanda Šiffera. Sochař Jan Benedikt Platzner (1678 Město Touškov–1732 Plzeň), který přišel do Plzně roku 1708, byl v témže roce přijat mezi měšťany a vzápětí se oženil s Kateřinou, dcerou plzeňského měšťana a majitele dvou domů Jiřího Lenka. Tento sňatek mu jistě napomohl ke zvýšení životního standardu, ale vzhledem k tomu, že jej berní rejstřík z roku 1713 stále vede jako neusedlého měšťana, má se za to, že nebyl před svým příchodem do Plzně majitelem vlastní dílny. Pro potřeby berního rejstříku v následujícím roce přiznal, že „řemeslo mu jde prostředně“.³⁰ Tvorba Jana Benedikta, otce úspěšnějšího umělce – Františka Ignáce, stále uniká bližšímu poznání. Významnější práce u něj až do roku 1708 vesměs předpokládané nejsou a k těm nemnoha autorsky spolehlivě identifikovaným dílům vzniklým po uvedeném datu patří řezbářská výzdoba postranních oltářů v kostele sv. Jakuba Většího ve Vidžíně nedaleko Teplé z roku 1716.

O životě a umělecké činnosti řezbáře Michala Tyera nemáme jiných zpráv, než že roku 1714 byl veden jako nájemník a majitel malé dílny, v níž pracoval sám.³¹ Stejný archivní pramen svědčí o tom, že kameníkovi Ferdinandu Šifferovi, plzeňskému měšťanovi od roku 1696, se dařilo jen o něco lépe. V roce 1714 „žil ve svém malém špatném domě a pracoval s jedním pomocníkem“.³² Toto tvrzení je poněkud v rozporu se skutečností, že si tento dům čp. 186 pro sebe o rok dříve Ferdinand Šiffer přestavěl. Portál tohoto domu patřil na poli plzeňského vrcholně barokního sochařství k mimořádně zajímavým počinům. Z archivních zpráv se totiž

²⁹ Skořepová 1957, s. 17–19; Kovář 1965, s. 290.

³⁰ Skořepová 1957, s. 16–17.

³¹ Skořepová 1957, s. 17.

³² Skořepová 1957, s. 17.

dozvídáme, že jeho kladí nadnášela dvojice mouřenínů.³³ Šlo o jediný portál tohoto druhu na území Plzně, a proto nezbyvá než litovat jeho ztráty.

Barokní mobiliář plzeňských kostelů je v současnosti pouhým torzem někdejšího bohatého vybavení, o němž hovoří písemné prameny. Toto tvrzení lze velmi dobře ilustrovat na příkladu kostela sv. Bartoloměje. Když roku 1697 Plzní procházel v rámci své tovaryšské cesty rakouský sochař Franz Ferdinand Ertinger, zaznamenal v katedrále sv. Bartoloměje celkem 39 oltářů.³⁴ Inventář z roku 1730 sice hovoří již pouze o 32 oltářích, nicméně i tak se jedná o mnohonásobně vyšší počet, než jaký odpovídá současnosti.³⁵ Jejich zánik měly na svědomí nejenom josefínské reformy, ale také postupné proměny všeobecného vkusu. I zbývající plzeňské chrámy disponovaly původně mnohem početnějším mobiliářem. Ze stejných pramenů se dovídáme, že ve františkánském kostele Nanebevzetí Panny Marie stálo k roku 1730 celkem 17 oltářů, v dominikánském kostele sv. Markéty jich bylo 11 a v kostele dominikánek – u sv. Anny – jich bylo 9 (pouze v případě posledně zmíněného chrámu zůstala do dnešních dob většina z původního zařízení zachována).³⁶ Pohledem do dobových pramenů i na dochovaný fond zjistíme, že při zařizování plzeňských kostelů novými oltáři, převažovala v jejich výzdobě sochařská (resp. řezbářská) složka nad malířskou.³⁷

Čtveřice barokních zpodobnění z kostela sv. Bartoloměje patří k těm nemnoha kusům vrcholně barokního mobiliáře, který byl ušetřen ničení. Jejich architektura je završena drobnými avšak kvalitními figurálními řezbami. To platí především o dvojici starších zpodobnění v severní a jižní boční lodi kostela, které pocházejí s největší pravděpodobností z doby kolem roku 1710. Součástí nástavců složených z akantových rozvilin propletených stuhami jsou postavy křehce působícího sv. Jana Nepomuckého a bendlovsky pojatého sv. Pavla poutajícího navzdory drobnému měřítku pádností a silou výrazu. Zpodobnění v podkruchtí s postavami kajícíků – sv. Petra a sv. Máří Magdalény jsou mladšího data – snad z druhé čtvrtiny 18. století. Soubor zpodobnění v minulosti doplňovala kazatelna s figurou krále Davida, jejíž podobu však známe už jen z dobové fotodokumentace.³⁸

Zajímavou ukázkou plzeňského řezbářství 1. čtvrtiny 18. století je rovněž dvojice oltářů Panny Marie a čtrnácti svatých pomocníků a sv. Josefa a českých zemských patronů z kostela sv.

³³ Kovář 1965, s. 287.

³⁴ Skořepová 1957, s. 17.

³⁵ Bukačová 2014, s. 676.

³⁶ Bukačová 2014, s. 676.

³⁷ Bukačová 2014, s. 679.

³⁸ Srovnej UPČ III 1980, s. 90–91; Soukup 2012, s. 86.

Mikuláše (resp. původně z kostela sv. Bartoloměje).³⁹ Oltářní retabulum, které má podobu stromu a které tvoří palmové ratolesti proplétané páskou, osídlila skupina drobných světle polychromovaných figur světců, jejichž rozkolísaná kvalita svědčí o autorském podílu několika rukou. Některé z řezeb připomenou práce widemannovské dílny (například sv. Barbory, sv. Florián), větší část ovšem zatím spadá do kategorie obtížně zařaditelných.

Měšťan a řezbář Zikmund Legát (1686 ?–1748 Plzeň) patří mezi příklady regionálních tvůrců západních Čech. Několika záznamy je zachycen v plzeňských matrikách.⁴⁰ V této souvislosti je zajímavým dokladem o tehdejších vzájemných úzkých vazbách plzeňských umělců a řemeslníků například účast Zikmunda Legáta jako svědka při svatbě malíře Julia Františka Luxe. Jedním z mála děl, které lze Legátovi připsat s určitostí, je obláčkový obelisk v Městě Touškově, na vrcholu s oboustranným sousoším představujícím z jedné strany Nejsvětější Trojici korunující Pannu Marii a z druhé strany Nejsvětější Trojici Triumfální. Ten je sochařem i signován: „Sig: Legat // Fecit“ a datován do roku 1723.⁴¹

Matyáš Bernard Braun a další importy pražských sochařských dílen

Z pražských sochařů zasáhl v období vrcholného baroka na území Plzeňského kraje nejvýrazněji zřejmě Matyáš Bernard Braun (1684 Sautens–1738 Praha). Počátky jeho tvorby a příchod do Čech jsou totiž spjaty s cisterciáckým klášterem v Plasích, resp. s jeho opatem Eugenem Tyttlem, který zřejmě v této záležitosti sehrál zásadní roli.⁴² Kromě pražských realizací, mezi nimiž vyniká věhlasné sousoší *Vidění sv. Luitgardy* z Karlova mostu, tak Braun pro tohoto plaského opata s vytříbeným vkusem a láskou k umění vytvořil několik řezbářských děl, která patří ke skvostům českého barokního sochařství. Přesná datace těchto prací byla a dosud je předmětem odborných dohadů stejně jako jejich někdejší umístění v rámci klášterního areálu. Přijmeme však v tuto chvíli teorii, že překrásná řezba *Krucifixu s Bolestnou Pannou Marií* vznikla k roku 1708 v první vlně Braunových prací pro Plasy a zbývající dvojice – *Krucifix a sousoší Zvěstování* – mezi léty 1720–1725.⁴³ *Kalvárie s Pannou Marií Bolestnou* vznikla zřejmě jako vůbec první Braunovo dílo pro opata Tyttla, kterým se mladý umělec snažil

³⁹ Kovář 1965, s. 290; Bukačová 2014, s. 677.

⁴⁰ K tomu SOA Plzeň. PP Haubert. Pozůstalost JUDr. Jana Hauberta. Též Chmelíř 2012, s. 5–6.

⁴¹ K Zikmundu Legátovi Blažíček 1958A, s. 167, 293 pozn. 333; Blažíček 1958B, s. 109; *Barock in Böhmen* 1964, s. 155; Adamcová – Gläserová Lebedová – Kovařík – Nejedlý – Zahradník 2015 (v tisku).

⁴² Blažíček 1989B, s. 486; Kořán 1999, s. 16–17.

⁴³ Blažíček 1989B, s. 499.

prokázat široký záběr svých dovedností v očekávání případných zakázek.⁴⁴ O tom svědčí nejenom jisté formální odlišnosti, které vyplynou ze srovnání ze zbývajících dvojic řezb, ale také neobvyklý technologický postup (figury byly řezány společně s břevny kříže), kterým snad měla být demonstrována autorova zručnost a tedy i kompetentnost k pověření dalšími zakázkami. Rovněž i *Krucifix* určený do interiéru zimního refektáře vyniká nad ostatní díla vzešlá z Braunovy dílny svoji kvalitou a silou výrazu.⁴⁵ O důležitosti, kterou této práci Matyáš Bernard Braun přikládal, svědčí fakt, že dílo vypracoval skutečně vlastní rukou a to i v době, kdy již byla jeho dílna zavedeným podnikem a čítala řadu pomocných rukou. Jeho vročení do období kolem roku 1720 vychází ze skutečnosti, že k uvedenému datu byla již příslušná část konventu po stavební stránce dokončena a začala být mnichy obývána. Krucifix působí na city diváka svoji expresivitou a nijak nepřikrášleným znázorněním smrti téměř zdrcujícím dojmem. Naproti tomu pod vlivem lyricky laděného sousoší *Zvěstování* city pozorovatele pookřívají a těší se z projasněné atmosféry posvátného děje.⁴⁶ Na rozdíl od řezby *Kalvárie*, kterou archivní zprávy zaznamenávají na oltáři sv. Kříže v konventním kostele, nemáme v případě sousoší *Zvěstování* žádnou spolehlivou zprávu dokládající jeho původní funkci či umístění. Veškeré teorie se prozatím pohybují na úrovni pouhých spekulací.

Se západními Čechami měla dílna Matyáše Bernarda Brauna co dočinění i ve druhé polovině dvacátých let 18. století. V období mezi léty 1726–1728 vznikala sochařská výzdoba pro benediktinský kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Wolfganga v Kladrubech u Stříbra.⁴⁷ Jejím iniciátorem byl opat Maurus Fintzguth, oslavovaný, pod dojmem velkolepé přestavby klášterního komplexu v duchu barokní gotiky, též jako druhý zakladatel kladrubského kláštera. I když stavební obnova areálu byla zahájena až po smrti Jana Blažeje Santiniho-Aichla, předpokládá se, že koncepci sochařské výzdoby i základní rozvržení hmot určil ještě za svého života. Usměrnění sochařské složky bylo motivováno snahou nechat vyznít samu architekturu. Hlavní oltář gotizujících architektonických forem se svoji podobou blíží chrámovému průčelí.

⁴⁴ Blažíček 1958A, s. 148; Blažíček 1958B, s. 109; Blažíček 1961, s. 322; Poche 1965, s. 93, 312, pozn. 211; Neumann 1974B, s. 213, č. kat. 190; UPČ III 1980, s. 75; Blažíček 1984, s. 29–30, č. kat. 27; Poche 1986, s. 165; Blažíček 1988, s. 23; Blažíček 1989B, s. 499; Kořán 1997, s. 66; Kořán 1999, s. 17; Pavlíček 1999, s. 96; Sláva barokní Čechie 2001 (autor hesla Tomáš Hladík), s. 25–26.

⁴⁵ Blažíček 1958A, s. 148; Blažíček 1958B, s. 109; Blažíček 1984, s. 29; Poche 1986, s. 163; Kořán 1997, s. 33, 66–68; Kořán 1999, s. 99–100; Sláva barokní Čechie 2001 (autor hesla Ivo Kořán), s. 70, č. kat. I/2.10.

⁴⁶ Blažíček 1958A, s. 148; Blažíček 1958B, s. 109; Blažíček – Preiss – Hejdová 1969, s. 30, č. kat. 30 a 31; Blažíček – Preiss – Hejdová 1970, s. 60–61, č. kat. 91; Blažíček 1984, s. 11, 28–29, č. kat. 26; Poche 1986, s. 164–165; Kořán 1999, s. 101.

⁴⁷ K sochařské výzdobě kladrubského chrámu například Blažíček 1958A, s. 152; Blažíček 1989B, s. 499; Poche 1986, s. 183–90; Kořán 1999, s. 109–111.

Figury Madony, čtyř benediktinských světců a Ukřižovaného, symboly evangelistů, andělské hlavy a ostatní andělský kompars byly rozmístěny v různých výškových úrovních, odlišných proporcích a prostorových plánech takovým způsobem, aby napomáhaly iluzivnímu prohloubení prostoru kostela. Zatímco v případě plaských řezb jsme měli co dočinění s osobním nasazením Matyáše Bernarda Brauna, v případě benediktinského kláštera v Kladrubech se pohybujeme na opačném pólu – v oblasti dílenského provozu. Sochařská výzdoba klášterního kostela je však názornou ukázkou toho, že zapojení pomocných rukou nemusí nutně znamenat propad v umělecké kvalitě. Řehoř Thény (1695 Burgeis–1759 Jaroměř), který měl s největší pravděpodobností na zakázce majoritní podíl, byl vyspělým umělcem, přestože se v rámci Braunova podniku v uvedené době pohyboval v podřízeném postavení. S ním lze nejspíše také spojit kenotaf zakladatele kláštera Vladislava I. či sochy církevních otců a benediktinských světců na vrcholu chórových lavic.

Mezi dalšími pražskými sochaři, kteří zasáhli na území západních Čech, lze uvést Ondřeje Filipa Quitainera (1679 Frýdlant–1729 Praha), jehož dílem měla být sochařská výzdoba zámeckého parku v Dolní Lukavici u Přeštic, ze které se však do současnosti dochovaly bohužel jen smutné zbytky několika váz ležící bezprizorně v terénu neumožňující slohový rozbor a určení autorství.⁴⁸ Dílna pražského sochaře Matěje Václava Jäckela (1655 Wittichenau–1738 Praha) již za výrazné účasti tehdejšího tovaryše Františka Ignáce Weisse (kolem 1690 Sulkov?–1756 Praha) a syna Antonína Jäckela (1699 Praha–1736 Praha) dodala rozsáhlou řezbářskou výzdobu vnitřního vybavení konventního kostela sv. Václava premonstrátek v Chotěšově na jižním Plzeňsku, v současnosti rozmístěného na různých místech nejen Plzeňského kraje.⁴⁹ Na základě archivních dokladů je známo, že Jäckelova dílna vybavila též bohatým figurálním souborem i dvouoltář sv. Jana Nepomuckého a sv. Víta v kostele téhož světce v Dobřanech z let 1728–1731, který objednal tehdejší probošt chotěšovského kláštera Dominik Kristián Peterka.⁵⁰

Z ostatních mimopražských umělců, kteří zasáhli na sledované území, můžeme uvést například žlutického sochaře a řezbáře Osvalda Josefa Wendu (Vendu) (1669 ?–1721 Žlutice). Ten dodal tepelskému klášteru monumentální čtveřici církevních otců nalézajících se v kostele sv. Bartoloměje v Pístově, hodnocených sice poněkud příkře O. J. Blažíčkem jako „prostoduché

⁴⁸ Blažíček 1958A, s. 120; Blažíček 1958B, s. 109; Blažíček 1989B, s. 502.

⁴⁹ Blažíček 1958A, s. 114; Blažíček 1989A, s. 309; Tischerová 2007, s. 58–79; Tischerová 2013, s. 342–347 a d., 363–371 a d.

⁵⁰ Blažíček 1958B, s. 108; Tischerová 2007, s. 23, 71, 87–92, 262, 303; Tischerová 2013, s. 371–374 a d.

strnulé sochy“, avšak podle našeho názoru poněkud neprávem.⁵¹ Na čtyřech pilířích lodi kostela na konzolách stojí řezby západních církevních Otců sv. Ambrože, Augustina, Řehoře a Jeronýma, které Wenda dodal roku 1713 do tepelského klášterního kostela a které byly do Pístova přemístěny v roce 1755 proto, aby v Teplé uvolnily místo „modernějším“ řezbám Ignáce Františka Platzera.

Sochaři šlechtických rodů Lažanských a Vrtbů - Štěpán Borovec, Josef Herscher a Lazar Widemann

Počátek rozsáhlé a svěbytné sochařské i řezbářské tvorby se v této době objevuje na panství hrabat Lažanských a Černínů v Manětíně, kde se jakýmsi impulsem stavebního rozvoje a následné výzdoby města stal ničivý požár v roce 1712. Především za ovdovělé hraběnky Marie Gabriely Lažanské, rozené Černínové z Chudenic, nastává nový rozkvět sídla panství. V průběhu dalších let je celé město i jeho bezprostřední okolí včetně výzdoby interiérů patronátních kostelů doslova poseto desítkami soch, sousoší i řezeb vysoké výtvarné hodnoty. Počátek vlastní manětínské plastiky lze hledat v osobě vrchnostenského sochaře Štěpána Borovce (1672 Staré Sedlo–1719 Manětín), pocházejícího z Tachovska, který se v letech 1694–1699 vyučil v Praze Jana Brokofa.⁵² Kromě sochařských prací pro zámek v Manětíně (dvojice karyatid – atlantů pod balkonem zahradního průčelí, do 1717) a blízký děkanský kostel sv. Jana Křtitele (dvojice karyatid – andělů pod kruchtou, do 1717) jsou jeho pracemi sochy *Bolestného Krista a Piety* (Panny Marie s Kristem) z ohradní zdi téhož kostela (obě kolem 1713). Z velké části je jeho dílem i monumentální pilíř se sousoším *Nejsvětější Trojice* na terase před zámkem, na který podepsal s hraběnkou Lažanskou kontrakt brzy před svou smrtí.

Pozdně barokní sochařství západních Čech stojí v rámci současného stavu bádání především na dvou jménech - Josefu Herscherovi a Lazaru Widemannovi (Widmannovi). Oba pracovali především v západních Čechách pro místní šlechtické rody v pozici vrchnostenských sochařů a mají nejen svými životními osudy, ale i svou tvorbou a jejím charakterem mnoho společného. Josef Herscher (1688 ?–1756 Manětín) je jako vrchnostenský sochař zachycen v Manětíně poprvé v roce 1723, většinu svého života pracoval pro hraběcí rodinu Lažanských právě zde.⁵³ Doposud nebyla objasněna otázka jeho původu ani školení, názory uměleckých historiků se

⁵¹ Gnirs 1932, s. 298–300. Blažíček 1958B, s. 108.

⁵² Blažíček 1958A, s. 167; Blažíček 1958B, s. 109; Blažíček 1976, s. 24; Bukačová 1984, s. 105–112.

⁵³ Blažíček 1958A, s. 219–224; Bukačová 1984, s. 116–133; Blažíček 1989B, s. 506–507; Horyna 1997, s. 17–26; Bukačová 1997, s. 15–45; Jirmusová 2008.

v jeho případě poněkud různí. Jako nejpravděpodobnější se Herscherův původ jeví v oblasti Bavorska či Frank, snad přišel do Manětína s družinou Filipa Bornschlägla, malíře a štafíra z Mnichova. Vztahy k němu jsou doloženy jak zápisy v matrikách, tak dalšími účty, z nichž je patrné, že Bornschlägel štafíroval Herscherovi řadu řezeb.⁵⁴ V Manětíně a okolí je Herscherovou prací řada řezbářských i sochařských děl (zhotovená za vydatné pomoci místních kameníků), které patří v uměleckohistorické literatuře mezi kvalitativně vysoce hodnocené práce. Jsou to především jeho sochy na tzv. Vysoké cestě, komunikaci spojující město s hřbitovním kostelem sv. Barbory, vznikající v průběhu dvacátých až čtyřicátých let 18. století.⁵⁵ Kvalitativně na výši je však i řada dalších soch představujících Teologické i Kardinální Ctnosti na terasách náměstí před okny piana nobile zámecké budovy, stejně jako solitérní světecké sochy v bezprostředním okolí Manětína strážící všechny přístupové cesty do města. Herscherovy práce však byly určeny i do interiéru, dochoval se řezbářský soubor pocházející původně z manětínského špitálu a posléze přemístěný do hřbitovní kaple sv. Josefa nebo bohatý soubor řezeb z hřbitovního kostela sv. Barbory ze čtyřicátých let 18. století či v nedalekém kostele sv. Petra a Pavla v Křečově.

Mladším soupeřem Josefa Herschera byl v tomto období patrně nejvýraznější regionální sochař pocházející z Plzně, Lazar Widemann (Widmann) (1697 Plzeň–1769 Křimice), syn v textu již výše zmíněného Kristiána.⁵⁶ V roce 1727, tedy dva roky po smrti otce Kristiána se Lazar ve svých dvaceti devíti letech ujímá otcovského domu i dílny s pozdějším popisným číslem 142, který stával v dnešní Smetanově ulici nedaleko konventu plzeňských dominikánek. Vyučen byl nejprve jistě v otcově dílně, jeho tovaryšskou cestu zatím rekonstruovat nelze, i když na základě určitých vazeb k dílu Ferdinanda Maxmiliána Brokofa můžeme uvažovat o školení právě u něj v Praze. Oproti jiným sochařům z regionu se však díky vazbě na hraběcí rodinu Vrtbů dostal ještě dále, až na medicejskou Accademia del Disegno ve Florencii. Právě zde získal zkušenosti a schopnosti práce s alabastrem, které jej předurčily pro zhotovení početných děl v tomto svébytném materiálu. Mezi jeho první díla po návratu z Itálie patří tak soubor prací z alabastru určených pro pražský vrtbovský palác, který byl již krátce po svém vzniku předmětem obdivu znalců umění a přinesl Vrtbům určitou proslulost. Současně začíná ve spolupráci s malířem Františkem Juliem Luxem jeho dlouhodobá činnost postupného

⁵⁴ Bukačová 1997, s. 15.

⁵⁵ Adamcová 2015, s. 632.

⁵⁶ Blažíček 1989C, s. 723–727; Kovařík 2006, s. 20–25 a dále (zde i souborná bibliografie); Šiková 2014, s. 648–655.

vybavování interiérů patronátních kostelů či kaplí na vrtbovských dominiích, mezi kterými lze jmenovat především kostely sv. Vojtěcha ve Vejprnicích a sv. Václava v Žinkovech. Do obou dodala Widemannova dílna početné soubory řezeb a exteriérové sochařské výzdoby, které jsou zachyceny i archivními prameny. Z třicátých let 18. století pochází například dvojice soch sv. Jana Nepomuckého a tehdy jen blahoslaveného Jana Sarkandra osazujících začátek dnešního Rooseveltova mostu v Plzni. V roce 1740 provedla Lazarova dílna spíše tématicky zajímavou řezbářskou výzdobu kazatelny ve františkánském konventním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Plzni. V roce 1743 Lazar prodal plzeňský dům a odešel za prací na středočeská dominia Vrtbů, kde právě probíhala zvýšená umělecká aktivita. To, že Lazar stále pracoval pro západočeská vrtbovská panství i nadále, dokládá přesvědčivě jeho znamenitá monumentální jezdecká socha sv. Jiří, jedna z mála českých barokních jezdeckých realizací, osazující původně místo proti hospodářskému dvoru v Křimicích, která pochází z roku 1746 či sousoší Piety stojící naproti čestnému dvoru křimického zámku. Zadavatelská aktivita Vrtbů v Křimicích byla vysoká, kromě řady sochařských děl v exteriéru zámku Widemann dodal také řezbářskou výzdobu kaple Povýšení sv. Kříže. Na Rooseveltově mostě v Plzni je v současnosti též umístěná socha sv. *Judy Tadeáše*, kvalitní signované i datované dílo z roku 1745. Pokud pomineme početné realizace Lazarovy dílny ve středních Čechách, můžeme zmínit ještě další doplnění řezbářské výzdoby vrtbovských kostelů ve Vejprnicích (zejména pozoruhodná řezba Archanděla Michaela s figurou poraženého ďábla, jejíž pojetí je již plně klasicistní), Žinkovech a Ledcích, ke kterému došlo v šedesátých letech 18. století. Kompozičně výtečně zvládnutý je i pilíř se sochou *Madony Immaculaty* suverénně ovládající prostor návsi v Žinkovech. V posledním desetiletí života musel Widemann s dílnou reagovat na změněnou situaci a příklon ke klasicističtějšímu pojetí tvorby ovlivněné již pražským Ignácem Františkem Platzerem. Tuto fázi přesvědčivě dokládá kromě výše zmíněných řezeb i oltář sv. Kříže z kostela sv. Bartoloměje v Plzni. O tom, že aktivita dílny i Lazara samotného neutichala ani na samém sklonku jeho života svědčí letopočet 1768 se signaturou „OPVS LAZARI WIDEMANN“. Tu nese socha oblíbeného vrtbovského světce sv. Theodora, pocházející z bohaté sochařské výzdoby exteriéru vrtbovského patronátního kostela sv. Václava v Žinkovech, kde jistě značnou část práce museli již zastat tovaryši. Widemannovou dílnou mohl projít za léta její existence poměrně značný počet adeptů řezbářského řemesla, mezi nimiž je možné předpokládat dalšího ze západočeských řezbářů, níže zmíněného Karla Legáta.

Regionální tvorba pozdního baroka

Ostatní západočeští sochaři či řezbáři zůstávají doposud spíše stranou uměnovědného bádání, ať již z důvodů nezpracovaných archivních podkladů, či z důvodů ne tak výrazné kvality jejich děl. V Plzni působil od čtvrtého desetiletí 18. století kameník a sochař Antonín Herich. Kvalitou svých prací sice nedosahoval úrovně tvorby svého současníka Lazara Widemanna, přesto se i on svými díly zapsal do barokní tváře města. Jeho dílem byl mariánský sloup z roku 1737 stávající kdysi při doubravecké cestě u měšťanského pivovaru.⁵⁷ Podstavec sloupu nesoucí drobnou, rustikálně pojatou sochu Madony Svatohorské, byl opatřen nejenom datací a signaturou, ale také portrétem umělce a donátora v jedné osobě – Antonína Hericha – a jeho manželky. Motivy kružidla a dláta uplatňující se v rámci výzdoby a jejich spojení s řemeslným provedením mariánské sochy svědčí o tom, že byla Herichovi bližší spíše kamenická profese. K dalším dílům, která jsou Herichovi všeobecně připisována, a která jeho tvorbu staví do trochu lepšího světla, patří *Pieta* z Pražského mostu u Křížíkových sadů z roku 1750 a dvojice soch ze sousoší Kalvárie z Rooseveltova mostu z druhé třetiny 18. století, které v minulosti tvořilo uvedené Pietě protějšek.⁵⁸

V blízkém okolí Kladrub na Tachovsku je v třicátých letech 18. století při práci pro kladrubský klášter archivně zachycen sochař Jan Adam Weber.⁵⁹ V roce 1743 vytvořil přímo do interiéru kladrubského konventního kostela pár bočních oltářů Panny Marie a sv. Josefa s expresivně řezanými postavami českých zemských patronů.⁶⁰ Jan Adam Weber byl otcem dvou synů – dvojčat – Jindřicha (1722 ? – ?) a Ondřeje (1722 ? – 1801 Kašperské Hory), kteří se vydali v otcových stopách.⁶¹ Jak lze alespoň na základě dochovaných prací soudit, i synové si do jisté míry osvojili něco z výtvarného projevu svého otce a předpokládaného učitele. V jejich rukou se však osobitý rukopis zakladatele sochařské dílny proměnil v manýru, která nedosáhla srovnatelných kvalit. K roku 1747 je jméno Jindřicha Webera uváděno v souvislosti s oltářem sv. Petra a Pavla v klášterním kostele v Teplé, jehož podobu bohužel neznáme. Oltář byl totiž, stejně jako veškerý další původní mobiliář, odstraněn v důsledku modernizace interiéru a jeho následného vybavování díly Ignáce Františka Platzera.⁶² Poté, co se oba bratři v roce 1752

⁵⁷ Šorm – Krajča 1939, s. 197, 286; Kovář 1965, s. 291; Blažíček 1958B, s. 115; Kovařík – Zahradník 2013, s. 91–96.

⁵⁸ Blažíček 1958A, s. 262; Kovář 1965, s. 291; UPČ III 1980, s. 96; Josef 1999, s. 261.

⁵⁹ Ryšavý 2012, s. 118, 119–120.

⁶⁰ UPČ II 1978, s. 469.

⁶¹ Starý 2002, s. 210.

⁶² Matouš 1938, s. 484; Starý 2002, s. 210.

oženili, se jejich cesty rozešly. Zatímco Jindřich se uchytil v jižních Čechách – v Prachaticích a Netolicích, životní osudy druhého z bratrů zavedly do Kašperských Hor, kde také na počátku nového století zemřel.⁶³

Kvalitativně poměrně zdařilá díla tvořil od čtyřicátých let 18. století plzeňský sochař a měšťan Karel Legát (1715 Plzeň–1783 Plzeň), snad syn výše zmíněného Zikmunda.⁶⁴ O jeho vyučení a východiscích se prozatím mnoho neví, vyučení u Lazara Widemanna by napovídala podobnost s jeho pracemi, ať již po stránce kompoziční tak modelační. Vzhledem k sídlu své dílny v Plzni (vlastnil dům čp. 175 v Andělské, později dům čp. 271 v dnešní Sedláčkově ulici) zásoboval město i širší okolí svými realizacemi. Signovaných prací Karla Legáta v materiálu dřeva dosud není mnoho, takový je oltář ve farním kostele sv. Jakuba Většího v Kladrubech, případně výzdoba poutního kostela sv. Anny na Vršíčku u Horšovského Týna a část výzdoby interiéru kostela sv. Mikuláše v Dobřanech. Známější jsou spíše jeho exteriérové pískovcové realizace jako například signovaná socha sv. *Jana Nepomuckého* v Mnichově u Pivoně (1745), *Krucifix* v Borku u Rokycan (1758), *Kalvárie* v Chotiměři na Domažlicku (1762), socha sv. *Judy Tadeáše* u klášterní cesty mezi Kralovicemi a Plasy (1762), dvojice soch představujících *Anděla Strážce* a sv. *Jana Nepomuckého* pocházející z Mariánské Týnice u Kralovic (1766) či nedatovaná socha sv. Mikuláše v Plzni, v současnosti těžce poškozená. Mezi jeho díla patří rovněž dvě velmi podobné sochy sv. Anny z Lipna a Luhova, stejně tak socha sv. Barbory z Lipna.

Archivními prameny jsou zachyceny dvě generace sochařské rodiny působící převážně na Tachovsku.⁶⁵ Jakub (Jakob) Artschlag (1685 Stráž–1768 Stráž) bývá zmiňován k roku 1738 jako autor hlavního oltáře v kostele v Brodu u Mariánských Lázní. Dále je jeho prací zřejmě statue sv. *Jana Nepomuckého* ve Stráži u Tachova z roku 1722. Jeho synem byl Johann Christoph Artschlag (1724 Stráž–po 1777 ?), který též pracoval jako sochař i řezbář a kterému jsou připisovány mnohé soubory v řadě kostelů na Tachovsku.

V literatuře bývají zmiňováni archivními prameny zachycení Adam, Jiří (1739) a Tomáš (Tobias) (1745) Ublakerové z Chotěšova. Nejvýznamnějším nositelem tohoto jména byl však Ferdinand Ublacker (1722 Domažlice–po 1781 ?) – kamenosochař i řezbář. Zda byly mezi ním a výše uvedenou rodinou Ublakerů z Chotěšova příbuzenské vazby, nelze bohužel za současného stavu poznání říci. Do Prahy Ferdinand Ublacker zavítal někdy v období kolem roku 1743.

⁶³ Ryšavý 2001, s. 59–62; Starý 2002, s. 214.

⁶⁴ K tomu SOA Plzeň. PP Haubert. Pozůstalost JUDr. Jana Hauberta. Blažíček 1958B, s. 115; Kovář 1965, s. 290; Procházka 2009, s. 12, 15; Terezie Šiková 2014, s. 655–656.

⁶⁵ Procházka 2009, s. 15–17, 71–72; Blažíček 1958A, s. 227; Blažíček 1958B, s. 114.

Dobové matriční záznamy o něm hovoří jako o „občanu akademickém“. Jeho dílo na pomezí rokoka a klasicismu odráží nástup nových slohových tendencí a zároveň vypovídá nejen o pražském, ale i zahraničním školení. Zřejmě z důvodů silné pražské konkurence svoje aktivity soustředil do venkovského prostředí středních a jižních Čech.⁶⁶

V Domažlicích a jejich blízkém okolí působil hluboko do 18. století František Ringelhahn (1706 Praha?–1789 Domažlice). Poměrně početná tvorba tohoto umělce, pracujícího v kameni i ve dřevě, by zasluhovala důkladné odborné zpracování. Zdá se, že i přes široké časové rozkročení Ringelahnovy umělecké praxe, zůstávají jeho díla názorově ukotvena ještě v období velkého slohu. Sochy nad vchodem do děkanského kostela v Domažlicích z roku 1746 či na zdi tamního augustiniánského konventu z let 1743–1744 se vyznačují výrazovou pádností, robustní stavbou těl, pevným postojem a přirozenými pohyby. Autorův tolik oceňovaný smysl pro realismus se projevuje v logickém traktování těžkých drapérií i v obličejové typice. K jeho kamenosochařským dílům bývá rovněž přiřazována socha sv. *Augustína* ve Zdoňově postavená roku 1763 augustiniány z kláštera v Pivoni.⁶⁷ S větší mírou stylizace a s občasnými přesahy směrem k rokoku se setkáváme spíše v Ringelahnových dřevořezbách. Nejpočetnějším souborem je řezbářská výzdoba interiéru děkanského kostela v Domažlicích z let 1745–1750. Vedle uplatňování tradičních schémat, jako v řezbě sv. Anny či v postavách světců na bočních oltářích Narození Páně a Narození sv. Jana Křtitele, se však v rámci této skupiny setkáme i s citlivějším a svěžejším přístupem, jak o tom svědčí řezba Piety či Dobrý pastýř na stříšce kazatelny. Rokoková nota zaznívá v řezbářské výzdobě hlavního oltáře a kazatelny v kostele sv. Vojtěcha v Milavčích z let 1754–1755. Za zvláštní zmínku v této souvislosti stojí užitý dekorativní aparát, který mnohdy nabývá podoby jakýchsi fantaskních útvarů. Posledním známým Ringelahnovým dílem je signovaný a rokem 1773 datovaný oltář v kapli sv. Jana Nepomuckého na Týnském předměstí v Domažlicích. Předlohou pro ústřední sochu světce se stal i po více jak sto letech Brokofův slavný vzor.⁶⁸

Do sochařské tvorby západních Čech zasáhli přirozeně též autoři z jiných oblastí, kteří někdy mohli dodat část sochařské výzdoby, i když další část provedli umělci místní. Jako příklad můžeme uvést pilíř se sochou Madony Assumpty z městečka Úterý, který byl dokončen roku

⁶⁶ Blažíček 1946, s. 109–111; Skořepová 1957, s. 89–90; Blažíček 1958A, s. 251; Blažíček 1958B, s. 108; Blažíček 1989C, s. 732, 735, 817.

⁶⁷ Toman 1950, s. 363–364.

⁶⁸ K F. Ringelahnovi dále Hostaš – Vaněk 1902, s. 39, 44–45, 61–62, 69–70, 97–100; Kümpel – Ludvík – Teplý 1939, s. 23–24, 26–27, 29, 69–70; Blažíček 1946, s. 94, 99–101; Blažíček 1958A, s. 227–228; Blažíček 1958B, s. 114; UPČ I 1977, s. 314–315; Procházka 2009, s. 11, 14, 23–26.

1731. Zatímco autory vrcholové sochy a hlavice pilíře byli dle nových zjištění chebští sochaři, bratři Franz a Michl Stilpové, ostatní sochařskou výzdobu statue (kvalitativně slabší trojici soch sv. Floriána, Šebestiána a Vojtěcha) vytvořil místní sochař Johann Josef Stern.⁶⁹

Sochaři a řezbáři klatovských jezuitů

Dalším a v určitém směru výjimečným centrem sochařského a řezbářského dění byly Klatovy – město, v němž podstatný díl uměleckého života souvisel s aktivitami jezuitského řádu. Na dokončení stavby kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly navázalo počínaje rokem 1717 jeho postupné zařizování novým mobiliářem, na kterém se v roli donátorů podílela nejedna klatovská měšťanská rodina či představitelé z řad šlechty.⁷⁰ Přes několik desetiletí trvající dobu realizace, jejíž hlavní část spadala do let 1720–1730, a účast většího počtu autorských rukou si řezbářská výzdoba jezuitského chrámu dokázala udržet jednotný ráz. Z tohoto poměrně homogenního celku se výrazněji vydělují pouze velké oltáře hlavních jezuitských světců – sv. Františka Xaverského a sv. Ignáce z Loyoly – v ramenech transeptu. Jednotného charakteru mobiliáře bylo dosaženo díky uplatnění prakticky totožného architektonického rámce. Hlavní slovo v rámci architektonického řešení edikulových oltářů náleží tordovaným sloupům (někdy v kombinaci s pilastry) vynášejícím mohutné zalamované kladí. O poznání větší pestrost panuje v dekorativním aparátu i ve figurální složce, v níž se, řečeno slovy O. J. Blažíčka, „malebným rozčeřením povrchu“ projevují výdobytky bavorského baroka. Dvojici světeckých postav flankujících ústřední obraz doplňuje vždy ležící figura svatého umístěná za proskleným čelem oltářní menzy. Tento způsob v Čechách nepříliš frekventované oltářní výzdoby byl převzat z italského prostředí. Autory soch a oltářů je třeba hledat mezi jezuitskými řezbáři a truhláři. Jejich jména nám archivní prameny ve většině případů zamlčují, najdou se i přesto výjimky. S osobností Michaela Kollera – jezuitského bratra laika zmiňovaného v pramenech od roku 1722 – jsou spojovány dva mimořádně zajímavé kandelábry s figurální výzdobou (v současnosti ve Vlastivědném muzeu dr. Hostaše v Klatovech), výzdoba kazatelny a zařízení sakristie. Jiný bratr laik – Jan Geschwendt vytvořil podle nejnovějších poznatků v letech 1733–1735 zařízení lékárny jezuitské koleje včetně figury archanděla Michaela (v současnosti v lékárně U Bílého

⁶⁹ Bukačová 2012B, s. 511–513; Adamcová – Gläserová Lebedová – Kovařík – Nejedly – Zahradník 2015 (v tisku).

⁷⁰ Blažíček 1958A, s. 228; Blažíček 1958B, s. 114. K uměleckému vybavení jezuitského kostela recentně a nejpodrobněji Herold 2007, s. 111–160.

jednorozce) a rovněž i oltáře v první dvojici bočních kaplí. Poslední v pramenech uváděný řezbář, Jan Kostelník, byl opět členem jezuitského řádu. Předpokládá se, že se podílel na tvorbě kazatelny z roku 1720 a některých zpovědnic. Sochařská výzdoba exteriéru chrámu nepatří k nejkvalitnějším. Roku 1743 byl za jednu sochu vyplacen sochař ze Stříbra, kterého starší literatura ztotožňuje s jistým Jiřím Hannou. Sochu Immaculaty pak vytvořil roku 1723 blíže nespecifikovaný klatovský sochař.⁷¹ K roku 1741 je jako autor oltářů v kostele sv. Martina na Hůrce zachycen řezbář Josef Fliegel.⁷²

Ignác František Platzer a jeho dílo pro tepelské premonstráty

Na Plzeňsku v prvních desetiletích 18. století počíná historie jedné z nejvýznamnějších dílen závěru českého baroka, jejíž činnost plynule přesáhla i do období klasicismu, dílny rodiny Platzerů. Ignác František Platzer (1717 Plzeň–1787 Praha) byl synem výše v textu zmíněného řezbáře Jana Benedikta Platzera⁷³ a jistě se u něj též zpočátku vyučil, nicméně to byl jeho pobyt na vídeňské Akademii, který trvale ovlivnil jeho výtvarný názor a určil jeho další směřování. Ve Vídni, v centru rodícího se klasicismu, měl možnost se zprostředkovaně seznámit s díly italského pozdního baroka (Antonio Corradini aj.) i s dílem Georga Raphaela Donnera a jeho následovníků ovládajících tamní akademické kruhy. O úspěšnosti jeho studia svědčí skutečnost, že roku 1742 obdržel jednu z cen Akademie. Slibný začátek v podobě účasti na oficiální zakázce – výzdobě císařských náhrobků v kapucínské kryptě v roce 1743 – vystřídalo přesídlení do Prahy a sňatek s vdovou po pražském sochaři Matyáši Schönherrovi. Díky tomu získal potřebné zázemí pro rozvinutí vlastní umělecké praxe. Následující úspěšná desetiletí provázená četnými zakázkami, které zvládal s pomocí velké produktivní dílny, vystřídala roku 1770 nevyslyšená kandidatura na post dvorního sochaře. Roku 1775 se pokusil, v důsledku finanční krize, o profesní uchycení ve Vídni, ale pomocné práce na sochařské výzdobě parku v Schönbrunnu, ani prodej řezby sv. Jana Nepomuckého císařovně, jeho situaci trvale nevylepšily. Proměna společenských poměrů v závěru 18. století spojená s nedostatkem sochařských zakázek pak zapříčinila celkový úpadek jeho podniku, který byl nucen pro dluhy v roce 1782 prodat. O Platzerových uměleckých východiscích vypovídají silné ozvuky prací plzeňského Lazara Widemanna (Widmanna), které cítíme v řadě jeho děl. Spojení

⁷¹ Wagner 1948, s. 88, 117; UPČ II 1978, s. 65; Herold 2007, s. 123.

⁷² Blažíček 1958A, s. 227 – 228.

⁷³ Blažíček 1958A, s. 235; Blažíček 1989C, s. 728.

domácí řezbářské tradice a tradičních řemeslných praktik s vídeňskou akademickou výukou, poznání aktuálních slohových tendencí a osvojení si nových technologických postupů, bylo předpokladem úspěšnosti jeho praxe.

Západní Čechy jsou, poněkud paradoxně, na díla Ignáce Františka Platzera poměrně skoupá. Tento nedostatek ovšem s dostatkem vyvažují jeho práce pro premonstrátský klášter v Teplé, který se po více jak desetiletém působení Platzеровy dílny v letech 1750–1761 proměnil v pomník jeho umění.⁷⁴ Korespondence mezi opatem Jeronýmem Ambrasem a Ignácem Františkem Platzерem spolu s dalšími prameny umožňují si udělat v celku podrobnou představu o postupu prací, které byly zahájeny na hlavním oltáři a ukončeny náhrobkem bl. Hroznaty a oltářem sv. Kříže. Množství soch, které zaplnily interiér tepelského konventního kostela, bylo vytvořeno v součinnosti s řadou pomocníků, proto nepřekvapí jejich rozkolísaná kvalita. Vedle prací na úrovni dílenského průměru, což se týká především bočních oltářů v lodi kostela, zde ovšem nalezneme díla, která lze bez nadsázky označit za vrchol Platzеровy tvorby. Mezi ně patří nejenom řezby z hlavního oltáře a jeho nejbližšího okolí (například král David), ale také monumentální řezby církevních otců umístěné na vrcholu stall – chórových lavic. Vynikající signované Platzеровy řezby pocházející z roku 1752 jsou dochovány v kostele sv. Václava v Úterý na severním Plzeňsku, jehož patronem byl tepelský klášter premonstrátů.⁷⁵ Výstavbu poutního kostelíka sv. Václava iniciovanou opatem Ambrasem završilo pořízení svatojánského oltáře, který se svým nevšedním tvaroslovím i kvalitou řezeb řadí k prvořadým dílům pozdně barokního sochařství v Čechách. Po ukončení činnosti pro tepelské premonstráty se dílna Ignáce Františka Platzera do západních Čech ještě několikrát navrátila, a to v souvislosti se zařizováním kostelů v Mariánské Týnici (dnes ve farních chrámech v Příbrami a Kralovicích) v roce 1765–1770 a v Pernarci v roce 1770.

Doznívání baroka v západních Čechách

Z množství doposud neznámých uměleckých osobností vystupuje v druhé polovině 18. století z anonymity řezbář Matěj Tábor z Lerchenfeldu († před 1780 ?) doložený při výzdobě dnes již

⁷⁴ K Platzеровu působení v Teplé Volavka 1925, s. 504–508; Skořepová 1957, s. 69–73; Blažíček 1858A, s. 238; Blažíček 1958B, s. 114; UPČ IV 1982, s. 43.

⁷⁵ K Platzеровým řezbám v Úterý Skořepová 1957, s. 72–73, 133; Blažíček 1958A, s. 238; Blažíček 1958B, 114; UPČ IV 1982, s. 161.

zaniklého dominikánského kostela sv. Markéty.⁷⁶ O soukromém ani profesním životě tohoto umělce však bohužel nemáme bližších zpráv.

Antonín Kron (1727 Duchcov–1779 Praha) nepatří dosud mezi příliš poznané pozdně barokní sochaře českých zemí.⁷⁷ V Praze na Starém Městě usídlený sochař zasáhl do západních Čech zakázkou do kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plané u Mariánských Lázní. Hlavní oltář z roku 1768 je bohatě vybaven plastikami světců, po stranách postavami českých zemských patronů – sv. Václava, Víta, Vojtěcha i Prokopa a s polopostavami sv. Norberta a sv. Jana Nepomuckého. Kron dodal dle literatury i další výzdobu interiéru kostela, oba boční oltáře po stranách lodi u presbytáře pocházejí dle literatury z roku 1769, dále kazatelnu z roku 1770, ty jsou však ve srovnání s figurami hlavního oltáře kvalitativně slabší. Jeho tvorba signifikantně odkazuje na tvorbu dobově populárního a vysoce hodnoceného výše zmíněného Platzera, se kterým se pochopitelně další umělci, jako byl Kron, museli, tak či onak po svém způsobu vyrovnat.

V západočeském Manětíně pokračovali v práci potomci obou vrchnostenských sochařů, jak Štěpána Borovce, tak Josefa Herschera. Václav Borovec (1705 Manětín–1767 Manětín) po smrti svého otce Štěpána pracoval zřejmě v dílně Josefa Herschera.⁷⁸ Jeho práce však dosud nejsou známy, jedinou výjimku představuje řezba sv. Václava, která byla štafírována a datována rokem 1756 manětínským Janem Grünem. O jednu generaci mladší než Václav Borovec byl syn Josefa Herschera Václav Ondřej Herscher (1729 Manětín–1795 Plzeň), který pokračoval v rodinné řezbářské a sochařské tradici, a v němž manětínská sochařská tradice pokračovala i po jeho přesunu do Plzně (1783), kam zřejmě odešel z důvodu nedostatku zakázek na umělecky již postupně chudším panství Lažanských.⁷⁹ Pro zajímavost uvádíme, že jeho paní byla propuštěna z poddanství za protislužbu, která spočívala ve zhotovení kamenných váz.⁸⁰ Jeho exteriérové práce v Manětíně a okolí pocházejí vesměs z šedesátých let 18. století – socha sv. Otýlie z roku 1760, sv. Vojtěch (1767), sv. Martin (1769) apod. Řezbářské práce z jeho ruky je možné též hledat v kostele sv. Václava ve Vejprnicích a též v kostele Všech Svatých ve Stříbře (1769–1770), kde v obou případech doplňoval nedokončené

⁷⁶ Blažíček 1958A, s. 262.

⁷⁷ Toman 1950A, s. 568; Blažíček 1958A, s. 248; Blažíček 1958B, s. 115; Barock in Böhmen 1964, s. 164; Blažíček 1971, s. 173, obr. 146 na s. 166; Kunst des Barock in Böhmen 1977, s. 71; Blažíček 1989C, s. 732.

⁷⁸ Bukačová 1984, s. 86–89; Blažíček 1989C, s. 728.

⁷⁹ Bukačová 1984, s. 89–91; Bukačová 1997, s. 20–21, 33–34.

⁸⁰ Bukačová 1997, s. 20.

zakázky zemřelého Lazara Widemanna.⁸¹ Posledním z rodu Herscherů věnujících se řezbářství byl syn Václava Ondřeje, Václav Josef Herscher (1759 Manětín–1808 Plzeň), který se jako jediný ze šesti dětí svého otce věnoval řemeslu.⁸² Konkrétní dílo s jeho osobou bohužel zatím nelze spojit. K osobě tohoto řezbáře se ve sbírkách Národopisného muzea v Plzni dochoval nedatovaný portrét zobrazující měšťansky oděného muže poukazujícího gestem levé ruky na sochu či řezbu Pallas Athény, kterou přidržuje pravicí.⁸³

V době již doznívajícího baroka roku 1770 osadil na náměstí v Rokycanech pilíř se sochou *Madony Assumpty* a s řadou dalších světců sochař Václav Baura (Boura), jehož signované a datované dílo působí i v kontextu výše zmíněných autorů poměrně rustikalizovaně.⁸⁴

Závěrem

Výčet uměleckých děl a jejich tvůrců, který ve stručnosti předešlely předchozí řádky, dokládá více než výmluvně, že barokní sochařství v západních Čechách není snadno uchopitelným tématem. Spíše než o západočeském barokním sochařství se zdá být správnější hovořit o sochařství doby baroka na území západních Čech. Za současného (a bohužel stále poněkud omezeného) stavu poznání nelze totiž říci, že by prostředí západních Čech dalo vzniknout ve větší míře nějakým specifickým formám či konkrétnímu uměleckému směřování místních tvůrců. Je však nutné přiznat, že v oblasti poznání a adekvátního zhodnocení stále máme značné mezery. Od konce 50. let minulého století, kdy byly O. J. Blažíčkem publikovány první přehledové studie o plastice západních Čech doby baroka, až do současnosti neprodělal, i přes dílčí posuny, výzkum dotčeného tématu větších změn. Veškeré snahy o charakteristiku tohoto bohatého a po formální stránce nesmírně rozmanitého fondu totiž stále naráží na absenci širšího základního výzkumu pramenů.

Sochařství doby baroka v západních Čechách tak zahrnuje jak díla předních protagonistů barokního slohu, tak i díla řady regionálních tvůrců s originálním a mnohdy jen obtížně zařaditelným projevem. Činnost takových osobností, jakými byli např. vrcholně a pozdně barokní sochaři Matyáš Bernard Braun, František Ignác Weiss či Ignác František Platzer, a kteří prostředí regionu seznamovali s tvorbou pražského uměleckého centra, spojujeme především

⁸¹ Kovařík 2006, s. 191–193.

⁸² Bukačová 1984, s. 91; Bukačová 1997, s. 21.

⁸³ Národopisné muzeum Plzeňska, inv. č. NMP 8028.

⁸⁴ Blažíček 1958A, s. 263; Blažíček 1958B, s. 115; Adamcová – Gläserová Lebedová – Kovařík – Nejedlý – Zahradník 2015.

s působením významných řádových komunit (kladrubských benediktinů, plaských cisterciáků, chotěšovských premonstrátek či tepelských premonstrátů). Po bok těchto tvůrců si kvalitou svých prací právem zaslouží být zařazeni i umělci svoji činností nedílně spjatí se západními Čechami. V díle Josefa Herschera či Lazara Widemanna, podporovaných zejména aristokratickými kruhy – hraběcími rody Lažanských (v Manětíně a okolí) a Vrtbů (v Křimicích a na jejich dalších panstvích a v patronátních kostelech), se regionální tvorba povznesla vysoce nad tehdejší dobový průměr. Nutno ovšem dodat, že vedle těchto zvučných a na stránkách uměleckohistorické literatury již zavedených jmen, se zásadním způsobem na podobě barokního sochařství v západních Čechách podílela celá řada sochařů, jejichž poučení a schopnost udržovat krok s aktuálními slohovými tendencemi byly značně individuální a slabší. Mezi nimi, soudě podle dochovaných a autorsky bezpečně určených děl, vystupuje do popředí zvláště dílo domažlického Františka Ringelhahna či plzeňského Karla Legáta. Bez nich a bez celé řady dalších, v předešlém textu alespoň rámcově připomínaných, tvůrců by obraz barokního sochařství na území západních Čech nebyl zdaleka tak plastický a pozoruhodný. Odpovídající pozornost věnovaná baroknímu sochařství v západních Čechách tak stále zůstává výzvou do budoucna.

KATALOG JEDNOTLIVÝCH SOCHAŘSKÝCH DĚL NA ÚZEMÍ OKRESU ROKYCANY

Katalog zachycuje kompletní přehled barokní exteriérové skulptury na území Plzeňského kraje, okresu Rokycany dle výše definovaného předmětu zkoumání. Textová příloha je uspořádána jako katalog. Ve strukturovaných formulářích jsou shromážděny všechny relevantní dostupné informace k jednotlivým předmětným dílům. Konkrétně obsahuje katalogový formulář následující záznamy. Číslo ID, pod kterým lze sochařské dílo následně identifikovat v mapových podkladech, dále lokalitu, okres, název předmětného díla. Součástí je i záznam o případné ochraně díla jako zapsané kulturní památky. Ve formuláři katalogu je uvedeno též, zdali se podařilo dohledat polohu předmětného díla na mapách, to v případě do současnosti nedochovaných děl. Ta se někdy podařilo ztotožnit na základě popisu v archivních pramenech či v odborné literatuře studiem na tzv. Indikačních skicách Stablního katastru. Další údaj: umístění konkretizuje polohu např. v rámci obce apod. Součástí formuláře je datace díla, autorství, pokud jsou známy, případně donátor/donátoři. Specifikován je i podle možnosti materiál, ze kterého bylo dílo zhotoveno. Důležitou kolonkou jsou záznamy o nápisích, signaturách, monogramech donátorů apod. včetně přepisů často rozsáhlých a v některých případech komplikovaných latinských, německých a českých textů i s jejich odborným překladem. Zmíněny jsou dále veškeré dosud známé starší opravy a restaurátorské zásahy včetně uvedení konkrétních jmen dotýčných restaurátorů apod. Současný stav je stručně charakterizován s ohledem na případnou potřebu a aktuálnost nutných restaurátorských zásahů, někdy i s návrhem konkrétního data formou roku. Samozřejmostí je uvedení přehledu odborné literatury věnované konkrétním sochařským dílům. Výsledkem studia archivních pramenů a literatury je pak vlastní text katalogového hesla shrnující veškeré dostupné údaje o předmětných dílech. Na závěr katalogového hesla je připojen aktuální snímek dokumentující současný stav, případně stav v předchozím umístění (pokud došlo ke změně), u neexistujících památek je připojen archivní snímek, pokud je k dispozici nebo alespoň snímek mapy tzv. Indikační skicy Stablního katastru, kde je poloha sochy vyznačena.

číslo ID	1
lokalita	Borek
okres	Rokycany
název	sousoší Krucifixu
KP	17428/4-2431
poloha	známá
umístění	u kaple sv. Václava
datace	1758
autorství	Karel Legát (1715-1783)
donátor	Jan Rauch, Jan Rumfeld a Jan Eisel, rokycanští měšťané
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce se nalézá votivní nápis s chronogramem (1758) zvýrazněný mladším lazurním nátěrem: „eX // ferVentI Voto // plae VeneratIonI // ereXerVnt // Ioannes raVCh // Ioannes rVMfeLD // Ioannes eljSL“ Z horoucího slibu ke zbožné účtě postavili Jan Rauch, Jan Rumfeld, Jan Eysl. Na zadní stěně podstavce signatura autora s datací vzniku statue v textové podobě zvýrazněné mladším lazurním nátěrem: „CARL // LEGAT // PILTHAVER // VON PILSEN // 1758“. Carl Legat sochař z Plzně 1758.
opravy a rest. zásahy	2005 restaurování ak. soch. Marcel Hron a ak. soch. Jiří Fiala, 2009 restaurování ak. soch. Marcel Hron, 2016 ak. soch. Marcel Hron
současný stav	Výhledově by byl vhodný revizní restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 1-2; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 250; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 47; Oldřich J. BLAŽÍČEK, Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku, Praha 1958, s. 262; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 104; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace

	okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 9.
text katalogu	Z nápisů, které se nacházejí na samotné památce, se dovídáme, že ji roku 1758 dali postavit Jan Rauch, Jan Rumfeld a Jan Eisel a že jejím tvůrcem byl plzeňský sochař Karel Legát. Donátory sochy byli tři rokycanští měšťané, z nichž dva (Rauch a Eisel) o něco později, v roce 1770, dali postavit i velký mariánský sloup na náměstí v Rokycanech.¹ Do odborné literatury borecký kříž uvedl Antonín Podlaha, jenž o něm roku 1900 psal: „Pěkný vysoký kříž kamenný s Ukřižovaným u kapličky na malé skalce nad rybníkem stojící. Zajímavá práce barokní (viz obr. 1.). Na podstavci nápis: eX / ferVentl Voto / plae Veneratlonl / ereXerVnt / Ioannes raVCh / Ioannes rVMfeLD / Ioannes eljsL. Na zadní straně vytesáno jméno sochařovo: CARL LEGAT, PILTHAUER VON PILSEN 1758.“² Sousoší stručně, ale s datací do roku 1758 a s určením autorství, zmiňují jak Umělecké památky Čech z roku 1957,³ tak Umělecké památky Čech z roku 1977,⁴ a Legátův „drobně tesaný krucifix v Borku u Rokycan (1758)“ uvádí roku 1958 i Oldřich J. Blažíček.⁵ Roku 2005 sochu restaurovali Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem. Oba restaurátoři nejprve roku 2004 zpracovali restaurátorský průzkum,⁶ načež ve své restaurátorské zprávě z roku 2005 popsali svůj zákrok takto: „Dokumentace současného stavu: Vlastní socha a kamenný materiál jsou vzhledem k jeho stáří v odpovídajícím stavu. Skutečnost, že celý kříž je na těžko přístupném místě, nevyskytují se na něm defekty zapříčiněné vandalským počínáním. Povrch sochy je znečištěn náletovými deposity, mechy a lišejníky. Schody pod soklem jsou působením povětrnostních vlivů sesedlé a jsou patrný značné statické trhliny ve spárořezech. Podstavec je bohatě zdoben a jen na několika místech jsou patrný drobné plastické defekty způsobené též působením klimatických vlivů a absencí jakékoli preventivní údržby. Toto vše lze konstatovat i o vlastní plastice kříže, korpusu a dvou okřídlených hlavách andělů. Jako velmi nevyhovující se jeví novodobé vyzdívané plomby v oblasti soklu kříže. Na soklové části se nachází nápis o provedení díla a jeho autorizace. »»Carl Legat Pilthaver von Pilsen 1758.« Průzkum stavu kovových prvků: Vzhledem ke stáří kovového materiálu je tato památka ve velmi dobrém stavu. Na celém kříži se nachází dva závěsy na kamenné hlavy andělů a háček

¹ Kateřina ADAMCOVÁ – Zdenka GLÁSEROVÁ LEBEDOVÁ – Viktor KOVAŘÍK – Vratislav NEJEDLÝ – Pavel ZAHRADNÍK, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji (okresy Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov), Praha 2015, s. 504-505.

² Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 29.

³ Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 47.

⁴ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 104.

⁵ Oldřich J. BLAŽÍČEK, Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku, Praha 1958, s. 262.

⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2128.

	na lucernu. Průzkum barevných vrstev: Průzkum barevnosti se soustředil na prvky fundamentu a sochy. V rámci tohoto průzkumu nebyly na zmíněných místech nalezeny žádné – ani nepůvodní – monochromní či polychromní barevné vrstvy. Byly provedeny tyto technologické postupy: Vstupní fotodokumentace a doplňující restaurátorský průzkum Provedení základového fundamentu Rekonstrukční práce k sochařské výzdobě Restaurátorské zásahy: očištění sejmutí krust konsolidace plastické doplnění plastická lokální retuš biocidní ošetření barevná lokální retuš konzervační úpravy – hydrofobisace Restaurátorská zpráva 2x K realizaci díla byly použity tyto materiály: Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Na základě doplňujícího petrologického průzkumu byla pro doplnění chybějících nebo degradovaných prvků kamene vybrána hornina, která se nejvíce blíží originálnímu kameni. Pro čištění kamene byly použity čistící pasty Granipur a pasty na bázi kyselého uhličitanu amonného. Odstranění biologických nárůstů bylo provedeno vhodnými biocidními prostředky. Zpevnění kamene bylo provedeno kombinací organokřemičitých konsolidantů s akrylátovými kopolymerem. Pro injektáž byly použity nízkomolekulární epoxidové pryskyřice. Nové plastické prvky byly prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných drtí písků. Barevné retuše byly provedeny světlestálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72. Závěrečná konzervační úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku.“⁷ V roce 2009 Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Lucií Hrabákovou a Bc. Šárkou Kasalovou ze společnosti Art Kodiak s. r. o. provedli na památce udržovací práce, které jsou v restaurátorské zprávě ze 16. dubna 2009 popsány takto: „Restaurátorský záměr Cílem restaurátorského záměru bylo přispět provedením nutných preventivních konzervačních zákroků k celkové rehabilitaci díla při zachování jeho památkových hodnot. Restaurátorský proces a specifikace použitých materiálů
--	--

⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1893.

	Nejprve byla provedena vstupní fotodokumentace a záměr. Ten se zaměřil na celkový stav kamenného materiálu a provedení preventivních konzervačních zákroků. Nejprve byla pořízena vstupní fotodokumentace. Po té byly provedeny následující technické a technologické postupy: Bylo provedeno odstranění vegetace a náletových depositů. Poté byla provedena celková konsolidace kamenného materiálu. Následovaly práce na lokálních nerovnostech a to drobná plastická retuš a drobná lokální barevná retuš. Nakonec byla provedena hydrofobisace kamenného materiálu. Specifikace materiálů vhodných pro realizaci díla Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Pro čištění kamene bylo použito směsi čpavkové vody, peroxidu a tenzidu. Odstranění biologických nárůstů bylo provedeno vhodnými biocidními prostředky. Zpevnění kamene bylo provedeno kombinací organokřemičitých konsolidantů s akrylátovými kopolymery. Drobné plastické retuše byly prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných drtí písků. Drobné barevné retuše byly provedeny světlestálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72. Závěrečná konzervační úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku. Závěr Udržovací restaurátorské práce byly prováděny s cílem preventivního zajištění díla vůči následkům vnějších vlivů. Uvést dílo do podoby prezentovatelné pro další generace. Doporučený režim údržby památky uživateli Kříž je restaurátorským zákrokem stabilizován a maximálně chráněna proti korozivním vlivům okolí. Vzhledem k tomu, že aplikované prostředky za určitou dobu ztrácejí své ochranné vlastnosti, je třeba provádět takovéto opakované revizní kontroly památky v rozmezí dvou let. Takto lze velmi efektivně památku nadále chránit a výrazně zpomalit další korozivní procesy památky. Na základě preventivní prohlídky bude případně vypracován návrh udržovacích prací.”⁸ Roku 2016 památku opět restauroval Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, který ve své restaurátorské zprávě z 13. května 2016 popsal svůj zákrok takto: „V. Restaurátorský průzkum Průzkum se převážně soustředil na hodnocení stavu kamenného materiálu, jeho povrchového zpracování, znečištění, statických anomálií a možných monochronních vrstev. Kříž se dochoval kompletní, nevykazuje rozsáhlejší plastická poškození, ani narušení statiky. Povrch je znečištěn prachem z ovzduší a biologickým napadením, především řasami a lišejníky, podstavec soklu je z velké části pokrytý mechem. V místech dešťových stínů se nachází tmavé krusty. Místy
--	--

⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2275.

	jsou patrná velmi drobná plastická poškození, většina poruch však byla v minulosti vyspravena plombami, které jsou provedeny kvalitně, jeví se dostatečně měkké a prodyšné, a pouze barevně vystupují z povrchu. Doplněna je velká část mušle pod krycí deskou, několik poškození skaliska pod křížem, spodní břevno kříže a další. Skalisko pod křížem bylo v minulosti pravděpodobně prostoupeno prasklinami, které jsou nyní vyplněny tmelem. Některé detaily modelace jsou částečně smyty povrchovou degradací kamene. Místy jsou patrné vlasové praskliny, které však památku staticky neohrožují. VI. Restaurátorský záměr Cílem prací je přispět provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací ke zlepšení současného stavu památky, k její celkové rehabilitaci při zachování jejích historických, kulturních a uměleckořemeslných hodnot. Zásah na Krucifixu bude převážně konzervační a proběhne na místě. V případě potřeby bude provedena lokální prekonsolidace degradovaných míst křemičitým roztokem (KSE 100 – 300 fa. Remmers), aby v průběhu čištění nedošlo k dalšímu poškození a úbytku kamenné hmoty. Nejprve budou provedeny zkoušky čištění a určen nejvhodnější způsob snímání volných nečistot, vyhubení biologického napadení a odstranění, nebo alespoň ztenčení tmavých krust. Postupně bude provedeno vyvzorkování jednotlivých způsobů čištění (čištění regulovanou tlakovou vodní parou, naměkčení krust a jejich dočištění skalpelem, aplikace čistících past atd.) a nejvhodnější způsob určen po vyhodnocení těchto vzorků a jejich konzultací se zástupci památkové péče. Při volbě konečného řešení bude zohledněna jak účinnost, tak šetrnost zvoleného postupu k originální hmotě památky. Čištění bude prováděno šetrně a jen v nejnútnejší míře tak, aby nedošlo k výraznějším ztrátám a poškození povrchu a zůstala zachována přirozená patina stáří skulptury. Druhotné plomby jsou dostatečně prodyšné a kvalitně provedené a při průzkumu nevykazovaly degradaci, ani jiné poruchy. Přesto budou po očištění podrobně zrevidovány a v případě potřeby částečně vysekány a znovu doplněny minerálním tmelem (křemičité písky odpovídající frakce, bílý cement, Sokrat S2802A, světlostálé železité pigmenty), nebo proinjektovány (směs na bázi směsného vápenného hydraulického pojiva – Vapo Injekt, fa. Aqua obnova staveb). Tyto zásahy však ve větším rozsahu nepředpokládáme. Degradovaná místa kamene budou lokálně konsolidována křemičitým roztokem (KSE 100 – 300, fa. Remmers). Míra zpevnění a koncentrace roztoku bude volena lokálně dle stavu kamene na každém místě zvlášť. Případné praskliny, u kterých by hrozilo zatékání a usazování srážkové vody a následné vymrazovací cykly, budou injektovány směsí na bázi směsného vápenného hydraulického pojiva (Vapo Injekt, fa. Aqua obnova staveb), které zamezí dalšímu zatékání a usazování srážkové vody v těchto trhlinách. Staré a případně také novější plomby budou s okolním kamenem sceleny lokální barevnou retuší (světlostálé železité pigmenty – fa. Bayferrox, fa. Teluria, pojené 2% roztokem Paraloidu B72). Na závěr bude povrch kamene zakonzervován nástřikem biosanačního (Fobisil FXW, fa. Betosan) a hydrofobního přípravku (SNL – geruchsneutral,
--	--

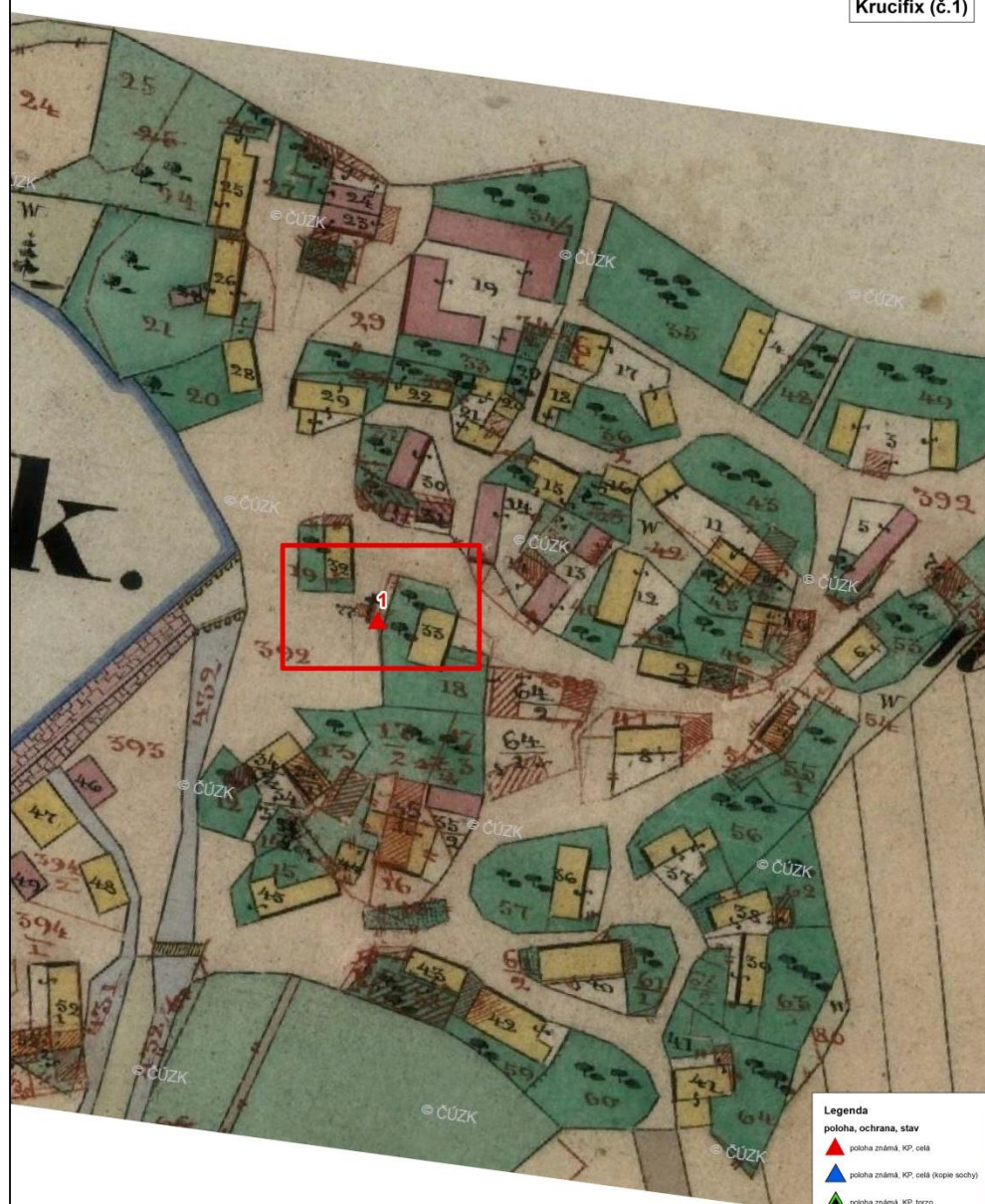
	fa. Remmers). Ten bude aplikován pouze v nejnútnejším rozsahu na nejvíce exponovaných místech skulptury. VII. Průběh restaurování Vzhledem k tomu, že se Krucifix po posledním restaurátorském zásahu nacházel stále v dobrém stavu, měly provedené práce převážně konzervační charakter a probíhaly přímo na místě. Povrch kamene byl nejprve omyt regulovanou tlakovou vodou za použití roztoku tenzidů, peroxidu vodíku a čpavkové vody, který umožnil nejen jeho odmaštění a vymytí nečistot, ale také vyhubení biologického napadení. Po očištění byly jednotlivě zrevidovány druhotné doplňky a několik drobných tmelů a částí spár, které se jižjevily vyžilé, bylo odstraněno. U druhotného doplňku mušle na čelní straně soklu proběhla drobná úprava modelace. Po té byla místa po odstranění tmelů a několik dalších ohrožených míst lokálně konsolidováno křemičitým roztokem (KSE 300, fa. Remmers). Drobná plastická poškození byla doplněna minerálním tmelem probarveným ve hmotě (směs křemičitého písku, bílý cement, Sokrat S2802A, světlostálé pigmenty). Stejným materiálem byly doplněny i spáry. Povrch tmelu byl po zavadnutí strukturálně upraven tak, aby korespondoval s originálem. Drobné barevné nuance mezi tmelem a okolním povrchem byly po vytvrdnutí a vyschnutí doladěny lokální barevnou retuší (světlostálé pigmenty pojené akrylátovou pryskyřicí Paraloid B72). Zároveň byl lazurně zvýrazněn nápis na čele soklu, který již v dolní partii nebyl dobře čitelný. Kovové armatury byly mechanicky očištěny od nesoudržných šupin nátěru a produktů koroze, ošetřeny odrezovačem (Bezoplachový odrezovač, fa. Perdix) a opatřeny antikoročním nátěrem (Hostagrund, fa. Barvy a laky Hostivař). Na závěr byla nejvíce exponovaná místa kamene zakonzervována hydrofobním přípravkem (Funcosil SNL – geruchsneutral, fa. Remmers). Hydrofobizace byla provedena jen v nejnútnejším rozsahu na exponovaných horizontálních plochách, aby zůstala co nejlépe zachována přirozená prodyšnost kamene. VIII. Technologická zpráva Čištění bylo provedeno regulovanou tlakovou vodou za použití roztoku tenzidů, peroxidu vodíku a čpavkové vody. Zpevnění bylo provedeno organokřemičitým konsolidantem (KSE 300, fa. Remmers). Plastické doplnění bylo provedeno minerálním tmelem probarveným ve hmotě (směs křemičitého písku, bílý cement, Sokrat S2802A, světlostálé pigmenty). Barevné retuše byly provedeny světlostálými železitými pigmenty (fa. Bayferrox, fa. Teluria) pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72 (fa. Imesta). Závěrečná konzervační úprava kamenných prvků byla provedena hydrofobním nátěrem silanového prostředku (Funcosil SNL – geruchsneutral, fa. Remmers). Kovové armatury byly ošetřeny odrezovačem (Bezoplachový odrezovač, fa. Perdix) a opatřeny antikoročním nátěrem (Hostagrund, fa. Barvy a laky Hostivař).
--	---

	IX. Doporučení uživateli Po provedeném restaurátorském zásahu lze konstatovat, že současný stav je uspokojivý a Krucifix je v dobrém stavu. Památka je konzervačním zákrokem stabilizována a maximálně chráněna proti korozivním vlivům okolí. Vzhledem k tomu, že aplikované prostředky za určitou dobu ztrácí své ochranné vlastnosti, je třeba nadále pokračovat v pravidelných revizních kontrolách památky, v našem případě v rozmezí čtyř let. Takto lze velmi efektivně památku nadále chránit a výrazně zpomalit další korozivní procesy materiálu. Preventivní prohlídky a zákroky restaurátora jsou efektivním a účinným řešením při ochraně památek obecně.“⁹
--	---

⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3184.

obr.

Legenda	
poloha, ochrana, stav	
poloha známá, KP, celá	▲
poloha známá, KP, celá (kopie sochy)	▲
poloha známá, KP, torzo	▲
poloha známá, KP, zanášá	▲
poloha známá, bez ochrany, celá	▲
poloha známá, bez ochrany, zanášá	▲

1:933

Polohopisný podklad: WMS KN © ČÚZK

Zachycení sousoší Krucifixu na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	2
lokalita	Bušovice
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	není zapsáno.
poloha	známá (socha z roku 2010), starší poloha sochy dohledána dle historického snímku (původní socha světce).
umístění	v centru obce, v minulosti v centru obce, posléze u čp. 2
datace	2010, původní socha světce kolem 1727?
autorství	Jaroslav Šindelář (socha světce z roku 2010), neznámý autor (původní socha světce)
donátor	Obecní úřad a Plzeňský kraj (socha světce z roku 2010), Sibylla Zdeňka Robová, rozená Wiederspergová z Wiedersperku, rokycanská měšťanka (původní socha)
materiál	pískovec jemnozrnný okrové barvy (hořický) (nová socha světce, podstavec, pilířky ohrazení), pravděpodobně pískovec (původní nedochovaná socha světce)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis s datací a znak Bušovic: „SV. JAN // NEPOMUCKÝ // BUŠOVICE // L. P. 2010“
opravy a rest. zásahy	1894 oprava a přesun (Václav Šlouf, kameník firmy Cingroš), 1925 socha zničena, 2010 zhotovena nová socha
současný stav	V brzké době by byl vhodný revizní restaurátorský zásah. Fragmenty originálu sochy byly v minulosti údajně deponovány v prostorách bušovického zámku.
literatura	Martina ŠMEJKALOVÁ, Do Bušovic se vrátí socha sv. Jana Nepomuckého, Rokycanský deník.cz, 23. 3. 2010; Božena ŠOPEJSTALOVÁ, Svatý Jan Nepomucký střeží opět Bušovice, Rokycanský deník.cz, 18. 5. 2010; Radka KŘÍŽOVÁ ČERVENÁ, Bušovice, pohledy do historie obce, Bušovice 2015, s. 117-118.
text katalogu	Socha sv. Jana Nepomuckého v Bušovicích je novým sochařským dílem z roku 2010, nahradila však starší, později zničenou barokní sochu téhož světce. O vzniku této první svatojanské sochy nás zpravuje pisatel pamětní knihy obce Bušovic z let 1920-1928, jímž byl řídící učitel Dominik Tion. Ten nejprve v konceptu k této pamětní knize stručně píše: „Historie sochy, jak mi ji přinesl dejšínský kaplan P. Alois Černý z fars. nějakých zápisů: Sibylla Zdeňka Robová, měšténinka rokycans., rozená Wiederspergová z Wiedersperku, jejíž dcera Marie se uzdravila na přímlovu sv. J. N., postavila tuto sochu sv. J. a její

	sestra jeptiška Rozina – premonstrát. kláštera v Chotěšově – darovala do kaple obraz – r. 1721-1735.¹⁰ Do samotné pamětní knihy však Tion tyto informace nepřenesl; napsal zde jen tolik, že sv. Jan Nepomucký „stál na návsi asi od r. 1727.“¹¹ V pamětní knize obce poté Dominik Tion popisuje přenesení sochy, ke kterému došlo zřejmě v roce 1894. Toho roku byla totiž budována silnice přes ves, o čemž obecní pamětní kniha uvádí: „Druhou neméně důležitou cestou byla k Sedlecku, vlastně jen k okres. silnici vedoucí přes Střapol na Břasy. I tato cesta, jež vedla k polím selským, byla v hrozném stavu a nemohlo se tudy za špatného počasí vyjetí. Cesta tato pak měla po řádné úpravě cesty přes ves – na hráz – spojovati právě dokončenou silnici k Vitince. Rokování o její stavbě odbylo se ve výboru 13. prosince 1891, stavěti se začala až v r. 1894 (usnes. = 15./3. 1894).“ O samotném přenesení sochy tu pak čteme: „Při opravě silnice přes ves – vzaly za své 3-4 lípy (pěkné) – pod jejichž korunou krčila se socha sv. Jana Nepomuckého. Socha byla pak postavena ke sroubku Struškovic (u č. 2) – a lípy vykáceny. Dole pak, kde dnes jest místo vyhlédnuté na sochu Svobody – stávala stará – ohyzdná – rozbitá obecní kolna – či stodola. Uvnitř byla stará stříkačka, které se používalo při hašení požáru. Jaká asi byla, možno si představit z tohoto ocenění ke dni 15./3. 1891 = »vzhledem k jejímu stáří přes 60 let a vzhledem k zastaralému systému« na 50 zl. – Obec. výbor usnesl se stodolu rozbořiti, místo vhodně upravit, zasázeny sem lípy a kaštiny – a socha sv. Jana Nep. byla sem pak přenesena a kolem ní zřízena železná mřížka. – Sochu pak značně již poškozenou – opravil tehdy zde bydlící občan – Václ. Šlouf, kamen. mistr v Plzni u fy Cingroš. – Bydlil v domku – kde říkáme »Hamburk« – a který od rodiny Ptákovíc koupil.“ Krátce po svém přenesení, na konci roku 1896, však byla socha poškozena, o čemž se v téže pamětní knize píše: „K této soše nese se ještě tato vzpomínka – celkem nemilá = O Sylvestru v r. 96 bylo v hostinci ve vsi (maj. Jan Krauz – nájemce host. = zdejší obč. Jos. Filip, příj. »Filípek«) živo. Hostinský dal, jak bývalo zvykem, »Sylvestrovské pivo«. Pilo se a zpívalo se, a tu zdejší občan – tesař Beneš (všeobec. se mu říkalo »Martinec«) cítil se jednou písni dotčen, popadl sklenici a po kováři Jos. Jílkovi ji hodil. – Byl ovšem »vyhozen« – a chasa, která tam byla, za ním běžela na náves a po něm házela kusy ledu a kamením. I sv. Jan tehdy byl degradován = přišel o 2-3 hvězdy ze »svatozáře« – a zbožné tetičky je druhý den sebraly a uschovaly. Beneš upadl – pravděpodobně ho někdo kamenem udeřil; možná že i upadl, protože bylo náledí a on byl silně napilý. Dokázati se nic nemohlo – a také ani Beneš, ani rodina nikoho nestíhala. Jenže Beneš potom ležel až do léta – bral podporu nemocenskou – rána mu hnisala – byl dopraven do nemocnice – a tak aféra vyšla najevo. Podporu v nemoci prý bráti neměl – a věc byla vyšetřována; mezitím Beneš zemřel – a obec musela celou rodinu podporovati, protože měl asi 6-7 nezletilých dětí. V protokolech obec. výboru pak čteme zápisy – jak často a kolik obec dala nebo musila dáti
--	--

¹⁰ SOKA Rokycany, AO Bušovice, Koncept kroniky obce, 1925-1928, s. 32.

¹¹ SOKA Rokycany, AO Bušovice, Pamětní kniha obce Bušovic 1920-1928, I. díl, s. 79.

	vdově, která dosud zde žije. Také synové a dcery jsou již provdané a jistě se na tuto příhodu nepamatují.“ V roce 1925 byla posléze socha zničena. I o tom referuje obecní pamětní kniha, v níž čteme: „I socha sv. Jana ukončila neslavně svoji existenci. Stalo se tak v r. 1925 (viz o tom zprávu zaznamenanou na str. 32 v kronice z r. 1925). Neznámí pachatelé urazili hlavu, kterou as pohodili do rybníka. Jednalo se však již dříve – hned po převratu – o její odstranění z návsi a na její místo měl býti postaven pomník padlým zdejšími občanům ve světové válce. Ale narazilo to na odpor některých občanů – vlastně občanek, které nechtěly dopustit, aby tento svatý užíval zaslouženého odpočinku někde v ústraní, a tak sv. Jan zůstal na svém místě. Po této nehodě byla socha – vlastně již zbytky její – uloženy na školním dvoře, a když se v r. 1926 vystavěla zděná kolna na pohřební vůz zdejší Hospod. besedy, hodily se zbytky sochy dobře do jejích základů – kde nerušeně budou odpočívati snad déle, nežli stál na návsi asi od r. 1727.“¹² Zničení sochy se obdobně věnuje i koncept k obecní pamětní knize, kde se k roku 1925 píše: „3./V. = Z neděle na pondělí byla zdejší socha sv. Jana Nepom., která stála nedaleko můstku, od neznámého pachatele, pravděpodobně cizího, poškozena. Pachatel urazil soše hlavu – někam ji pohodil – snad do rybníka – a ještě jinak ji otloukl. [...] V záležitosti této mělo obec. zastup. schůzi a usneslo se, že se socha odstraní – a místo ní nějaký vhodný pomník s letopočtem – a nápisem. Socha – vlastně tělo asi na 2-3 kusy přeražené bylo skutečně odklizeno na školní dvůr, kde dodnes pod stromem leží.“¹³ Nová socha sv. Jana Nepomuckého byla v obci postavena roku 2010. Radka Křížová Červená o tom ve svých dějinách Bušovic píše: „Sv. Jan Nepomucký se po dlouhých osmdesáti pěti letech do Bušovic přece jen vrátil. V roce 2010 byl za přítomnosti plzeňského biskupa Františka Radkovského, doprovázeného katedrálním děkanem Emilem Soukupem, odhalen na návsi nový monument připomínající oblíbeného barokního světce. Socha sv. Jana Nepomuckého je nyní umístěna na několikastupňovém kamenném podstavci, kolem něhož je plocha dlážděna valounovou dlažbou. Okolní prostor je vymezen zděnými omítanými sloupky s kovaným řetězem, osazeným ze tří stran. Autorem stávající sochy je plzeňský výtvarník a restaurátor Jaroslav Šindelář, koncepci osazení celku vytvořil další Plzeňan architekt Martin Kondr, stavební a kamenické práce zajistili pracovníci společnosti Inkasta s. r. o., řetěz s příslušenstvím vyrobili kováři Jiří Štrunc a Miloš Havel ze Smědčic. Projekt byl realizován za finanční podpory Plzeňského kraje.“¹⁴ Nová socha ovšem stojí na jiném místě, než stávala socha dřívější, zničená roku 1925. V přípisě Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Plzni, z 11. března 2010 se o tom píše: „Z původní barokní sochy
--	---

¹² SOkA Rokycany, AO Bušovice, Pamětní kniha obce Bušovic 1920-1928, I. díl, s. 76-79.

¹³ SOkA Rokycany, AO Bušovice, Koncept kroniky obce, 1925-1928, s. 32.

¹⁴ Radka KŘÍŽOVÁ ČERVENÁ, Bušovice, pohledy do historie obce, Bušovice 2015, s. 117-118.

	se do dnešních dnů dochovalo pouze nepatrné torzo, uložené v současnosti v budově bývalého zámku. [...] Tato kopie bude v květnu 2010 osazena v parčíku severozápadně od zámku (původní socha stávala na jižní straně návsi, jihozápadně od zámku).“¹⁵
obr.	 Současná podoba sochy.

¹⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Bušovice.

Původní socha světce ve starším umístění. Staženo z:
https://www.busovice.cz/e_download.php?file=data/editor/73cs_1.pdf&original=BZ+12014_komplet+k+tisku.pdf, vyhledáno dne 8. 6. 2022.

číslo ID	3
lokalita	Dobřív
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	29421/4-2444 most se sochami (a VPZ 2302)
poloha	známá
umístění	u historického mostu přes Padrťský potok
datace	1719/1720
autorství	neznámý autor
donátor	šichtmistr Matouš Čapek
materiál	pískovec hrubozrnný šedé barvy
nápisy, signatury atd.	Na masivním nástavci nad římsou jsou na stěnách vyznačeny sluneční hodiny. Střední část podstavce je na stěnách opatřena sekanými nápisy. Na čelní stěně se nalézá nápis s chronogramem (zřejmě 1719) a monogramem IHS s křížkem. Chronogram v nápisu je ovšem chybně vytvořen, neboť v něm nejsou zvýrazněna všechna písmena I, V, X, L, C, D a M, jak by tomu mělo správně být, nýbrž pouze výběrově. V případě, že by v souladu s pravidly byla vskutku zvýrazněna všechna uvedená písmena, dával by letopočet o 109 více, tj. 1820, s vynecháním jediného písmene C pak 1720. Lze snad vyslovit dohad, že letopočet vskutku původně dával rok 1720 (s písmenem C vynechaným), což by lépe odpovídalo doložené době donátorova - Čapkova působení v Dobřívě. Pokud bychom pak upravili slovo MATHIAEI na správné MAT(T)HAEI, dával by chronogram ještě o jeden rok méně čili 1719: „MATTHIAEI // CZAPEK // EXPENSIS // AEDIFICATA // HAEC STATVA // IHS“. Tato socha byla postavena nákladem Matouše Čapka IHS. Na pravé boční stěně se nalézají iniciály: „IPH“ Na zadní stěně se nalézají iniciály: „ANA“

	Na pravé boční stěně se nalézá monogram: „MARIA“
opravy a rest. zásahy	1993 restaurování (neznámý restaurátor), 2003 restaurování ak. soch. Petr Vitvar, 2017 MgA. Helena Jahodová
současný stav	Výhledově by byl potřeba revizní restaurátorský zásah.
literatura	Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13-14; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 18; Petr PROKŮPEK, Strašice a okolí slovem i perem, Rokycany 1996, s. 66; Jiří SVĚTLÍK, Dobřív 675 let. Historický místopis, Dobřív 2000, s. 38.
text katalogu	Socha sv. Jana Nepomuckého stojí u starobylého kamenného mostu v Dobřívě. Podle nápisu s chronogramem ji dal postavit Matouš Čapek v roce 1711. Chronogram v nápisu je ovšem chybně vytvořen, neboť v něm nejsou zvýrazněna všechna písmena I, V, X, L, C, D a M, jak by tomu mělo správně být, nýbrž pouze výběrově. V případě, že by v souladu s pravidly byla vskutku zvýrazněna všechna uvedená písmena, dával by letopočet o 109 více, tj. 1820, s vynecháním jediného písmene C pak 1720. Lze snad vyslovit dohad, že letopočet vskutku původně dával rok 1720 (s písmenem C vynechaným), což by lépe odpovídalo doložené době Čapkova působení v Dobřívě. Pokud bychom pak upravili slovo MATHIAEI na správné MAT(T)HAEI, dával by chronogram ještě o jeden rok méně čili 1719. Obecní pamětní kniha z let 1923-1928 o Matouši Čapkovi uvádí jen toto: „Jmenovaný Matouš Čapek byl toho času šichtmistr zdejších hutí, jak dosvědčuje zápis z r. 1728 ve farní matrice mirošovské: 8. máje usnulo v Pánu dítě Dorota Barbora na psotník jsouce stáří 3 měsíce otce urozeného pána Matouše Čapka hutí železných Dobřívských šichtmistra.“¹⁶ Ve skutečnosti se Matouš Čapek či celým jménem Matouš Benedikt Čapek objevuje v mirošovských matrikách jakožto „J[eho] M[ilosti] c[ísařské] hutí železných dobřívských šichtmistr“ od roku 1719 do roku 1732. V této době se mu zde z manželky Anny Roziny (jednou uvedené jako Anna Františka) narodilo osm dětí – 17. července 1719 se narodil syn Daniel Josef, 19. března 1721 syn Václav Josef, 24. února 1723 byl pokřtěn syn Daniel Matěj, 14. ledna 1725 dcera Marie Johana, 10. června 1727 syn Antonín Daniel, 10. února 1729 se narodila dcera Dorota Barbora (která zemřela 8. května 1729, nikoli 1728, jak chybně uvádí obecní kronika), 19. února 1730 byla pokřtěna dcera Anna Barbora Apolena a posléze 27. března 1731 se narodila dcera Kateřina Josefa. Když Čapkovi 9. ledna 1732 zemřela ve stáří dvou let dcera Anna, byla zapsána jako dcera „urozeného a statečného vladyky pana Matouše Čapka, J[eho] M[ilosti] c[ísařské] zbirov. dobřívskéjch hutích šichtmistra a král. kraj. města Plzně měštěná.“ Poprvé (a naposledy) se zde v mirošovských matričních zápisech setkáváme s tím, že Čapek byl uveden nejen jako dobřívský šichtmistr, ale i jako plzeňský měšťan. Kromě tohoto zápisu je

¹⁶ SOKA Rokycany, AO Dobřív, inv. č. 22 (Pamětní kniha obce Dobřív 1923-1928), s. 8.

	Čapek uváděn během roku 1732 jako dobřívský šichtmistr ještě třikrát – 30. července 1732, kdy jeho syn Josef vystupuje jako kmotr při křtu, 16. srpna 1732, kdy je týž syn svědkem při jiném křtu, a nakonec 27. srpna 1732, kdy jako kmotr při křtu vystupuje sám dobřívský šichtmistr Čapek. Zato 13. října 1732 byla již kmotrou při křtu „urozená paní Anna Čapková, bejvalý [!] šichtmistrová dobřívská, nyní ale již karlo-huťská.“¹⁷ Z těchto zápisů poznáváme, že roku 1732, někdy mezi srpnem a říjnem, byl Matouš Čapek, stále ve funkci šichtmistra, přeložen z Dobříva do Karlovy Hutě (dnes součást Králova Dvora na Berounsku). A vskutku již 14. května 1733 se v Karlově Huti narodil Jan Nepomuk Václav, syn „uroz. p. Matouše Benedicta Čapka, šichtmistra karlohuťského, máteře Anny Roziny, rozený Bittnerový.“¹⁸ V Karlově Huti také Čapek ve stáří 49 let zemřel a 29. srpna 1738 byl pohřben. Do matriky zemřelých byl o jeho smrti a pohřbu učiněn obšírný zápis, ve kterém čteme: „Pohřben v Pánu usnulý pan Matouš Benedict Čapek, karlohuťský šich[t]mistr, do kostela počápského pod titulem Nanebevzetí Marie Panny, muž jistě příkladný a vůbec za spravedlivého vyhlášený, milovník a otec duchovních, kteří když za času jeho živobyetí náchylnost k sobě znamenali, i při pohřbu jeho neopustili, anobř 11 duchovních z domu tělo jeho do kostela jsou vyprovázeli a mše svaté za duši obětovali, jsa ne jednou, anobř v své skoro rok trvající nemoci svátostmi častěj zaopatřen, maje vůli svou s božskou srovnanou, u přítomnosti duchovního na věčnost se odebral, věku svého 49 let.“¹⁹ V obecní pamětní knize z let 1923-1928 se o mostě a o soše sv. Jana Nepomuckého píše: „U továrny překlenut je Černý potok starobylým kamenným mostem. O mostě není téměř nic napsáno a neví se ani přesně rok, ve kterém byl vystavěn. Dle Ant. Drachovského zbudován byl za Šírerů z Waldhaimu, nájemců a později držitelů zdejších hutí v letech 1624-1692. Ve farní matrice mirošovské z r. 1764 jest o mostě tento latinský zápis: »Ponticulo ad statuum Januis in medio pagi novus factus murus renovatur« t. j. »Můstku u sochy sv. Jana Nepomuckého uprostřed vsi nově vystavěná zeď se obnovuje«. Pod zábradlím v kameni je vytesán letopočet 1780 neznámého významu. [...] Na levém břehu u mostu stojí socha Jana Nepomuckého, vytesaná rovněž z pískovce neznámým sochařem. Spočívá na čtyřbokém barokním sloupu, jenž svými plochami orientován je ke hlavním stranám světovým. Na všech čtyřech plochách vyryty jsou paprsky slunečních hodin. Pod nimi na západní ploše je značně zvětřelý latinský nápis dnes již těžko čitelný: MATTHIAEI / CZAPEK / EX PENSIS / AEDIFICATA / HAEC STATUA / LÉTA SPÁSY / IHS Latinský nápis česky zní: Matouše Čapka nákladem vystavěna tato socha. V latinském nápisu vyznačen je většími písmeny letopočet postavení sochy 1762. [...] Na východní ploše jsou vyryta písmena ANA, na severní MARIA a na jižní ploše TPH.“²⁰
--	--

¹⁷ SOA Plzeň, Matriky, sign. Mirošov 2, nestránkováno.

¹⁸ SOA Praha, Matriky, sign. Beroun 6, s. 367.

¹⁹ SOA Praha, Matriky, sign. Beroun 25, s. 97.

²⁰ SOKA Rokycany, AO Dobřív, inv. č. 22 (Pamětní kniha obce Dobříva 1923-1928), s. 7-8.

	Chronogram je ovšem v obecní pamětní knize špatně rozluštěn (v textu nápisu je navíc zvýrazněno písmeno I ve slově EXPENSIS a do chronogramu je pojato i písmeno L ze slova LÉTA). Dne 17. prosince 1940 se na obecním úřadě v Dobřívě za přítomnosti zástupkyně Památkového úřadu v Praze ing. Olgy Vlčkové konala porada o úpravě kamenného mostu. V zápise z této porady se mimo jiné píše: „Socha sv. Barbory uprostřed mostu na pilířku zábradlí i socha sv. Jana Nepomuckého na podstavci poblíž mostu vyžadují odborné restaurace. Mechoviny budou odstraněny, chybějící části budou po dokonalém očištění soch doplněny přírodním kamenem. Menší vysprávky budou zhotoveny z umělého kamene, zhotoveného z pískovcové drti, řádně uleželého vápna s nepatrnou přísadou cementu.“ K opravě mostu však za protektorátu zjevně nedošlo, a proto se o ní začalo znovu jednat hned po skončení války. V dubnu 1946 Státní památkový úřad sdělil Národnímu výboru v Dobřívě v odpovědi na jeho přípis, že proti navrhované opravě mostu nemá námitek, ovšem za určitých podmínek, mimo jiné za té podmínky, „že opravy soch sv. Jana a sv. Barbory budou svěřeny odbornému restaurátoru, který by Vám mohl býti doporučen zdejším úřadem.“ Rozpočet na opravu mostu sestavil Antonín Kalivoda, stavitel v Dobřívě. V posledním, 13. bodě rozpočtu se hovoří o sochách. Text s četnými překlepy uvádí: „Reciustrucke soch sv. Jana a sv. Barbory s podstavci: sochy oloubovati, oškrábat i s menšími opravami z umělého kamene. Za toto osvěžení obou soch asi 5000.“ Ve Státním památkovém úřadu byl celý rozpočet 18. června 1946 přezkoušen; pasáž o sochách nyní zněla takto: „Odborná oprava soch sv. Jana a sv. Barbory s podstavci: sochy omýti a s menšími opravami z umělého kamene. Za tuto konservaci obou soch asi 6000.“ Ministerstvo školství a osvěty nato 18. července 1946 poskytlo na opravu mostu subvenci „pod podmínkou, že veškeré opravy budou provedeny přesně podle našich pokynů a že oprava soch bude svěřena odbornému sochaři-restaurátorovi.“ V roce 1946 však nakonec oprava mostu provedena nebyla; o dalších letech již informace nemáme.²¹ Socha se však nadále nacházela ve špatném stavu. Ladislav Brabec ve své knize o mirošovské farnosti, vydané po roce 1945, o dobřívských sochách sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory píše: „V Dobřívě pak jest na prastarém mostě nedaleko továrny socha Panny Marie [!], na niž hledí od začátku mostu sv. Jan Nep. na podstavci se slunečními hodinami. Zákoutí to jest hodno malířova štětce a jest nesmírná škoda, že tyto památky pustnou a se rozpadají bez řádné opravy.“²² O opravě sochy sv. Jana Nepomuckého i sochy sv. Barbory se začalo jednat v roce 1992. Dne 14. února toho roku Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování, v níž je současný stav sochy sv. Jana Nepomuckého popsán takto: „Socha sv. Jana Nepomuckého se dochovala v poměrně celistvém stavu, je však osazena silně z osy a zcela uvolněna od podstavce. Povrch pískovce je rozrušen mechy a lišejníky a silně erodován. Podstavec se
--	---

²¹ NA, SPS, kart. 141.

²² Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13-14.

	slunečními hodinami je také erodován, číslice jdou místy nečitelné a po ručičkách se dochovaly pouze zbytky kovu nebo jen otvory v kameni. Nejsilněji poškozena je profilovaná krycí deska i vlastní podstavec. Deska je na mnoha místech poškozena a části jsou ulomené, povrch podstavce je narušen povětrnostními vlivy do té míry, že jednotlivé nápisy na všech stranách jsou nečitelné. Celek je značně posunut z osy a jeho jednotlivé části jsou ve spojích uvolněny.“ Navrhovaný způsob restaurátorského zásahu je tu pak popsán následovně: „Socha sv. Jana Nepomuckého – očištění, sanace a zpevnění povrchu kamene, osazení sochy do osy na čep, oprava spárování jednotlivých částí, tmelení a doplnění poškozených částí, závěrečná povrchová konzervace, konzervace a vylacení svatozáře. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“ K restaurování obou soch pak vskutku došlo, i když až o dva roky později; jména restaurátorů však zatím neznáme. Prohlídka dokončených restaurátorských prací na obou sochách byla uskutečněna 7. října 1994 a na základě této prohlídky Památkový ústav v Plzni 14. října 1994 sepsal vyjádření, ve kterém čteme: „V průběhu prohlídky restaurátoři vysvětlili postup prací na restaurování obou soch. [...] V případě sochy sv. Jana Nepomuckého bude osazena pozlacená svatozář, zatímco ostatní doplňky slunečních hodin na podstavci zůstanou bez povrchových úprav. Po prohlídce restaurátorských prací, které jsou téměř před dokončením, nemáme námitek proti jejich převzetí investorem po dodání závěrečné restaurátorské zprávy, neboť tyto byly provedeny velmi citlivě a v souladu se zpracovanou památkovou směrnicí.“²³ Petr Prokůpek ve své knize, vydané dva roky po tomto restaurátorském zásahu, v roce 1996, o restaurování svatojanské sochy píše: „Sochy byly v roce 1994 restaurovány. Problém byl s Janem Nepomuckým. Mezi ním a soklem jsou umístěny sluneční hodiny. Aby hodiny šly, bylo třeba s Janem pootočit, protože stínil. Čep, který držel podstavec, hodiny i sochu pohromadě, je pevně zalit do olova. S tím se nedalo pohnout. Zbývala pouze možnost klínování. Dnešní postavení sochy nasvědčuje tomu, že se Jan už kdysi stěhoval a přitom nebylo dodrženo přesné usazení.“²⁴ V další publikaci je o tomto restaurování dodáno jen tolik: „Obě sochy byly v září 1994 opraveny, náklady ve výši 78 000 Kč uhradil Okresní úřad v Rokycanech.“²⁵ Po povodních v srpnu 2002 bylo rozhodnuto o restaurování poškozeného mostu, ale zároveň i soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory. V roce 2003 tedy restauroval sochu sv. Jana Nepomuckého akademický sochař Petr Vitvar, který ve své restaurátorské zprávě popsal svůj zákrok takto: „Nabídka Svatý Jan Nepomucký v Dobřívě u kamenného mostku byl naposled restaurován v roce 1994 a byly doplněny zlacené atributy. Je možné konstatovat, že plastika vykazuje převážně pouze mechanická poškození, a bude možné převážně provést zásah pouze konzervační. Nejistil jsem stav spodního schodu, který byl pod ledem, ale ani zde není důvod očekávat
--	--

²³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Dobřív.

²⁴ Petr PROKŮPEK, Strašice a okolí slovem i perem, Rokycany 1996, s. 66.

²⁵ Jiří SVĚTLÍK, Dobřív 675 let. Historický místopis, Dobřív 2000, s. 38.

	přílišné poškození vyjma mechanického, způsobeného mimo jiné pohybem podloží rozpínáním ledu a asi je zde vliv kořenů stromů. Plastika je mírně zakloněna jako v roce 1994, kdy byla napřímena, tento záklon přičítám vlivu sílení kořenů. Záměr Rozsah prací: Socha bude opět napřímena, že pokud proces naklánění je takto pozvolný, je možné postupnými rektifikacemi problém odstraňovat, pokud investor nebo památkový dohled nemá jiný požadavek. Budou doplněny všechny atributy, tyčky zajímavých slunečních hodin, bude opravena svatozář a vše opět nazlaceno, věřím, že lidé si postupem času opět zvyknou si je opět chránit. Bude provedena likvidace řasy, která má zde pod stromy u řeky velmi vhodné prostředí, ale jedná se spíše o estetický než devastující problém. Po doplnění drobných poškození bude provedena lokální barevná retuš a na závěr konzervace stejné kvality jako dosavadní a je navíc reversibilní, to znamená, že po určité době je možno konzervaci obnovovat bez nebezpečí uzavření povrchu kamene. Zpráva Plastika Sv. Jana Nepomuckého byla restaurována podle záměru. Po očištění a chemické likvidaci řas byla provedena plastická retuš poškozených částí, převážně se jednalo o spodní partii plastiky, kde se projevuje nepříznivý vliv blízké řeky a tím spojené vlhké prostředí. Podle zkušeností z předešlého restaurování myslím, že se toto narušení zastavuje, takže vliv zde byl i z exhalací z lokálních topidel a blízkých průmyslových podniků. Jelikož se jedná o kámen na bázi vápenných pojiv, tak použití zpevňovačů na bázi organokřemičitanů by v delším časovém období působilo spíše negativně, nejvhodnější je zpevnění vápennou vodou a použití vápenného pojiva. Toto bylo aplikováno na sochu i sokl. Svatozář byla opravena, při této opravě bylo zjištěno, že se uvolnil železný čep, který při předešlém zákroku nebylo možno odstranit bez podstatného poškození okolí, a tím musela být upravena svatozář, která byla znovu pozlacena, že při zkřivení došlo k uvolnění podkladů od konstrukce. Sluneční hodiny byly poničeny vandaly, byly zulámány všechny tyčky. Vše bylo rekonstruováno, nazlaceno a osazeno na původní místo. Kamenná část byla opravena stejným postupem jako socha. Sokl sochy byl částečně rektifikován, že by mohlo dojít k odlomení spodní římsy, tak došlo pouze k narovnání cca o 3 cm. Sokl byl doplněn a podle dodané dokumentace místním »nadšencem budoucím pracovníkem v památkové péči« a podle dochovaných fragmentů jsem mohl zrekonstruovat nápisy, ty jsou zvýrazněny červenohnědou barvou, která byla v hloubkách nalezena. Na závěr byla provedena konzervace hydrofobním prostředkem na bázi vosku Corecan.²⁶ Roku 2017 sochu restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která ve své restaurátorské zprávě z 21. listopadu 2017 popsala svůj zákrok takto:
--	---

²⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1764.

	„Popis památky [...] Na soše jsou přítomny velmi malé fragmenty barevné povrchové úpravy v hloubkách modelace. Jde o velmi mizivé množství fragmentů, které potvrzují historickou přítomnost barevných nátěrů, ovšem bez dalších výpovědních informací. Červené nápisy na soklové architektuře jsou obnovující výmalbou posledního restaurování. Předpokládám, že vycházela z historické podoby. Socha je zhotovena z hrubozrnného pískovce. Pískovec je velmi nasákavý, s poměrně měkkým pojivem křemenných zrn. Charakteristika stavu před restaurováním Socha byla naposledy restaurována v roce 1994 a 2003. Dílo bylo poškozené přirozeným stárnutím materiálů, původních i druhotně aplikovaných. Dle informací z dokumentace předchozích dvou zásahů bylo možné potvrdit přirozenou degradaci materiálů a jejich reakci na přímé působení vnějších povětrnostních vlivů. Kámen byl při minulých zásazích zpevňován vápennou vodou. V předchozích zásazích byl zmíněný atribut svatozáře. Otvor ve středu biretu byl osazen z minulého restaurování mosaznou tyčkou. Dle historické fotodokumentace byla na díle realizována různá podoba atributu svatozáře. Olámané měděné tyčky slunečních hodin byly zrealizovány při posledním restaurování. Sluneční hodiny byly opakovaně obnovovány, což je patrné z původně sekaných rysek a číslic a pouze malovaných opravovaných rysek a číslic. Restaurátorský záměr (použito z restaurátorského záměru 17. 12. 2016) Z důvodu zjevné probíhající trhliny na přední straně obláčkové plinty sochy navrhuji sochu demontovat a restaurovat při deponování v ateliéru. Trhlina se jeví jako důsledek korozivního pnutí vnitřního železného čepu ve spáře kamenných dílů. S ohledem na dlouhodobé zajištění a udržení dobrého stavu díla navrhuji sejmutí sochy. Při restaurování tak dojde ke kompletní revizi stavu díla přezpevnění kamene, náhradě degradovaných tmelů a obnově chybějícího kovového atributu. Zmíněnou hydrofobizaci díla na bázi vosků, zmíněnou v dokumentaci z roku 2003 považuji dle předběžné prohlídky za nevhodnou obnovy. Domnívám se, že přítomnost vosků zvyšuje míru zasažení kamene biologickými činiteli. Na kameni se nachází vysoká vrstva lišejníků a řas. Je možné pokusit se nahradit hydrofobizaci siloxanovým roztokem s fungicidním přídavkem a tuto udržovat funkční, tj. max. po třech letech aplikaci opakovat. Dílo by mělo být restaurováno za přiznání jeho stáří a s respektem k zachování všech vypovídajících hodnot památky jako dokumentu umělecko-historických souvislostí. Vzhledem k umělecko-historickému významu této registrované kulturní památky je nezbytné konzultovat a řešit restaurování ve spolupráci s odbornými pracovníky státní památkové péče. Návrh restaurátorského postupu (použito z restaurátorského záměru 17. 12. 2016) Demontáž díla Navrhuji demontovat sochu a restaurovat ji v ateliéru. Soklovou architekturu
--	---

	je vhodné ponechat na místě a restaurovat in situ. Probíhající trhlinka na plintě sochy může představovat riziko vnitřního armování sochy. Navrhují provést revizi této partie a zjistit přítomnost vnitřního čepu a jeho stavu. Čištění, biosanace V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení kamene a očistit povrch kamene od usazených nečistot. Navrhují provést očištění mokrou cestou, vodou s přísadou vhodného detergentu a biocidního prostředku (f. Aqua Bárta) a dezinfekci oxidačním roztokem (vodný roztok peroxidu vodíku). Čištění kamene je možné provést regulovanou tlakovou vodou nebo ostrou párou. Konsolidace lokálně poškozeného kamene Kámen by měl být v případě potřeby podroben lokálnímu zpevnění drolícího se povrchu kamene. Vzhledem k předchozí konsolidaci kamene vápennou vodou navrhují v této technologii pokračovat. Stav kamene se jeví jako udržovaný. Lokálně poškozený povrch je možné opakovaně a dlouhodobě ošetřit impregnací vápenné vody při demontáži díla. Tato technologie konsolidace je velmi dlouhodobý proces, aby došlo k adekvátnímu výsledku zpevnění. Plastické doplnění poškozených částí Poškozené tmely na díle doporučují nahradit novými. Většina tmelů je barevně setřelá. Poškozenou modelaci navrhují dotmelit do plného tvaru v minerálním tmelu - umělém kamenném materiálu na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno Vicat-Prompt) s plnivem inertních křemičitých písků (Sklopísek Střeleč, labský písek) v odpovídající směsi potřebných frakcí dle originálního kamene. Umělý kámen musí být probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox). Míra doplnění bude zajišťovat dílo a zároveň respektovat přirozené morfologické změny na díle. Restaurování kovových atributů Dle fotodokumentace posledního zásahu chybí na díle kovový doplněk svatozáře a tyčky slunečních hodin. Doporučují obnovit doplňky v mědi nebo nerezové oceli, povrchově pozlacené. Pokud bude možné provést demontáž díla, bude zároveň revidován stav osazení a přítomnost vnitřního čepu, který navrhují v případě koroze nahradit antikorovou kopií. Barevná retuš, závěrečná povrchová úprava Vzhledem k torzálnímu dochování barevných povrchových úprav pokládám případný odběr vzorků a laboratorní stratigrafický průzkum za zbytečný. Nápis a jejich předchozí retuše doporučují obnovit v poslední barevné úpravě. Barevná retuš sochařské modelace bude provedena lazurně a lokálně na doplněných částech s ohledem na celkový dojem díla. Reversibilní barevná retuš bude provedena lazurními barvami na bázi akrylového pojiva (Studio Lascaux). V závěru restaurátorských prací doporučují preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení Sanatop Alga (Aqua Bárta). Vzhledem k umístění díla, kvalitě originálního materiálu a míře plastické retuše doporučují ošetření díla hydrofobním prostředkem s fungicidní úpravou (Funcosil SNL Geruchsneutral-Remmers). Potřebu a míru
--	--

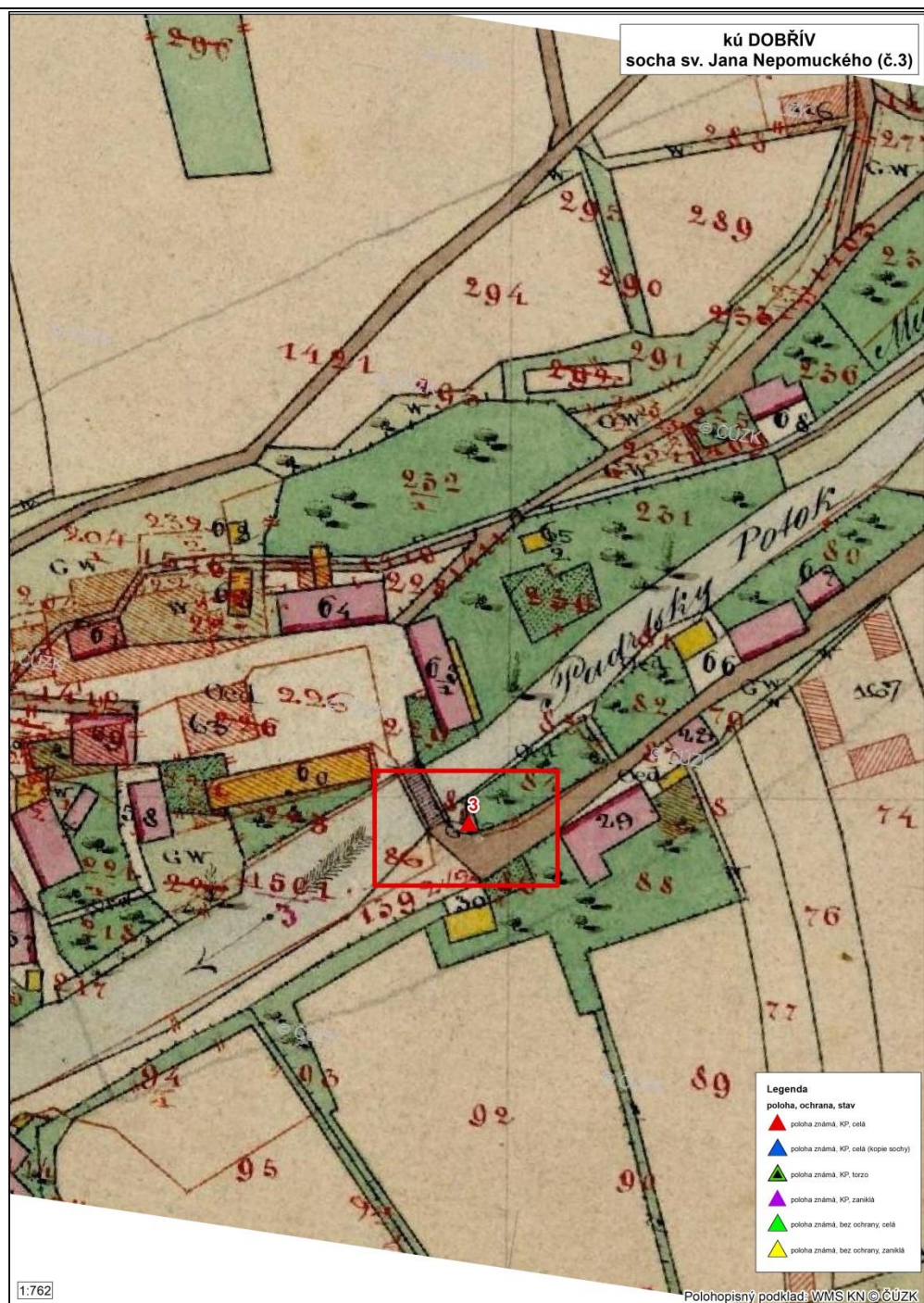
	hydrofobizace je nezbytné konzultovat v průběhu restaurování. [...] Postup restaurování včetně použitých materiálů a technologií 1) Demontáž díla Socha byla demontována a restaurována v ateliéru. Soklová architektura byla restaurována in situ. 2) Čištění Čištění bylo provedeno regulovanou tlakovou vodou s detergentem (JAR, Procter and Gamble), vodným roztokem peroxidu vodíku a represivní biosanace byla řešena vodným roztokem Sanatop Likvid (Stachema). Etapa čištění povrchu díla byla provedena s ohledem na přítomné fragmenty barevné polychromie. Po mokrému čištění byly mechanicky sejmuty nesoudržné tmely z posledního restaurování. Minimální množství těchto tmelů bylo ponecháno, ale většina byla barevně i povrchově semšelá. Z hlavy světce byla odvrtna tyčka po svatozáři. Z nohou světce byl odvrtn zkorodovaný železný čep, svrchu zalitý olovem. 3) Zpevnění kamene Kámen je celkově měkký, sprašuje se při větším otěru a bylo vhodné jej preventivně impregnovat konsolidačním roztokem. Socha byla opakovaně impregnována vápennou vodou. Zpevnění nebylo dostatečně účinné. Proto byl kámen dodatečně impregnován ještě dvěma nátěry organokřemičitého roztoku KSE 300 Remmers. Trhlina v nohou sochy byla po očištění z boku kolmo armována vsazením vnitřního čepu z nerezové oceli, vlepením na polyesterové lepidlo MS 78 Akemi pro kamenné spoje. Vrchní povrch trhliny byl zatmelen vápennou pigmentovanou směsí. 4) Doplnění chybějících částí kamene, plastická retuš Poškozená místa s chybějící modelací a profily byly dotmeleny minerální směsí umělého kamene na bázi hydraulického vápna (Vicat, Prompt) s plnivem křemičitých písků. Tmel je pigmentovaný ve hmotě (Bayferrox). Pro tmelení nebyly použity kovové armatury. Plastická retuš byla provedena s ohledem na patinu stáří díla a na přirozené morfologické změny povrchu. Minimální míra tmelení na soše lze považovat za retuše. Na soše byly doplněny prsty na ruce, rohy biretu a několik míst střapců na almuci. Soklová architektura byla tmelena výrazně. Ve hmotě byly ponechány masívní tmely z posledního zásahu, některé byly přetmeleny po odsekání pouze na povrchu. Profilace byla tmelena s ohledem na minimální zásah pro maximální obnovení čitelnosti hran a profilů. 5) Barevná retuš a závěrečná povrchová úprava Barevná retuš byla provedena lazurními vodnými roztoky akrylových retušovacích barev (Studio Lascaux, Genius Pro). Dochované barevné povrchové úpravy byly ponechány na povrchu díla a nebyly výrazněji doplňovány. Barevná retuš byla provedena lokálně na doplněných částech a na místech rušivých kontrastů barev kamene nebo poškození. Nápis na soklové architektuře byly červeně obnoveny dle posledního barevného řešení.
--	--

	Závěrem retuší byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním roztokem (Sanatop Prevent, Stachema). Dílo bylo závěrem ošetřeno hydrofobizací povrchu kamene (Funcosil SNL GeruchsneutralRemmers). 6) Kovové doplňky na díle Svatozář světce byla dochována pouze v torzu středové tyčky. Ve fotodokumentaci předchozích restaurování byla na díle v minulosti i pětihvězdná aureola. S ohledem na středovou tyčku je však vhodné realizovat svatozář v typu terčíkovitého nimbu. Po konzultaci se zástupcem památkové péče byla svatozář realizována dle podobného typu díla ze Stvolen. Středový terčík vynáší na pěti paprscích pět hvězd. Svatozář byla vytepána v mědi a čepována dochovanou mosaznou tyčkou. Tyčky slunečních hodin byly zhotoveny z nerezové oceli, aby byly pevnější proti ulomení (poškození předchozích prvků). Chybějící tvar tyček byl obnoven dle fotodokumentace z předchozích restaurování. Povrch byl ošetřen reaktivním základovým nátěrem pro neželezné kovy a alkydovými podkladovými vrstvami s vrchním dvouvrstvým zlacení plátkovým ryzím zlatem. 7) Osazení díla zpět Po restaurování sochy byla figura světce osazena zpět na dílo dle poslední dispozice. Protože dle historických fotografií i dle místních občanů mohla být socha natočena v minulosti jinak, ale nelze posoudit, která situace je správná, byla respektována poslední dochovaná dispozice. K posouzení možného pootočení díla lze využít zmínku v textu rest. zprávy z roku 1994, viz.přílohy. Socha byla zajištěna při osazování novým čepem z nerezové oceli, vsazeným do původních otvorů nasucho, aby nebyla předchozí trhlina v nohou světce v budoucnosti namáhána. Otvor pro původní zalití olova do čepu byl zatmelen. Doporučení preventivní péče Dílo je vhodné pravidelně kontrolovat a s odstupem času s ohledem na stárnutí použitých materiálů stanovit pravidelnou údržbu povrchu kamene. Navrhuji po třech letech podrobit restaurování a stav díla revizi a obnovit preventivní biosanaci a hydrofobizaci v jednom roztoku (Funcosil SNL Geruchsneutral - Remmers). Je potřeba pravidelně kontrolovat stav doplněných tmelů, především na soklové architektuře. Při pravidelné údržbě biocidní ochrany a drobných retuších povrchu (hydrofobizaci nutno provádět pravidelně po třech letech) by měl být stav památky dlouhodobě udržitelný. Sochu je v čepu možné rozesadit, protože byl vložen do otvoru nasucho, aby nedocházelo k namáhání poškozených partií nohou figury.“²⁷
--	--

²⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3383.

obr.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	4
lokalita	Dobřív
okres	Rokycany
název	socha sv. Barbory
KP	29421/4-2444 most se sochami (a VPZ 2302)
poloha	známá
umístění	uprostřed historického mostu přes Padrťský potok
datace	1791
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec hrubozrnný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Na zadní stěně podstavce se nalézá letopočet s iniciálami: „1791 // AH“.
opravy a rest. zásahy	1993 restaurování (neznámý restaurátor), 2003 restaurování ak. soch. Petr Vitvar, 2018 MgA. Helena Jahodová
současný stav	Výhledově by byl vhodný revizní restaurátorský zásah (2023).
literatura	Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13-14; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 18; Petr PROKŮPEK, Strašice a okolí slovem i perem, Rokycany 1996, s. 66; Jiří SVĚTLÍK, Dobřív 675 let. Historický místopis, Dobřív 2000, s. 38.
text katalogu	Socha sv. Barbory stojí na starobylém kamenném mostě v Dobřívě. Podle letopočtu na samotné památce byla postavena v roce 1791. V obecní pamětní knize z let 1923-1928 se o soše sv. Barbory píše: „Na zábradlí tohoto kamenného mostu stojí socha sv. Barbory, patronky hutníků. Na zadní straně sloupce, na němž socha spočívá, vyryt je letopočet 1791 a písmena AH. Letopočet tento zajisté značí rok, ve kterém byla socha neznámým sochařem vytvořena a postavena. V listopadové noci I. 1918 kdosi urazil soše pravou ruku držící kalich, který dosud leží na dně potoka.“ ²⁸ Dne 17. prosince 1940 se na obecním úřadě v Dobřívě za přítomnosti zástupkyně Památkového úřadu v Praze ing. Olgy Vlčkové konala porada o

²⁸ SOKA Rokycany, AO Dobřív, inv. č. 22 (Pamětní kniha obce Dobřív 1923-1928), s. 7.

	úpravě kamenného mostu. V zápise z této porady se mimo jiné píše: „Socha sv. Barbory uprostřed mostu na pilířku zábradlí i socha sv. Jana Nepomuckého na podstavci poblíž mostu vyžadují odborné restaurace. Mechoviny budou odstraněny, chybějící části budou po dokonalém očištění soch doplněny přírodním kamenem. Menší vysprávky budou zhotoveny z umělého kamene, zhotoveného z pískovcové drti, řádně uleželého vápna s nepatrnou přísadou cementu.“ K opravě mostu však za protektorátu zjevně nedošlo, a proto se o ní začalo znovu jednat hned po skončení války. V dubnu 1946 Státní památkový úřad sdělil Národnímu výboru v Dobřívě v odpovědi na jeho přípis, že proti navrhované opravě mostu nemá námitek, ovšem za určitých podmínek, mimo jiné za té podmínky, „že opravy soch sv. Jana a sv. Barbory budou svěřeny odbornému restaurátoru, který by Vám mohl býti doporučen zdejším úřadem.“ Rozpočet na opravu mostu sestavil Antonín Kalivoda, stavitel v Dobřívě. V posledním, 13. bodě rozpočtu se hovoří o sochách. Text s četnými překlepy uvádí: „Reciustrukce soch sv. Jana a sv. Barbory s podstavci: sochy oloubovati, oškrábati a s menšími opravami z umělého kamene. Za toto osvěžení obou soch asi 5000.“ Ve Státním památkovém úřadu byl celý rozpočet 18. června 1946 přezkoušen; pasáž o sochách nyní zněla takto: „Odborná oprava soch sv. Jana a sv. Barbory s podstavci: sochy omýti a s menšími opravami z umělého kamene. Za tuto konservaci obou soch asi 6000.“ Ministerstvo školství a osvěty nato 18. července 1946 poskytlo na opravu mostu subvenci „pod podmínkou, že veškeré opravy budou provedeny přesně podle našich pokynů a že oprava soch bude svěřena odbornému sochaři-restaurátorovi.“ V roce 1946 však nakonec oprava mostu provedena nebyla; o dalších letech již informace nemáme.²⁹ Socha se však nadále nacházela ve špatném stavu. Ladislav Brabec ve své knize o mirošovské farnosti, vydané po roce 1945, o dobřívských sochách sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory píše: „V Dobřívě pak jest na prastarém mostě nedaleko továrny socha Panny Marie [!], na niž hledí od začátku mostu sv. Jan Nep. na podstavci se slunečními hodinami. Zákoutí to jest hodno malířova štětce a jest nesmírná škoda, že tyto památky pustnou a se rozpadají bez řádné opravy.“³⁰ Také v nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky o mostě a soše sv. Barbory čteme: „Zdivo silně rozrušeno a při pravé straně vypadlé místo. Plastika sv. Barbory silně poškozena.“³¹ O opravě sochy sv. Barbory i sochy sv. Jana Nepomuckého se začalo jednat v roce 1992. Dne 14. února toho roku Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování, v níž je současný stav sochy sv. Barbory popsán takto: „Socha sv. Barbory je silně poškozena. Zcela chybí její pravá ruka, v levé se dochoval zbytek kovového čepu, pocházející od atributu světice. Povrch pískovce je místy silně navětrán, zejména v partiích zad a obličeje světice, silně erodována je plinta, na níž je socha osazena. Při prohlídce byly
--	---

²⁹ NA, SPS, kart. 141.

³⁰ Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13-14.

³¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

	objeveny četné cementové vysprávkky povrchu kamene, pocházející zřejmě z laických oprav. Celkově, zřejmě vlivem plné mostní zídky, která značně vystupuje z osy, je i socha sv. Barbory nakloněna mírně nazad a působí dojmem nestability. Celkově je povrch kamene pokryt mechy a lišejníky.“ Navrhovaný způsob restaurátorského zásahu je tu pak popsán následovně: „Socha sv. Barbory – očištění, sanace a zpevnění povrchu pískovce, doplnění poškozených částí i partií, z nichž budou odstraněny nevhodné cementové vysprávkky. Pokud bude nalezena fotodokumentace z období, kdy socha byla v celistvém stavu, bude možno provést doplnění pravé ruky i atributu v levé ruce. V opačném případě doporučujeme ponechat sochu v torzovitém stavu bez doplňování závažnějšího charakteru. [...] Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“ K restaurování obou soch pak vskutku došlo, i když až o dva roky později; jména restaurátorů však zatím neznáme. Prohlídka dokončených restaurátorských prací na obou sochách byla uskutečněna 7. října 1994 a na základě této prohlídky Památkový ústav v Plzni 14. října 1994 sepsal vyjádření, ve kterém čteme: „V průběhu prohlídky restaurátoři vysvětlili postup prací na restaurování obou soch. Bylo dohodnuto, že atribut sochy sv. Barbory (palmová ratolest) bude osazen bez vyzlacení a proveden v nekorodujícím materiálu. Oproti tomu nedojde z technických důvodů k osazení svatozáře, neboť kovový čep, na nějž byla v minulosti původně svatozář osazena, značně poškozoval kámen v přilehlých partiích hlavy svěťce. [...] Po prohlídce restaurátorských prací, které jsou téměř před dokončením, nemáme námitek proti jejich převzetí investorem po dodání závěrečné restaurátorské zprávy, neboť tyto byly provedeny velmi citlivě a v souladu se zpracovanou památkovou směrnicí.“³² Petr Prokůpek ve své knize, vydané dva roky po tomto restaurátorském zásahu, v roce 1996, o restaurování sochy sv. Barbory píše: „Sochy byly v roce 1994 restaurovány. [...] Záhadnou je socha svaté Barbory. Ví se, že v pravé ruce držela pohár a hostii. Jenomže ruka jí chybí. Druhá ruka Barboře zůstala, ale neví se, co v ní třímala. V těle sochy, odspoda až k ruce je vyhloubeno pět otvorů. Ty sloužily k ukotvení atributu, který svatá Barbora svírala v levé ruce. Mohl to být meč, korouhev nebo palmeta? Svatá Barbora byla patronkou dělostřelců.“³³ V další publikaci je o tomto restaurování dodáno jen tolik: „Obě sochy byly v září 1994 opraveny, náklady ve výši 78 000 Kč uhradil Okresní úřad v Rokycanech.“³⁴ Po povodních v srpnu 2002 bylo rozhodnuto o restaurování poškozeného mostu, ale zároveň i soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory. V roce 2003 tedy restauroval sochu sv. Barbory akademický sochař Petr Vitvar, který ve své restaurátorské zprávě popsal svůj zákrok takto: „Sv. Barbora byla poškozena mechanicky vandaly, grafiti, uražená ruka s kalichem a ulomená palmeta, obdobně jako u Sv. Jana dochází k degradaci kamene ve spodní části sochy. Po očištění, odstranění grafiti vymytím rozpouštědly a chemické likvidaci řas byla provedena plastická retuš
--	--

³² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Dobřív.

³³ Petr PROKŮPEK, Strašice a okolí slovem i perem, Rokycany 1996, s. 66.

³⁴ Jiří SVĚTLÍK, Dobřív 675 let. Historický místopis, Dobřív 2000, s. 38.

	poškozených částí, převážně se jednalo o spodní partie plastiky, kde se projevuje nepříznivý vliv blízké řeky a tím spojené vlhké prostředí. Podle zkušenosti z předešlého restaurování myslím, že se toto narušení zastavuje, takže vliv zde byl i z exhalací z lokálních topidel a blízkých průmyslových podniků. Jelikož se jedná o kámen na basi vápenných pojiv, tak použití zpevňovačů na basi organokřemičitanů by v delším časovém období působilo spíše negativně, nejvhodnější je zpevnění vápennou vodou a použití vápenného pojiva. Toto bylo aplikováno na sochu i sokl. Tuto empirii potvrzuje, že pravá strana plastiky byla při předešlém zásahu v roce 1994 silně poškozena a po aplikaci vápenné vody v dnešní době byla intaktní a nebyla potřeba téměř žádná retuš. Pravá ruka s kalichem byla osazena a pomocí PAD provazce připevněna k hmotě, jedná se o doplněk rekonstrukce podle fotografií z roku 1994, kdy jsem nepočítal s takovou devastací a upřednostňoval jsem »nezasahovat do originálu«. Po plastických retuších vápenným materiálem byla provedena lokální barevná retuš doplňovaných prvků přírodním pigmentem. Na závěr byla provedena konzervace povrchu hydrofobním voskovým přípravkem Corecan.³⁵ Roku 2018 sochu restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která ve své restaurátorské zprávě z 18. listopadu 2018 popsala svůj zákrok takto: „Charakteristika stavu před restaurováním a záměr restaurování (převzato z rest. záměru) Socha byla naposledy restaurována v roce 1994 a 2003. Dílo je poškozené přirozeným stárnutím materiálů, původních i druhotně aplikovaných. Dle informací z dokumentace předchozích dvou zásahů lze poškození díla považovat za přirozenou degradaci materiálů a reakci na přímé působení vnějších povětrnostních vlivů. Kámen byly zpevňován vápennou vodou, doporučuji v tomto případě navázat na stejnou technologii konsolidace kamene, která se jeví jako vhodná, vzhledem k současnému stavu. Doplněk pravého předloktí byl dle dokumentace zhotoven v roce 1994 dle fotodokumentace. V roce 2003 byl znovu přilepen ke kameni. Pokud existuje starší fotodokumentace historické podoby partie, navrhuji nahradit doplněk kamennou rekonstrukcí. Pokud historická fotodokumentace neexistuje, navrhuji v případě přílišné degradace doplněk nahradit doplněk novým výduskem umělého kamene. V předchozích zásazích je zmíněna druhotná rekonstrukce atributu palmety v pozlacené mědi. Chybějící atribut doporučuji obnovit, nebude-li její přítomnost na díle vyloučena. Zmíněnou svatozář či jiný atribut, který nebyl v roce 1994 obnoven, navrhuji rekonstruovat, bude-li podložena dokumentací a stav kamene hlavy umožní osazení antikorového čepu atributu. Ve fotodokumentaci zřejmá hostie na vrcholu kalichu chybí a je vhodné ji obnovit v pozlacené mědi. S ohledem na omezený přístup k dílu ve středu mostu navrhuji sochu demontovat a restaurovat při deponování v ateliéru. Dílo je možné navrátit na dosavadní
--	---

³⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1763.

	místo dle původní technologie. Dojde tak ke kompletní revizi stavu díla přezpevněním kamene, náhradě degradovaných tmelů a obnově chybějících kovových atributů. Zmíněnou hydrofobizaci díla na bázi vosků, zmíněnou v dokumentaci z roku 2003 považuji dle předběžné prohlídky za nevhodnou obnovy. Domnívám se, že přítomnost vosků zvyšuje míru zasažení kamene biologickými činiteli, což je možné sledovat velmi zřetelně na blízké soše sv. Jana Nepomuckého, restaurované shodným způsobem. Je možné pokusit se nahradit hydrofobizaci siloxanovým roztokem s fungicidním přídatkem a tuto udržovat funkční, tj. max. po třech letech aplikaci opakovat. Dílo by mělo být restaurováno za přiznání jeho stáří a s respektem k zachování všech vypovídajících hodnot památky jako dokumentu umělecko-historických souvislostí. Vzhledem k umělecko-historickému významu této registrované kulturní památky je nezbytné konzultovat a řešit restaurování ve spolupráci s odbornými pracovníky státní památkové péče. Návrh restaurátorského postupu (převzato z rest. záměru) Demontáž díla Navrhuji dílo demontovat a restaurovat v ateliéru. Domnívám se, že k nadále navrhovaným technologiím restaurování je vhodné dílo demontovat, aby bylo možné provést zásah kompletně a pečlivě. S ohledem na omezený přístup k dílu z bočních stran a zadní strany je pro dílo a jeho komplexní restaurování demontáž vhodnější. Čištění, biosanace V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení kamene a očistit povrch kamene od usazených nečistot. Navrhuji provést očištění mokrou cestou, vodou s přísadou vhodného detergentu a biocidního prostředku (f. Aqua Bárta) a dezinfekci oxidačním roztokem (vodný roztok peroxidu vodíku). Čištění kamene je možné provést regulovanou tlakovou vodou nebo ostrou párou. Konsolidace lokálně poškozeného kamene Kámen by měl být v případě potřeby podroben lokálnímu zpevnění drolícího se povrchu kamene. Vzhledem k předchozí konsolidaci kamene vápennou vodou navrhuji v této technologii pokračovat. Stav kamene se jeví jako udržovaný. Lokálně poškozený povrch je možné opakovaně a dlouhodobě ošetřit impregnační vápenné vody při demontáži díla. Tato technologie konsolidace je velmi dlouhodobý proces, aby došlo k adekvátnímu výsledku zpevnění. Plastické doplnění poškozených částí Odpadající tmely na patce díla doporučuji nahradit novými. Většina tmelů je barevně setřelá. Umělý doplněk pravé paže s atributem kalichu se jeví jako přirozeně erodovaný výdusek, druhotně dotmelený v místě osazení. Předpokládám potřebu jeho revize. V případě jeho přílišného poškození po konzultaci stavu a možností náhrady se zástupci památkové péče navrhuji jeho obnovu v kamenném doplňku, který je možné osadit na dílo přes kamenný čep, kdy je potřeba zasáhnout do originálního kamene v míře 3x3x5cm v lomové ploše kamene. Kamenný doplněk doporučuji pouze v případě podložení rekonstrukce historickou fotografií. Pokud nebude
--	---

	fotodokumentace dokladovat historickou podobu partie, doporučuji doplněk paže v případě jeho poškození nahradit novým výduskem v umělém kameni bez zásahu do orig. kamene. Poškozenou modelaci navrhuji dotmelit do plného tvaru v minerálním tmelu - umělém kamenném materiálu na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno Vicat-Prompt) s plnivem inertních křemičitých písků (Sklopísek Střeleč, labský písek) v odpovídající směsi potřebných frakcí dle originálního kamene. Umělý kámen musí být probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox). Míra doplnění bude zajišťovat dílo a zároveň respektovat přirozené morfologické změny na díle. Restaurování kovových atributů Dle fotodokumentace posledního zásahu chybí na díle kovový doplněk hostie v kalichu. V levé ruce a paži se nacházejí dva otvory po atributu, který je dokumentován písemně jako palmeta. V prostudovaných podkladech je zmíněna rovněž chybějící svatozář, která nebyla obnovena. Navrhuji konzultovat možnosti a podobu chybějící doplňků a atributů a v případě shody se zástupci památkové péče a vlastníka doporučuji obnovit tyto doplňky v tepané mědi, povrchově pozlacené. Pokud bude možné provést demontáž díla, bude zároveň revidován stav osazení a přítomnost vnitřního čepu, který navrhuji v případě koroze nahradit antikorovou kopií. Barevná retuš, závěrečná povrchová úprava Vzhledem k torzálnímu dochování barevných povrchových úprav pokládám případný odběr vzorků a laboratorní stratigrafický průzkum za zbytečný. Nápis na zadní stěně patky doporučuji obnovit v poslední barevné úpravě. Barevná retuš sochařské modelace bude provedena lazurně a lokálně na doplněných částech s ohledem na celkový dojem díla. Reversibilní barevná retuš bude provedena lazurními barvami na bázi akrylového pojiva (Studio Lascaux). V závěru restaurátorských prací doporučuji preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení Sanatop Alga (Aqua Bárta). Vzhledem k umístění díla, kvalitě originálního materiálu a míře plastické retuše doporučuji ošetření díla hydrofobním prostředkem s fungicidní úpravou (Funcosil SNL Geruchsneutral-Remmers). Potřebu a míru hydrofobizace je nezbytné konzultovat v průběhu restaurování. [...] Postup provedeného restaurování včetně použitých materiálů a technologií Demontáž díla Socha byla demontována z mostu včetně podstavné patky (dále podstavec). Dílo bylo spojeno dvěma čepy. Podstavec k mostní desce a socha k podstavci. Čepy byly čtyřhranné železné. Oba byly odvrtny. Čištění, biosanace Kámen byl čištěn regulovanou tlakovou vodou a dezinfikován oxidačním roztokem (vodný roztok peroxidu vodíku). Zbýlé černé krusty lokálně na drapérii byly dočištěny pomocí slabě kyselé tixotropní pasty (Fassadenreiniger-Paste Remmers). Při manipulaci dílem při čištění došlo k rozlomení podstavce sochy v horizontálně ložené lase. S ohledem na čistě stříženou lomovou plochu v přírodní lase byl podstavec zpátky slepen
--	---

	polyesterovým lepidlem (MS78 Akemi) a slepené části podstavce byly sčepovány vertikálně dvěma čepy z nerezové oceli, vsazenými dovnitř kamene. Při čištění byly odsekány podfouknuté nebo měkké tmely z posledního restaurování. Soudržné tmely byly ponechány. Především doplněk pravého předloktí byl na díle ponechán a dále upraven. Doplněk byl přesekán v místě návaznosti na rameno světice, aby byla opticky prodloužena paže. Při čištění byly v povrchu kalichu nalezeny provazy, které pravděpodobně měly funkci armatury (?). Protože poslední doplněk kalichu byl na díle ponechán, byly nalezené provazy odvrtnuty do hloubky a odstraněny, aby pak do téhož místa mohl být upevněn doplněk kovové hostie. Při čištění byly odhaleny na temeni hlavy praskliny, zřejmě vlivem dřívějšího působení čepu atributu. Konsolidace lokálně poškozeného kamene Trhliny v hlavě byly injektovány vápenným konsolidantem (Vapo injekt Aqua Bárta, Vicat Prompt). Kámen byl zpevněn nátěry organokřemičitého roztoku (Funcosil Steinfestiger KSE100 +300 Remmers). V minulosti aplikovaná vápenná voda se nejeví jako dostatečně silný konsolidant. Stejný postup konsolidace byl konzultován již při restaurování sv. Jana Nepomuckého u mostu v roce 2017. Plastické doplnění poškozených částí Poslední druhotný doplněk pravého předloktí byla na díle ponechán a přesekán. Okraje doplňku byly přitmeleny. Ostatní chybějící a poškozené partie modelace na soše byly dotmeleny hrubší minerální směsí umělého kamene na bázi hydraulického vápna (Vicat Prompt) s plnivem křemičitých písků (Sklopísek Střeleč), probarvené pigmenty (Bayferrox). Restaurování kovových atributů Po konzultaci s odborníky památkové péče o ikonografických možnostech doplnění díla byly připraveny modely chybějících atributů hostie, korunky a palmety. Podoba atributů byla ještě dále korigována při KD. Doplnky byly realizovány v tepané mědi, povrchově pozlacené plátkovým ryzím zlatem na olejové laku, s podkladem alkydové žlutě a reaktivní základovou barvou pro barevné kovy. Zlacení je provedeno ve dvou vrstvách. Korunka byla na hlavu osazena přes středový čep z nerezové oceli. Palmeta byla uchycena nerezovým ocelovým čepem do nadloktí světice a opřena stonkem v dlani. Barevná retuš, závěrečná povrchová úprava Nápis na zadní stěně patky byl ponechán bez barevné úpravy. V nápisu nebyly barevné reliкty nalezeny. Barevná retuš sochařské modelace byla provedena lokálně na doplněných částech s ohledem na celkový dojem díla. Reversibilní barevná retuš byla provedena lazurními barvami na bázi akrylového pojiva (Genius Pro). Osazení díla Dochované čepy byly nahrazeny čepy z nerezové oceli. Osazení bylo provedeno v ložných spárách na vápennou maltu (Vicat Prompt). Po osazení bylo provedeno preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení (Sanatop prevent fix Stachema). Po doplnění vápenných tmelů hydrofobizaci povrchu nedoporučuji. [...]
--	---

	Doporučení preventivní péče a závěr Po osazení díla došlo ještě před závěrečným KD k zohýbání palmety vandaly. Bylo tedy přistoupeno k opravě atributu srovnáním, přezlacením a přidáním třetího čepu, do ramene světice. Památka byla restaurována za odborného dohledu pracovníků NPÚ ÚOP v Plzni a MěÚ Rokycany, odboru státní památkové péče. Další péče a zásahy na díle by měly probíhat ve spolupráci s památkovou péčí. Pro dlouhodobé udržení restaurovaného stavu památky je nezbytné dodržovat doporučený režim péče o ni. Doporučuji provést do tří let kontrolu stavu díla a stanovit s ohledem na vývoj režim preventivní péče. Navrhuji nyní pravidelně nejpozději po třech letech provést preventivní biocidní nástřik díla a přitom provést kontrolu stavu materiálů. Navrhuji vždy po šesti letech plánovat revizi materiálů s předpokládanou drobnou retuší. Pravidelnou péčí bude stav restaurovaného díla dlouhodobě udržen.“³⁶
--	--

³⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3487.

obr.

číslo ID	5
lokalita	Drahoňův Újezd
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	není zapsáno
poloha	známá
umístění	v centru obce u ohradní zdi farní zahrady
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	V současnosti bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1885 oprava, 1934 oprava (sochař Damjan Pešan (1887-1975))
současný stav	V brzké době potřeba restaurátorský zásah. Socha vytipována ke zpracování restaurátorského záměru (BcA. Petr Círl).
literatura	Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 321; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 24.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Jana Nepomuckého, stojící v Drahoňově Újezdě na návsi, nemáme žádné informace. Ve farní pamětní knize Drahoňova Újezda se v popise opravy fary a kostela v roce 1885 stručně uvádí: „Také kaplička sv. Jana ve zdi farní zahrady, pak P. Marie u hradby starého hřbitova a kříž před kostelem byly řádně obnoveny.“ ³⁷ V roce 1906 proběhla další přestavba kostela podle projektu Kamila Hilberta, ale tentokrát v soudobém zápise ve farní pamětní knize není uvedena žádná zmínka o svatojanské soše. ³⁸ O tom, co se s touto sochou během přestavby v roce 1906 stalo, se dovídáme až z pozdějšího zápisu v téže pamětní knize, do níž bylo roku 1934

³⁷ SOKA Rokycany, FÚ Drahoňův Újezd, Liber Memorabilium penes ecclesiam parochialem Drahoňaugezdensem ab Anno 1836, s. 116.

³⁸ Tamtéž, s. 139-141.

	zapsáno: „Kaplička sv. Jana Nep. ve farní zdi u zahrádky. Socha sv. Jana Nep. kamenná znova postavena. Do roku 1906 byla kaplička sv. Jana Nep. klenutá při vjezdu do fary ve zdi na rohu u farní zahrádky dolejší. Protože tím byl vjezd do fary příliš zúžen, byla při stavbách ve faře kaplička ta zbořena a nová kaplička udělána ve zdi uprostřed. Totiž dříve byla před farní zahrádkou dolejší (zelinářskou) zeď kamenná hrubá neforemná, ta byla zbořena a vystavěna byla zeď nová, spodek kamenný a nahoře latky, a v té zdi zřízena kaplička a nahoře hradba železná. Protože ale socha sv. Jana Nep. kamenná byla polámana, byla odložena a do kapličky byla pořízena socha dřevěná od firmy »Buk« v Praze. Avšak během času socha dřevěná sluncem byla rozpraskaná, dala se sice pak opravit, ale že znova se socha ta rozpadávala, byla stará socha kamenná opravena, doplněna od sochaře Pešana z Prahy – skrze Kř. Akademii – a znova postavena do kapličky místo dřevěné stavitelem Šavrdou z Radnic dne 17/10 1934. Socha dřevěná dána do fary na schodiště do výklenku.“³⁹ V Uměleckých památkách Čech z roku 1977 se uvádí, že socha na návsi, pocházející z 18. století, stojí „na novém soklu“,⁴⁰ zatímco v Pasportisaci okresů Západočeského kraje o soše čteme: „Socha sv. Jana Nepomuckého proti kostelu. Socha v podživotní velikosti, v současné době uražená hlava. 18. stol.“⁴¹
--	--

³⁹ Tamtéž, s. 166.

⁴⁰ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 321.

⁴¹ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 24.

obr.

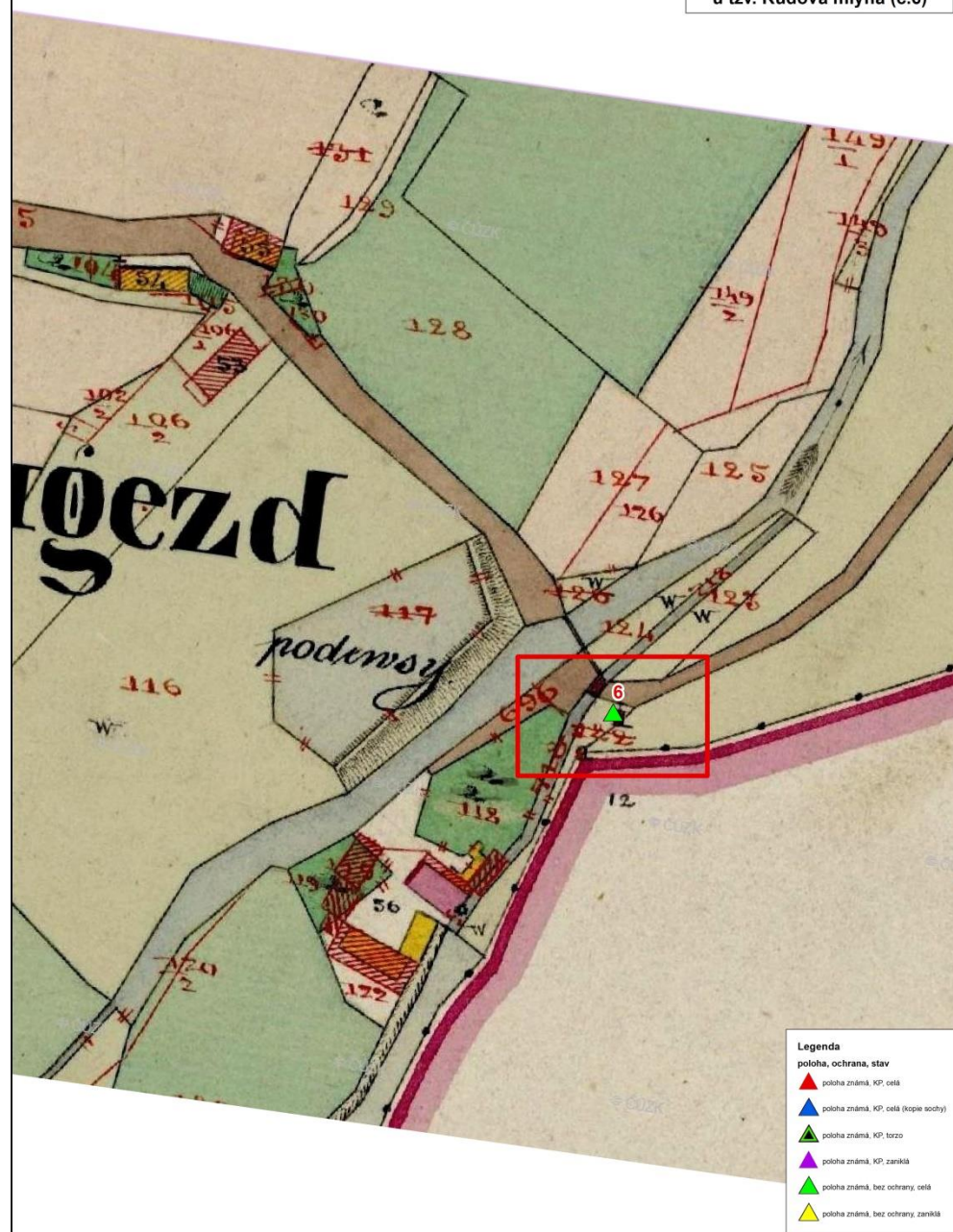
číslo ID	6
lokalita	Drahoňův Újezd
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	není zapsáno
poloha	známá
umístění	u komunikace k tzv. Rudovu mlýnu
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor (místní duchovní správce?)
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce mladší nápis zvýrazněný černou barvou: „Svatý náš patrone // [???] // [...]išený // [???] // [???] // [???]“
opravy a rest. zásahy	Nejsou známe.
současný stav	V brzké době potřeba restaurátorský zásah. Socha vytipována ke zpracování restaurátorského záměru (BcA. Petr Círl).
literatura	Literatura dosud nevěnovala této památce pozornost.
text katalogu	O vzniku sochy nemáme k dispozici žádné písemné prameny. V kronice obce Drahoňova Újezda, založené roku 1924, se na samém začátku o soše píše: „Jest zde mlýn a pila. U mlýna socha sv. Jana Nepomuckého, postavená na památku, že před časy zachráněn byl zdejší duchovní před utonutím v rozvodněném potoce, když šel zaopatřovati do Zbiroha.“ ⁴²

⁴² SOkA Rokycany, MěNV Zbiroh, inv. č. 188 (Kronika obce Drahoňova Újezda a osady Chotětín od r. 1918 I., založena r. 1924), s. 4.

obr.

kú DRAHOŇŮV ÚJEZD
socha sv. Jana Nepomuckého
u tzv. Rudova mlýna (č.6)

1:936

Polohopisný podklad: WMS KN © ČÚZK

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	7
lokalita	Drahoňův Újezd
okres	Rokycany
název	socha sv. Jakuba Většího
KP	není zapsáno
poloha	v současnosti neznámá.
umístění	v minulosti údajně na průčelí kostela
datace	1750-1775
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	neznámý, pravděpodobně pískovec
nápisy, signatury atd.	bez nápisů
opravy a rest. zásahy	1906 nebo 1907 snesena z průčelí kostela a postavena „do zahrádky farní před kostel“
současný stav	pravděpodobně neexistuje
literatura	Tomáš KAREL, Kostel sv. Jakuba Většího v Drahoňově Újezdě, Plzeňsko. Sborník Spolku za starou Plzeň II, 2002, s. 66.
text katalogu	V roce 1906 byl farní kostel v Drahoňově Újezdě přestavěn podle projektu Kamila Hilberta.⁴³ Ve farní pamětní knize nacházíme v soudobém zápise o přestavbě tuto zmínku o soše sv. Jakuba: „Také socha v průčelí kostela sv. Jakuba byla sešlá, zvětřalá, rozpadlá, a proto farář opět zakročil o pořízení sochy nové, kterou umělecky provedl akadem. sochař J. Štursa z Prahy, a byla postavena na místo dne 24. května 1907. Cena její obnáší 1000 korun. Ze staré sochy se zachovala pouze hlava, která byla novější kdysi na starou sochu přidělána, a proto zachovalá, kdežto tělo úplně zvětřalé. Hlavu tu dal farář na dubový podstavec do zahrádky farní před kostel a dole obložil kameny z rozpadlého těla sochy staré.“ Po straně byl k tomuto zápisu přidán tento přípisek: „Socha sv. Jakuba v

⁴³ SOKA Rokycany, FÚ Drahoňův Újezd, Liber Memorabilium penes ecclesias parochialem Drahoňaugezdensem ab Anno 1836, s. 139-141.

	průčelí. Sochař upozornil, aby se socha kamenná nikdy barvou žádnou nenatírala, že by to bylo soše na škodu.“ ⁴⁴
obr.	Není k dispozici.

⁴⁴ Tamtéž, s. 140-141.

číslo ID	8
lokalita	Hlohovice
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	není zapsáno
poloha	známá
umístění	v obci na návsi před budovou někdejší školy
datace	1766
autorství	neznámý autor
donátor	Tomáš Torner s manželkou
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis s chronogramem (1766): „EFFIGIES // DIVO IOANNI // SACRA // EAQVE // A THOMA TORNER // ET / VXORE SVA // EX VOTO // ERRECTA // INSIGNI VENERATIONI // PROPONITVR.“ Zobrazení, zasvěcené svatému Janovi a postavené podle slibu Tomášem Tornerem a jeho manželkou, se předkládá k neobyčejné úctě. Na zadní stěně podstavce se pravděpodobně nalézá značně obtížně čitelný letopočet 1766: „[??] // [??] 6“
opravy a rest. zásahy	Nejsou známe.
současný stav	V brzké době by byl vhodný restaurátorský zásah spojený mj. s obnovou a doplněním kovových atributů svatozáře a palmety. Obnovu by bylo třeba provést i u obtížně čitelného nápisu a letopočtu.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 35; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 184; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 381; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 28.

text katalogu	Podle nápisu na samotné památce, opatřeného chronogramem, ji dali roku 1766 postavit Tomáš Torner s manželkou. Do literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1900 napsal: „Socha sv. Jana Nep. před školou, barokní, kamenná, bez umělecké ceny. Na podstavci nápis (z r. 1766): EFFIGIES DIVO IOANNI SACRA / EAQVE A THOMA TORNER ET / VXORE SVA EX VOTO ERRECTA / INSIGNI VENERATIONI PROPONITVR.“⁴⁵ O dalších osudech sochy nemáme zatím žádné informace. Sochu lokalizovanou „před školou na návsi“ uvádějí i Umělecké památky Čech z roku 1977.⁴⁶ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 se pak o soše píše: „Socha sv. Jana Nep. před školou na západní straně návsi. Plastika v podživotní velikosti stojí na esovitě vykrajovaném soklu. Z roku 1766.“⁴⁷
---------------	---

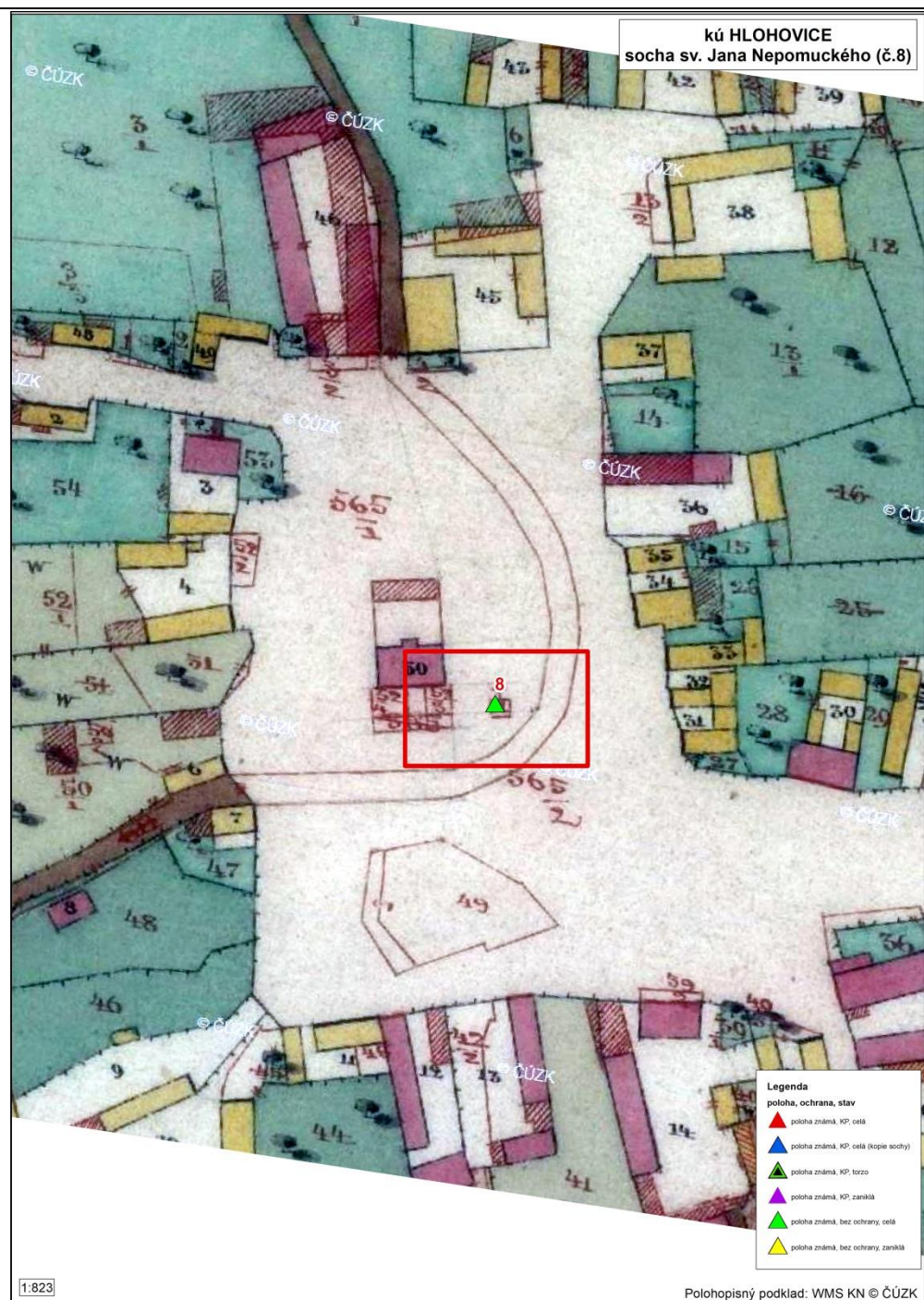
⁴⁵ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 35.

⁴⁶ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 381.

⁴⁷ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 28.

obr.

Zachycení sochy svěťce na Indikační skice Stabílního katastru.

číslo ID	9
lokalita	Hrádek u Rokycan
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	není zapsáno
poloha	známá
umístění	u příjezdové cesty k tzv. Šmejkalovu či Svatojánskému mlýnu čp. 22, v minulosti stála u brodu přes Padrťský potok (resp. Klabavu)
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný
nápisy, signatury atd.	Pravděpodobně bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	kolem roku 2000 opraveno
současný stav	Výhledově by byl vhodný revizní restaurátorský zásah.
literatura	Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 101-102; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 175-178.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Jana Nepomuckého v Hrádku u Rokycan nemáme k dispozici žádné písemné prameny. O novějších osudech sochy nás informuje Martin Lang, jenž o ní roku 2012 napsal: „U jednoho z mlýnů (bývalý Pechův, později Šmejkalův), který svou mansardovou střechou manifestuje svůj barokní původ, avšak nelze zcela vyloučit, že původně byl dokonce gotický, stojí na příjezdové cestě, ale již za oplocením, kamenný sv. Jan Nepomucký. Socha takřka v životní velikosti na prostém kamenném soklu je zde však umístěna druhotně. Její přemístění má zajímavou historii. Původně stál sv. Jan u nedalekého brodu přes Padrťský potok v lokalitě nazývané »U krajana« na pravém břehu. Socha zde, dle tradice nejméně od první poloviny 18. století, plnila jeden ze svých náboženských úkolů, tedy ochranu lidí putujících přes vodní toky. Počátkem dvacátých let 20. století tu začali budovat nový most. Sv. Jan některým občanům čerstvě narozené Československé republiky symbolizoval

	pobělohorskou dobu s habsburskou nadvládou, příchodem řádu jezuitů a vlastně vůbec monarchii nazývanou mnohými vlastenci romanticky jako »žalář národů«. Z tohoto důvodu se stavebníci mostu rozhodli, že sv. Jan bude nemilosrdně zničen. Rozbit i s podstavcem na stavební kámen poslouží jako skelet do betonové směsi budoucího mostního pilíře. To se však pranic nelíbilo paní mlynářce Anně Šmejkalové, manželce majitele mlýna a rozumné ženě, která se k novodobému obrazoborectví rozhodně nezachovala netečně. Barokní plastiku vyměnila za dva vozy stavebního kamene. Výměnným obchodem získanou sochu pak umístila na příjezdovou cestu ke mlýnu. Na počátku druhého tisíciletí dědici mlýna, manželé Kubátovi, nechali sv. Jana, který je rodinným majetkem, odborně restaurovat (Manželé Kubátovi, ústní informace. Hrádek 2008). [...] Socha byla původně polychromovaná, s černou sutanou a bílou albou. Svatý byl kdysi poškozen, rozlomený na několik fragmentů a hodně otlučený, neodborně v minulosti spravovaný cementem. K poškození došlo nejspíše pádem sochy podemletím vodou při jednom z častých rozvodnění potoka. Po »opravě« byl poněkud zvětšen do šíře, což bylo způsobeno dodatečným diletantským, naivním domodelováním drapérií roucha z cementové směsi, byť provedeným s nejlepším úmyslem (Ibidem [= Manželé Kubátovi, ústní informace. Hrádek 2008]) zdejšími panem otcem. Po odborné restauraci se socha navrátila k původním rozměrům a vzhledu.“⁴⁸
--	---

⁴⁸ Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 101-102. Viz též Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 175-178.

obr.

číslo ID	10
lokalita	Hřešihlavy
okres	Rokycany
název	sousoší Piety
KP	22401/4-2484
poloha	známá
umístění	na návsi u vjezdu do areálu zámku
datace	1751
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na střední části čelní stěny podstavce v současnosti poškozený nápis zvýrazněný černou barvou s chronogramem (1751): „EX SAXO // QVO CVSA MA // RIAE VIRGINIS // ICON OFFERTVR // SVPERIS // AST HONOR // ESTO DEO“ Ze skály, z níž bylo vytesáno zobrazení Panny Marie, se obětuje nebesům, Bohu však budiž čest.
opravy a rest. zásahy	2009 restaurování ak. soch. Jiří Fiala
současný stav	V průběhu restaurátorského zásahu (2022 MgA. Helena Jahodová).
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 134; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 234; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 478; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 34.
text katalogu	Podle nápisu s chronogramem, jenž se nachází na samotné památce, bylo sousoší Piety v Hřešihlavech postaveno roku 1751. Do literatury je uvedl Antonín Podlaha, jenž o něm roku 1900 psal: „Před vchodem do zámku hrubě z kamene tesaná Pietà z r. 1751. Na podstavci

	nápis: EX SAXO QVO CVSA MARIAE VIRGINIS ICON OFFERTVR SVPERIS AST HONOR ESTO DEO.“⁴⁹ V Uměleckých památkách Čech z roku 1977 je sousoší lokalizováno „před kostelem“,⁵⁰ v Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 „při silnici před bočním vstupem do dvora zámku.“⁵¹ V nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky se o stavu sousoší jen velmi stručně píše: „Zvětralé, cementové vysprávký.“⁵² Dne 18. listopadu 2008 odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany požádal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, o písemné vyjádření ve věci dočasného přemístění sousoší Piety. Ve své žádosti nejprve informoval, že Pieta má být přemístěna „do chráněného prostoru hospodářského objektu (stodoly) v areálu bývalé fary č. p. 1 v Újezdu u Svatého Kříže“ a že tuto „stodolu využívají restaurátoři k deponování sochařských děl“, načež pokračoval: „Plastika Piety se nachází v havarijním stavu a hrozí její zřícení (viz přiložená fotodokumentace), její sejmutí a přemístění bude realizovat akad. soch. a restaurátor Mgr. Jiří Fiala, poté zpracuje restaurátorský záměr, který bude vlastníkem (Obec Kladruby) předložen k vydání samostatného závazného stanoviska.“ Plzeňské pracoviště Národního památkového ústavu ve své odpovědi z 3. prosince vyjádřilo s tímto záměrem souhlas. Restaurátor Jiří Fiala ze společnosti Art Kodiak s. r. o. ještě 28. listopadu 2008 zpracoval základní restaurátorský průzkum a základní restaurátorský záměr. Ve svém elaborátu popsal současný stav památky takto: „Kamenný materiál je značně degradován. Povrch kamene je silně poznamenán náletovými deposity a biologickým napadením v podobě mechů a lišejníků. Ve spodních partiích (u soklu) je kamenný materiál poznamenán vzlínající vlhkostí od země. Železný čep je zkorodovaný a zapříčiňuje statické narušení kamenného kříže. Kříž bezprostředně hrozí zřícením. Statue vykazuje rozsáhlou hloubkovou degradaci kamenného materiálu zapříčiněnou jak ztrátou soudržnosti při povrchu, tak nevhodným použitím neprodyšného cementového tmelu, kterým byly v minulosti vyspraveny rozsáhlé partie modelace a pod kterým došlo k totální devastaci kamenného materiálu. Rozsáhlé partie modelace odpadávají či hrozí zřícením a ztrátou. Soše Krista chybí pravé předloktí a části nohou jsou před zřícením, soše Panny Marie pak chybí zejména rozsáhlé partie drapérie.“ Tento stav sochy vyhodnotil restaurátor takto: „Statue je v havarijním stavu, bezprostředně hrozí zřícení horní části kříže a ztráta rozsáhlých částí modelace sousoší. Bezodkladně je nutné provést transfer statue a uskladnění v interiéru.“
--	--

⁴⁹ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 134.

⁵⁰ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 1, Praha 1977, s. 478.

⁵¹ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 34.

⁵² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

	Ve svém restaurátorském záměru pak navrhl tento restaurátorský postup: „Bezodkladně bude proveden transfer díla a jeho uložení v interiéru, následně bude proveden doplňující restaurátorský průzkum zaměřený na zjištění způsobu založení statue a lokalizaci případných fragmentů polychromie či barevné adjustace. Bude provedena lokální prekonsolidace, následně pak očištění pomocí nízkotlaké vodní páry a biosanace. Bude provedena hloubková konsolidace kamenného materiálu za podtlaku (tzv. vakuové napouštění). Nefunkční a materiálově či esteticky nevhodné vysprávkky budou odstraněny. Plastické defekty a chybějící části budou doplněny tmelem na bázi umělého kamene. Chybějící část ruky Krista bude rekonstruována v přírodním kameni odpovídající barevnosti a struktury. Nově provedené plastické retuše a doplňky budou lokálně přizpůsobeny pomocí barevné retuše. Na závěr bude proveden zpětný transfer na původní místo a spárování. Originální kotevní prvky budou antikorozně upraveny pomocí žárového zinkování a opětovně použity. Celá statue bude konzervována aplikací hydrofobního prostředku.“ Restaurátor Jiří Fiala poté vskutku v následujícím roce 2009 restaurování sousoší prováděl. Dne 25. května 2009 se Ministerstvo kultury rozhodlo poskytnout na obnovu hřešihlavské Piety finanční příspěvek ve výši 170 000 Kč. Dne 24. listopadu 2009 se pak konala prohlídka a konzultace „restaurátorských prací v rozpracovanosti na restaurování sochy Piety.“ V pořízeném zápisu se praví: „Bylo dohodnuto následující: Sousoší Piety s kamenným křížem – ÚOP v Plzni dohledal starší fotodokumentaci sousoší i soklu, na jejímž podkladě lze uskutečnit domodelování chybějících a nedochovaných partií sochařské modelace i doplnění partií silně zvětralé modelace tam, kde je již velmi špatná čitelnost původního sochařského rukopisu. Na základě předané fotodokumentace sousoší je v současné době prakticky dokončeno domodelování a doplnění chybějících partií sochařské modelace i jejích poškozených partií. Při konzultaci bylo doporučeno ještě některé dílčí defekty originální modelace upravit. Restaurování sousoší i soklu se jeví jako kvalitní bez připomínek památkového dohledu. Na předchozích kontrolních dnech byla diskutována možnost odstranění pozdějších velmi tvrdých a neprodyšných doplňků modelace, pod nimiž originální materiál velmi silně koroduje. Jedná se o roušku s otiskem Kristova obličeje na kříži, o modelaci tváře Panny Marie a další modelační doplňky. Tyto jsou zachyceny již na fotografiích z konce 60. let 20. století a je tedy velmi zřejmé, že velká oprava sousoší Piety proběhla někdy v předcházejícím období. Zástupce ÚOP v Plzni souhlasí se zamýšleným zásahem, avšak za předpokladu, že tyto doplňky budou sloužit jako základ pro novou modelaci, provedenou v měkčím materiálu, než je stávající. Rekonstrukce modelace proběhla v dobré kvalitě a lze ji odsouhlasit. Zbývá ještě dořešit
--	--

	problematiku scelujících retuší původních a domodelovaných partií sochařské modelace. Sokl pod sousoší a římsovité krycí deska soklu – práce na domodelování chybějících nebo poškozených partií jsou provedeny kvalitně a bez připomínek zástupců SPP. Atributy sousoší – na temeni hlav Panny Marie i Krista byly nalezeny stopy po osazení patrně atributů. Je nutno ještě prověřit tuto skutečnost archivním šetřením a atributy případně zhotovit formou rekonstrukce a osadit na původní místa – úkol trvá do příští konzultace. Na příčném břevnu kříže vztyčeného nad sousoším se nacházejí otvory patrně po osazení okřídlených andělčích hlaviček. Toto je nutno potvrdit archivními průzkumy a hlavičky případně doplnit – byly shlednuty tyto modelační doplňky a bylo dohodnuto na jejich dílčích úpravách.⁵³ Dne 26. listopadu 2021 MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, zpracovala pro budoucí restaurování sochy restaurátorský záměr, ve kterém se uvádí: <u>„4. Stav poškození díla</u> Při posledním restaurování došlo k masivnímu doplňování chybějících partií díla v umělém kameni. Není dokumentován důvod, proč nebyla doplněna i drapérie roušky kolem reliéfu tváře Krista, která na díle v současnosti chybí. Také dříví vrchního kříže nebyl dotmelen do plného tvaru, jako ostatní části sousoší, ale byly zalepeny tmelom pouze největší praskliny. V současnosti dílo vykazuje poškození především přirozenou degradací povrchu kamene v závislosti na jeho uzavření v minulosti. Nejkompaktnější a nejstabilnější je modelace samotného sousoší Panny Marie a Ježíše Krista. Zde degraduje pískovec v hloubkách modelace z boků sousoší (z východu a západu) a poté mírně ve spodních partiích kotníků Panny Marie. Výrazně poškozený povrch a výrazně poškozený a vysypávající se pískovec z povrchu je zřejmý na dříví vrcholového kříže a na stěnách středového těla soklové architektury. V nejhorším stavu degradace kamene je dříví kříže. Tyto partie vykazují sprásování a drolení pískovce v místech, kde nebyly dotmeleny, ale i pod některými druhotnými tmely, které jsou lokálně podfouklé. Druhotné tmely jsou kvalitně napojeny a stabilní především na sousoší Panny Marie a Ježíše Krista. Dále plně kompaktní jsou přisazené nové umělé reliéfy okřídlených andělských hlav na vrcholu kříže. Velmi pevným se zdá být i reliéf hlavy Ježíše Krista, který je také výduskem. Tmely z posledního restaurování jsou poškozené především na povrchu středového nápisového těla soklové architektury. Jejich okraje jsou otevřené a zatékání vody do těchto spojů dochází k vymývání a vysypávání originálního kamene zpod tmelů. Povrch kamene je pokryt biologickými nečistotami, především na spodních částech díla a pak na dopadových horizontálních plochách modelace vrcholového sousoší. Na díle zcela chybí atributy svatozáří. Při kontrolní prohlídce jsou otvory v hlavě Krista po paprscích svatozáře evidentní. Na temeni hlavy Panny
--	---

⁵³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Hřešihlavy.

	Marie jsou dochované také dva otvory. S ohledem na prostudování umělecko-historických podkladů a dle záznamu v historickém průzkumu PhDr. Viktora Kovaříka a PhDr. Pavla Zahradníka lze zaznamenat, že při posledním restaurování byly i v hlavě Panny Marie zjištěny otvory po svatozářích. Nápis na čelní ploše středového těla soklové architektury je výrazně poškozen a je téměř nečitelný. Hloubky jednotlivých znaků lze na díle najít z více než poloviny nápisu. <u>5. Restaurátorský záměr</u> Nejvýznamnějším rizikem pro dílo je v současnosti jeho drolící se a sprašující se povrch kamene. Míra ploch, které se sprašují a je nutno je přezpevnit, jsou zaznamenány v grafické dokumentaci. Byl kontrolován i stav druhotných doplňků z posledního zásahu v roce 2008-2010 a u některých tmelů bylo zjištěno, že je potřeba je nahradit, sejmut, originální kámen pod nimi dostatečně zpevnit a nahradit novými tmely (viz grafická dokumentace). Doporučuji provést při dalším kroku péče o dílo především nezbytné přezpevnění povrchu kamene a pro udržení ikonografické čitelnosti díla provést také přetmelení některých potřebných partií a doplnění některých partií, které chybí zcela. Při kontrolní prohlídce při zpracování předloženého restaurátorského záměru mohu zhodnotit, že doplňky a zpevnění na sousoší Panny Marie a Ježíše Krista byly provedeny při posledním restaurátorském zásahem kvalitně a komplexně. Zbývající části památky - podstavná architektura a kříž - jsou v pokročilém stavu degradace zřejmě z důvodu menší míry zpevnění. Na dřívku kříže je zřejmé poškození povrchu kamene také nedotmelením dřívku do plného tvaru. Na vrcholu kříže chybí plastická část drapérie roušky, což je s ohledem na doplňování všech ostatních zbylých částí díla matoucí. Doplněná tvář Krista na roušce výrazově potlačuje ostatní originální části partie. Vrchní anděl byl doplněn ve tváři, ale bez rukou držících drapérii a bez drapérie, což zcela změnilo výpovědní hodnotu sochařského prvku. Navrhuji zkonzultovat před samotným restaurováním tyto nedoplněné partie se zástupci památkové péče a stanovit rozsah vhodných a potřebných doplňků z pohledu památkové péče. Domnívám se, že je vhodné doplnit sousoší také o chybějící svatozáře, které je možné dle úponů a analogicky dle obdobných děl zhotovit. <u>6. Návrh postupu restaurování</u> <u>6. 1. Čištění</u> Sochu je možné podrobit restaurátorskému zásahu na místě, jakékoli další manipulace s poškozeným kamenem je pro dílo nežádoucí. Restaurování je možné provádět z mobilního lešení. Očištění povrchu je potřeba provést z důvodu pokrytí četných ploch biologickým znečištěním (řasy, mechy, lišejníky). Důležité je také odstříhat doléhající drobné větve stromů přímo na kámen. V rámci čištění doporučuji nejdříve provést represivní sanaci nástřikem biocidního roztoku Mechstop (Imesta), nebo Sanatop Likvid (Stachema). Následně doporučuji povrch omýt vodou, nebo vodní párou. Povrch zazelenalých partií doporučuji dezinfikovat
--	--

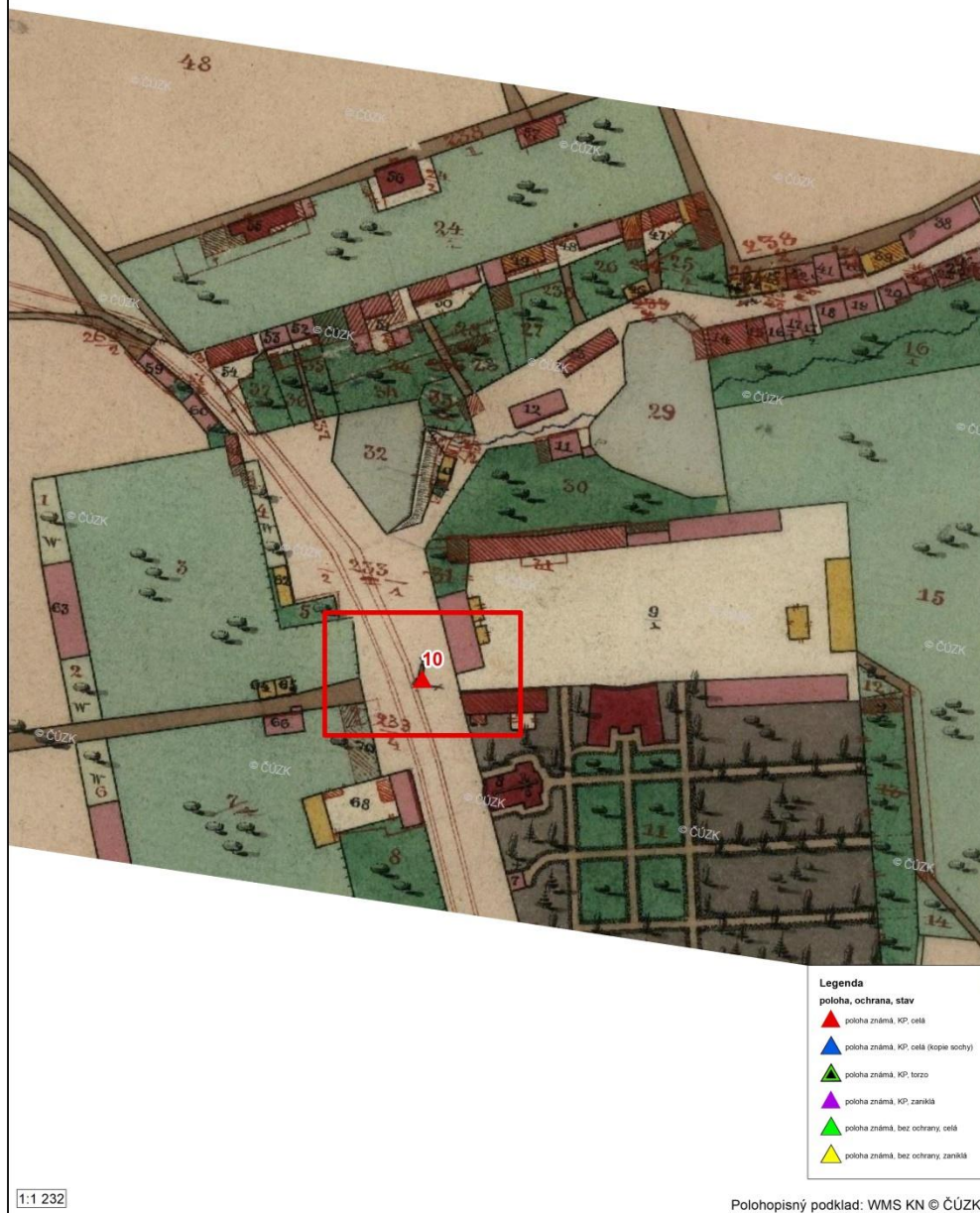
	vodným roztokem peroxidu vodíku a následně omýt vodou. Závěrem mokrého čištění doporučuji provést preventivní sanaci prostředkem Sanatop Prevent Fix (Stachema). V průběhu mokrého čištění doporučuji sejmut dožilé tmely z posledního restaurování, a to v míře dle grafického zákresu a dle kvality tmelů zjištěné po čištění. Druhotné tmely je třeba snímat v případě, že jsou povrchově nevhodné, a nebo podfouklé, tzn. nefunkční. Je potřeba pod nimi zpevnit drolící se originální pískovec. V rámci čištění doporučuji také nahradit dřevěné klínky na levé straně ve spáře pod Pietou, olověnými nebo kamennými klínky, stejně tak zadní klínek na spáře vrchního kříže. Při čištění doporučuji zrevidovat otvory v hlavě Ježíše Krista, vyjmout zbytky olova z levé strany hlavy, vápenné tmely v temeni a druhotný tmel na pravé straně hlavy. V případě potvrzení těchto otvorů jakožto úponů pro paprsky svatozáře, doporučuji tyto otvory vyčistit pro možnost vsazení nových atributů. <u>6. 2. Zpevnění kamene</u> Nezbytně nutné pro dlouhodobé udržení díla v exteriéru je přezpevnit povrch kamene díla organokřemičitými roztoky. Doporučuji přezpevnit partie, uvedené v grafické dokumentaci. V případě potřeby pak další místa dle výsledků stavu čištění. Doporučuji impregnaci organokřemičitého konsolidantu provádět nástřikem z rozprašovače a nátěrem štětci. Zpevnění je vhodné podpořit zábalem polyethylenovou fólií, alespoň v periodách 24 hodin. Předpokládám výraznou nasákavost kamene, dle zkušenosti z obdobných regionálních děl ze shodného materiálu. Na soše Piety se jedná pouze o záhyby a vnitřky modelace. Na středovém těle podstavce se jedná o většinu ploch. Dalším výrazně poškozenou částí je dřík vrcholového kříže, který je potřeba výraznou měrou přezpevnit. Na kříži je míra rozrušení kamene do hloubky až 2 cm, viz fotodokumentace. Ke zpevnění doporučuji použít shodný konsolidant z minulého restaurování – Funcosil Remmers (minimálně koncentraci KSE 300). <u>6. 3. Plastické doplnění poškozených částí</u> Dílo je potřeba přetmelit minimálně v doporučených partiích, viz grafická dokumentace. Tmely na označených partiích jsou nefunkční a chybějící partie, např. na kříži a středovém nápisovém těla, jsou pouze fragmentem původní profilace. Na vrchní části kříže chybí rouška kolem hlavy Krista a vrchní anděl není kompletní (lez posoudit z historické fotografie v příloze). Páska INRI nad andělem není naznačená vůbec. Partie vrcholu kříže byla sama o sobě výrazným a bohatě zpracovaným sochařským prvkem, který působí v současnosti nesrozumitelně, protože byl doplněn pouze částečně. S ohledem na již výrazně namáhaný originální kámen se domnívám, že je vhodné naarmovat chybějící roušku s novým reliéfem hlavy Krista a dotmelit ji, především boční cípy. Stejně tak doporučuji zvážit možnost doplnit, nebo alespoň plasticky naznačit chybějící partie vrchního anděla a nápisu INRI. Stav novodobých doplňků bočních andělských hlav bude posouzen z lešení při samotném restaurování. Druhotné tmely z posledního restaurování, které budou ponechány na díle,
--	---

	budou plasticky retušovány ve spojích s originálním kamenem dotmelením. V mezích možností mohou být přebroušeny nebo přesehány dlátem pro lepší splynutí s originálem. K tmelení doporučuji použít vápeno-cementový tmel s vyšším podílem vápna. Navrhuji pojít minerální směs umělého kamene bílým portlandským cementem Aalborg a přírodním hydraulickým vápnem Vicat Prompt v poměru 2:1. Směs doporučuji plnit křemičitými písky (Sklopísek Střeleč a písky Skalná) v poměru 3:1 s pojivem. Tmel doporučuji pigmentovat ve hmotě práškovými barvami Bayferrox. Jako adhezni kotvu některých nízkých tmelů doporučuji používat vodný roztok akrylové disperze Plextol 3851 (Aqua Bárta). Kovové nerezové armatury do tmelů doporučuji omezit na minimální nezbytnou míru. Předpokládám však jejich nutnost minimálně při vysazení roušky v křížení vrcholového kříže. Plastickou retuš je vhodné také využít ve tváři sochy Krista, která nebyla zřejmě v posledním restaurování tmelena. Oproti zcela nové tváři Panny Marie. Tmelení je nezbytně nutné provést i na nápisové ploše středového těla, kde bude potřeba jej spojit s barevnou retuší a citlivě tak propojit chybějící části výrazně poškozeného nápisu. <u>6. 4. Kovové doplňky díla</u> Na základě dochovaných otvorů od úponů po svatozáři, doporučuji do hlavy Ježíše Krista vetknout 3 paprsky zhotovené z měděného plechu a pozlaceného ryzím plátkovým zlatem. Paprsky doporučuji upevnit do hlavy olovem, dle dochovaného vrchního otvoru, kde bylo olovo v současnosti nalezeno. Stejně tak doporučuji zhotovit novou svatozář Panny Marie a osadit ji do dochovaných otvorů v hlavě. Přesná velikost a podoba doplňků bude konzultována se zástupci památkové péče. <u>6. 5. Barevná retuš</u> Povrch díla je vhodné barevně doplnit lazurní iluzivní retuší akrylovými retušovacími barvami ve vodném roztoku (Lascaux). Doporučuji retušovat doplněné části na díle tak, aby se zmírnil kontrast doplněných a originálních částí. <u>6. 6. Závěrečné povrchové úpravy</u> Nedoporučuji provádět závěrem restaurování hydrofobizaci povrchu, protože je nezbytně nutné pravidelně udržovat povrch díla přezpevněním, které by hydrofobizace mohla blokovat. Závěrem restaurování doporučuji preventivně sanovat povrch kamene, navrhuji vodný biocidní roztok Sanatop Prevent Fix, Stechema. <u>6. 7. Preventivní péče o dílo</u> Je nezbytně nutné počítat s potřebnou preventivní údržbou na díle, aby nedocházelo k dalšímu výraznému otevření povrchu kamene, jako je tomu v současnosti po 11 letech od posledního restaurátorského zásahu. Doporučený režim bude stanoven na základě dohody a na základě situace při restaurování v závěru prací, bude uveden v restaurátorské zprávě. Domnívám se, že v případě preventivní údržby je nezbytně nutné počítat s opakovanou preventivní sanací povrchu kamene a opakovaným přezpevňováním díla. Domnívám se, že pravidelné opakování takového údržby v intervalu několika let by mělo dílo udržet v kompaktním uzavřeném
--	--

	celku dlouhodobě. [...] <u>7. Závěr</u> [...] Pro zdařilý průběh prací je nezbytně nutné začít práce provádět na jaře daného roku, a to zpevněním kamene, které potřebuje dlouhou technologickou pauzu (1 měsíc), než bude možné pokračovat dalšími procesy. Doporučuji termín restaurování duben-září.⁵⁴
obr.	

⁵⁴ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorský záměr z r. 2021, Hřešihlavy.

kú HŘEŠIHLAVY
sousedí Piety (č.10)

Zachycení sousedí na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	11
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	sousoší Kalvárie
KP	16091/4-2519/8
poloha	známá
umístění	v širším areálu zámku blízko zámeckého parku, původně východně od Liblína na skále na druhém břehu řeky Berounky
datace	1730-1740
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec středně až hrubozrnný
nápisy, signatury atd.	Dle literatury se na podstavcích soch nalézají letopočty 1731 (resp. 1730, 1736 a 1737?).
opravy a rest. zásahy	1934 přesun do areálu zámeckého parku, 1992 restaurování
současný stav	V brzké době je nezbytně nutný restaurátorský zásah. Sousoší vytipováno ke zpracování restaurátorského záměru (MgA. Helena Jahodová).
literatura	Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecese Pražská III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský, Praha 1909, s. 38-39; Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 37. Politický okres Kralovický, Praha 1912, s. 87; Josef TOMÁŠEK, Liblín. Popis Liblína s náčrtem dějepisným, Rokycany 1934, s. 15; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 418; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 250; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 58.
text katalogu	Datum postavení sousoší Kalvárie podávají letopočty na podstavcích jednotlivých soch, které již nejstarší literatura četla jako 1731, zatímco majitel liblínského zámku Emil Kučera je roku 1934 přečetl, jak ještě uvidíme, jako 1730 či 1736 a 1737. Sousoší uvedl do literatury Antonín Podlaha, který o něm roku 1909 psal: „Východně od Liblína na druhém břehu Mže na terasse na strmé skalce zřízené na konci louky spatřuje se malebná skupina kamenných soch »Kalvarie«: uprostřed Kristus Pán na kříži, po stranách P. Maria a sv. Jan Ev. v

	nadživotní velikosti. Na podstavcích soch vytesán letopočet: 1731.⁵⁵ Takřka stejně znějící popis památky Podlaha publikoval o tři roky později, roku 1912,⁵⁶ a obdobný popis najdeme i v rukopisných pamětech Liblína z roku 1916.⁵⁷ V roce 1934 bylo sousoší přemístěno do parku při liblínském zámku. O tomto přemístění i o kontroverzích, jež vyvolalo, nás zevrubně informují písemnosti dochované ve spisech Státního památkového úřadu. Z nich se dovídáme, že dne 28. srpna 1934 Boh. Matějka, řídící učitel obecné školy v Kozojedech, sděloval Státnímu památkovému úřadu: „Dnešního dne počali s odstraňováním sousoší na t. zv. »Kalvarii« mezi obcí Kozojedy a Liblínem zaměstnanci majitele velkostatku Liblína p. Kučery. Pokládám si za svou povinnost oznámiti toto, neboť sousoší jest stará památka, 200 let stará a významná především pro místo, jemuž byla určena, a ne aby si jím p. Kučera zdobil svůj park. Kdyby sousoší bylo odstraněno, zbyde tu pustá skála, která nebude nijak pěkně ve svém okolí působiti, a mimo toho krok ten i u obyvatelstva zdejšího působí rozhořčení. Prosím proto laskavě o odpověď, zdali bylo p. Kučerovi dovoleno odstranění té památky, a když, pak z jaké příčiny. Doufám, že uznáte moji snahu na místě, a nebylo-li p. Kučerovi dovoleno, bude mu úřední cestou nařízeno, aby umístil sochy na své místo.“ Téhož dne, tedy 28. srpna 1934, také Obecní úřad Kozojedy v dopise, podepsaném starostou a členy obecního zastupitelstva, oznamoval Státnímu památkovému úřadu: „Obecní zastupitelstvo obce Kozojed protestuje proti odstranění soch na »Kalvarii« učiněné p. Kučerou z Liblína. Sousoší jest stará památka, které Státní památkový úřad chrání, a proto obracíme se na Vás, byste tomuto kroku zabránili a nařídili, aby p. Kučera umístil sochy na své původní místo. Vždyť odstraněním jich zbude tu pustá, holá skalka místo ozdobené krásnými starými sochami, jež jsou ozdobou okolí. Divíme se, jaké důvody mohou býti k jich odstranění, čistě asi osobní zájem, a ten musí zde stranou. Sochy mají především cenu, jsou-li na místě, jemuž byly určeny a jak v knihách jest zapsáno.“ O dva dny později, 30. srpna 1934, se ozval i starosta Liblína, jenž Státnímu památkovému úřadu psal: „Oznamuji, že zdejší majitel velkostatku p. E. Kučera začal odvážeti sochy z hory »Kalvarie« u katastru městyse Liblína. Pan Ryba Václav, mlynář, který pozemek od nepamětných dob užívá (trávu) a též sochy při každém procesí každoročně zdobil, dostavil se na zdejší obecní úřad stran té záležitosti, bohužel nebyl jsem doma. Vrátil se, a jak jsem doslechl, zakázal dalšího odvážení soch z Kalvarie do zámeckého parku. Ptám se laskavě, je-li majitel velkostatku Liblín p. E. Kučera oprávněn ony sochy z hory Kalvarie přenést do jeho uzavřeného parku, kam nikdo nesmí, anebo mají-li zůstat na místě, kde již stojí přes 200 roků? Upozorňuji též, že zdejší četnická stanice měla prohlásiti, že jest to
--	--

⁵⁵ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecese Pražská III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský, Praha 1909, s. 39.

⁵⁶ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 37. Politický okres Kralovický, Praha 1912, s. 87.

⁵⁷ SOKA Rokycany, AO Liblín, Z pamětí městyse Liblína z r. 1916, s. 50.

	orientační bod vojenského zeměpisného ústavu. Žádám laskavě o zakročení proti odvážnému počínání p. E. Kučery, velkostatkáře v Liblíně.“ Dne 9. září 1934 se Obecní úřad Kozojedy obrátil dokonce na Zemské vojenské velitelství v Praze, odvolávaje se na to, „že sochy ty jsou zakresleny na vojenských mapách.“ Velitelství vojenského zeměpisného ústavu v Praze ovšem 22. září 1934 celou věc jen oznámilo Státnímu památkovému úřadu, odůvodňujíc svůj nezáměr tím, že „nejde o trig. bod, na nějž by se vztahovala ochrana ve smyslu zákona ze dne 30./6. 1921, čís. 254 Sb. z.“ Komerční a komorní rada Emil Kučera, majitel liblínského zámku, přirozeně nemlčel a dne 30. srpna 1934 na úředním papíře Ředitelství velkostatku Liblín zaslal Státnímu památkovému úřadu tuto obhajobu: „Začátkem r. 1931 koupil jsem zemskodeskový statek Liblín – Žižkov – Liebštejn; s nákladem skoro dvou milionů restauroval a zřídil jsem zpustlý zámek v Liblíně se nacházející a uvedl jsem jej do původního stavu, šetře všeho, co by neodpovídalo a jakýmkoliv způsobem se přičilo starobylosti zámku toho, a se schválením Stát. památkového úřadu přistavěl jsem k zámku také schodiště, které zámek ten okrášlilo. Na svůj náklad nepovolanějšími odborníky nechal jsem restaurovati v parku se nacházející hrobku, mimo zámek se nalézající druhou hrobku, kde zlovorně poškozené figury uvedl jsem dle pracně vyhledaných starých obrazů do původního stavu. Rovněž tak na náměstí se nalézající barokní sochu sv. Jana, která stojí na mém pozemku, nechal jsem značným nákladem restaurovati. Zbývají jen tři sochy, o nichž Státní pozemkový úřad píše toto: »Na skále, která se zvedá nad údolím Berounky, šikmo proti obci Liblínu ležící, stojí 3 sochy z hrubého pískovce tesané: uprostřed kříž s Kristem, po pravé straně Panna Maria, po levé straně sv. Jan. Všechny 3 sochy stojí na velmi nízkých podstavcích, téměř na samé zemi, takže činí dojem, že sem byly přeneseny z nějaké vyšší podezdívky. Na soše Panny Marie je vytesán letopočet 1737, na soše sv. Jana 1730 nebo 1736 (není již zřetelné). Kříž s Kristem je přelomen a vpředu i vzadu železnými pásy spojen (kolmými).« Poněvadž Státní pozemkový úřad kladl mně podmínku, že oprava těchto soch může se dít pouze v dohodě a po předchozím schválení Státního památkového úřadu a že sochy budou řádně udržovány, žádám tímto o svolení k jejich opravě, poněvadž nacházejí se v takovém stavu, že v krátké době by byly zcela zničeny a oprava jejich nemohla by býti více provedena. Opravu nechám provést prvotřídním odborníkem ze stejného materiálu a osoba moje jako známého velkého sběratele starožitností všeho druhu je zárukou, že oprava bude provedena co nejlépe. Protože ale sochy ty nalézají se na místě nevhodném, kde původně asi vůbec nebyly, přístupné zlovornému poškozování, a mně není možno bdíti nad jich ochranou, hodlám přenést toto sousolí na velmi výhodné místo v rozsáhlém zámeckém parku, kde jedině budou před dalším poškozováním chráněny, a žádám, aby památkový úřad po event. shlednutí mně k tomuto dal své svolení. Jednu sochu jsem již za účelem opravy nechal dopravit do zámeckého parku a prozatímne umístiti na místě vyhlédnutém, aby Státní památkový úřad
--	--

	mohl se přesvědčiti o účelnosti mé žádosti. Na místě samém, kde sochy se nyní nalézají, oprava naprosto možná není.“ Státní památkový úřad provedl šetření na místě 10. září 1934 a hned následujícího dne, tedy 11. září 1934, odepsal Emilu Kučerovi: „K Vaší žádosti ze dne 30. srpna 1934 sděluje Vám Státní památkový úřad v Praze po vyšetření věci na místě, že nemá námitek proti přenešení tří soch z t. zv. »Kalvarie« do parku při vašem zámku z těchto důvodů: 1) Oprava soch jest nejvýše naléhavá, neboť stav kamene ohrožuje veřejnou bezpečnost. Mimo to jest velmi žádoucí, aby původní modelace těchto cenných barokních soch z první poloviny XVIII. století nebyla vlivy povětrnostními dále poškozována. Poukazuje se zejména k tomu, že kamenný kříž, původně z jednoho kusu tesaný, má na několika místech trhliny velmi závažného rázu, takže musí býti před dopravou rozebrán. 2) Místní prohlídkou bylo zjištěno, že sochy »Kalvarie« byly komponovány pro jiné prostředí a na skalku mezi Kozojedy a Liblínem byly teprve v pozdější době osazeny. Přenešením do zámeckého parku nebyl by tudíž porušen vztah těchto soch k místu jejich původního určení. 3) Státní památkový úřad jest nucen uznati, že v zámeckém parku budou sochy lépe chráněny nejen proti vlivům povětrnosti, nýbrž i proti svévolnému poškození než na nynějším izolovaném místě, kde dozor není možný. Povolení k přenešení soch jest však vázáno podmínkou, že sochy budou Vaším nákladem pietně a odborně opraveny a rovněž i v budoucnosti řádně udržovány. Dále jest nutno, aby po odvezení soch bylo jejich nynější stanoviště vhodně upraveno s ohledem na nejbližší okolí.“ Úřední připomínka ve Státním památkovém úřadě, datovaná 2. listopadu 1934, ovšem o přenesení soch praví: „Dne 21. X. 1934 odevzdal majitel zámku Liblína, p. J. Kučera, zdejšímu úřadu fotograf. snímek »Kalvarie« po přenešení. Z fotograf. snímku jest zřejmo, že situování soch není vhodné. O vlastní opravě soch se není možno vyjádřiti. Věc bude <u>příležitostně</u> na místě samém vyšetřena.“⁵⁸ Také soudobé zápisy v liblínské obecní pamětní knize nás informují o míře nesouhlasu místních obyvatel. Píše se tu: „Převezení soch z Kalvarie 29/8. Majitel velkostatku p. Kučera dal ze své vůle přemístiti tři památné kamenné sochy z místa jmenovaného Kalvarie, kteréžto sochy dle tesaného letopočtu z roku [letopočet neuveden] na tomto místě byly postaveny. Dal je odborně opravit a postavil je do svého parku na místo, kde říká se »u sklepů«, Přes okamžité námitky naší obce, která oznámila věc památkovému úřadu, byly sochy později odvezeny. Zde se poznamenává, že i mlynář p. V. Ryba chtěl zakročiti soudně, ježto sochy stály na jeho pozemku, ale náhodou měl u p. Kučery zaměstnaného zeta ředitele Zoubka, která nechtěje býti v nevůli se svým zaměstnavatelem,
--	--

⁵⁸ NA, SPS, kart. 300.

	svého tchána přemluvil, aby věci nechal volný průchod. Také památkový úřad poslal k šetření své dva úředníky, kteří ani se k obecnímu úřadu nedostavili, šli pouze k p. Kučerovi, který celou věc dobře zařídil. Tak pan Kučera jako levný sběratel starých památek obohatil svůj zámecký park. Čtenáři těchto zápisů po létech jistě budou dávatí vinu dnešním občanům, že buď byli bázlivci, nebo že nechali všechno sobě líbiti. Není to pravdou. Jednání v každé záležitosti bylo v této době těžké, třeba byla možnost odvolání se k dalšímu úřadu. Úřad prostě kryl úřad. Jako k ospravedlnění uvádím přípis památkového úřadu, který dřívější kronikář Tomášek ve svých zápiskách uvádí doslovně.“ Zde kronikář přepisuje výše citovaný dopis Státního památkového úřadu Emilu Kučerovi z 11. září 1934 a dodává ještě přípis Okresního úřadu v Kralovicích liblínské obci ze 14. září 1934, kde se souhlas s převezením soch zakončuje těmito slovy: „O tom se vyrozumíváte vzhledem k Vašemu přípisu s tím, že proti každému, kdo by nezákonným způsobem při této příležitosti způsobil jakoukoliv výtržnost, bude přísně zakročeno. Vrchní komisař politické správy Čapek v. r.“ K tomu kronikář rezignovaně dodal: „Po těchto přípisech měla obec značně ztíženo také tím, že zástupce státního památkového úřadu do Liblína vyslaný odborně posoudil, že oprava soch stála by nejméně 20 000 K a že obec svým nákladem byla by povinována dáti sochy opravit. Tak se stalo, že obec i pan V. Ryba, jakož i ostatní obyvatelé, kteří velice se stavěli proti odvezení soch, jak viděti je z pohrůžky okresního úřadu, když očekával sročení lidu bojujícímu proti hamižnosti p. Kučery, na konec ustoupili.“⁵⁹ Památkový úřad v Praze začal o sochách Kalvárie znovu jednat na konci roku 1943. Dne 18. prosince 1943 došel do Památkového úřadu dopis liblínského starosty, jenž psal: „Svého času, asi v r. 1937 nebo 1938, začal velkostatek Liblín, jehož majitelem byl p. Emil Kučera (který letošního roku zemřel a na velkostatku jest nyní vnucená správa a zámek s částí parku náleží straně N. S. F.) převážet sochy z hory Kalvarie. Ihned jsem mu toto počínání zakázal a oznámil věc jak okresnímu úřadu, tak i Památkovému úřadu. Tento po vyslání komise povolil pak převoz sousoší z hory Kalvarie pouze k opravě. Sochy jsou nyní opraveny, avšak stojí v parku, ale nikoli na původním místě. Žádám proto, aby Památkový úřad nařídil převoz soch na původní stanoviště.“ Starosta (jenž si kupodivu spletl datum převezení soch) ovšem nepsal pravdu, neboť přemístění soch do zámeckého parku nebylo nijak omezeno pouze na jejich opravu. Starosta však podpořil i zpravodala Památkového úřadu pro politický okres Kralovice, který již 13. prosince 1943 napsal Památkovému úřadu zprávu, v níž nejprve informoval o žádosti starosty Liblína, načež dodal: „Tyto památky stály na liblínské Kalvarii už od roku 1731 a žádost obecního úřadu v Liblíně o jejich převezení na původní stanoviště je oprávněná. Prosím o laskavé vyzvání správy velkostatku v Liblíně o převezení kříže a soch sv. Jana N. [!] a
--	--

⁵⁹ SOKA Rokycany, AO Liblín, Liblín II. 1898-1935, s. 120-123.

	P. Marie na Kalvarii.“ Dne 7. února 1944 však liblínský administrátor P. František Toman napsal Památkovému úřadu: „V hluboké úctě podepsaný dovoluje si zdvořile upozorniti na některé nesnáze, které souvisí se zamýšleným přemístěním sousoší »Kalvarie« ze zámeckého parku v Liblíně. 1) Jest třeba předem zjistiti, komu vlastně ona skála, kamž má býti přemístěna Kalvarie, náleží. Mohlo by se státi, že by přišla do soukromého vlastnictví, a byla by pak třeba zase odsouzena ke zkáze. Před převezením do parku ji také nikdo neopravoval. 2) Přemístění není tak lehké, jak si to někteří lidé představují. Jedná se o sochy velikých rozměrů a velmi těžké. 3) Liblín jest v plánu zatopení. Všecky přípravné práce byly již zde od inženýrů vykonány. Část Liblína se zámek zůstane ušetřena. Lidé sice tvrdí, že k tomu nedojde, ale nadarmo se to vyměřování jistě nekonalo. Ona skalka jest u řeky a stala by se první obětí toho zaplavení. Sl. Památkový úřad může se na to u Zemského úřadu informovati. 4) Při převážení se obyčejně takové věci poškodí, mimo to při posledním převážení málem by to bylo jednoho dělníka úplně zabilo... Z těchto důvodů žádá v úctě podepsaný, aby se všechny tyto okolnosti dobře uvážily. Jedná se o památku vsutku velmi cennou, na které nám všem jistě mnoho záleží, proto třeba zde postupovati se vsí opatrností. Práce kvapná by byla zde pochybné ceny.“ Památkový úřad se nato 10. února 1944 dotázal Zemského úřadu na plánované zatopení oblasti a Zemský úřad v Praze 24. února 1944 odpověděl: „K Vašemu dotazu z 10. února 1944 č. j. 1112/44 se tímto sděluje, že po výstavbě křivoklátské údolní přehrady bude skála »Kalvarie« mezi Kozojedy a Liblínem pod vodou, protože nejvyšší bod této skály leží asi o 10 m hlouběji než projektovaná nejvyšší vodní hladina přehradní nádrže. O okamžiku, kdy se začne stavět, nemohou být zatím podány žádné bližší informace.“ Památkový úřad poté 9. března 1944 odepsal obecnímu úřadu v Liblíně: „Po prozkoumání záležitosti soch »Kalvarie« v tamním městysi doporučuje Památkový úřad v Praze nepřenášet tyto sochy na původní místo, protože podle sdělení Zemského úřadu v Praze z 24. II. 1944 po výstavbě křivoklátské údolní přehrady bude skála Kalvarie pod vodou. Současné umístění soch bude příležitostně zástupcem Památkového úřadu prohlédnuto, přičemž také budou dány pokyny k utvoření okolí těchto památek.“⁶⁰ Sochy tedy zůstaly v zámeckém parku v nové liblínské obecní kronice, psané někdy v letech 1946-1949 se o nich píše: „Poslední zůstala nám »Kalvarie«. Tato nalézá se sice za řekou, ale patří do katastru naší obce. Zde vidíme skalku, na které stála podle tesaného letopočtu od roku 1731, kterýžto letopočet vytesán jest na spodku sochy Panny Marie. Kalvarie představovala tři sousoší ne sice tak, jak nám je náboženství
--	---

⁶⁰ NA, SPS, kart. 300.

	předkládá. Silný pískovcový kříž z jednoho kusu tesaný, se sochou Krista, pěkně zdobený s velkým množstvím andělských hlaviček. Socha Kristova není výrazně tesaná, snad se umělci těžko pracovalo. Dvě samostatné sochy ve velké nadživotní velikosti představují dle názoru znalců Pannu Marii a Jana Apoštola. Vše bylo již staré, omšelé, časem snad by to i zaniklo, neb těžko by se našel někdo, kdo by dal sousoší opravit. Kalvarie byla vzácná památka, a proto dal majitel pan Kučera sochy odvézt do zámeckého parku; dal je r. 1934 odborníkem pěkně opravit, a tak je zachránil dalšímu pokolení. Z převezení sochy byla sice velká mrzutost, ale památkový úřad uznal, že zde jsou dobře uchráněny. Podrobnosti jsou rozepsány v první pamětní knize 29./8. 1934. V místech, kde sousoší stálo, říká se i dále »na kalvarii«.⁶¹ Dne 23. prosince 1965 Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni zaslalo Státnímu statku Rokycany stížnost, v níž čteme: „Hospodářství státního statku v Liblíně ohradilo si část parku zámku v Liblíně se sousoším Kalvárie ke statku a tohoto prostoru užívá jako skladiště plášťů motorových vozidel a nepotřebných vozidel, takže prostor kol barokního sousoší značné umělecké ceny, památky zapsané do Státního seznamu nemovitých kulturních památek, působí velmi odpudivě a pro památku naprosto nevhodně. Dosavadní způsob využití prostoru kol památky ji přímo ohrožuje, znehodnocuje a odporuje proto ustanovení § 8 zák. č. 22/58 Sb. Žádáme, aby prostor kol Kalvárie byl uvolněn a připojen k zámeckému parku. Přitom nemáme námitek, aby sklep pod umělým kopcem Kalvárie byl nadále využíván statkem, neboť vchod ke schodišti do sklepa stejně vyúsťuje do sousední užitkové zahrady, obhospodařované statkem.“ Státní statek Rokycany ovšem odpověděl, že prostory v Liblíně jsou ve správě Státního statku Kralovice, takže krajské středisko o týden později, 30. prosince 1965, zaslalo obdobně znějící stížnost Státnímu statku Kralovice. Státní statek Kralovice, ústřední dílny Liblín, odpověděl přípisem ze 4. ledna 1966, v němž se píše: „Dle našeho uvážení bylo by rozumnější sousoší Kalvárie přemístit na původní místo, t. j. za řekou u mlýna, kde pro něj jsou dosud kamenné základy a odkud bylo bývalým majitelem zámku přemístěno na nynější místo. Nebylo-li by toto možné uskutečnit, prosíme, buďte tak laskavi a zašlete sem odborníka, který by nám přesně vytýčil, jak má být uvedená Kalvárie oddělena od námi používaného pozemku.“ Zatímco v ústředních dílnách v Liblíně byli v krajním případě ochotni vyklidit prostranství kolem Kalvárie, sám Státní statek v Kralovicích odpověděl na žádost z 30. prosince poměrně obsáhlým dopisem z 18. ledna 1966, v němž psal: „V letech 1937 až 1938 [!] bylo sousoší bývalým majitelem liblínského zámku Kučerou z neznámých důvodů přemístěno z katastrálního území obce Kozojedy do zámeck. parku, tč. již zčásti zastavěného, v Liblíně a postaveno na vyvýšeném místě nad sklepem zelinářské zahrady hospodářství Liblín státního statku Rokycany.
--	--

⁶¹ SOkA Rokycany, AO Liblín, Kronika 1938-1966, fol. 7v-8r.

	Při delimitaci hospodářství Liblín v roce 1961 zůstaly opravářské dílny, dále ústřední sklad a příslušné územní prostory ve správě státního statku Kralovice. Nevelký prostor, na kterém se též nalézá sousoší, je používán opravářskými dílnami k přejímání strojů v rámci celého statku určených nejen k opravě, ale i k prozatímnímu uskladnění strojů opravených. Mimo toho jsou tam uskladněny vyřazené pneumatiky z vozidel, které jsou čas od času přebírány příslušnou organizací jednak k opravě a jednak k jejich likvidaci, a dále jsou tam skladovány vyvrakované stroje určené do šrotu. V případě uvolnění a oplocení části pozemku nastalo by značné zmenšení skladovací plochy, která je již stejně přeplněna. Mimo toho okolí Kalvárie nepůsobilo by stejně dobrým estetickým dojmem, nehledě k tomu, že přímo u sochy je umístěno větrací zařízení sklepa. Sousoší je umístěno na nevhodném místě, z jedné strany je zastíněno dřevěnými kolnami, z druhé strany je oplocení zelinářské zahrady a kolem jsou nahromaděny různé hospodářské stroje, pro které nemáme jiného umístění. Aby sousoší sloužilo svému účelu a bylo veřejnosti přístupné, navrhujeme, aby ta organizace, která je vlastníkem nebo je v její správě, přemístila barokní památku před nový hřbitov, u kterého je již přemístěna obdobná socha.“ Krajské středisko však trvalo na svém původním požadavku, což potvrdilo v dopisu Státnímu statku Kralovice z 1. února 1966, v němž vysvětlovalo: „Přemístění soch nepřichází v úvahu pro veliký náklad na odbornou demontáž, odvoz a novou instalaci, což představuje částku několika desítek tisíc, které by musil uhradit vlastník, t. j. tamní státní statek.“ Celá záležitost byla vyřešena při jednání, jež se konalo v Liblíně 28. února 1966. V zápise z tohoto jednání se praví: „Přítomní prohlédli zmíněný objekt a po diskusi dospěli k tomuto závěru: Dílny ČSSS vyčlení návrší Kalvárie ze svého objektu a návrší ohradí plotem drátěného pletiva. Na podélné straně proti sousoší – směrem od zámku – zřídí vchod. Ostatní pozemek včetně průjezdové cesty směrem k zelenářské zahradě zůstane nadále v užívání dílen ČSSS, přičemž se dílny ČSSS zavazují příjezdovou cestu užívat pouze k průjezdu vozidel (v nutných případech). Na tomto místě nebudou nadále vozidla a součástky skladovány. Dílny ČSSS zavazují se dále návrší Kalvárie vyklidit a odstranit všechny dosud skladované staré pneumatiky a ostatní předměty zde se nacházející. V případě zrušení dílen bude dosavadní pozemek užívaný dílnami (část – která patří knihovně k parku ústavu) vrácen k svému původnímu účelu.“ Dne 29. února 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování sousoší, v níž je současný stav památky popsán takto: „Skupina Kalvárie se nachází v kritickém stavu. Silně hloubkově narušený povrch pískovce způsobuje, že četné partie sochařské modelace jsou vážně narušeny nebo již odpadly. Těžce poškozen je pískovcový kříž. Zhruba v polovině zadní části je patrná trhlina, vedoucí k příčnému břevnu a do dolních partií zhruba k nohám Kristovým. Tato trhlina vznikla patrně při převozu sousoší do zámeckého parku a byla stabilizována svislým kovovým čepem. Výrazná poškození jsou patrna i na andílčích hlavičkách. Ve velmi
--	--

	špatném stavu se nachází socha světce vlevo. Eroze pískovce způsobila setření sochařské modelace obličeje a částečně i roucha. Obě protějškové sochy mají kromě silně hloubkově narušené vrstvy pískovce také značné trhliny, svědčící o skutečnosti dožívání pískovce, z něhož byly vytesány. Povrch pískovce je navíc znečištěn a pokryt mechy a lišejníky.“ V žádosti je dále takto popsán navrhovaný způsob restaurování: „Prověření statického stavu sousoší zejména s ohledem na trhliny v jednotlivých plastikách. Očištění povrchu pískovce od nečistot, mechů a lišejníků, sanace a hloubkové zpevnění kamene po prověření, zda injektážemi a celkovým zpevněním lze stabilizovat rozsáhlé a četné trhliny, případně návrh jiného způsobu stabilizace těchto poškození. Není vyloučena nutnost provedení výdusků v umělém kameni. Po zpevnění bude následovat doplnění domodelovaných a chybějících partií, tmelení, retuše a závěrečná konzervace povrchu.“ Ještě v roce 1992 bylo pak sousoší Kalvárie vskutku restaurováno (jména restaurátorů zatím neznáme) spolu s další liblínskou sochou sv. Jana Nepomuckého. Dne 6. listopadu 1992 Památkový ústav v Plzni sepsal své vyjádření k dokončovaným restaurátorským pracím na obou památkách, v němž o restaurování Kalvárie napsal toto: „Restaurování obou sochařských děl, která jsou nemovitými kulturními památkami, probíhalo zcela v souladu se zásadami státní památkové péče, dle zpracované památkové směrnice a za odborného dozoru pracovníků Památkového ústavu v Plzni. V případě sousoší Kalvárie v zámeckém parku v Liblíně je nutno konstatovat, že v rámci uzavřené hospodářské smlouvy i památkové směrnice byla provedena větší část celkového předpokládaného rozsahu restaurátorských prací. Tyto však nebylo možno s ohledem na nepříznivé klimatické podmínky v posledním období zcela dokončit. Týká se to především některých dílčích úprav partií, nanášených v umělém kameni, a dále též závěrečných povrchových úprav povrchu kamene včetně hydrofobizace. Výše uvedené práce již nedoporučujeme realizovat v letošním roce s ohledem na pokročilé roční období, ale považujeme za nezbytné přesunout je na příští rok. [...] Vzhledem ke skutečnosti, že sousoší Kalvárie i sousoší sv. Jana Nepomuckého byla podrobena v rozmezí posledních dvaceti let již druhé poměrně rozsáhlé restauraci, doporučujeme investorovi objednat vždy ve dvou- až tříletých intervalech pravidelně odbornou prohlídku obou sochařských děl, spojenou se zpevněním a hydrofobizací povrchu pískovce. Tyto dílčí konzervační zásahy mohou výrazným způsobem ovlivnit životnost obou sousoší, a tím i prodloužit možnost jejich umístění v exteriéru. Další restaurátorský, rozsáhlý zásah po určité době již bude znamenat nutnost umístění obou sousoší v interiéru a osazení kopií či výdusků v umělém kameni na místo jejich původního osazení.“⁶²
--	---

⁶² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

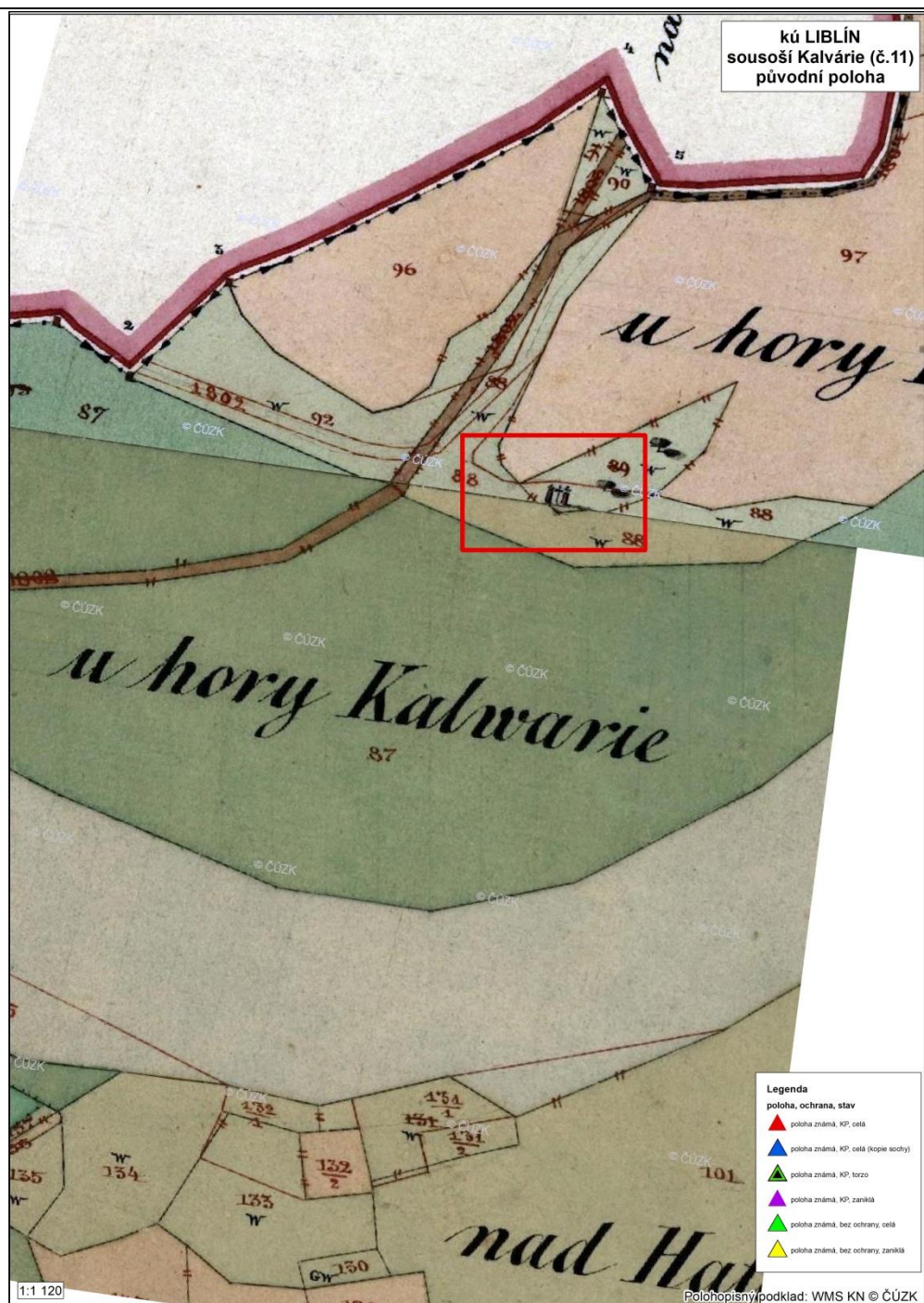
obr.

Současný stav sousoší v druhotném umístění.

Původní umístění sousoší v blízkosti Liblína. Fotoarchiv NPÚ GnŘ v Praze, inv. č. F 000366, ba, bd.

Zachycení sousedí Kalvárie v původním umístění na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	12
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	27569/4-2518
poloha	známá
umístění	na návsi západně od kostela, do roku 1848 v dřevěné kapli na odlišném místě. Originální prvky sousoší: levý putto deponován v interiéru kostela sv. Jana Nepomuckého, pravý putto odcizen v roce 2001.
datace	1753
autorství	neznámý autor
donátor	hrabě Herkules Montecuccoli
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy, pískovec broumovský (kopie puttů)
nápisy, signatury atd.	V současnosti bez nápisů, v minulosti se na čelní stěně podstavce dle literatury údajně nápis nalézal.
opravy a rest. zásahy	I. polovina 30. let 20. století oprava, 1970 restaurování ak. soch. František Pašek a ak. soch. Zdeněk Šejnost, 1992 restaurování, 2001 poškození, 2011-2013 restaurování MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová), 2020 revizní restaurátorský zásah MgA. Helena Jahodová
současný stav	Výhledově vhodný revizní restaurátorský zásah (2023).
literatura	Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecese Pražská III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský, Praha 1909; Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 37. Politický okres Kralovický, Praha 1912, s. 87; Josef TOMÁŠEK, Liblín. Popis Liblína s náčrtem dějepisným, Rokycany 1934, s. 14, 18; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 418; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 250; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 60; Jaroslav SKLENÁŘ – Václav ŠAFR, Liblín a okolí, Čistá 2014, s. 16.
text katalogu	Podle nápisu, který se v minulosti nalézal na samotné památce, ji dal roku 1753 postavit hrabě Herkules Montecuccoli, generál jízdy a bývalý majitel Liblína, o kterém Josef Tomášek, autor stručného popisu Liblína z roku 1934, píše: „Ač roku 1725 prodal Liblín Alexandru Janu svobodnému pánu Ledeburovi na Peruci, hejtmanu kraje rakovnického a jeho manželce Anně

	Marii z Elverfeldu za 97 000 zlatých, zdržoval se rád na Liblíně. Roku 1753 dal postavit sochu sv. Jana na liblínské návsi.⁶³ Původní situování sochy bylo ovšem údajně jiné než dnes. Týž Josef Tomášek o jejím transferu, který hrabě Vilém Wurmbrand, tehdejší majitel Liblína, dal provést v roce 1846, uvádí: „Roku 1846 dal odstraniti hřbitov nalézající se kolem kostela, a přeložiti na místo nynější. Po odstranění hřbitova dal upravit náměstí, jehož část osázel kaštanovým háječkem, na místě, kde stávala ohrada pro dobytek, která tím zrušena. Před touto stávala dřevěná kaplička, ve které nalézala se socha Jana Nepomuckého, postavená roku 1753 hrabětem Montecuccolim. Kaplička stržena a socha postavena před kaštany.“⁶⁴ Socha byla opravena v první polovině třicátých let 20. století. Tehdejší majitel liblínského zámku, komerční a komorní rada Emil Kučera, o tom 30. srpna 1934 Státnímu památkovému úřadu napsal: „Začátkem r. 1931 koupil jsem zemskodeskový statek Liblín – Žižkov – Liebštejn; s nákladem skoro dvou milionů restauroval a zřídil jsem zpustlý zámek v Liblíně se nacházející a uvedl jsem jej do původního stavu [...]. Rovněž tak na náměstí se nalézající barokní sochu sv. Jana, která stojí na mém pozemku, nechal jsem značným nákladem restaurovat.“⁶⁵ V roce 1970 sochu restaurovali akademičtí sochaři František Pašek a Zdeněk Šejnost, kteří ve své restaurátorské zprávě z listopadu 1970 popsali svůj zákrok takto: „Barokní sousoší sv. Jana je umístěno na liblínském náměstíčku. Tvoří přirozenou dominantu parčíkového prostoru. Stav této památky byl již tak rozrušen, že byly jisté pochybnosti o její záchraně. Po rozmluvě s Dr. Pavlíkovou jsme zmíněné dílo prohlédli a přistoupili k restaurátorským pracem. Nejprve byla celá socha očištěna a několikrát napuštěna vápenným mlékem. Po odstranění zcela zvětralých částí bylo započato s doplňováním sousoší. Oběma putiům chyběla celá paže, atribut kříže byl jen v torsálním stavu, u levého andílka pak byla odpadlá hlava, která byla ještě roztržena na dvě části. Mimo shora uvedené poškození chyběly velké díly draperie, části nohou a křídel putiů a značné hmoty v plastickém zmodelování spodní oblakové komposice. Bohatě profilovaný podstavec měl římsové ozdoby téměř odpadlé. Chybějící části byly citlivě doplněny umělým kamenem na armatury z nekorodujícího materiálu, pukliny v kameni byly podle povahy zality umělým kamenem nebo akronexem. Při doplňování bylo postupováno citlivě, aby opravy nerušily historický ráz sousoší. Kovový atribut svatozáře chyběl, byl proto zhotoven nový z mědi a osazen do starých otvorů na těle sochy. Starý atribut mučednické palmy, který se
--	---

⁶³ Josef TOMÁŠEK, Liblín. Popis Liblína s náčrtem dějepisným, Rokycany 1934, s. 14.

⁶⁴ Tamtéž, s. 18.

⁶⁵ NA, SPS, kart. 300.

	zachoval, byl zbaven korose, nakonservován a znovu připevněn k plastice. V konečné fázi byla barevnost sochy sjednocena patinou, která je zároveň konservační ochranou celého sousoší.“⁶⁶ V roce 1992 byla socha sv. Jana Nepomuckého restaurována (jména restaurátorů zatím neznáme) spolu s dalším liblínským sousoším Kalvárie. Před zahájením tohoto restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování, v níž současný stav památky popsal takto: „Po provedeném místním šetření a prohlídce stavu sousoší sv. Jana Nepomuckého s andílky je na první pohled patrný velmi špatný stav této nemovité kulturní památky. Celkově silně znečištěný a erodovaný povrch pískovce vykazuje četná závažná poškození, vzniklá zejména v partiích hloubkového navětrání pískovce. Na povrchu sochařského tvaru se objevily četné cementové plomby a vysprávkky, přičemž místy se jedná i o některé domodelované partie, z čehož je patrné, že socha byla v minulosti již opravována. Nepodařilo se však zjistit období, v němž došlo k tak závažným opravám. Vedle rozsáhlých vysprávek však dochází zároveň i k poškození originálního sochařského díla, neboť mnohé partie chybí. Nejhorší stav lze pozorovat u postaviček obou andílků, jež lze charakterizovat jako kritický.“ Způsob restaurátorského zásahu je tu pak navržen takovýto: „Očištění povrchu pískovce od nečistot, mechů a lišejníků, sanace kamene, odstranění nepůvodních plomb a vysprávek, které jsou stejně uvolněny. Poté je nutno provést celkové hloubkové zpevnění pískovce, nejlépe vakuovou metodou, a doplnění chybějících partií včetně tmelení míst s vyjmutými plombami a vysprávkami. Celkové sjednocení povrchu pískovce a závěrečná povrchová konzervace. Problematická je míra restaurátorské opravy obou postaviček andílků, kde je nutno předpokládat po odstranění nepůvodních doplňků i možnost nebo spíše nutnost zhotovení výdusků v umělém kameni. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“ Dne 6. listopadu 1992 Památkový ústav v Plzni sepsal své vyjádření k dokončovaným restaurátorským pracím na obou památkách, v němž o restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého napsal toto: „Restaurování obou sochařských děl, která jsou nemovitými kulturními památkami, probíhalo zcela v souladu se zásadami státní památkové péče, dle zpracované památkové směrnice a za odborného dozoru pracovníků Památkového ústavu v Plzni. [...] V případě sousoší sv. Jana Nepomuckého na náměstí v Liblíně je potřeba zdůraznit, že restaurátorské práce v sochařské části byly provedeny velmi citlivě a odpovědně. Doporučujeme vrátit se však ještě k dílčím úpravám soklu, které se jeví být problematické a jež je nutno zejména v partiích tmelení a doplnění poškozených či chybějících partií profilace zjemnit a povrchově sjednotit. Stávající stav působí dojmem nedokončenosti. Po dokončení výše citovaných úprav a dodání závěrečné restaurátorské zprávy je možno považovat restaurátorské práce za ukončené. Vzhledem ke skutečnosti, že sousoší Kalvárie i sousoší sv. Jana
--	--

⁶⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 347.

	Nepomuckého byla podrobena v rozmezí posledních dvaceti let již druhé poměrně rozsáhlé restauraci, doporučujeme investorovi objednat vždy ve dvou- až tříletých intervalech pravidelně odbornou prohlídku obou sochařských děl, spojenou se zpevněním a hydrofobizací povrchu pískovce. Tyto dílčí konzervační zásahy mohou výrazným způsobem ovlivnit životnost obou sousoší, a tím i prodloužit možnost jejich umístění v exteriéru. Další restaurátorský, rozsáhlý zásah po určité době již bude znamenat nutnost umístění obou sousoší v interiéru a osazení kopií či výdusků v umělém kameni na místo jejich původního osazení.“ Roku 2001 byla socha závažným způsobem poškozena. Státní památkový ústav v Plzni o tom 26. října 2001 psal referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany: „Na základě závěrů z místního šetření, uskutečněného dne 24. října t. r. v Liblíně, okr. Rokycany, v jehož průběhu bylo provedeno posouzení stávajícího stavu sochy sv. Jana Nepomuckého po jejím nedávném vandalském poškození, při němž došlo k sejmutí obou soch andílků, stojících po obou stranách sochy světce, upozorňujeme na nutnost provést zajištění poškozených partií plintu. Při zcizení obou soch andílků došlo doslova k jejich odtržení z masy kamene, čímž byl brutálně obnažen ve velkých plochách originální pískovec, značně narušený v důsledku přirozeného dožívání kamene. Vzhledem k blížícímu se zimnímu období hrozí vážné nebezpečí dalších vážných destrukcí již tak narušeného pískovce sochy. Doporučujeme proto provést zajištění obou narušených míst po sochách andílků tak, aby k dalším destrukcím kamene nedocházelo. Zajišťovací práce je nutno realizovat při dodržení následujících posmínek: 1) Bude provedeno vyplnění kaveren, vzniklých v kameni v důsledku vytržení soch andílků, v umělém kameni. Toto opatření by mělo sloužit do doby, než bude přistoupeno k celkové restauraci sochy s podstavcem, jejíž termín však není doposud znám. Zároveň doporučujeme alespoň provizorně zajistit torzo jedné ze soch andílků, která byla nalezena nedaleko od místa vandalského činu zcela zničená, rozlomená na několik částí. Torzo postavy andílka je uloženo u pana B. Štěrbý v nedaleké obci Kozojedy. Zajištěná plastika může sloužit jako podklad pro zhotovení kopie poškozené části památky. 2) Práce na zajištění plastiky musí provádět odborník-restaurátor, který je držitelem oprávnění MK ČR k restaurování sochařských děl v kameni.“⁶⁷ K restaurování poškozené sochy a zhotovení kopií soch andílků však tehdy nedošlo. V letech 2011-2013 sochu restaurovala MgA. Helena Štěřbová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 29. listopadu 2011 sepsala první restaurátorskou zprávu o první etapě své práce. V ní svůj zákrok popsala následovně: <u>„Popis památky</u> [...] V současném stavu je socha doplněna typickými kovovými zlacenými atributy palmety (v levé ruce) a svatozáře, které jsou novějšími rekonstrukcemi. U nohou světce je dochován kovový trn – část
--	---

⁶⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

	pravděpodobné původní lucerny. Socha světce je osazena na vysoké plintě s motivy obláčků. Po stranách této plinty byly umístěny sochy dvou puttů (levý z pohledu světce – sedící s knihou; pravý – s gestem mlčenlivost, pravým ukazovákem na ústech), které v současnosti chybí. [...] <u>Charakteristika stavu díla před restaurováním</u> Dílo se nacházelo v havarijním stavu vzhledem k pokročilému stavu degradace kamenného materiálu a s ním spojené absenci důležitých částí díla. Zásadním poškozením byl nesoudržný kámen, který byl na většině povrchu uzavřený pod druhotnými tmely, hníl a drolil se. Kámen byl na několika místech zásadně poškozený trhlinami - hmota kamene byla roztrhaná (levá ruka, pravá část drapérie). Druhotné tmely byly ve velké míře dožité, odtrhané od originálního kamene, rozpraskané, místy barevně a povrchově setřelé. Poškození druhotných tmelů bylo z předběžného vizuálního průzkumu patrné především ve spodní polovině díla. Druhotné tmely byly zřejmé přibližně na 50% až 70% povrchu díla. Chybějící sochařská modelace byla zásadní v absenci dvou soch puttů po stranách světce. Levá socha putta (z pohledu světce) byla deponována od roku 2001. Rozlámaná socha sedícího putta byla odvezena po zcizení obou soch puttů, z nichž jeden byl nalezen rozlámaný na silnici v obci Liblín bezprostředně po krádeži díla. Fragmenty totálně rozlámaného díla byly za dohledu pracovníka památkové péče (Dr. Drncová) a vlastníka památky (pan Sinkule) zabaleny a odvezeny do ateliéru kamenosochaře Bartoloměje Štěrbý, Kozojedy, kde bylo uloženo. Povrchová modelace sochy sv. Jana Nepomuckého byla omšelá a na mnoha místech nečitelná povrchovým poškozením kamene a druhotných tmelů, viz výše. Povrchové poškození bylo zřejmé také na většině povrchu soklové architektury, která byla z většiny přetmelená. Povrchové znečištění kamene bylo způsobeno biologickým napadením (lišejníky, mechy), zřejmým na cca 40% povrchu. Biologické znečištění bylo doprovázeno zčernalým povrchem materiálu, způsobeným prachovými usazeninami a exhaláty. V závětrných místech se nacházely kompaktní krusty uzavírající spodní povrch kamene i tmelů. Kovové doplňky (atributy svatozář a palmeta) byly v dobrém stavu. U nohou světce je dochován fragment kovového trnu, úchyty na svíčku či lucernu. <u>Předchozí restaurátorský zásah, 1992</u> Poslední restaurátorský zásah byl proveden v roce 1992 (viz archivovaná restaurátorská zpráva). Dokumentace posledního restaurování dokladuje velmi špatný stav díla před rokem 1992, čímž potvrzuje současný havarijní stav kamenného originálu. Druhotné tmely byly provedené kvalitně a v rámci dobových materiálových možností adekvátně vzhledem k poškození kamene. V současnosti však došlo vzhledem k přirozené degradaci druhotných tmelů k jejich rozpadu, z většiny jsou při posledním zásahu provedené tmely již vyžilé, nesoudržné a ve většině případů originální kámen pod tmely hnije a rozpadá se. Doporučení pravidelné péče, uvedené restaurátory, nebylo respektováno, což velkou měrou přispělo k současnému dezolátnímu stavu
--	--

	díla. <u>Restaurátorský záměr</u> Havarijní stav kamenného materiálu díla a poškození druhotných povrchových modelací byly příčinou nezbytného rozsáhlého restaurátorského zásahu, v rámci něhož bylo nezbytné sochu deponovat a restaurovat ji v interiéru. V rámci posledního rest. zásahu. bylo doporučováno provedení faksimile celého sousoší. Vzhledem k prezentačním a finančním možnostem vlastníka památky (Obec Liblín) bylo restaurování řešeno ve snaze navrátit originál do exteriéru. Bylo však nezbytné provést rozsáhlé zajištění poškozeného kamene a plasticky zajistit sochařskou čitelnost díla. Provedení rekonstrukce chybějících soch puttů bylo konzultováno a je plánováno jako další etapa obnovy památky v následujících letech. Nedílnou podmínkou restaurování je následná preventivní péče o dílo. Prioritní podmínkou restaurování díla bylo obnovení statické funkčnosti kamenného materiálu, aby došlo k uchování formální složky díla, jejíž nenávratná destrukce by vedla k zániku celé památky. Bylo navrženo rehabilitovat dílo zajištěním dochovaného stavu a jeho doplněním do původní podoby rekonstrukcí chybějících částí. Dílu měla být navracena původní podoba za přiznání jejího stáří tak, aby byla obnovena jeho ikonografická čitelnost. [...] <u>Návrh restaurátorského postupu</u> 1) Demontáž a transport díla do rest. ateliéru Vzhledem ke stupni rozrušení kamenného materiálu je zde reálné nebezpečí zřícení sochy vlivem nesoudržnosti kamene, kdy se může dílo v partiích roztrhaného kamene rozlámat a odpadnout, což je velká ztráta vzhledem k malé míře dochované originální modelace. Vzhledem k dále navrhovaným etapám ošetření kamene, nezbytným technologickým pauzám a současnému stavu díla není možné provádět jednotlivé etapy zpevnění a plastické rekonstrukce v exteriéru. Před restaurátorským zásahem bude provedena celková fotografická dokumentace stavu díla. Dále budou fotograficky dokumentovány všechny zásadní kroky restaurátorského procesu. Dílo bude demontováno po nezbytné fixáži nesoudržných partií a odvezeno do restaurátorského ateliéru. 2) Prekonsolidace Předzpevnění kamene navrhuji v případě nutnosti provést lokálně před transportem díla či před další etapou po demontáži díla. Předzpevněním bude zajištěn stávající obnažený originální kámen, k jehož úbytku by mohlo dojít manipulací vzhledem ke značné nesoudržnosti materiálu. Konsolidaci navrhuji provést organokřemičitými materiály vhodné koncentrace a impregnace (f. Remmers). 3) Čištění, biosanace, sejmutí nevhodných nebo poškozených druhotných tmelů Poškozené, vyžilé nebo nevhodné druhotné tmely, které bezprostředně ohrožují svým současným stavem originální kámen, doporučuji sejmut. V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického
--	--

	napadení kamene a očistit povrch od usazených nečistot. Navrhují provést očištění adekvátně ke stavu díla mechanickým sejmutím krust, aplikací biocidního prostředku (f. Aqua Bárta), případně mokrou cestou s přísadou vhodného detergentu. Kompaktní krusty doporučují po naměkčení ztenčit, případně odstranit zcela, bude-li to možné bez rizika poškození originálního materiálu. 4) Konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin Rozrušený kámen je nezbytné konsolidovat opakovaným napouštěním materiálu konsolidačním roztokem, jeho máčením či nátěry. Doporučují provést zpevnění organokřemičitými prostředky (f. Remmers), který je možné aplikovat podle lokální potřeby v různé koncentraci tak, aby došlo k co nejhlubšímu průniku konsolidantu a tím potřebnému zpevnění. Trhliny a praskliny je vhodné zajistit kombinací organokřemičitanů, případně doplněných akrylátovými pryskyřicemi (f. Rohm and Haas). Lokálně může být použito sčepování roztržené partie nerezovým čepem, aby došlo k zajištění hmoty kamene před rozlomením. 5) Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš Po provedení zkoušek tmelů, které svojí zrnitostí a barevností co nejvíce odpovídají původnímu kameni, navrhují doplnit chybějící modelaci do plného tvaru v minerálním tmelu - umělém kamenném materiálu. Chybějící partie je možné tvarově doplnit dle historické fotodokumentace a analogicky k sochařskému charakteru originálních částí. 6) Obnova chybějících soch puttů Torso dochovaného putta (výška cca 80cm) je nezbytné konzervovat, zpevnit, sestavit. Pietně restaurovaný originál navrhují zaformovat a v odlitku rekonstruovat chybějící partie. Dle dochované sochy a historické fotodokumentace je vhodné vymodelovat druhou zcela chybějící sochu putta a zhotovit sádrový model. Oba modely budou následně přeneseny do kamene a vysekány nové rekonstrukce. Pro rekonstrukci soch v kameni je nezbytné zvolit adekvátní druh kamene. Předběžně navrhují použití broumovského nebo hořického pískovce. Volbu kamene je nutné v průběhu prací podrobně zvážit dle charakteru díla. Pietně restaurovaný originál putta nelze prezentovat v exteriéru vzhledem k míře poškození, proto navrhují jeho prezentaci v interiéru. 7) Závěrečná povrchová úprava Barevnost doplněných částí bude řešena již při tmelení díla. Barevná retuš bude provedena lokálně na doplněných částech s ohledem na celkový dojem díla. Povrchovou barevnou retuš je vhodné provést lazurně, na bázi akrylátového pojiva (f. Rohm and Haas, f. Aqua Bárta). V závěru restaurátorských prací doporučují preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení. Vzhledem k umístění díla, stavu originálního materiálu a míře plastické retuše doporučují ošetření díla hydrofobním prostředkem (f. Remmer, Imesta). Atributy jsou plně funkční bez povrchového poškození. Navrhují pouze ošetřit dochovaný fragment lucerny - očistit, stabilizovat korozi, povrchově opatřit adekvátním barevným nátěrem. 8) Osazení restaurovaného díla
--	---

	Restaurované dílo bude osazeno zpět na původní místo, sesazení jednotlivých částí doporučuji zajistit vnitřní konstrukcí z nerezové oceli. Systém vnitřní konstrukce zajistí dílo v jeho exteriérovém působení a zároveň umožní v budoucnu dílo sejmut bez poškození kamene. <u>Postup restaurování</u> Demontáž a transport díla do rest. ateliéru Dílo bylo demotnováno a odvezeno do restaurátorského ateliéru, kde byla provedena fotografická dokumentace stavu díla a následně byly všechny části památky restaurovány. Na místě byly ponechány pouze kamenné obruby spodního podstavce a základ vystavěný z cihelných vrstev. Restaurátorský průzkum Všechny části byly podrobeny průzkumu stavu kamene a plastické modelace. Poškození díla biokorozí - lišejníky a mechy - se pohybuje v rozmezí 30 až 60% povrchu, rozdílně na jednotlivých částech památky. Pod povrchem doplňků se nacházelo značné množství hmyzu hnízdícího v dutinách, kde uzavřený kámen hnil. V závětrných místech se nacházely silné druhotné povrchové krusty. Trhliny byly rozevřené v místech odtrhujících se druhotných doplňků. Kámen pod doplňky byl ve značné síle zcela rozrušený (sypal se, lístkovitě se drolil). Obnažené byly i druhotně zatmelené tektonické trhliny. Většina tmelů byla ve hmotě soudržných, ale odtrhávaly se od podkladu originálního kamene. Na poklep byly duté. Na povrchu díla byly nalezeny dva druhy umělých doplňků. Měkčí tmely, patrně starší, byly rozrušeny ve hmotě. Tvrdší tmely, pravděpodobně z roku 1993 byly soudržné, měly však značně tvrdé jádro, které způsobovalo neprodyšnost tmelu a tím silnou korozi spodní hmoty originálního kamene. Originální kámen byl poškozen v síle 1-3 cm. V místech originální modelace je povrch soudržný s povrchovou přirozenou krustou. Chybějící modelace sochy byla kompletně doplněna v roce 1992. Ve stavu před nynějším restaurováním chyběla modelace spíše na soklové architektuře, na soše minimálně. Veškerý úbytek povrchové sochařské modelace sochy byl způsoben odtržením druhotných tmelů-doplňků (vyjma levé ruky, kde byl originální kámen rozrušen a rozdrolen. Fragmenty polychromie byly zachovány ve značném množství pod druhotnou barevnou patinou. Atributy byly poškozeny pouze minimálně uvolněním podkladové barvy zlacení. Stav profilované hlavice byl vzhledem k množství druhotných doplňků a poškození modelace vyhodnocen jako alarmující. V případě plastického doplňování by došlo k 90% přetmelení povrchu profilace, která by měla vzhledem ke tvarově namáhaným tvarům velmi malou životnost. Po konzultaci s vlastníkem památky a pracovníky NPÚ ÚOP v Plzni byla řešena obnova hlavice její rekonstrukcí v nové kameni. Čištění, biosanace, sejmutí nevhodných nebo poškozených druhotných tmelů Všechny části díla byly očištěny od povrchových produktů biokoroze a usazených nečistot omýváním vodou s vhodným detergentem a kartáčováním. Dezinfekce biologického poškození kamene byla provedena omýváním oxidačním roztokem a nástřikem biocidního prostředku. Silné krusty v podhledech byly snímány mechanicky dlátem. Tmely a větší
--	---

	doplňky, které byly odtržené od kamenného podkladu, či jinak poškozené, byly sejmuty. Rozrušený kámen pod doplňky byl dále sanován. Konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin Rozrušený kámen byl konsolidován opakovaným napouštěním konsolidačního roztoku. Zpevnění bylo provedeno organokřemičitými roztoky různé koncentrace dle lokální potřeby materiálu. Trhliny byly injektovány roztokem akrylátové pryskyřice v organickém rozpouštědle. Po několika etapách impregnace zpevňujících látek došlo ke zlepšení povrchové soudržnosti poškozeného kamene. Míra zpevnění byla limitována předchozím napouštěním kamene roztokem akrylátové disperze, viz rest. zpráva z r. 1992. Proto došlo v některých místech k menšímu zpevnění, než byl předpokládaný výsledek konsolidace. Míra zpevnění však umožnila následné provedení plastických rekonstrukcí. Je však důležité tento stav zohlednit v budoucích restaurátorských ošetřeních a hledat další možné cesty zachování soudržnosti originálního kamene. Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš Chybějící části byly plasticky doplněny v probarveném minerálním tmelu. Chybějící partie byly rekonstruovány dle dochované fotodokumentace a analogicky k charakteru originálních částí. Větší doplňky byly dusány do formy a osazeny pro větší soudržnost rozměrných doplňků. Při plastickém doplňování bylo minimalizováno použití kovových armatur. Použité čepy byly zhotoveny z nerezové oceli. Plastické doplnění bylo provedeno modelací do plného tvaru a doplňky byly povrchovou retuší přizpůsobeny originální modelaci. Míra plastického doplnění viz. Grafická dokumentace. Rekonstrukce hlavice Rekonstrukce hlavice byla provedena vysekáním její kopie v božanovském pískovci. Originál byl konzervován a následně situován jako výstavní artefakt do prostoru kostela sv. Jana v obci Liblín. Obnova chybějících soch puttů Obnovy chybějících soch puttů byla konzultována s vlastníkem památky a odpovědnými pracovníky památkové péče. Realizace rekonstrukcí těchto dvou soch byla odsunuta a naplánována jako II. etapa restaurátorských prací v následujících letech. Prozatím je rozlámané torzo dochované sochy jednoho putta deponováno v rest. ateliéru Heleny Štěrbové. Barevná retuš Barevná retuš doplňků byla provedena lazurní lokální retuší. Rekonstrukce hlavice byla následně barevně lazurně retušována pro ucelení barevnosti celého díla. V závěru barevné retuše byl proveden preventivní nástřik povrchu díla biocidním roztokem. Atributy byly retušovány a lokálně přezlacený. Dochovaný fragment lucerny, stejně jako čep v obláčkové plintě sochy byly ošetřeny stabilizátorem koroze, podkladními antikorozními barvami a povrchovým grafitovým nátěrem. Ošetření základů, řešení kamenných obrub spodního podstavce, vložení schránky s dokumenty Základy byly ponechány ve stavu před restaurováním. Ve vrchní vrstvě cihel byly nahrazeny dvě rozpadlé cihly a celý základ výšen vystavěním nové vrchní cihelné vrstvy z druhotně použitých historických cihel. Vyvýšení
--	---

	základu bylo nezbytné pro zajištění částečného odvodu půdní vlhkosti od podstavců díla. Základ byl vyvýšen z důvodu navýšeného okolního terénu v průběhu předchozích let. Obvodové kamenné obruby podstavce byly ponechány na svém místě, byly očištěny a plasticky doplněny. Jejich zajištění kramlemi dle původního stavu není možné vzhledem k havarijnímu stavu jejich hmoty. Především dva boční stupně jsou v dezolátním stavu rozpadajícího se kamene a vzhledem ke stálému vlhku terénu, ve kterém se nacházejí, nelze jejich stav do budoucna udržet. Dva boční stupně je nezbytné v blízké době vyměnit za jejich kopie. Do základu byla před osazením restaurovaného díla vložena schránka se současnými dokumenty o obci Liblín a o restaurované soše sv. Jana Nepomuckého. Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava Restaurované dílo bylo osazeno zpět na původní místo bez použití kovových čepů, způsobem původního osazení na vápennou maltu s břidlicovými klínky. Povrch byl na závěr ošetřen hydrofobizujícím roztokem s přísadou fungicidů. <u>Technologická zpráva</u> Prekonsolidace, konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin: Organokřemičitanový roztok různé koncentrace, akrylátová pryskyřice v organickém rozpouštědle Čištění, biosanace: Voda s detergentem, peroxid vodíku, roztok amoniaku, biocidní roztok v ethanolovém rozpouštědle Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš: Minerální tmel na vápenocementové bázi Rekonstrukce hlavice: Božanovský pískovec Barevná retuš: Lazurní barvy na bázi akrylátové disperze a světlostálých pigmentů Olejová podkladní barva, 24 karátové zlato, podkladová antikorozi a grafitová povrchová barva na bázi alkydové pryskyřice Ošetření základů: Druhotně použité historické cihly, suchá vápenná malta Vložení schránky s dokumenty: Nerezová uzavíratelná schránka, suchá vápenná malta Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava: Hydrofobizační roztok <u>Doporučení majiteli</u> Vzhledem k limitované míře zpevnění kamene, viz. kapitola Konsolidace, je nezbytné v budoucnu kontrolovat stav zpevněného kamene a hledat další cesty k zachování jeho soudržnosti. Dva boční stupně je nezbytné v blízké době vyměnit za jejich kopie viz. kapitola řešení kamenných obrub spodního podstavce. Navrhují a doporučuji pravidelnou kontrolu díla po třech letech. Při pravidelné péči je možné dílo uchovat do budoucna v současném stavu. Je však nezbytné do budoucna vyřešit rekonstrukce kamenných obrub
--	---

	podstavce, pravidelně obnovovat hydrofobizační nátěr a retušovat případné obnažení spojů doplňků s originálním kamenem.“⁶⁸ V další restaurátorské zprávě z 23. října 2012 pak restaurátorka takto popsala restaurování sochy levého putta (označené jako II. etapa, část A): <u>„Popis památky</u> Socha putta je osazena u levé nohy světce – sv. Jana Nepomuckého. Je osazena na vysoké plintě s motivy obláčků. Okřídlený anděl je ovinutý drapérií, v levé ruce drží otevřenou knihu a pravou ruku má položenou na hrudi. Pohled anděla se stáčí vzhůru směrem k postavě světce. Zrcadlově obráceně byl při pravé noze světce původně osazen druhý putto s gestem mlčenlivosti. Pravý putto byl odcizen a v současnosti chybí. Materiálem díla je středně zrnitý pískovec. <u>Charakteristika stavu díla před restaurováním</u> Socha levého putta byla při krádeži rozlámána (pravý putto byl odcizen a chybí zcela). Od roku 2001 byly fragmenty putta deponovány v restaurátorském ateliéru Bartoloměje Štěrbý a Heleny Štěřbové v Kozojedech. Dílo bylo rozlámáno na mnoho kusů. Dílo bylo zcela nečitelné. Míru dochování originální modelace nebylo možné ve stavu před restaurováním stanovit. Evidentně byla socha již před tímto poškozením z velké části doplněna druhotnými tmely. <u>Restaurátorský záměr</u> Restaurování sochy levého putta vychází z restaurátorského záměru ze dne 19. ledna 2011 a závazného stanoviska vydaného dne 23. února 2011. Restaurování sochy levého putta bylo provedeno v rámci II. etapy restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého. Socha světce a soklová architektura byly restaurovány v roce 2011. V roce 2012 proběhlo restaurování sochy levého putta. Jako další závěrečná etapa celkové obnovy památky je do budoucna plánována rekonstrukce sochy pravého putta a nahrazení dvou bočních základových stupňů díla. Vzhledem k totální destrukci celku sochy putta a vysoké míře druhotných doplňků bylo navrženo provedení konzervace originálu a jeho prezentace v interiéru. Dle originálu a dochované historické fotodokumentace je možné vytvořit rekonstrukci sochy putta a nadále ji v kamenné kopii prezentovat jako součást památky – sousoší sv. Jana Nepomuckého na náměstí v Liblíně. Veškeré restaurátorské práce byly řešeny ve spolupráci s odbornými pracovníky NPÚ. <u>Návrh restaurátorského postupu</u> 1) Konzervace originálního torza Torso dochovaného putta je nezbytné konzervovat. Fragmenty budou zpevněny, sestaveny a plasticky zajištěny. Pietně restaurovaný originál putta nelze prezentovat v exteriéru vzhledem k vysoké míře poškození, proto navrhuji jeho prezentaci v interiéru. 2) Rekonstrukce sochy a zhotovení kamenné kopie Pietně restaurovaný originál navrhuji zaformovat a v sádrovém odlitku rekonstruovat chybějící partie. Sádrový model bude následně přenesen do
--	---

⁶⁸ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorská zpráva z r. 2011, Liblín.

	kamene kopírováním „tečkováním“. Pro rekonstrukci sochy v kameni navrhuji použití broumovského pískovce. 3) Osazení restaurovaného díla Konzervovaný originál bude osazen do interiéru kostela, k originálnímu torzu vrchní hlavice sochy sv. Jana Nepomuckého. Kamenná kopie bude osazena na sochu sv. Jana Nepomuckého na náměstí dle původní situace. <u>Postup restaurování</u> Konsolidace kamene Fragmenty díla byly zpevněny ponořením a dlouhodobou impregnací v roztoku organokřemičitého konsolidantu. Sestavení a slepení fragmentů Zpevněné kamenné fragmenty byly sestaveny a slepeny lepidlem na bázi polyesteru. Části, které byly druhotnými umělými doplňky, byly odebrány. Na některých kamenných fragmentech byly dotmelené části ponechány. Nebylo možné kompletně obnažit původní kámen. Ve výsledku by torzo nebylo vůbec čitelné a poškozený kámen by nebylo možné sesadit pro přílišné poškození lomových ploch. Na některých částech byly proto tmelené doplňky ponechány. Plastická retuš torza originálu Sestavené torzo originálu bylo ve spárách fragmentů plasticky retušováno probarveným vápenným tmelem. Sejmutí sádrového odlitku z torza originálu a vytvoření sádrového modelu pro rekonstrukci díla Originální torzo bylo zaformováno lukoprenovou formou. Sádrový odlitek torza byl následně plasticky doplněn dle dochované fotodokumentace a analogicky k sochařskému pojetí originálních částí. Vytvořený sádrový model putta byl po odsouhlasení vlastníka památky a zástupců památkové péče přenesen do kamene. Zhotovení kamenné kopie díla Model sochy byl kopírován do kamene „tečkováním“. Kopie byla vysekána do broumovského pískovce (lom Libná), který byl svým charakterem adekvátní pro doplnění originálních částí památky – sochy sv. Jana Nepomuckého. Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava Torzo originálu bylo osazeno v interiéru kostela sv. Jana Nepomuckého v Liblíně. Kamenná kopie díla byla osazena zpět na původní místo památky v exteriéru bez použití kovových čepů, dle původní situace. Povrch nové kamenné kopie byl barevně mírně přitónován lazurní barevnou retuší pro zmírnění vizuálního kontrastu barevnosti původního kamene (socha sv. Jana Nepomuckého) a nového kamene (rekonstruovaná socha putta). <u>Technologická zpráva</u> Konsolidace kamene: KSE 100/300 (Remmers) Sestavení a slepení fragmentů: MS 76 (Akemi) Plastická retuš torza originálu: Pigmentovaný vápenný tmel
--	---

	Sejmutí sádrového odlitku z torza originálu a vytvoření sádrového modelu pro rekonstrukci díla: Lukopren (Lučební závody Kolín), modelářská sádra Zhotovení kamenné kopie díla: Broumovský pískovec (lom Libná) Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava: Minerální tmel (vápenno-cementové pojivo), lazurní barvy na bázi akrylátové disperze a světlostálých pigmentů <u>Závěr</u> Tato zpráva je dodatkem k restaurátorské zprávě ze dne 29. 11. 2011 a navazuje na restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého, náměstí Liblín, jehož je socha levého putta součástí. Do budoucna je plánována závěrečná etapa při celkové obnově památky, která by měla zahrnovat rekonstrukci chybějící sochy pravého putta a nahrazení dvou bočních základových stupňů díla.⁶⁹ V následující restaurátorské zprávě z 23. října 2013 pak Helena Štěrbová takto popsala restaurování sochy pravého putta (označené jako II. etapa, část B): <u>„Popis památky</u> Socha putta je osazena u pravé nohy světce – sv. Jana Nepomuckého. Je osazena na plintě s motivy obláčků. Sedící okřídlený anděl je ovinutý drapérií. Pravou rukou si drží prst před ústy v gestu mlčenlivosti – atributu sv. Jana Nepomuckého. V pravé ruce drží anděl pravděpodobně almužnu, případně mohl původně tento atribut být zobrazením jazyka – dalším atributem sv. Jana Nepomuckého. Vzhledem k nedostatku historické dokumentace, která by zpřesňovala tento atribut, nelze tyto domněnky přesně definovat. Materiálem díla je středně zrnitý pískovec. <u>Restaurátorský záměr</u> Restaurování sochy pravého putta vychází z restaurátorského záměru ze dne 19. ledna 2011 a závazného stanoviska vydaného dne 23. února 2011. Restaurování sochy pravého putta bylo provedeno v rámci II. etapy restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého. Socha světce a soklová architektura byly restaurovány v roce 2011. V roce 2012 proběhlo restaurování sochy levého putta. Závěrečnou etapou celkové obnovy památky byla nynější rekonstrukce sochy pravého putta a nahrazení dvou bočních základových stupňů díla. Pravý putto byl odcizen v roce 2001. K jeho rekonstrukci, která navazuje na předešlé etapy restaurování sochy sv. Jana a konzervaci fragmentů levého putta a rekonstrukci levého putta v přírodním kameni, bylo využito fotodokumentace díla z 90. let 20. st, která byla pořízena při restaurování díla. Fotodokumentace zachycovala stav díla před restaurováním v roce 1992, kde chyběly ruce a spodní polovina pravého křídla. Fotodokumentace stavu po restaurování zachycovala rekonstruované chybějící části ve tmelu. Socha pravého putta byla rekonstruována analogicky k originálním dochovaným částem levého putta a z dostupné zmíněné fotodokumentace
--	---

⁶⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2758.

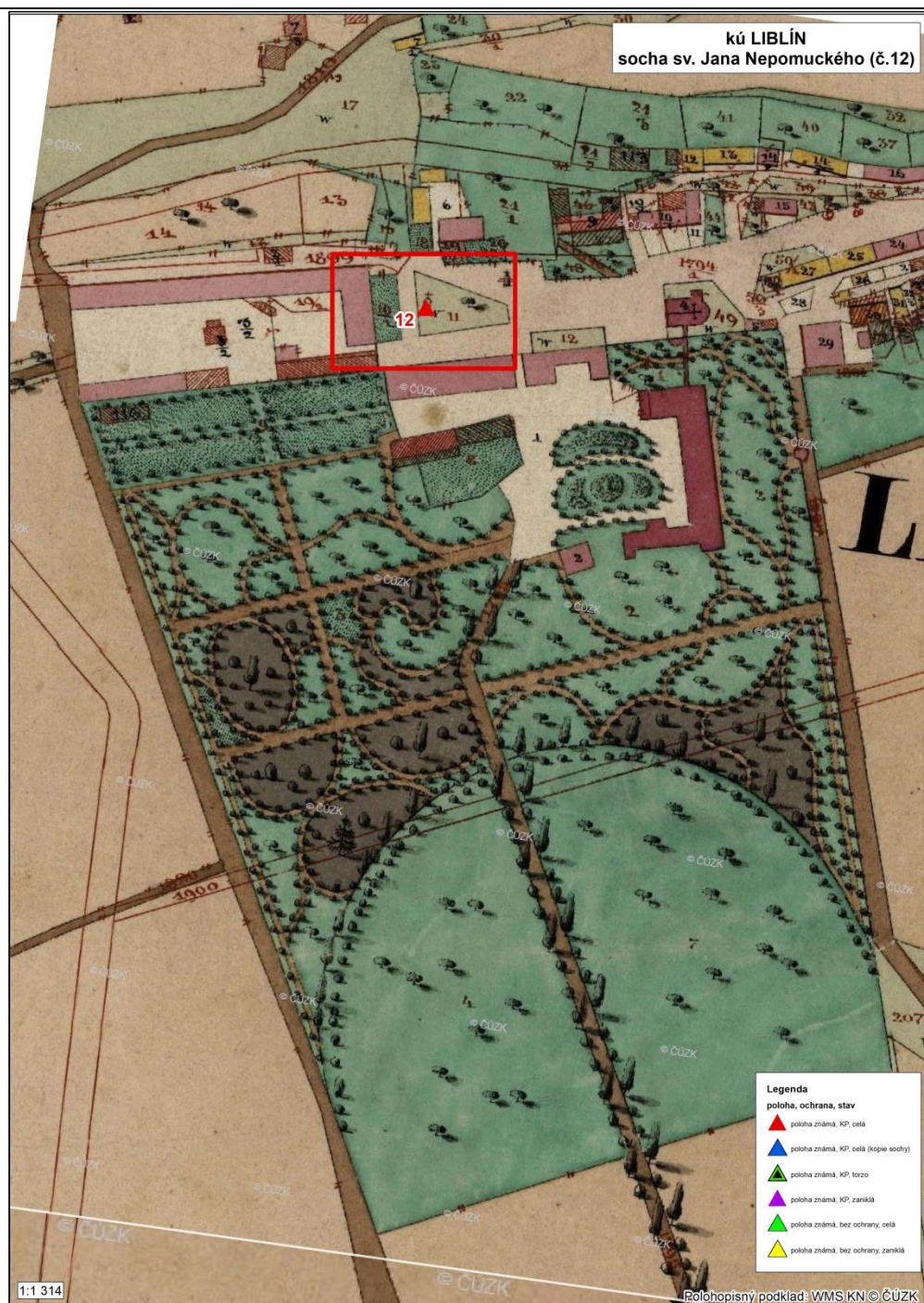
	restaurování v roce 1992. <u>Návrh restaurátorského postupu</u> 1) Zhotovení modelu a kamenné kopie díla Dle dochované sochy a historické fotodokumentace je vhodné vymodelovat druhou, zcela chybějící, sochu putta a zhotovit sádrový model. Sádrový model bude následně přenesen do kamene kopírováním »tečkováním«. Pro rekonstrukci sochy v kameni navrhuji použití broumovského pískovce. 2) Osazení restaurovaného díla Kamenná rekonstrukce bude osazena na sochu sv. Jana Nepomuckého na náměstí dle původní situace originálu. 3) Návrh nahrazení dvou bočních základových stupňů díla – dodatek ze dne 24. 11. 2011 Na základě konzultace s pověřenými zástupci památkové péče a vlastníkem památky navrhuji v rámci II. etapy restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého nahrazení dvou bočních základových stupňů jejich kamennou kopií. V průběhu restaurování I. etapy (po odkrytí základových částí) došlo ke zjištění havarijního stavu základových stupňů, které jsou naprosto nefunkční. Vzhledem k umístění těchto částí nelze kamenné stupně konsolidovat a zajistit jejich soudržnost do budoucna. V rámci I. etapy byly tyto části plasticky doplněny do plného tvaru za předpokladu následného řešení jejich náhrady. Navrhuji proto jejich výměnu. Po osazení budou základové stupně skramlovány nerezovou ocelí, čímž dojde k obnovení funkce těchto částí a zajištění soklové architektury. <u>Postup restaurování</u> 1) Zhotovení modelu Model byl vytvořen v sochařské hlíně a po odsouhlasení odbornými zástupci památkové péče byl zaformován a přenesen do sádrového modelu. Model byl upraven pro přesné osazení na dochovanou plintu sousoší. 2) Zhotovení kamenné kopie díla Model sochy byl kopírován do kamene »tečkováním«. Kopie byla vysekána do broumovského pískovce (lom Libná), který byl svým charakterem adekvátní pro doplnění originálních částí památky – sochy sv. Jana Nepomuckého. 3) Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava Rekonstrukce díla byla osazena zpět na původní místo památky v exteriéru bez použití kovových čepů, dle původní situace. Povrch nové kamenné kopie byl barevně přitónován lazurní barevnou retuší pro zmírnění vizuálního kontrastu barevnosti původního kamene (socha sv. Jana Nepomuckého) a nového kamene (rekonstruovaná socha putta). 4) Nahrazení dvou bočních základových stupňů díla Kamenné profilované stupně byly vysekány z broumovského pískovce (lom Božanov) a osazeny na místo nefunkčních originálů. Byly zajištěny kramlemi dle původní situace. Kramle byly kovářsky zpracované z antikorové oceli a zality olovem dle původní technologie. Povrchově byly opatřeny grafitovou černí kovářské barvy. <u>Technologická zpráva</u> Zhotovení kamenné kopie díla:
--	---

	Broumovský pískovec (lom Libná) Osazení restaurovaného díla a závěrečná povrchová úprava: Minerální tmel (vápenno-cementové pojivo), lazurní barvy na bázi akrylátové disperze a světlostálých pigmentů Nahrazení dvou bočních základových stupňů díla: Broumovský pískovec (lom Božanov), olovo, alkydová barva s příměsí grafitu <u>Závěr</u> Tato zpráva je dodatkem k restaurátorské zprávě ze dne 29. 11. 2011 a 23. 10. 2012, navazuje na restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého, náměstí Liblín, jehož jsou sochy puttů součástí. Veškeré restaurátorské práce byly řešeny ve spolupráci s odbornými pracovníky NPÚ. V rámci spolupráce s odbornými zástupci NPÚ byla dodatečně nalezena fotodokumentace díla z roku 1981, kde je zachycen druhotný doplněk levé ruky andílka, který je proveden v gestu žehnání. V případě potvrzení či vyvrácení možných podob této partie díla lze v budoucnu gesto levé ruky doplnit dle původní podoby.⁷⁰ Roku 2020 MgA. Helena Jahodová, roz. Štěřbová, akademická sochařka a restaurátorka, sochu sv. Jana Nepomuckého spolu s dalšími liblínskými sochami preventivně ošetřila. Ve zprávě o provedení preventivní péče z 20. listopadu 2020 svůj zákrok na soše sv. Jana Nepomuckého popsala takto: „Všechna díla byla přečištěna vodou a desinfikována vodným roztokem peroxidu vodíku. Částečně byly spodní plochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Markéty represivně sanovány, Sanatop Likvid, Stachema. <u>Socha sv. Jana Nepomuckého</u> Socha byla plasticky retušována v partii ukazováku pravé ruky, v partii zadní přitmlené drapérie a dále na tvářích andílků vepředu i vzadu na obláčkové plintě. Plastické retuše byly provedeny na dekoru středového těla soklové architektury. Na skládané plintě byly provedeny retuše okrajů větších tmelů předního a zadního stupně. Palmeta byla vyjmuta a byla v místech vnitřních rohů na vrcholcích očištěna a konzervována odrezovačem s taninem a následně přezlacena - Alkyton, ryzí zlato Grac, Le Tonkinois. Palmeta byla zpátky vrácena a přilepena na vápno Vicat Prompt do původního otvoru. Závěrem byla celá socha ošetřena roztokem Sanatop Prevent Fix, Stachema.“⁷¹
obr.	

⁷⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2847.

⁷¹ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, zpráva o provedení preventivní péče z r. 2020, Liblín.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	13
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	socha sv. Josefa s Ježíškem
KP	16091/4-2519/3
poloha	známá
umístění	V areálu parku západně od zámku.
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor (odcizený originál), MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová) (kopie)
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec hořícký (kopie), pískovec hořícký (podstavec), pravděpodobně pískovec střednězrný (odcizený originál)
nápisy, signatury atd.	V současnosti bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1966 restaurování ak. soch. Miroslav Vajchr a ak. soch. Josef Vitvar, 1992 restaurování, 2001 socha odcizena, 2013-2014 kopie sochy MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová)
současný stav	V pořádku.
literatura	D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 59.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Josefa s Ježíškem, nacházející se v liblínském zámeckém parku, nemáme žádné informace. Roku 1966 sochu – společně s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku – restaurovali akademičtí sochaři Miroslav Vajchr a Josef Vitvar, kteří ve své restaurátorské zprávě z 11. června 1966 popsali svůj zákrok takto: „V Liblíně při cestě parkem k zámku jsou umístěny na podstavcích asi 90 cm vysokých 3 podživotní pískovcové plastiky světců: 1) Biskup. 2) Sv. Josef. 3) Modlící se světec. Autoři plastik jsou neznámí a jsou různí. [...] Plastika sv. Josefa byla v minulosti několikrát opravována, povrch kamene je silně narušen povětrností, staré plomby jsou též narušené nebo vypadlé. Neodborně byla doplněna levá ruka děcka a sv. Josefa. [...] Všechny plastiky i podstavce byly zbaveny silné pokrývky mechu a různých nečistot. Staré zvětralé nebo uvolněné plomby byly odstraněny a nahrazeny novými. [...] U plastiky Sv. Josefa bylo domodelováno předloktí s rukou děcka a Sv. Josefa v umělém kameni. Rovněž v umělém kameni byla doplněna

	chybějící místa na draperiích všech plastik. Umělý kámen byl nanášen na měděnou konstrukci. Plastiky modlíciho se světce a Sv. Josefa byly zvednuty a osazeny na měděné čepy. Po konečné retuši bylo provedeno barevné ucelení povrchu a plastiky byly hydrofobizovány postřikem Lukofobu, ředěným v poměru 1:20.⁷² Dne 22. února 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování souboru plastik v liblínském zámeckém parku, totiž kromě sochy sv. Josefa ještě soch sv. Gotharda, sv. Jana Evangelisty a sfingy. Popis současného stavu je tu zaznamenán pro všechny čtyři sochy souhrnně, a to těmito slovy: „Všechny sochy v zámeckém parku se nacházejí v poměrně dobrém stavu. Povrch kamene je znečištěn a pokryt vrstvou mechů a lišejníků, místy jsou patrná drobná poškození sochařského tvaru, postava biskupa má uraženou část levé ruky s berlou.“ Navržen je tu takovýto restaurátorský zásah: „Důkladné očištění povrchu kamene všech soch, sanace a zpevnění, doplnění drobných uražených částí na nekorodující čepy, tmelení, retuše, závěrečná konzervace. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“⁷³ O případném provedení těchto restaurátorských prací však nemáme žádné zprávy. V roce 2001 byla socha spolu s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku odcizena.⁷⁴ V letech 2013-2014 MgA. Helena Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, vytvořila repliku odcizené sochy sv. Josefa s Ježíškem spolu s replikami dalších odcizených soch sv. Gotharda a sv. Jana Evangelisty. Ve své restaurátorské zprávě z 28. března 2014 popsala svoji práci takto: <u>„Popis děl a poškození</u> Socha sv. Jana Evangelisty, sv. Josefa a biskupa (sv. Gotharda) byly odcizeny v druhé polovině 20. století. Při pěší cestě středem parku se dochovaly pouze kamenné podstavce soch. [...] Dochovaný podstavec sv. Josefa je sekaný hořícký pískovcový kvádr o rozměrech 75/54/85 cm s projmutým středem a vrchní zaoblenou přesazenou deskou. Dochovaný obrys podstavce sochy sv. Josefa má rozměry 39/35cm. [...] Kamenné podstavce byly mírně sesedlé v terénu a byly povrchově poškozeny přirozeným stárnutím materiálu a byly povrchově napadeny biokorozí. [...] Původní podobu soch lze odvodit z dochované fotodokumentace archivu Národního památkového ústavu. <u>Návrh restaurování a obnovy soch</u> Navrhují očistit stávající podstavce od povrchového znečištění, sanovat, a drobná mechanická poškození plasticky zaretušovat. Chybějící sochy navrhuji obnovit zhotovením volných replik děl dle dochované fotodokumentace. Navrhují provést rekonstrukci děl v hoříckém pískovci, který je v současnosti nejvhodnějším českým materiálem pro daný způsob sochařského provedení. Odvozují velikost soch sv. Josefa a Gotharda na 140/45/35 cm [...].
--	---

⁷² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 348.

⁷³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

⁷⁴ <https://mapy.cz/zakladni?x=13.5427188&y=49.9160147&z=17&source=base&id=1977626>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

	<u>Postup prací</u> Restaurování kamenného podstavce Podstavce byly vyrovnány v terénu vyklínováním a podložením břidlicí. Očištění povrchu kamene bylo provedeno opakovaně tlakovou vodou s přísadou detergentu. Následně byl povrch dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku a represivně sanován roztokem biocidního prostředku. Plasticky poškozená místa (trhlínky a olámané hranky) byly plasticky retušovány vápenno-cementovým tmelem a výsledně barevně sceleny s originálním kamenem. Drobné plastické retuše byly podpořeny přidavkem minimálního množství vodného roztoku akrylátové disperze. V závěru restaurátorských prací byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním roztokem. Zhotovení repliky díla dle dochované dokumentace Ve spolupráci s odbornými pracovníky památkové péče byly dohledány historické fotografie chybějících děl, dle nich a dle rozměrů dochovaných podstavců byly vyměřeny rozměry soch a sochy byly vymodelovány 1:1 v sochařské hlíně. Výsledné rozměry děl jsou: socha sv. Jana Evangelisty 107/44/33 cm, socha sv. Josefa 120/70/40 cm, socha sv. Gotharda 136/90/36 cm. Po odsouhlasení podoby modelů byly zaformovány a převedeny do sádry. Podle sádrových modelů byly následně vysekány kopie modelů metodou tečkování. Závěrečné detaily byly konzultovány s pracovníky památkové péče a doladěny dle historických fotografií pro maximální věrnost původním dílům. Sochy byly vysekány z hořického pískovce. Pro sochu sv. Josefa byl vytvořen atribut lilie ve zlacené mědi. Socha sv. Gotharda byla doplněna atributem berly, zhotovené z antikorové tyče a litinové voluty, povrch byl závěrem pozlacen 24 karátovým plátkovým zlatem. Osazení replik a závěrečné retuše Sochy byly osazeny na antikorové čepy o průměru 18 mm. Styčná spára byla vytmelena shodně s originálním materiálem. Na soše sv. Josefa byl osazen atribut lilie, na soše sv. Gotharda atribut berly, které byly zajištěny lepidlem na bázi polyesteru. Povrch soch byl ponechán přirozenému stárnutí. <u>Doporučený režim památky</u> Na základě výsledku restaurování doporučuji následnou preventivní péči o repliky soch řešit v periodách 5 let. Je vhodné pravidelně dílo kontrolovat, díky čemuž dojde k dlouhodobému zachování kvality díla. Vzhledem k umístění děl pod vzrostlé stromy je nezbytné pro udržení dobrého stavu originálních podstavců materiál preventivně sanovat v častějších intervalech než u jiných děl mimo park (1x 2-3 roky). Manipulace dílem by měla být vždy svěřena odborníkovi. Tato restaurátorská dokumentace by měla být uchována pro informace o technologii současného restaurování a tím pro možnost kvalitního ošetření díla v budoucnosti.⁷⁵ Roku 2020 MgA. Helena Jahodová, roz. Štěřbová, akademická sochařka a restaurátorka, sochu sv. Josefa s Ježíškem spolu s dalšími liblínskými sochami
--	---

⁷⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2882.

	preventivně ošetřila. Ve zprávě o provedení preventivní péče z 20. listopadu 2020 svůj zákrok na soše sv. Josefa s Ježíškem popsala takto: „Všechna díla byla přechištěna vodou a desinfikována vodným roztokem peroxidu vodíku. [...]” <u>Sochy sv. Gotharda, Josefa a Jana Evangelisty</u> Sochy byly po očištění ošetřeny roztokem Sanatop Prevent Fix, Stachema.“⁷⁶
obr.	 Kopie sochy světce z roku 2014.

⁷⁶ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, Zpráva o provedení preventivní péče z r. 2020, Liblín.

Původní odcizená socha světce. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 181165, foto Jan Gryc 1987.

číslo ID	14
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	socha sv. Gotharda
KP	16091/4-2519/4
poloha	známá
umístění	V areálu parku západně od zámku.
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor (odcizený originál), MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová) (kopie)
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec hořícký (kopie), pískovec hořícký (podstavec), pravděpodobně pískovec střednězrný (originál)
nápisy, signatury atd.	V současnosti bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1965 socha poškozena, 1966 restaurování ak. soch. Miroslav Vajchr a ak. soch. Josef Vitvar, 1992 restaurování, 2001 socha odcizena, 2013-2014 kopie sochy MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová)
současný stav	V pořádku.
literatura	D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 59.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Gotharda, nacházející se v liblínském zámeckém parku, nemáme žádné informace. V roce 1965 byla socha poškozena. Dne 27. října toho roku o tom Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti v Radnicích sdělovalo Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni: „V měsíci září 1965 byla poškozena socha v ústavní zahradě soc. zabezpečení v Liblíně, okr. Rokycany. Vzhledem k tomu, že v daném případě se jedná o historickou sochu, žádám o vyčíslení škody pro úřední jednání.“ Krajské středisko poté o vypracování odhadu škody požádalo restaurátorskou komisi Českého fondu výtvarných umění, načež Výtvarná a architektonická služba Českého fondu výtvarných umění sepsala 29. prosince 1965 odhad, ve kterém se píše: „Plastika je vysoká asi 120 cm. Byla umístěna na soklu asi 80 cm vysokém. Socha byla shozena se soklu, při pádu jí byla uražena mitra a části hlavy, uražen nos a na několika místech otlučena draperie. Dále chybí plastice levá ruka. Poškozením plastiky vznikla na této kulturní památce nenahraditelná škoda,

	ktou nelze vyčísit. Plastiku bude třeba restaurovat a osadit na bronzový čep na původní místo.⁷⁷ Roku 1966 sochu – společně s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku – restaurovali akademičtí sochaři Miroslav Vajchr a Josef Vítvar, kteří ve své restaurátorské zprávě z 11. června 1966 popsali svůj zákrok takto: „V Liblíně při cestě parkem k zámku jsou umístěny na podstavcích asi 90 cm vysokých 3 podživotní pískovcové plastiky světců: 1) Biskup. 2) Sv. Josef. 3) Modlící se světec. Autoři plastik jsou neznámí a jsou různí. Plastika Biskupa byla v minulých letech shozena z podstavce. Pádem se jí roztržila hlava na čtyři části a na několika místech poškodila draperie. Ještě v dřívější době byla plastice uražena levá ruka. Ruka nebyla nalezena. [...] Všechny plastiky i podstavce byly zbaveny silné pokrývky mechů a různých nečistot. Staré zvětralé nebo uvolněné plomby byly odstraněny a nahrazeny novými. Shozená plastika Biskupa byla osazena na měděný čep na původní místo. Chybějící ruka byla nahrazena novou. [...] Rovněž v umělém kameni byla doplněna chybějící místa na draperiích všech plastik. Umělý kámen byl nanášen na měděnou konstrukci. [...] Po konečné retuši bylo provedeno barevné ucelení povrchu a plastiky byly hydrofobizovány postřikem Lukofobu, ředěným v poměru 1:20.“⁷⁸ Dne 22. února 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování souboru plastik v liblínském zámeckém parku, totiž kromě sochy sv. Gotharda ještě soch sv. Josefa, sv. Jana Evangelisty a sfingy. Popis současného stavu je tu zaznamenán pro všechny čtyři sochy souhrnně, a to těmito slovy: „Všechny sochy v zámeckém parku se nacházejí v poměrně dobrém stavu. Povrch kamene je znečištěn a pokryt vrstvou mechů a lišejníků, místy jsou patrná drobná poškození sochařského tvaru, postava biskupa má uraženou část levé ruky s berlou.“ Navržen je tu takovýto restaurátorský zásah: „Důkladné očištění povrchu kamene všech soch, sanace a zpevnění, doplnění drobných uražených částí na nekorodující čepy, tmelení, retuše, závěrečná konzervace. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“⁷⁹ O případném provedení těchto restaurátorských prací však nemáme žádné zprávy. V roce 2001 byla socha spolu s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku odcizena.⁸⁰ V letech 2013-2014 MgA. Helena Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, vytvořila repliku odcizené sochy sv. Gotharda spolu s replikami dalších odcizených soch sv. Josefa s Ježíškem a sv. Jana Evangelisty. Ve své restaurátorské zprávě z 28. března 2014 popsala svoji práci takto: <u>„Popis děl a poškození</u> Socha sv. Jana Evangelisty, sv. Josefa a biskupa (sv. Gotharda) byly odcizeny v druhé polovině 20. století. Při pěší cestě středem parku se dochovaly pouze kamenné podstavce soch.
--	--

⁷⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

⁷⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 348.

⁷⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

⁸⁰ <https://mapy.cz/zakladni?x=13.5426342&y=49.9159956&z=17&source=base&id=1977625>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

	[...] Dochovaný podstavec sochy biskupa (sv. Gothard) je sekaný hořícký pískovcový kvádr o rozměrech 75/54/85 cm s projmutým středem a vrchní zaoblenou přesazenou deskou. Dochovaný obrys podstavy sochy biskupa má rozměry 42/35 cm. Ve vrchní ploše byl dochován ulomený zahnutý bronzový čep o průměru 10 mm. Socha je v evidenčních kartách NPÚ pod názvem »socha svatého biskupa«. Na základě konzultace s odborníkem památkové péče lze dílo pokládat za sochu sv. Gotharda, dle ikonografických analogií podoby sochy. Kamenné podstavce byly mírně sesedlé v terénu a byly povrchově poškozeny přirozeným stárnutím materiálu a byly povrchově napadeny biokorozí. [...] Původní podobu soch lze odvodit z dochované fotodokumentace archivu Národního památkového ústavu. <u>Návrh restaurování a obnovy soch</u> Navrhují očistit stávající podstavce od povrchového znečištění, sanovat, a drobná mechanická poškození plasticky zaretušovat. Chybějící sochy navrhnou obnovit zhotovením volných replik děl dle dochované fotodokumentace. Navrhují provést rekonstrukci děl v hoříckém pískovci, který je v současnosti nejvhodnějším českým materiálem pro daný způsob sochařského provedení. Odvozují velikost soch sv. Josefa a Gotharda na 140/45/35 cm [...]. <u>Postup prací</u> <u>Restaurování kamenného podstavce</u> Podstavce byly vyrovnány v terénu vyklínováním a podložením břidlicí. Očištění povrchu kamene bylo provedeno opakovaně tlakovou vodou s přísadou detergentu. Následně byl povrch dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku a represivně sanován roztokem biocidního prostředku. Plasticky poškozená místa (trhlínky a olámané hranky) byly plasticky retušovány vápenno-cementovým tmelem a výsledně barevně sceleny s originálním kamenem. Drobné plastické retuše byly podpořeny přidavkem minimálního množství vodného roztoku akrylátové disperze. V závěru restaurátorských prací byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním roztokem. <u>Zhotovení repliky díla dle dochované dokumentace</u> Ve spolupráci s odbornými pracovníky památkové péče byly dohledány historické fotografie chybějících děl, dle nich a dle rozměrů dochovaných podstavců byly vyměřeny rozměry soch a sochy byly vymodelovány 1:1 v sochařské hlíně. Výsledné rozměry děl jsou: socha sv. Jana Evangelisty 107/44/33 cm, socha sv. Josefa 120/70/40cm, socha sv. Gotharda 136/90/36cm. Po odsouhlasení podoby modelů byly zaformovány a převedeny do sádry. Podle sádrových modelů byly následně vysekány kopie modelů metodou tečkování. Závěrečné detaily byly konzultovány s pracovníky památkové péče a doladěny dle historických fotografií pro maximální věrnost původním dílům. Sochy byly vysekány z hoříckého pískovce. Pro sochu sv. Josefa byl vytvořen atribut lilie ve zlacené mědi. Socha sv. Gotharda byla doplněna atributem berly, zhotovené z antikorové tyče a litinové voluty, povrch byl závěrem pozlacen 24 karátovým plátkovým zlatem.
--	--

	Osazení replik a závěrečné retuše Sochy byly osazeny na antikorové čepy o průměru 18 mm. Styčná spára byla vytmelena shodně s originálním materiálem. Na soše sv. Josefa byl osazen atribut lilie, na soše sv. Gotharda atribut berly, které byly zajištěny lepidlem na bázi polyesteru. Povrch soch byl ponechán přirozenému stárnutí. <u>Doporučený režim památky</u> Na základě výsledku restaurování doporučuji následnou preventivní péči o repliky soch řešit v periodách 5 let. Je vhodné pravidelně dílo kontrolovat, díky čemuž dojde k dlouhodobému zachování kvality díla. Vzhledem k umístění děl pod vzrostlé stromy je nezbytné pro udržení dobrého stavu originálních podstavců materiál preventivně sanovat v častějších intervalech než u jiných děl mimo park (1x 2-3 roky). Manipulace dílem by měla být vždy svěřena odborníkovi. Tato restaurátorská dokumentace by měla být uchována pro informace o technologii současného restaurování a tím pro možnost kvalitního ošetření díla v budoucnosti.“⁸¹ Roku 2020 MgA. Helena Jahodová, roz. Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, sochu sv. Gotharda spolu s dalšími liblínskými sochami preventivně ošetřila. Ve zprávě o provedení preventivní péče z 20. listopadu 2020 svůj zákrok na soše sv. Gotharda popsala takto: „Všechna díla byla přečištěna vodou a desinfikována vodným roztokem peroxidu vodíku. [...] <u>Sochy sv. Gotharda, Josefa a Jana Evangelisty</u> Sochy byly po očištění ošetřeny roztokem Sanatop Prevent Fix, Stachema.“⁸²
--	---

⁸¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2882.

⁸² Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, Zpráva o provedení preventivní péče z r. 2020, Liblín.

obr.

Kopie sochy světce z roku 2014.

Původní odcizená socha světce. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 29459, foto Jan Gryc 1969.

číslo ID	15
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Evangelisty
KP	16091/4-2519/5
poloha	známá
umístění	V areálu parku západně od zámku.
datace	1800-1900 (pozn. tato socha ponechána v katalogu jen kvůli souvislosti s ostatními dvěma sochami sv. Josefa s Ježíškem a sv. Gotharda
autorství	neznámý autor (odcizený originál), MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová) (kopie)
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec hořický (kopie), pískovec střednězrný (podstavec), pravděpodobně pískovec středně až hrubozrný (originál)
nápisy, signatury atd.	V současnosti bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1966 restaurování ak. soch. Miroslav Vajchr a ak. soch. Josef Vitvar, 1992 restaurování, 2001 socha odcizena, 2013-2014 kopie sochy MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová)
současný stav	V pořádku.
literatura	D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 59.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Jana Evangelisty, nacházející se v liblínském zámeckém parku, nemáme žádné informace. Roku 1966 sochu – společně s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku – restaurovali akademičtí sochaři Miroslav Vajchr a Josef Vitvar, kteří ve své restaurátorské zprávě z 11. června 1966 popsali svůj zákrok takto: „V Liblíně při cestě parkem k zámku jsou umístěny na podstavcích asi 90 cm vysokých 3 podživotní pískovcové plastiky světců: 1) Biskup. 2) Sv. Josef. 3) Modlící se světec. Autoři plastik jsou neznámí a jsou různí. [...] Plastika modlícího se světce má lidový charakter. Je provedena z hrubozrného pískovce. Kámen je zdravý, povrch plastiky je na několika místech otlučen. Všechny plastiky i podstavce byly zbaveny silné pokrývky mechu a různých nečistot. Staré zvětralé nebo uvolněné plomby byly odstraněny a nahrazeny novými. [...] Rovněž v umělém kameni byla doplněna chybějící místa na draperiích všech plastik. Umělý kámen byl nanášen na měděnou

	konstrukci. Plastiky modlíciho se světce a Sv. Josefa byly zvednuty a osazeny na měděné čepy. Po konečné retuši bylo provedeno barevné ucelení povrchu a plastiky byly hydrofobizovány postřikem Lukofobu, ředěným v poměru 1:20.“⁸³ Dne 22. února 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování souboru plastik v liblínském zámeckém parku, totiž kromě sochy sv. Jana Evangelisty ještě soch sv. Gotharda, sv. Josefa a sfingy. Popis současného stavu je tu zaznamenán pro všechny čtyři sochy souhrnně, a to těmito slovy: „Všechny sochy v zámeckém parku se nacházejí v poměrně dobrém stavu. Povrch kamene je znečištěn a pokryt vrstvou mechů a lišejníků, místy jsou patrná drobná poškození sochařského tvaru, postava biskupa má uraženou část levé ruky s berlou.“ Navržen je tu takovýto restaurátorský zásah: „Důkladné očištění povrchu kamene všech soch, sanace a zpevnění, doplnění drobných uražených částí na nekoroďující čepy, tmelení, retuše, závěrečná konzervace. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“⁸⁴ O případném provedení těchto restaurátorských prací však nemáme žádné zprávy. V roce 2001 byla socha spolu s dalšími dvěma sochami světců v zámeckém parku odcizena.⁸⁵ V letech 2013-2014 MgA. Helena Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, vytvořila repliku odcizené sochy sv. Jana Evangelisty spolu s replikami dalších odcizených soch sv. Josefa s Ježíškem a sv. Gotharda. Ve své restaurátorské zprávě z 28. března 2014 popsala svoji práci takto: <u>„Popis děl a poškození</u> Socha sv. Jana Evangelisty, sv. Josefa a biskupa (sv. Gotharda) byly odcizeny v druhé polovině 20. století. Při pěší cestě středem parku se dochovaly pouze kamenné podstavce soch. Dochovaný podstavec sv. Jana Evangelisty je sekaný pískovcový kvádr středněhrubé zrnitosti o rozměrech 69/69/85cm se zúženým vrchním zakončením, zdobeným obloučkovým dekorem. Dochovaný obrys podstavy sochy sv. Jana má rozměry 27/25 cm. [...] Kamenné podstavce byly mírně sesedlé v terénu a byly povrchově poškozeny přirozeným stárnutím materiálu a byly povrchově napadeny biokorozí. Sokl sv. Jana byl v zadní ploše dozděn cihelnými úlomky a přetmelen. Je možné, že původně byl podstavec využit pro jiné dílo a přizděn v zadní stěně. Použitý materiál podporuje úvahu o jeho druhotném užití pod sochu sv. Jana. Původní podobu soch lze odvodit z dochované fotodokumentace archivu Národního památkového ústavu. <u>Návrh restaurování a obnovy soch</u> Navrhují očistit stávající podstavce od povrchového znečištění, sanovat, a drobná mechanická poškození plasticky zaretušovat. Chybějící sochy navrhuji obnovit zhotovením volných replik děl dle dochované
--	--

⁸³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 348.

⁸⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

⁸⁵ <https://mapy.cz/zakladni?x=13.5430339&y=49.9161037&z=17&source=base&id=1977627>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

	fotodokumentace. Navrhují provést rekonstrukci děl v hořickém pískovci, který je v současnosti nejvhodnějším českým materiálem pro daný způsob sochařského provedení. Odvozují velikost soch sv. Josefa a Gotharda na 140/45/35 cm, sochy sv. Jana Evangelisty 120/30/30 cm. <u>Postup prací</u> Restaurování kamenného podstavce Podstavce byly vyrovnány v terénu vyklínováním a podložením břidlicí. Očištění povrchu kamene bylo provedeno opakovaně tlakovou vodou s přísadou detergentu. Následně byl povrch dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku a represivně sanován roztokem biocidního prostředku. Plasticky poškozená místa (trhlínky a olámané hranky) byly plasticky retušovány vápenno-cementovým tmelem a výsledně barevně sceleny s originálním kamenem. Drobné plastické retuše byly podpořeny přidavkem minimálního množství vodného roztoku akrylátové disperze. V závěru restaurátorských prací byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním roztokem. Zhotovení repliky díla dle dochované dokumentace Ve spolupráci s odbornými pracovníky památkové péče byly dohledány historické fotografie chybějících děl, dle nich a dle rozměrů dochovaných podstavců byly vyměřeny rozměry soch a sochy byly vymodelovány 1:1 v sochařské hlíně. Výsledné rozměry děl jsou: socha sv. Jana Evangelisty 107/44/33 cm, socha sv. Josefa 120/70/40cm, socha sv. Gotharda 136/90/36cm. Po odsouhlasení podoby modelů byly zaformovány a převedeny do sádry. Podle sádrových modelů byly následně vysekány kopie modelů metodou tečkování. Závěrečné detaily byly konzultovány s pracovníky památkové péče a doladěny dle historických fotografií pro maximální věrnost původním dílům. Sochy byly vysekány z hořického pískovce. [...] Osazení replik a závěrečné retuše Sochy byly osazeny na antikorové čepy o průměru 18mm. Styčná spára byla vytmelena shodně s originálním materiálem. [...] Povrch soch byl ponechán přirozenému stárnutí. <u>Doporučený režim památky</u> Na základě výsledku restaurování doporučuji následnou preventivní péči o repliky soch řešit v periodách 5 let. Je vhodné pravidelně dílo kontrolovat, díky čemuž dojde k dlouhodobému zachování kvality díla. Vzhledem k umístění děl pod vzrostlé stromy je nezbytné pro udržení dobrého stavu originálních podstavců materiál preventivně sanovat v častějších intervalech než u jiných děl mimo park (1x 2-3 roky). Manipulace dílem by měla být vždy svěřena odborníkovi. Tato restaurátorská dokumentace by měla být uchována pro informace o technologii současného restaurování a tím pro možnost kvalitního ošetření díla v budoucnosti.⁸⁶ Roku 2020 MgA. Helena Jahodová, roz. Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, sochu sv. Jana Evangelisty spolu s dalšími liblínskými sochami preventivně ošetřila. Ve zprávě o provedení preventivní péče z 20.
--	--

⁸⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2882.

	listopadu 2020 svůj zákrok na soše sv. Jana Evangelisty popsala takto: „Všechna díla byla přečištěna vodou a desinfikována vodným roztokem peroxidu vodíku. [...] <u>Sochy sv. Gotharda, Josefa a Jana Evangelisty</u> Sochy byly po očištění ošetřeny roztokem Sanatop Prevent Fix, Stachema.“⁸⁷
obr.	 Kopie sochy světce z roku 2014.

⁸⁷ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, Zpráva o provedení preventivní péče z r. 2020, Liblín.

Původní odcizená socha světce. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 181168, foto Jan Gryc 1987.

číslo ID	16
lokalita	Liblín
okres	Rokycany
název	socha sv. Markéty Antiochijské
KP	16091/4-2519/13
poloha	známá
umístění	V jihozápadní části areálu parku, dříve u obce u lomu na písek u polí velkostatku.
datace	1758, 1908 (nová socha světice)
autorství	neznámý autor
donátor	baronka z Elverfeldu (1758), zdejší osadníci (1908)
materiál	opuka (podstavec), pískovec mšenský (socha světice z roku 1908)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis zvýrazněný černou barvou: „Znovu zřízená ze // sbírky // zbožných // osadníků // r. 1908“ Na zadní stěně podstavce nápis zvýrazněný černou barvou: „Modlitba // O Swata Panno a Mu: // :čedlnice Marketo, kterážto // gsy wssecku moc Istiweho sata: // :nasse skrze Znameni Swa: // :teho kříže zrozotala Pros // za nas abichme ymy wzdic: // :ky obwzlasstnie pak na smr: // :tedlny postely skrze téhož // Swateho kříže moc a milost // wsecky Lsti pekelneho ducha // přemocti mohli Amen“ [ve slově obwzlasstnie je chybně místo písmene „l“ vytesáno „f“]
opravy a rest. zásahy	1908 oprava, zhotovení nové sochy světice, 1970 přesun a restaurování ak. soch. František Pašek a ak. soch. Zdeněk Šejnost, 1992 restaurování, 2013-2014 restaurování MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová), 2020 revizní zásah MgA. Helena Jahodová
současný stav	Výhledově by byl vhodný revizní restaurátorský zásah (2023).
literatura	Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecese Pražská III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský, Praha 1909, s. 39; Josef TOMÁŠEK, Liblín. Popis Liblína s náčrtem dějepisným, Rokycany 1934, s. 17; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 59.
text katalogu	Původní sochu sv. Markéty dala podle někdejšího nápisu na podstavci roku 1758 postavit baronka Helena z Elverfeldu. Další nápis nás pak informuje o

	tom, že byla socha „znovu zřízená ze sbírky zbožných osadníků r. 1908.“ Do literatury památku uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1909 psal: „Za panským dvorem Liblínským v polích stávala kamenná barokní socha sv. Markéty, kterou r. 1758 postaviti dala baronka Helena z Elverfeldu; na podstavci vytesána česká i německá modlitba k řečené světici. R. 1907 byla socha vichřicí povalena a rozbita.“⁸⁸ Obdobně o soše a jejím zničení psal roku 1934 Josef Tomášek, jenž po zmínce o majiteli Liblína svobodnému pánu Kašparu Benediktu Ledeburovi pokračoval: „První jeho manželka baronka Helena z Elverfeldu dala postaviti roku 1758 sochu sv. Markéty v polích k nynějšímu hřbitovu, která byla vichřicí roku 1907 zbořena a zničena. Na místo ní postavena nynější socha, ale zmenšena.“⁸⁹ Zdá se však, že donátorkou sochy byla spíše nějaká příbuzná z rodu Elverfeldů, protože nevíme nic o tom, že by Kašpar Benedikt Ledebur měl manželku rozenou Elverfeldovou (zato měl z téhož rodu matku) a navíc nápis neuvádí žádné nové příjmení Heleny z Elverfeldu, jež by získala sňatkem. Posléze liblínská obecní kronika v zápise, psaném v letech 1946-1949, o soše uvádí: „Zde v polích velkostatku stojí socha představující svatou Markétu. Jest to mladá žena, u jejíž nohou se otáčí had. Velký starý agát chrání ji od západních větrů. Jest to již socha druhá. Dřívější socha byla větší a hruběji sekaná a byla povalena větrem 1907-8. Tato druhá byla postavená ze sbírky občanů, jak sám hlásí tesaný nápis roku 1908. Na starém podstavci vzadu vytesaná jest písmem švabachovým tato modlitba. O svatá panno mučednice Markéto, kterážto jsy všecku moc Istivého satanáše skrze znamení svatého kříže zroskotala, pros za nás abychme y my vždicky obzvláštnie pak na smrtelný postely zkrze téhož svatého kříže moc a milostí všecky Isti pekelného ducha přemocti mohli – Amen. Po bedlivé přehlídce této sochy nenašel jsem žádný letopočet. Dle poznámky Jos. Tomáška v knize »Liblín« byla také postavena Jindřichem Wurmbbrandtem. Dle vyprávění Jana Kočky měli občané zde v tomto úseku svá pole, ale hrabě Wurmbbrandt, chtěje míti tyto pole ve čtvercových kusech, vyměnil pole majitelům jinde, přidávaje jim o hodně větší výměru.“⁹⁰ Závěrečná úvaha o postavení sochy hrabětem Wurmbbrandem je ovšem mylná, neboť – i kdyby nebylo starého nápisu na památce – Wurmbbrandům v době stavby sochy Liblín ještě nepatřil. Dne 20. června 1968 Státní statek v Rokycanech oznamoval Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni: „Poblíž pískového lomu v Liblíně stojí socha sv. Markéty. Těžba štěrkopísku dostoupila již do její bezprostřední blízkosti. Protože je uvažováno o dalším rozšíření lomu, zůstala by socha na ostrůvku, případně by mohlo dojít i k jejímu poškození. Z uvedených důvodů doporučujeme její přemístění do blízkého parku, sousedícího s Domovem důchodců.“
--	---

⁸⁸ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecese Pražská III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský, Praha 1909, s. 39.

⁸⁹ Josef TOMÁŠEK, Liblín. Popis Liblína s náčrtem dějepisným, Rokycany 1934, s. 17.

⁹⁰ SOkA Rokycany, AO Liblín, Kronika 1938-1966, fol. 6v-7r.

	Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni odpovědělo až 23. ledna 1969. V jeho přípise čteme: „K Vašemu dopisu o nutnosti přemístění barokní plastiky sv. Markéty, zapsané do Státního seznamu památek, Vám sdělujeme, že provozovatel lomu, jehož činností je socha ohrožena zřícením, je povinen zabezpečit památku proti poškození. Pokud nemůže být památka zabezpečena na původním místě, je třeba uvážit přemístění sochy. Vhodné místo by vybral pracovník Krajského střediska. Na novém místě bude nutno připravit pevný základ s betonovou deskou v úrovni terénu, na niž by byly osazeny kamenné části podstavce a socha.“ Definitivní rozhodnutí však obsahuje až další dopis krajského střediska Státnímu statku Liblín z 2. ledna 1970, ve kterém se praví: „Na základě prohlídky stavu sochy sv. Markéty se s. Šimandlem s žádostí na její přemístění z pískového lomu sdělujeme, že plastiku možno umístit v zámeckém parku v Liblíně symetricky v pozadí 2 stávajících plastik u hlavní parkové cesty. Přemístění a usazení na výše uvedeném místě v parku podle dohody se s. Šimandlem provede Státní statek Liblín. Na místo se dostaví naši zástupci, kteří na místě určí úpravu základu pro podstavec plastiky. Přemístění sochy i podstavce bude účasten restaurátor, jehož jméno a adresu Vám sdělíme, abyste jej mohli, jakmile bude znám termín přemístění, přizvat. Přemístění a osazení by mělo být provedeno během jednoho dne na nový základ. Restaurování bude provedeno po osazení sochy v parku. Tuto odbornou restaurátorskou práci uhradí Krajské středisko.“ 26. února 1970 byly ještě v Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni sepsány pokyny pro přemístění sochy, ve kterých čteme: „Základ bude proveden z betonu prostého (300 kg na 1 m³ směsi) rozměrech 200/235 o výšce uložení pod terénem min. 80 cm tak, aby první stupeň podkladu plastiky vyčníval nad terén 3-5 cm. Nové stanoviště plastiky: Plastika bude umístěna v jihozápadní části zámeckého parku v Liblíně – u státní silnice, místo označeno kolíkem – před třemi lipami. Čelo plastiky bude směřováno pohledem do parku ke stanovišti Kalvárie – přesně proti ohořelému kmeni protějščí lípy. Přemístění bude provedeno za odborného dohledu restaurátora po dodatečné dohodě mezi KSSPPOP v Plzni a Státním statkem Rokycany. Betonový blok základu bude předem proveden na určeném místě za odborného dohledu s. stavitele Wohlmutha.“⁹¹ Přemístěnou sochu pak v roce 1970 restaurovali akademičtí sochaři František Pašek a Zdeněk Šejnost, kteří ve své restaurátorské zprávě z listopadu 1970 popsali svůj zákrok takto: „Socha původně umístěna při nyní již zrušené polní cestě musela být přemístěna z oblasti těžebny štěrkopísku na nově určené místo v zámecké
--	---

⁹¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

	zahradě. Plastika byla renovována v roce 1908, původní socha sv. Markéty byla zřejmě tehdy nahrazena novou sochou klasicistního typu, vytvořenou z mšenského pískovce. Původní barokní podstavec je zhotoven z opukového kamene, bohatě zdobený, na zadní straně s českou modlitbou. Kámen, z kterého je podstavec zhotoven, byl již značně zvětralý a na mnoha místech ve stavu rozpadu. Po rozebrání celého pomníku na jednotlivé části byl tento převezen a znovu složen na určeném místě. Četné profilové partie na podstavci byly doplněny umělým kamenem, barevná úprava na podstavci byla obnovena podle starých zbytků, legenda na zadní straně znovu oživena. Socha byla očištěna, zbavena zaškrabaných písmen a odraženiny zatmeleny. V konečné fázi byla socha napuštěna jednotící konzervační fixází.“ Ve zprávě o prohlídce restaurátorského díla, datované 18. listopadu 1970, se k tomuto restaurátorskému zákroku ještě poznamenává: „Doplněné části zvětralého kamene jeví pukliny. Bude proto nutné případné nedostatky, které se projeví po zimním období, odstranit.“⁹² Dne 29. února 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování podstavce se sochou sv. Markéty, v níž je současný stav památky popsán takto: „Zatímco socha sv. Markéty se jeví být v poměrně dobrém stavu a vyžaduje pouze konzervační zásah, podstavec z opuky se nachází ve velmi špatném stavu. Povrch podstavce a krycí desky je pokryt četnými trhlinami, z nichž některé mají hloubkový charakter, což odpovídá i povaze kamene, z něhož byl podstavec vytesán. Profilace krycí desky odpadává, polychromie celku je značně setřena.“ O polychromii podstavce se nadto v popisu památky uvádí: „Jednotlivé architektonické články a plochy podstavce jsou zvýrazněny polychromií, která je značně kontrastní k monochromii postavy sv. Markéty.“ Restaurátorský zásah, navrhovaný v této žádosti, je tu pak popsán následovně: „Socha světice – očištění povrchu kamene, sanace a zpevnění povrchu, drobná doplnění modelace, závěrečná povrchová úprava. Podstavec: očištění povrchu kamene, zpevnění polychromie, hloubkové zpevnění povrchu, narušeného povětrností. Doplnění poškozených částí modelace včetně oživení původní polychromie. Výše uvedené zásahy v podstatě korespondují restaurátorským zásahům, jímž byla výše uvedená nemovitá kulturní památka podrobena před více než 20 lety. Z toho je patrné, že rozsah i charakter restaurátorského zásahu se musí v jistém intervalu opakovat. Termín zahájení a ukončení: rok 1992.“⁹³ O provedení tohoto restaurátorského zásahu však zatím nemáme žádné informace. V letech 2013-2014 sochu restaurovala MgA. Helena Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, která ve své restaurátorské zprávě z 28. března 2014 popsala svůj restaurátorský zákrok takto: <u>„Popis památky</u>
--	---

⁹² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 347.

⁹³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Liblín.

	[...] Nápis o znovu zřízení nasvědčuje druhotnému použití díla. Lze předpokládat, že je památka v současné podobě druhotnou kompozicí původních děl. Lze předpokládat, že soklová architektura je starší než socha sv. Markéty. <u>Charakteristika současného stavu</u> <u>Celkový stav</u> V současném stavu není dílo staticky poškozeno. Zásadní poškození spočívá ve vysokém stupni degradace použité opuky. Dále je dílo poškozeno přirozeným stárnutím v důsledku absence preventivní péče. <u>Materiál</u> Materiál sochy sv. Markéty není výrazně poškozený či narušený ve hmotě. Použitý mšenský pískovec je značně chráněn přirozenou krustou kamene. Výrazným problémem památky je poškození použité opuky, z níž je vytvořena soklová architektura. Kámen je rozpadlý přibližně na 50% povrchu: Jde především o horní římsu, boční strany nápisového těla a vrchní profily spodního soklu. Na římsě chybí většina povrchové modelace. Silné rozevřené trhliny na volutových pásech středového těla ohrožují stabilitu této části. Opuka se v místech povrchového porušení lístkovitě rozpadá. <u>Mechanické poškození modelace</u> Mechanické poškození sochařské modelace sochy je pouze lokálního charakteru, jedná se uraženou část pravé tváře, olámané prsty rukou a drobná olámaná místa na hlavě světice. Na zadních částech sochy jsou zřetelné kaverny, způsobené přirozenou degradací použitého kamene vlivem povětrnostní eroze. Jedná se o poškození, která výrazně nenarušují celkovou čitelnost sochy. Mechanické poškození soklové architektury je způsobeno silnou degradací materiálu-opuky. Značně zdevastovaná je především vrchní hlavice, jejíž profilace je ze 70% poškozená. Středové tělo soklové architektury je roztrhané především z bočních stran. Na soklové architektuře jsou uvolněné druhotné tmely, které jsou již vyžilé. Spodní podstavec je poškozen spíše setřelou modelací, která je svrchu oprýskaná vlivem působení povětrnosti na opuku. <u>Povrchové znečištění</u> Povrchové znečištění kamene je způsobeno biologickým napadením (lišejníky, mechy), a to na většině povrchu sochy a spodních částí soklové architektury. Barevná povrchová úprava na soklové architektuře je dochována ve značné míře, je však omšelá a poškozená přirozenou degradací použitých materiálů. <u>Technické řešení</u> Kovovými doplňky jsou pouze železné kramle zajišťující schodišťové stupně. Kramle jsou zkorodované, několik jich je vylámáno nebo zcela chybí. <u>Restaurátorský záměr</u> Soklová architektura zhotovená z opuky je silně poškozena. Originál však lze stále zachovat pro jeho další působení v exteriéru. Především vzhledem k jedinečnosti použité opukového materiálu v regionu je vhodné zachovat tuto památku a uchovat ji jako historický a umělecký dokument doby. Je
--	--

	nezbytné na restaurování díla navázat pravidelnou preventivní péčí, která zajistí dílo a jeho stav do budoucna. Památku je možné restaurovat in situ. Navrhuji její restaurování s ohledem na zajištění stability použitých materiálů a obnovení ikonografické čitelnosti při zachování patiny stáří díla. Fragmentární barevnou úpravu soklové architektury doporučuji zajistit a lokálně podpořit při zachování její patiny stáří. [...] <u>Návrh restaurátorského postupu in situ</u> 1) Biosanace, čištění Vzhledem k dále navrhovaným etapám ošetření kamene, technologickým pauzám a stavu současného umístění díla je možné provádět jednotlivé etapy zpevnění a plastické rekonstrukce v exteriéru. Navrhuji provést očištění mokrou cestou, vodou s přísadou vhodného detergentu a biocidního prostředku. V rámci čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení díla, které je patrné na většině povrchu. Etapu předchází zkoušky čištění. Na jejich základě je nutné zvolit optimální míru čištění a přiměřeně regulovat intenzitu čistících účinků, aby byla zachována přirozená patina stáří díla při sejmutí nevhodných druhotných znečištění. 2) Konsolidace a zajištění poškozeného kamene Vzhledem ke specifickým vlastnostem opuky je nezbytné provést konsolidaci kamene s ohledem na její vlastnosti. Konsolidaci navrhuji provést impregnací organokřemičitého konsolidantu v kombinaci a akrylátovými pryskyřicemi za použití stabilizátoru možného bobtnání kamene. Některé rozevřené trhliny doporučuji zajistit vložením nerezových čepů. 3) Plastické doplnění chybějících částí Navrhuji doplnit chybějící modelaci do plného tvaru. Chybějící části opuky doporučuji domodelovat tmelem na bázi vápenného pojiva. Lokální poškození pískovce je vhodné doplnit vápenocementovým tmelem. Tmely budou provedeny na základě předběžných zkoušek, budou probarveny ve hmotě. V případě odlišného lokálního zbarvení je vhodné doplňky sjednotit lazurní barevnou vrstvou. 4) Zajištění schodišťových stupňů Zkorodované kramle, zajišťující kvádry schodišťových stupňů, navrhuji vyjmout a nahradit kopiemi z nerezové oceli. 5) Barevná retuš Nápisy na obou stranách podstavce navrhuji rehabilitovat barevnou retuší - obnovením černého písma na růžovém podkladu. Lokálně dochovaná barevnost by měla být retuší podpořena pouze v nezbytně nutné míře pro celkovou čitelnost díla. Reversibilní barevná retuš bude provedena lazurními barvami na bázi akrylátů. 6) Závěrečná povrchová úprava V závěru restaurátorských prací doporučuji preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení. Vzhledem k umístění díla, kvalitě originálního materiálu a míře plastické retuše důrazně
--	--

	doporučuji ošetření díla hydrofobním prostředkem. <u>Postup restaurování</u> 1) Průzkum Dle druhu materiálu a stavu poškození díla lze pokládat celek za druhotné spojení sochy a soklové architektury. Opuková soklová architektura byla obnovena v roce 1908, kdy byl přesečen původní nápis na přední stěně. Domnívám se, že byla soklová architektura při této obnově doplněna novou sochou sv. Markéty, která byla zhotovena ze mšenského pískovce. Dle místních pamětníků byla památka v sedmdesátých letech 20. st. přestěhována do parku od hřbitova, kde byla do té doby umístěna. Na soklové architektuře byla dochovaná červeno černá barevnost. Vzhledem ke stavu barev a předpokládaného stáří díla je zřejmě polychromní řešení již opakované či dokonce druhotné. Vzhledem k míře dochování barev je vhodné ve výsledku lokální barevnost podpořit. [...] 2) Biosanace, čištění Všechny části díla byly očištěny od povrchových produktů biokoroze a usazených nečistot tlakovou vodou s přísadou detergentu a kartáčováním. Dezinfekce biologického poškození kamene byla provedena omýváním oxidačním roztokem a nástřikem biocidního prostředku. Tmely a větší doplňky, které byly odtržené od kamenného podkladu, či jinak poškozené, byly sejmuty. Rozrušený kámen pod doplňky byl dále sanován. V rámci čištění byly vyjmuty stávající železné kramle, z nichž většina byla uvolněná již ve stavu před restaurováním. 3) Konsolidace a zajištění poškozeného kamene Trhliny byly injektovány vápenným tmelem. Rozrušený kámen byl konsolidován opakovaným napouštěním konsolidačního roztoku za použití stabilizátoru možného bobtnání kamene. Po několika etapách impegance zpevňujících látek došlo ke zlepšení povrchové soudržnosti poškozeného kamene. 4) Plastické doplnění chybějících částí Chybějící modelace byla plasticky doplněna do plného tvaru. Chybějící části opuky byly domodelovány tmelem na bázi vápenného pojiva. Lokální poškození pískovce bylo tmeleno vápenocementovým tmelem. Tmely byly provedeny ve hmotě. Starší funkční tmely většího rozsahu byly ponechány na díle a pouze povrchově retušovány. Pro větší hmotu tmelů byly použity vnitřní nerezové armatury. 5) Zajištění schodišťových stupňů Zkorodované kramle byly vyjmuty, ošetřeny a vráceny zpět na původní místo. Sedm chybějících kramlí bylo vykováno z nerezové oceli. Kramle byly do kapes zality olovem dle původní technologie. 6) Ochrana vrchní římsy Vzhledem k havarijnímu stavu římsy a vysoké míře plastického doplnění při restaurování byla konzultována a odsouhlasena dodatečná ochrana vrchní plochy římsy jejím přeložením olověným plechem. Olověný plech byl vyztužen nerezovou pásovinou po obvodu a ukotven do římsy ve vrchní ploše nerezovými čepy o minimálních možných rozměrech. Olověná stříška je vyspádovaná a byla ponechána v barvě olova, jelikož vizuálně neruší
--	---

	celek díla. 7) Barevná retuš Nápisy na obou stranách podstavce navrhuji rehabilitovat barevnou retuší - obnovením černého písma na růžovém podkladu. Lokálně dochovaná barevnost byla podpořena lazurní přizpůsobivou retuší, v rozsahu nezbytně nutném pro sjednocení a čitelnost celkového výrazu díla. Barevná retuš byla provedena lazurními barvami na bázi akrylového pojiva. 8) Závěrečná povrchová úprava Na závěr byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním prostředkem a povrch byl hydrofobizován. Pro vyšší míru ochrany před biokorozí byl použit hydrofobizační roztok s přísadou fungicidů. <u>Použité technologie a materiály</u> Etapa čištění povrchu Tlaková voda, JAR, vodný roztok peroxidu vodíku, Porosan (Aqua Bárta) Konsolidace rozrušeného kamene VAPO Injekt (Aqua Bárta), Antihydro (Remmers), Porosil RZ (Aqua Bárta) Plastické doplnění chybějících částí Petra -opuka probarvená ve hmotě (Aqua Bárta), jemný vápennocementový tmel, pigmenty (Bayferrox), armatury z nerezového drátu (d=1-2mm) Restaurování železných kramlí Ošetření originálů -Ferrokon (Aqua Bárta), základová syntetická antikorozi barva, Schmiedeeisen Lack grafitová čern (povrchová barva na bázi alkydových pryskyřic), olovo, kopie - nerezová ocel kovaná Ochrana vrchní hlavice Nerezová ocel, olověný plech 2mm Barevná retuš doplněných částí Světlostálé pigmenty pojené akrylátovou disperzí, Studio Lascaux (Lascaux) Závěrečná povrchová úprava Funcosil SNL (Remmers), Sanatop Prevent (STACHEMA) <u>Doporučený režim památky</u> Vzhledem k silnému poškození opukové soklové architektury před restaurováním je nezbytné i po restaurování provádět pravidelnou péči o materiál pro udržení stavu díla. Navrhuji kontrolu díla provádět v periodě dvou let. Preventivní biocidní a hydrofobizační ošetření je vhodné provádět každé tři roky. Manipulace dílem by měla být vždy svěřena odborníkovi. Tato restaurátorská dokumentace by měla být uchována pro informace o technologii současného restaurování a tím pro možnost kvalitního ošetření díla v budoucnosti.⁹⁴ Roku 2020 MgA. Helena Jahodová, roz. Štěrbová, akademická sochařka a restaurátorka, sochu sv. Markéty spolu s dalšími liblínskými sochami preventivně ošetřila. Ve zprávě o provedení preventivní péče z 20. listopadu 2020 svůj zákrok na soše sv. Markéty popsala takto: „Všechna díla byla přečištěna vodou a desinfikována vodným roztokem peroxidu vodíku. Částečně byly spodní plochy sv. Jana Nepomuckého a sv.
--	---

⁹⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2881.

	Markéty represivně sanovány, Sanatop Likvid, Stachema. [...] <u>Socha sv. Markéty</u> Socha byla po čištění retušována v soklíku pod sochou, dále na schodišti. Bylo uzavřeno několik projevených trhlin na volutových bocích soklového těla. Dlouhodobým problémem jsou opukové schody, od kterých odpraskává vápeno-cementový tmel. Schody byly retušovány nyní jemnozrnným tmelem na bázi hydraulického vápna, pouze konzervačně, větší plochy nebyly dotmelovány, neudrží se. Dílo bylo ošetřeno závěrem roztokem Sanatop Prevent Fix, Stachema."⁹⁵
--	---

⁹⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3851.

obr.

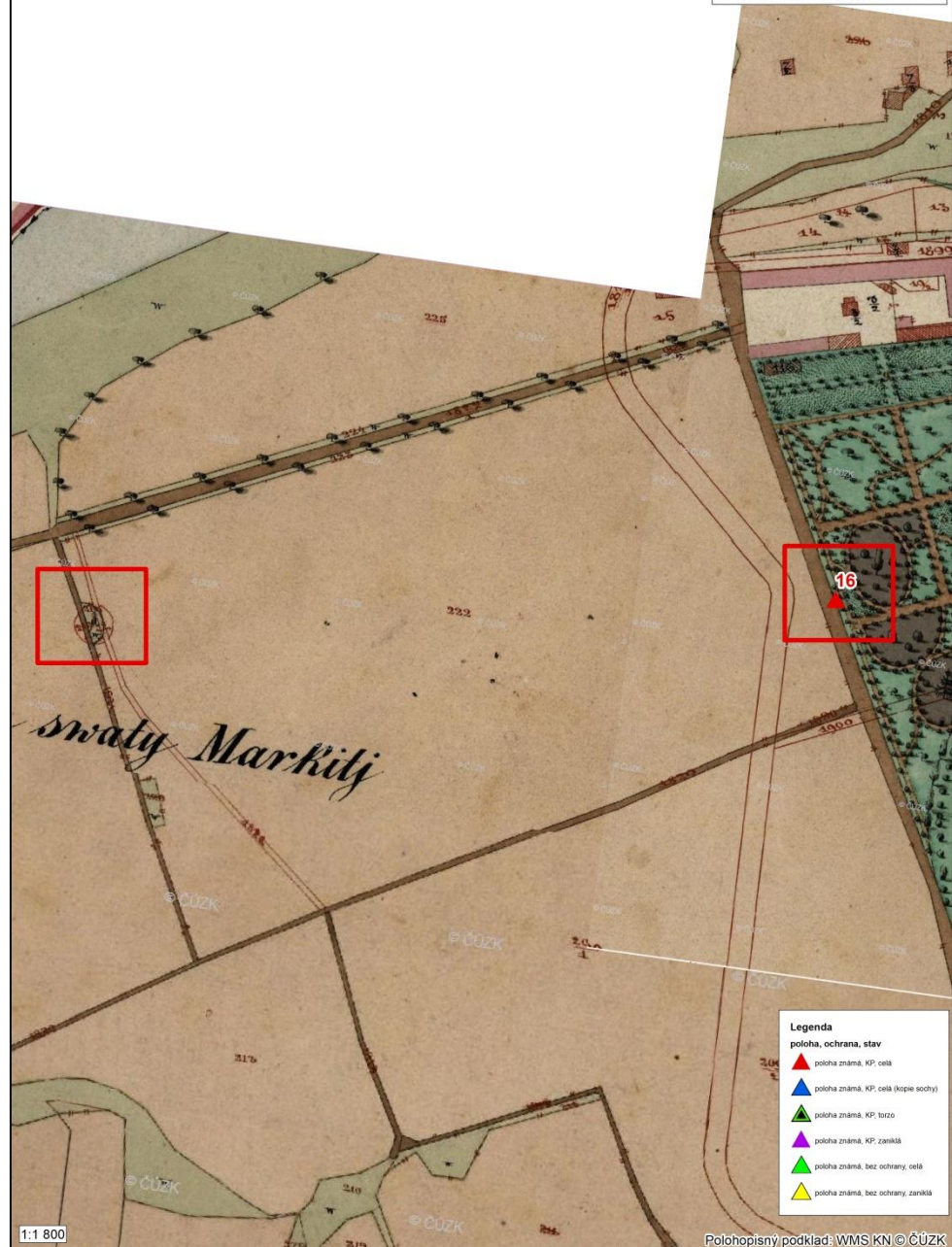

Socha v současném umístění.

Původní umístění sochy v blízkosti Liblína.

kú LIBLÍN
socha sv. Markéty (č.16)
původní a stávající poloha

Zachycení sochy světice na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	17
lokalita	Mirošov
okres	Rokycany
název	Socha Anděla Strážce
KP	25203/4-4202
poloha	známá
umístění	jihovýchodně od špýcharu při křižovatce u zámku
datace	1700-1726
autorství	neznámý autor
donátor	Jan Antonín Wratislav u Mitrowicz?
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce se nalézá znak hrabat Wratislavů z Mitrowicz.
opravy a rest. zásahy	1991 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Josef Vitvar ml., ak. soch. Jan Vokálek a Lubomír Počta, 2009 restaurování ak. soch. Filip Novotný
současný stav	Výhledově by byl vhodný revizní restaurátorský zásah.
literatura	Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. l., s. d. (po 1945), s. 13; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 395; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 72; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 96; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 175.
text katalogu	O vzniku mirošovské sochy Anděla Strážce se nedochovaly žádné písemné prameny. O donátorovi sochy nás zpravuje kartuš se znakem hrabat Wratislavů z Mitrowicz, kterým mirošovské panství patřilo od roku 1616 do roku 1726, kdy je koupila komora. Posledním majitelem panství z rodu Wratislavů byl hrabě Jan Antonín, který je vlastnil od roku 1694 a který dal podle projektu Jakuba Augustona před rokem 1723 přestavět mirošovský zámek. V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 se o soše píše: „Socha sv. anděla Strážce při silnici vedle špýcharu. Na přední straně soklu osazen znak rámovaný stuhou. Na soklu socha anděla vedoucího děcko.

	Začátek 18. stol.“⁹⁶ Dne 30. listopadu 1990 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování čtyř barokních soch v Mirošově, totiž sousoší Piety a soch Anděla Strážce, sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána. O současném stavu sochy Anděla Strážce se tu uvádí: „Plastika Anděla Strážce – vzhledem k umístění plastiky pod stromy je povrch pískovce pokryt mechy a lišejníky, je silně erodovaný, modelace doposud vážněji nenarušena. Z podrobné prohlídky je patrné, že plastika byla již v minulosti opravována vzhledem k četným plombám. Znepokojivé jsou však četné trhliny hloubkového charakteru, objevující se ve spodní partii plastiky. Sokl také silně navětralý a místy olámané části.“ Způsob restaurátorského zásahu pro všechny čtyři sochy je navrhován takto: „Očištění povrchu plastik i soklů od mechů, lišejníků a dalších nečistot, asanace, hloubková konzervace navětralého pískovce, zpevnění povrchových vrstev modelace, doplnění chybějících částí včetně atributů, retuše, závěrečná konzervace.“ Restaurování všech čtyř mirošovských soch (a navíc ještě sochy sv. Jana Nepomuckého) poté provedli v roce 1991 restaurátoři Petr a Josef ml. Vitvarovi, Jan Vokálek a Lubomír Počta. Dne 17. září 1991 se konala prohlídka rozpracovaných restaurátorských prací, přičemž bylo konstatováno: „Po prohlídce na místě samém souhlasíme s provedenými pracemi, tj. doplněním chybějících částí, konzervováním. Konečná povrchová úprava bude provedena následně ve stávajícím světlém tónování. Zároveň budou dokončeny terénní úpravy v bezprostřední blízkosti plastik. [...] Předpokládaný termín kolaudace je do konce měsíce října.“ O soše Anděla Strážce tu bylo konkrétně uvedeno: „Anděl Strážný – úprava schodu; proti provedeným restaurátorským pracem není námitek.“ Za měsíc, 14. října 1991, bylo prohlédnuto již dokončené restaurování všech pěti plastik. Ve zprávě, jež byla tehdy sepsána, se praví: „Všechny plastiky byly restaurovány s citem pro současný stav erodované modelace povrchu kamene. Celkový dojem plynoucí z restaurátorských zásahů je příznivý.“ Posléze 20. října 1991 čtveřice restaurátorů zpracovala o svém zákroku restaurátorskou zprávu, v níž o restaurování sochy Anděla Strážce uvedla: „Anděl strážce – plastika umístěná na rozcestí pod stromy byla značně zamechována. Modelace nebyla vážně narušena. Sokl s erbem silně narušený s opadávajícími profily. Před čelem soklu chyběl pískovcový stupeň. Plastika očištěna od mechů a jiných nečistot. Zvětralý povrch zpevněn napouštěním. Chybějící části modelace doplněny. U soklu byly doplněny části římsy a profily. Pískovcový stupeň umístěný vzadu byl přemístěn před plastiku. Postranní stupně byly vyzvednuty, slepeny a urovnány vzhledem k soklu a přednímu stupni. Závěrem restaurátorských prací byly provedeny plastické a lokální barevné retuše a konečná konzervace.“ Dne 5. ledna 2009 akademický sochař a restaurátor Filip Novotný zpracoval návrh na restaurování sochy, v němž současný stav památky popsal takto: „Sochařské dílo včetně podstavce je ve velmi zanedbaném stavu. Povrch
--	---

⁹⁶ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 72.

	kamene je pokryt nečistotami, zelenou řasou a mechem. Několik dožívajících cementem pojených oprav svědčí o charakteru minulé opravy památky. Zásadní je ale probíhající intenzivní koroze kamene, kterou je postižen prakticky celý povrch díla. Odpadávání několik milimetrů silné vrstvy může svědčit o nevhodně užití technologii (chemické čištění nebo zpevnění povrchu) při předchozí opravě. Poškození je na řadě míst takové, že části modelace se po částech odpadává a poškození je v mnoha případech nevratné. Celý proces se výrazně umocní v zimních měsících vlivem zvýšené vlhkosti a mrazu. Celek je staticky stabilní, kamenný stupeň u paty podstavce je částečně rozestoupený, okolí díla je zarostlé trávou.“ V návrhu restaurátorských prací restaurátor psal: „Rozsah oprav i finální provedení retuší bude konzultováno s odpovědným pracovníkem NPÚ na místě v průběhu prací. Pro chemické čištění, biosanaci, zpevnění, injektáž a hydrofobní ochranu budou používány přípravky firem REMMERS nebo IMESTA. Doplnění bude provedeno minerálním tmelem KARAMEL (Ateliér Kašpar) vhodné frakce a barevnosti. Nové stupně budou provedeny z přírodního pískovce BOŽANOV.“ Jednotlivé restaurátorské etapy pak sepsal následovně: „1) Zpracování restaurátorského průzkumu a záměru, stratigrafie odebraných vzorků barevnosti, fotodokumentace, zákresy poškození, schválení NPÚ, administrativa atd. [...] 2) Zajištění uvolněných částí, nízkotlaké parní očištění povrchů, biocidní ošetření, naměkčení a sejmutí krust, konzervace fragmentů historických barevných vrstev, odstranění nevhodných nebo nefunkčních oprav provedených v minulosti. [...] 3) Zpevnění narušené struktury kamenného materiálu, injektáž a vyplnění trhlin, statické zajištění poškozených částí. [...] 4) Rozebrání kamenného stupně, očištění, osazení na zpevněný základ, hmotové doplnění hran, vyspárování, úprava terénu v těsném okolí. [...] 5) Plastické retuše a rekonstrukce poškozených míst modelace na soše i podstavci, kompletní oprava spárování. [...] 6) Lokální barevná retuš doplněných částí modelace, retušování detailů. [...] 7) Finální konzervace povrchu díla včetně ošetření biocidním roztokem, hydrofobizace.“ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, ve svém vyjádření z 13. ledna 2009 s restaurováním vyslovil souhlas, načež již 14. ledna 2009 odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany vydal závazné stanovisko, v němž restaurování sochy podle restaurátorské dokumentace Mgr. Filipa Novotného, akademického sochaře a restaurátora, prohlásil za přípustné.⁹⁷ O realizaci tohoto restaurátorského zásahu však zatím žádné podrobnější zprávy nemáme, pouze v literatuře se tomto restaurování sochy stručně píše: „Restaurována byla v roce 2009. Do té doby byla silně patinovaná, díky zastínění a postavení v zeleni porostlá a narušená lišejníky a mechorosty.“⁹⁸
--	---

⁹⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mirošov.

⁹⁸ Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 96.

obr.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stábilního katastru.

číslo ID	18
lokalita	Mirošov
okres	Rokycany
název	sousoší Piety (Panna Marie s Kristem)
KP	25203/4-2534
poloha	známá
umístění	u komunikace při čp. 18 (kamenosochařská kopie), v přízemí budovy školy (originál podstavce i sousoší)
datace	1756, 2020-2021 kopie
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy (originál sousoší), pískovec broumovský (kopie sousoší), dřevo jehličnaté (kříž za sousoším)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce se nalézá letopočet s křížem: „1756“ Na pravé boční stěně podstavce nápis: „OPR. // 1740“
opravy a rest. zásahy	1940 oprava, 1971 restaurování ak. soch. František Pašek a ak. soch. Zdeněk Šejnost, 1991 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Josef Vitvar ml., ak. soch. Jan Vokálek a Lubomír Počta, 2005 restaurování ak. soch. Věra Melicharová Kartáková, 2018-2020 restaurování a zhotovení kamenosochařské kopie MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku. Originál sousoší nutné pravidelně monitorovat.
literatura	Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 395; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 72; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 92-94; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 174, 202.
text katalogu	O tom, že sousoší vzniklo v roce 1756, nás informuje letopočet vysekaný na samotné památce. Nápis „OPR // 1940“ na levé stěně nás pak zpravuje o opravě památky, která byla toho roku provedena. O dalším nezdařeném pokusu o opravu památky čteme v literatuře: „Socha velmi utrpěla i

	diletantským pokusem o její ochranu v podobě nátěru akrylátovým lakem, snad někdy z konce 60. let minulého století.“⁹⁹ V roce 1971 sousoší restaurovali akademičtí sochaři František Pašek a Zdeněk Šejnost, kteří ve své restaurátorské zprávě z listopadu 1971 popsali svůj zákrok takto: „Osazení celého díla je bez základu, jen na volně naskládaném kameni. Plastika i podstavec jsou z hrubšího pískovce, který povrchově odvětrává a nevytváří krustu. Plastická členitost sousoší v detailech je již z větší části setřena. Celé dílo bylo očištěno, kámen zpevňován vápennou vodou. Doplnění soch bylo prováděno citlivě umělým kamenem, a to aby nebyl narušen celkový věkový charakter díla. Byly též provedeny opravy na podstavci, kde na levé straně byla vytržena část kamene rostoucími kořeny kaštanu, které tvoří pozadí sousoší. Konečná barevná a konzervační úprava byla provedena acronexovou fixází.“ Ve zprávě o prohlídce restaurátorského díla z 17. listopadu 1971 se o témže restaurátorském zásahu uvádí: „Restauroři měli za úkol provést záchranu plastiky zpevněním a celkovou konservací s tím, že nebude povrchová modelace rekonstruována. Provedli pouze menší doplňky na nohách, hlavě Madony a rukách. Celkově je dosaženo výsledného účinku jednotným pojednáním fragmentárního stavu. Restauroři se úspěšně zhostili tohoto památkově náročného úkolu.“¹⁰⁰ Dne 30. listopadu 1990 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování čtyř barokních soch v Mirošově, totiž sousoší Piety a soch Anděla Strážce, sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána. O současném stavu sousoší Piety se tu uvádí: „Plastika Piety – povrch pískovce pokryt mechy a lišejníky, silně navětralý povrch s odlupujícími se krustami, avšak modelace sochařská doposud poměrně dobře zachována. Sokl je zvětralý, v zadní partii roztržený, fundament v havarijním stavu, jeho jednotlivé stupně jsou rozvráceny a zcela nefunkční.“ Způsob restaurátorského zásahu pro všechny čtyři sochy je navrhován takto: „Očištění povrchu plastik i soklů od mechů, lišejníků a dalších nečistot, asanace, hloubková konzervace navětralého pískovce, zpevnění povrchových vrstev modelace, doplnění chybějících částí včetně atributů, retuše, závěrečná konzervace.“ Restaurování všech čtyř mirošovských soch (a navíc ještě sochy sv. Jana Nepomuckého) poté provedli v roce 1991 restaurátoři Petr a Josef ml. Vitvarovi, Jan Vokálek a Lubomír Počta. Dne 17. září 1991 se konala prohlídka rozpracovaných restaurátorských prací, přičemž bylo konstatováno: „Po prohlídce na místě samém souhlasíme s provedenými pracemi, tj. doplněním chybějících částí, konzervováním. Konečná povrchová úprava bude provedena následně ve stávajícím světlem tónování. Zároveň budou dokončeny terénní úpravy v bezprostřední
--	---

⁹⁹ Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 94.

¹⁰⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 380.

	blízkosti plastik. [...] Předpokládaný termín kolaudace je do konce měsíce října.“ O sousoší Piety tu bylo konkrétně uvedeno: „Pieta – ve stavu rozpracovanosti, byly provedeny rozsáhlé doplňky a úprava podsoklu; zbývá provedení barevné retuše a fixáže.“ Za měsíc, 14. října 1991, bylo prohlédnuto již dokončené restaurování všech pěti plastik. Ve zprávě, jež byla tehdy sepsána, se praví: „Všechny plastiky byly restaurovány s cítem pro současný stav erodované modelace povrchu kamene. Celkový dojem plynoucí z restaurátorských zásahů je příznivý.“ Jen o sousoší Piety bylo v závěru zápisu zvlášť poznamenáno: „Zástupci umělecké komise doporučují Městskému úřadu v Mirošově, v souladu s názorem sl. Štrncové, odstranění těsně přiléhajícího stromu od plastiky Piety umístěné před čp. 18.“ Posléze 20. října 1991 čtveřice restaurátorů zpracovala o svém zákroku restaurátorskou zprávu, v níž o restaurování sousoší Piety uvedla: „Pieta – plastika umístěná při silnici před domem čp. 18. Povrch pískovce silně zvětralý byl pokryt mechy a lišejníky, zvětralý sokl v zadní partii prasklý. Fundament plastiky byl v havarijním stavu, rozvrácený a nefunkční. Plastika byla očištěna od mechů, lišejníků a ostatních nečistot. Silně zvětralý povrch byl zpevněn napouštěním akrylátovou pryskyřicí Sokrat. Chybějící modelace byla doplněna. Po plastických a barevných retuších byla provedena závěrečná konzervace.“¹⁰¹ Roku 2005 sousoší restaurovala akademická sochařka a restaurátorka Věra Melicharová-Kartáková, která ve své restaurátorské zprávě z 15. listopadu 2005 popsala svůj zákrok následovně: <u>„Stav před restaurováním:</u> Sousoší a podstavec. Materiál všech částí památky, pískovec arkózového typu, byl v mimořádně špatném stavu. Téměř celoplošně byl patrný značný úbytek materiálu s původní modelací způsobený dlouhodobým vystavením kamene povětrnostním vlivům. Kromě lokálního znečištění (povětrnostní vlivy, mikroorganismy) bylo zřejmé, že celý povrch památky byl dříve pokryt zřejmě vrstvou akrylátové disperze, která urychlila proces rozpadu kamene tím, že povrch zcela uzavřela. Z některých částí byl již tento nátěr smyt přirozeným působením povětrnostních vlivů (zejména všechny horní plochy volně vystavené dešti), což byly části relativně nejlépe zachovalé, i když i zde došlo k úbytku materiálu, tento si zachoval svou soudržnost. Naproti tomu v partiích podhledů a ploch chráněných před deštěm tato nepropustná vrstva zůstala a na mnoha místech způsobila ztrátu soudržnosti kamene až do značné hloubky. Často pod uzavřeným povrchem se nacházelo už zcela nesoudržné jádro kamene bez pojiva, jinde už povrch odpadl a rozpad kamene pokračoval dále do hloubky. Již v minulosti byla snaha při opravách doplnit odrovená místa a na sousoší byly četné doplňky i značného rozsahu – kromě čela celý obličej Panny Marie, přední část la Panny Marie s rameny, drapérie v nohách Panny Marie
--	---

¹⁰¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mirošov.

	a sukně, ramena a hrud', lýtka a nohy Krista, celoplošně v nízké vrstvě i např. rukávy roucha P. Marie. Na mnoha takových místech došlo k hloubkovému rozrušení původního podkladu i k tvorbě hlubokých prasklin až k odpadávání takto nevhodných tmelů. Většina těchto správek byla z velmi tvrdého, cementového materiálu, zpod kterého se původní kámen vyplavoval (zůstávaly ohraničeny ostrůvky tvrdých tmelů cca 1 cm nad okolním povrchem). Na zadní straně sousoší byl patrný úbytek modelace ve značné výšce souvisle po celé ploše. Až na několik málo partií se materiál celé památky drolil i při nejmenším doteku. Kromě tohoto prakticky celoplošného poškození materiálu byla odpadlá obličejová část hlavy Krista, která se dochovala a bylo možné ji upevnit na původní místo. Podstavec byl rovněž značně poškozený, materiál stejně nesoudržný jako na vlastní soše, zejména vzadu byl po celé ploše pokryt dosti tvrdým tmelem, který odpadával a pod nímž byl přírodní kámen zcela rozrušený a drolivý. Po prozkoumání dřeva kříže (smrk) se zjistilo, že zejména horní plochy (nekryté příčné řezy a podélné praskliny vystavené povětrnostním vlivům) je značně shnilé a případná oprava by znamenala výměnu několika částí a zbývající části by bylo nutné zpevnit. V těsné blízkosti památky se nacházely zbytky zčásti živého a zčásti zetlelého pařezu a kořenů kaštanu. Tento dříve rostl za sochou a byl poražen, to vše spolu s rozbořenou starou zídkou vytvářelo za památkou vyvýšeninu, která ale nebyla staticky zcela bezpečná (kořeny pod objektem a v jeho těsné blízkosti) a zbylá vegetace byla zdrojem znečištění (několikaletý nános uhnílych listů u základny kříže způsobil jeho uhnívání). Jak stavební ukotvení kříže, tak i jeho provedení nebyly po estetické ani funkční stránce ideální (dřevo zazděné přímo do betonu) a zřejmě neodpovídaly původní situaci. <u>Průběh restaurování</u> Sousoší a podstavec. Dříve než se přistoupilo k dalším úkonům, dle možností a spíše lokálně (pokud to dovoľoval stav soudržnosti kamene) byla památka očištěna a omyta. Dále se přistoupilo k předzpevnění pískovce, které zlepšilo stav soudržnosti kamene. Dále dle možností pokračovalo čištění a odstraňování akrylátového nátěru a nevhodných tvrdých a již nefunkčních tmelů (ramena a hrud' Krista i Panny Marie, bok Panny Marie, spodní část tváře Panny Marie, doplňky na podstavci). Celkem byly provedeny tři zákroky zpevnění celoplošně, místy byly ošetřeny ještě nejkritičtější partie dodatečně. Po dostatečném vyžrání konsolidačních prostředků se přistoupilo k tmelení těch míst, kde to bylo prospěšné zejména z hlediska estetického působení (ve stavu, v němž se sousoší nacházelo, bylo prakticky nemožné pojmout doplňky jako rigorózní rekonstrukci původního stavu, ten bylo povětšinou již obtížné si představit, ani se nejednalo o tmelení v pravém slova smyslu, tj. vyplňování poškozených míst jednoznačně odlišitelných od intaktních částí umělým kamenem). Oddělená obličejová část Krista byla upevněna na měděné čepy a zafixována na původní místo epoxidovým lepidlem, spára a okraje spoje
--	--

	byly sjednoceny umělým kamenem. Po tmelení byly barevné odlišnosti doplňků přizpůsobeny okolnímu materiálu. Spáry mezi jednotlivými bloky byly zaplněny spárovací hmotou s přísadou vápna. Celá památka byla ošetřena biocidním přípravkem na ochranu proti mikroorganismům a na závěr byl povrch pískovce hydrofobizován. Kříž. Po posouzení stavu kříže s přihlédnutím k jeho historické hodnotě je třeba zvážit, zda namísto ošetření původního kříže (které by bylo podstatně nákladnější, než se původně předpokládalo) není vhodnější jeho náhrada trvanlivější novou verzí zhotovenou v takové podobě, která by co nejvíce respektovala vzhled kříže dokumentovaný ve starších pramenech. Dále jako opatření, které by co nejvíce zastavilo proces koroze kamene, by bylo vhodné opatřit památku stříškou postavenou alespoň nad pískovcovými částmi. V okolí památky bude potřebná úprava terénu, jeho vyčištění od zbytků porostu i uhnílých kořenů a jako nejvhodnější řešení se nabízí rekonstrukce dřívější zídky, která oddělí dvě úrovně přirozeného navýšení terénu. [...] <u>Seznam použitých materiálů:</u> Zpevnění: IFEST OH 100% (fa IMESTA) Funcosil KSE 300 E (fa Remmers) Lepení: AKEPOX 2010 (fa AKEMI) Tmelení a spárování: Bílý cement Křemičitý písek, drť původního materiálu SOKRAT 2802 A, voda Pigmenty Hydraulické vápno (spáry) Biocidní ošetření: POROSAN (Fa AQUA Bárta) Hydrofobizace: IW 290 (fa IMESTA) <u>Doporučený režim údržby:</u> [...] Sousoší bude v první polovině roku 2006 zakryto ochrannou stříškou, čímž se sníží zátěž povětrnostních vlivů na materiál památky. Vzhledem k havarijnímu stavu památky před opravou však doporučujeme po uplynutí záuční doby kontrolu stavu a případné obnovení hydrofobizace. Je třeba dodržet, aby se v těsné blízkosti památky nevyskytovala vzrostlá vegetace (stromy a vzrostlé keře), která by mohla v důsledku způsobit zvýšené znečišťování a poškozování objektu. Terén v okolí památky je rovněž třeba upravit tak, aby nedocházelo k zanášení soklové části zeminou.“ Současně, 8. září 2005, ing. Petr Kuneš zpracoval pro potřeby tohoto restaurátorského zákroku stratigrafickou analýzu povrchových úprav, v níž se mimo jiné uvádí: „Z průzkumu zbytků povrchových úprav vyplývá, že
--	---

	památky byla v minulosti celoplošně barevně pojednána – byly nalezeny vrstvy okřů, bílé a modré barvy pojené olejem. Na několika vzorcích (na pláštích a šatech Madony) bylo prokázáno opakované zlacení plátkovým zlatem. Některé povrchy jsou novodobě natřeny okrovým nátěrem pojeným polymerem, pravděpodobně se jedná o akrylátovou či styrenakrylátovou disperzi. Povrch uzavřený polymerem, nevhodným cementovým šlemem se výrazně uplatnil při destrukci hmoty kamene, zejména při cyklech zvlhčení srážkami a následným vysycháním s výrazným vlivem mrazu.“¹⁰² V letech 2018-2020 sousoší restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 20. ledna 2018 zpracovala restaurátorský záměr,¹⁰³ načež ve své restaurátorské zprávě z 19. října 2020 svůj zákrok popsala takto: <u>„3. Popis památky</u> [...] Byla zjištěna přítomnost velmi malých fragmentů barevné povrchové úpravy. Materiálem díla je hrubozrnný pískovec. <u>4. Charakteristika poškození památky a záměr restaurování</u> (převzato z restaurátorského záměru 20. 1. 2018) [...] Dílo bylo v minulosti restaurováno opakovaně. Nejstarší dochovaná dokumentace o restaurování je z roku 1971, poté z roku 1991 a následně z roku 2005. Při všech restaurování je zmiňován především degradovaný pískovec sochy. Současný stav vykazuje prohloubený problém degradace kamene vlivem jeho stárnutí a namáhání povětrností a reakcí na spolupůsobení s druhotnými tmely, které se projevují v současnosti na 60-70% povrchu sochy. Regionální pískovec použitý na sochu, který je v tomto případě již značně rozrušený, obsahuje mnoho vápenného a jílového pojiva, je značně nasáklý a po porušení přirozené tvrdší krusty, k čemuž došlo už před 70. lety 20. st., se rozpadá nyní přirozenou degradací vlivem povětrnosti a zároveň působením stárnoucích druhotných tmelů. Druhotných tmelů je nyní na soše nepřiměřeně vysoké množství a jejich odpukání od kamene sebou strhává další vrstvu originálního pískovce. Odhalená místa originálního pískovce jsou nyní také značně rozrušená a působením tajícího sněhu při poslední prohlídce 18. 1. 2018 odpadá s povrchu až do hloubky 3 cm. Množství unášeného pískovce je vzhledem k torzálnímu dochování originální hmoty alarmující. Nápis »1756« na přední stěně je ohrožen uvolněním krusty s kamenem a odlomením poloviny přední plochy. Restaurování díla pro další exponování v exteriéru, byť zastřešeném, není naprosto vhodné. Při následujícím restaurování cca po 15 letech by již z nyní dochovaného originálního povrchu zbylo zdevastované torzo bez výpovědní hodnoty. Doporučuji konzervovat dochované dílo a prezentovat jej muzeálně v reprezentativním interiéru jako fragment bez doplnění chybějících hmot, pouze s fixací a pietní plastickou retuší poškozených míst. Pro možné zachování díla a jeho působení na původním místě navrhuji
--	---

¹⁰² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1923.

¹⁰³ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorský záměr z r. 2018, Mirošov.

	zhotovit rekonstrukci dokumentováním originálního torza, sochařským doplněním sejmutého odlitku a vysekáním kopie do přírodního pískovce středně zrnitého charakteru. <u>5. Návrh restaurátorského postupu včetně doporučených technologií a materiálů</u> (převzato z restaurátorského záměru ze dne 20. 1. 2018 a z dílčí restaurátorské zprávy z 22. 10. 2019) 5. 1. I. etapa – restaurování dochovaného originálu Navrhují demontovat celé dílo a restaurovat jej v ateliéru. Na místě doporučuji ponechat skládanou plintu a spodní stupeň klekátka. Předzpevněním kamene (KSE 100-300-500STE Remmers, Antihygro Remmers) in situ a fixáží sochy vpřed demontáží bude zajištěn degradovaný kámen na povrchu sochy. Druhotné popraskané tmely je nutné sejmut a při postupném zpevňování odhalit originální povrch kamene tak, aby došlo jeho minimálnímu poškození. V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení kamene (Sanatop Akut Stachema) a očistit povrch kamene od usazených nečistot. Navrhují provést očištění párou s přísadou vhodného detergentu a biocidního prostředku (firma Aqua Bárta) a dezinfekci oxidačním roztokem (vodný roztok peroxidu vodíku). Plastickou retuš kaveren okrajů poškozených partií a zajištění originální dochované modelace navrhují provést v měkkém umělém kamenném materiálu na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno Vicat-Prompt) s plnivem inertních křemičitých písků (Sklopísek Střeleč, labský písek) v odpovídající směsi potřebných frakcí dle originálního kamene. Umělý kámen musí být probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox). Barevná retuš Barevná retuš pro prezentaci bude provedena lazurními barvami na bázi akrylového pojiva (Studio Lascaux). Stratigrafický průzkum barevných fragmentů povrchových úprav nepředpokládám vzhledem k masivnímu doplňování povrchu v minulosti. Dokumentace dle originálu Dokumentace dle originalu proběhne sejmutím formy a vytvořením sádrového modelu, což uchová dochované dílo pro možnou rekonstrukci a jeho domodelování do plného tvaru. Navrhují originální sousoší včetně podstavců osadit do reprezentativních interiérových prostor. Na místě je možné ponechat předstupeň klekátka, který je jediný dochovaný ve vhodném stavu pro exteriér. Zachováním skládané kamenné plinty pod dílem a dřevěného kříže za sousoším je možné věrohodně navrátit zkopírované dílo na jeho původní místo. Před restaurátorským zásahem bude provedena celková fotografická dokumentace stavu díla. Dále budou fotograficky dokumentovány všechny zásadní kroky restaurátorského procesu. [...] 5. 2. II. etapa – zhotovení kamenné kopie soklové architektury dle dochovaného originálu Rozměry sochy Piety 153/80/60cm, rozměry vrchní římsy 23/88/61cm, soklového těla 60/47/58,5cm, podstavce vcelku (dochovaný ze dvou
--	---

	slepených kusů s nerovnou zadní stěnou) 40/79/68,5cm. Při KD bylo dohodnuto, že při rekonstrukci spodního podstavce bude zhotovena kopie z jednoho kusu bez zadní vpadlé části stěny, která nemá řemeslné ani estetické opodstatnění na kamenném dílu. Jedná se o druhotně slepenou situaci, která může vycházet z původní kapsy, určené pro kříž za Pietou, ale v současnosti není funkční, protože kříž je odsazen od kamenného díla dozadu. Rozměry dochovaného tvaru spodního podstavce jsou dokumentačně uvedeny v náčrtu. 5. 3. III. etapa – zhotovení kamenné kopie díla dle dochovaného originálu Navrhuji domodelovat na sádrový odlitek originálu chybějící partie díla dle dobových analogií a historických fotografií. Po schválení výsledných doplňků sochy doporučuji dle modelu vysekat do nového pískovce kopii sousoší metodou tečkování. Navrhuji využít broumovský typ pískovce, který se svojí zrnitostí blíží originálu. Je však mnohem tvrdší a odolnější. Soklovou architekturu navrhuji vysekat dle originálů odměřením a rozkresem profilací. Navrhuji při osazení kopie vsadit do spáry časovou schránku s dokumentací provedených prací. Vysekanou kopii doporučuji osadit na původní místo dle předchozí dispozice. Je možné světlý povrch kamene uměle patinovat, aby nepůsobilo dílo příliš nově. Při ponechání povrchu bez biocidní ochrany dojde k přirozenému náběhu přírodní patiny a krusty v průběhu prvních čtyř let. <u>6. Postup restaurování včetně použitých technologií a materiálů</u> 6. 1. I. etapa – restaurování dochovaného originálu (převzato z dílčí restaurátorské zprávy – I. etapa z 31. 10. 2018) Demontáž Sousoší bylo demontováno. Na místě byla ponechána kamenná skládaná podesta, klekátko a dřevěný kříž. Kamenná podesta byla očištěna a prospárována ruční vápeno-cementovou maltou (K01, Prince Color) pro zpevnění celku. Průzkum Předchozí restaurátorské zásahy Sousoší bylo naposledy restaurováno v roce 2005, předtím v roce 1991 a dříve v roce 1971. Z těchto dvou restaurování je dochována dokumentace v archivu státní památkové péče. Starší obnova je zaznamenána vysekáním letopočtu na boční stěně soklového těla »OPR//1940«. V roce 1971 (F. Pašek, Z. Šejnost) byla provedeno zpevnění kamene vápennou vodou, závěrečné ošetření acronexovou fixází (polyvinylacetátová měkčená pryskyřice). Plastické doplnění bylo provedeno dle dokumentace pouze v menší míře s ohledem na stáří díla a jeho fragmentárnost. V roce 1991 (Jan Vokálek, Petr a Josef Vitvarovi a Lubomír Počta) bylo provedeno očištění povrchu kamene podstavce i sochy, odstranění mechů, lišejníků a zpevnění napuštěním akrylátovou pryskyřicí Sokrat. V roce 2005 (V. Melicharová-Kartáková) byla provedena grafická dokumentace předešlých plastických doplňků na soše, kterou je nyní možné využít k porovnání přírůstku nových tmelů v roce 2005. Hlava J. Krista byla ulomena, dle fotodokumentace.
--	--

	Při uvedených restaurování byl proveden laboratorní průzkum stratigrafie povrchových úprav, průzkum nasákavosti a petrologický průzkum (kopie viz přílohy). Zpevnění bylo provedeno organokřemičitými roztoky, tmelení cementovým tmelem, modifikovaným akrylátovou disperzí. Závěrem byla provedena siloxanová hydrofobizace. Doporučená údržba byla stanovena zastřešením díla a kontrolou a obnovou hydrofobizace po třech letech. Předpokládám, že k preventivnímu doporučenému zásahu nedošlo a dílo zůstalo bez větší péče dodnes. Druhotné plastické doplňky z minulých zásahů Pro velkou míru plastického doplnění díla byla odlita sádrová kopie díla před jejich sejmutím. Po sejmutí doplňků se stává dílo torzem. Před jejich sejmutím byla provedena grafická dokumentace doplnění díla a dochovaného originálního povrchu. Dochované druhotné tmely lze rozdělit na dva druhy, starší tmel je akrylátový (dle dokumentace PVAc) a mladší tmel je ostrý cementový tmel, hodně tvrdý, ale vizuálně blízký originálnímu kameni (zmíněný akrylát v roce 2005 lze tak považovat za adhézní můstek při tmelení bez zásadního účinku ve hmotě tmelu). Sádrový odlitek bude využit k plastické rekonstrukci poškozených partií. Plastické doplnění bude konzultováno se zástupci státní památkové péče. Návrh potřebné rekonstrukce byl graficky zakreslen do fotografií při průzkumu. Rekonstrukční práce na sádrovém modelu budou součástí II. a III. etapy restaurování. Konsolidace Kámen byl celkově zpevňován v několika se opakujících etapách, na začátku před čištěním, po něm a následně i po sejmutí doplňků z originálu. (Vapo injekt Aqua Bárta, Axilat 2804 Aqua Bárta, Steinfestiger KSE300, 510STE Remmers). Havarijní stav dochovaného originálního kamene vyžadoval maximální možné zpevnění hmoty, proto byly kombinovány uvedené konsolidanty dle lokálního poškození a potřeby. Konsolidace byla provedena impregnační poléváním, nástřikem a nátěrem s 24 h opakovaným zábalem PE fólií, po dobu 4 dnů. Následně byly hloubky poškození injektovány. Po dokončení restaurování originálů byl povrchově kámen ještě jednou přezpevněn nátěrem. Čištění Kámen byl represivně sanován biocidním roztokem (Sanatop Akut Stachema), byl čištěn vodou a Jarem. Dezinfekce byla provedena vodným roztokem peroxidu vodíku. Konsolidace polychromie Dochované fragmenty povrchových úprav byly v současnosti identifikovány jen torzálně v hloubkách drapérie, především modré barevnosti (průzkum polychromie z roku 2005 před restaurováním je součástí příloh této zprávy). Formování a zhotovení sádrové kopie sochy Formování originální sochy bylo provedeno silikony (ACC silikones) a sádrovým kadlubem. Povrch kamene byl separován hliněným pačokem, který byl po formování vymytý s povrchu vodou. Forma byla zhotovena z originálu před snímáním dochovaných druhotných tmelů, po konzultaci se zástupci státní památkové péče.
--	--

	Pro další potřeby rekonstrukce byla konzultována potřeba maximálního množství informací z originálu, předchozích zásahů a fotodokumentace. Po zhotovení kombinované formy z ní byl odlit sádrový model. Socha bude rekonstruována plastickým domodelováním sádrového modelu a jeho přenesením do nového kamene metodou tečkování. Byla konzultována možnost zapůjčení originálu po jeho restaurování pro potřeby provedení rekonstrukce díla do nového kamene, aby byla využita možnost detailního poměřování soklové architektury při sekání a porovnávání originálu sochy s kopií v průběhu prací. Soklová architektura bude rekonstruována v novém kameni odměřováním a lokálními otisky dle originálu. Plastická retuš a doplnění Všechny druhotné doplňky byly z povrchu originálního kamene sejmuty, s výjimkou lepených partií hlav, lepených kamenných filušků a dílů na podstavci díla. Ty jsou nezbytné pro zachování stability celku. Restaurování originálu má za cíl prezentovat dílo s minimálním množstvím druhotných doplňků. Trhliny, kaverny a hloubková poškození v místech odlomených partií byly tmeleny formou konzervační plastické retuše minerální směsí umělého kamene na bázi hydraulického vápna s plnivem křemičitých písků, probarvené pigmenty (Bayferrox). Plastická retuš byla provedena pod úrovní originální kamene. Poškození a fragmentární charakter díla byly ponechány v plném vyznění. Barevně byly doplněné tmely přiblíženy originálu již tónováním ve hmotě tmelu. Barevně rušivé doplňky byly z většiny sejmuty a očištěný kámen je tak prezentován v přirozené barvě kamene. Dochovaný letopočet a nápisy na podstavci jsou dostatečně kontrastní a čitelné. Nebyly barevně zvýrazněny. Lokální barevné retuše mohou být následně provedeny v interiéru osazení originálu v závislosti na působení světla na dílo. 6. 2. II. etapa – zhotovení kamenné kopie soklové architektury dle dochovaného originálu (převzato z dílčí restaurátorské zprávy – II. etapa z 22. 10. 2019) Římsa, nápisové tělo i podstavec byly sekány dlátem, plochy šalírovány. Dekory a nápisy byly sekány odměřením dle originálu. Kamenné díly byly osazeny dle originálů, bez čepů. V ložné ploše jsou lepeny bílým cementem a vápnem. Spáry jsou tmeleny minerální směsí na bázi bílého cementu, probarvenou ve hmotě světlostálými pigmenty. Pro další etapu jsou připravovány modelované partie na sádrovém odlitku sochy. 6. 3. III. etapa – zhotovení kamenné kopie díla dle dochovaného originálu Vysekání kopie sochy Chybějící a poškozené partie sousoší byly domodelovány na sádrový odlitek originálu a byly konzultovány se zástupcem NPÚ ÚOP v Plzni. Po korekci doplňků a závěrečném schválení bylo zahájeno osazení hlavních bodů pro tečkovací kříž a přenášení bodů. Po mechanickém okopírování bylo tečkované dílo sochařsky dosekáno. Závěrečná etapa sochařského ztvárnění sousoší a pojetí povrchu kamenného díla byla konzultována a korigována se zástupcem NPÚ ÚOP v Plzni.
--	--

	Závěrem etapy bude osazení kamenného sousoší na původní místo památky. Osazení sochy Piety Vysekaná pískovcová kopie sousoší Piety byla osazena na nově zhotovené pískovcové podstavce přilepením bez použití vnitřního čepu na vápeno-cementovou směs obarvenou pigmenty. Po osazení na místo byla socha ještě dosekávána a retušována v podhledech, zároveň očištěna čistou vodou. Ošetření dřevěného kříže Dřevěný kříž byl po konzultacích se zástupci zúčastněných stran napuštěn roztokem fermeže pro prodloužení jeho životnosti. Originální torza byla osazena do interiérových prostor knihovny města Mirošov, do výstavní místnosti. Podstavce a sousoší byly osazeny na sucho, zajištěny olověnými klínky. <u>7. Preventivní péče</u> Kamenné kopie celého díla je vhodné cca po 8-10 letech nastříkat preventivním biocidním roztokem (doporučuji Sanatop Prevent Fix od Stachemy nebo jeho obdobu). Kamenné originály je vhodné pravidelně nasucho osát nebo ometat prachovkou.¹⁰⁴
--	---

¹⁰⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3825.

obr.

číslo ID	19
lokalita	Mirošov
okres	Rokycany
název	socha sv. Floriána
KP	34687/4-2532/4
poloha	známá
umístění	před opěrnou zdí jižně od kostela, dříve v severovýchodním cípu náměstí před barokní budovou Zámecké hospody (přesun po roce 1968)
datace	1700-1800
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce vyryt kříž.
opravy a rest. zásahy	1991 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Josef Vitvar ml., ak. soch. Jan Vokálek a Lubomír Počta
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. l., s. d. (po 1945), s. 13; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 395; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 71; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 95-96; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 175, 202.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Floriána nemáme dosud k dispozici žádné informace. O přemístění sochy, ke kterému došlo někdy po roce 1968, se dovídáme z novější literatury, ve které čteme: „Poslední barokní sochu náměstí nalezneme na jižní straně kostela. Její umístění není původní. Do konce 60. let minulého století se vypínala v severovýchodním cípu náměstí před barokní budovou Zámecké hospody, odkud byla přenesena při sanaci škod po sovětské okupaci r. 1968. Ať již neúmyslně či úmyslně, její nové umístění,

	kdy se dívá k vratům požární zbrojnice, je vlastně ideově náležité. Jde totiž o sochu sv. Floriána.“¹⁰⁵ V nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky se o soše, zapsané tu ještě před zájezdním zámeckým hostincem, píše: „Památková ochrana je zrušena (zámeckého zájezdního hostince), socha sv. Floriána přemístěna neznámo kam, pro slabou výtvarnou kvalitu plastiky doporučuje se rovněž upustit od památkové ochrany.“ K tomuto doporučení pak bylo připsáno: „Od ochrany upuštěno výnosem MK ČSR ze dne 6. 2. 1980.“¹⁰⁶ V Uměleckých památkách Čech z roku 1978 je socha lokalizována „na návsi“ bez bližšího konkretizování.¹⁰⁷ Roku 1980 bylo v Paspportisaci okresů Západočeského kraje zaznamenáno, že je „značně poškozená.“¹⁰⁸ Dne 30. listopadu 1990 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování čtyř barokních soch v Mirošově, totiž sousoší Piety a soch Anděla Strážce, sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána. O současném stavu sochy sv. Floriána se tu uvádí: „Socha sv. Floriána – plastika ve své celistvosti velmi silně poškozena, chybí obě ruce a dolní partie obličeje. Mechanicky poškozen je i sokl. Povrch pískovce značně navětralý zejména v zadní partii postavy světce, objevují se četné rezavé skvrny. Plastická modelace postavy značně setřena vlivem eroze i neodborného zacházení. Plastika byla původně umístěna v Mirošově na jiném místě, avšak v souvislosti s výstavbou v obci byla přemístěna na jižní stranu při kostele sv. Josefa a zřejmě i neodborně demontována a osazena, což se projevuje značným procentem mechanických poškození. Atributy chybí.“ Způsob restaurátorského zásahu pro všechny čtyři sochy je navrhován takto: „Očištění povrchu plastik i soklů od mechů, lišejníků a dalších nečistot, asanace, hloubková konzervace navětralého pískovce, zpevnění povrchových vrstev modelace, doplnění chybějících částí včetně atributů, retuše, závěrečná konzervace. U plastik sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána ověřit skutečnost osazení na nevhodné železné čepy a v tomto smyslu případně změnit způsob osazení obou plastik.“ Restaurování všech čtyř mirošovských soch (a navíc ještě sochy sv. Jana Nepomuckého) poté provedli v roce 1991 restaurátoři Petr a Josef ml. Vitvarovi, Jan Vokálek a Lubomír Počta. Dne 17. září 1991 se konala prohlídka rozpracovaných restaurátorských prací, přičemž bylo konstatováno: „Po prohlídce na místě samém souhlasíme s provedenými pracemi, tj. doplněním chybějících částí, konzervováním. Konečná povrchová úprava bude provedena následně ve stávajícím světlém tónování. Zároveň budou dokončeny terénní úpravy v bezprostřední blízkosti plastik. [...] Předpokládaný termín kolaudace je do konce měsíce října.“ O soše sv. Floriána tu bylo konkrétně uvedeno: „Sv. Florián – zbývá osadit zlacený hrot kopí.“
--	---

¹⁰⁵ Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 95.

¹⁰⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

¹⁰⁷ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 395.

¹⁰⁸ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Paspportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 71.

	Za měsíc, 14. října 1991, bylo prohlédnuto již dokončené restaurování všech pěti plastik. Ve zprávě, jež byla tehdy sepsána, se praví: „Všechny plastiky byly restaurovány s citem pro současný stav erodované modelace povrchu kamene. Celkový dojem plynoucí z restaurátorských zásahů je příznivý.“ Posléze 20. října 1991 čtveřice restaurátorů zpracovala o svém zákroku restaurátorskou zprávu, v níž o restaurování sochy sv. Floriána uvedla: „Sv. Florian – tato plastika byla velmi silně poškozena, chyběly obě ruce, dolní část obličeje, horní část praporu včetně kovové špice a proud vody z putýnky byl neodborně proveden z materiálu, v němž převažoval cement. Pískovec značně zvětralý opadával ve větších kusech, např. část levé nohy světce. Na soklu byly poškozeny profily a římsa. Plastika včetně soklu byla očištěna a zpevněna napouštěním zpevňujícím prostředkem Sokrat. Poté byly domodelovány chybějící výše uvedené partie. Poškození na soklu byla rovněž opravena. Všechny opravy byly plasticky i barevně vyretušovány a poté provedena závěrečná konzervace,“¹⁰⁹ Dne 2. listopadu 2021 MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, zpracovala pro restaurování sochy restaurátorský záměr, ve kterém se uvádí: <u>„2. Úvod a záměr</u> Socha byla v rámci čtveřice soch v okolí kostela zkontrolována a její stav je nejhorší ze všech. Socha je umístěna na jižní straně kostela pod kamennou vyvýšenou zídkou, zpevňující vyvýšený terén. Socha byla v minulosti masivně doplňována a dochovaný originál se zdá být pod nánosy tmelů výrazným torzem. Materiál se velmi vydroluje a degraduje na povrchu. Druhotné tmely se projevují na povrchu odlišnou povrchovou strukturou. Dílo je vhodné kompletně restaurovat za účelem jeho zajištění a prodloužení životnosti jeho originálních částí do budoucna. <u>3. Popis díla</u> Dílo je posazeno na masivní rozšířené plintě, která není v současnosti dobře identifikovatelná pod nánosy nečistot. Zdá se být masivně dozdívaná. [...] Dílo je zhotoveno ze středně zrnitého arkózovitého pískovce. Celá dílo se zdá být materiálově identické s regionálně používaným, hrubozrnným, světle až bílým pískovcem, vysoce nasáklým, použitým na soklové architektuře sv. Jana Nepomuckého v Radnicích, soše sv. Jana Nepomuckého v Dobřívě a dal. Na díle nyní nejsou zřejmé povrchové barevné úpravy s ohledem na vysokou míru přitmelování díla v minulosti. [...] <u>5. Stav poškození díla</u> Nejzávažnějším problémem díla je masivní dotmelení zřejmě v minulosti chybějících částí. Mohlo se také jednat o rozrušený povrch kamene, který se vydroloval. Četné tmely jsou měkké a vlivem odlišného stárnutí originálního kamene působí oproti pískovci v současnosti kontrastně. Problematické jsou především četné trhliny v doplňovaných částech díla, které se projevují po celé soše vpředu i zezadu a především ve hmotě větších doplňků umělým kamenem a v jejich styku s originálním kamenem. Některé partie jsou tmeleny jemnějším tmelem, jako např. pravá ruka či
--	--

¹⁰⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mirošov.

	tekoucí voda. Atribut hořícího domu je výrazně poškozený omšelou modelací. Zde jsou doplňované části rozpraskané a od nich se odlupuje i další část originálního kamene, v otevřených kapsách se pískovec výrazně vydroluje. Pískovec se drolí z povrchu masivně i na středovém těle. V dobrém stavu hmoty kamene jsou vrchní římsa a patka pod sochou. Praskliny ve hmotě díla mohou do budoucna představovat riziko zatékání a zamrzání vody ve hmotě použitých materiálů a tím může docházet k rozpraskání nejen doplňků, ale i zbylého originálního kamene. Podstavná plinta se jeví jako masivní fundament a nelze s ohledem na stávající znečištění identifikovat její spárořez ani případnou profilaci. Zřejmě se jedná o masivní vápenný dozdívaný monolit, anebo obezděné staré kamenné desky. Povrch kamene je v místech kompaktního povrchu znečištění biokorozí. Vrchní socha v mírně podživotní velikosti je sochařsky měkce modelovaná, poplatná např. soše sv. Barbory v Dobřívě a dalším. V grafickém zákresu, viz níže, jsou zakreslené červené plochy - poškozené partie, které je nutné plasticky revidovat a zajistit. Na díle zřejmě chybí kovový atribut hrotu kopí. <u>6. Návrh postupu restaurování</u> <u>6. 1 Demontáž a transfer díla do restaurátorské dílny</u> S ohledem na vysokou míru druhotného doplnění díla a na výrazné praskání ve hmotě sochy doporučuji dílo demontovat a převést ke kompletnímu restaurování do restaurátorské dílny. Doporučuji především demontáž a transfer vrcholové sochy s ohledem na možnost kvalitního zpevnění dochované originální hmoty díla, které na místě nelze provést do tak velké hloubky kamene. Dílo navrhuji demontovat ve vrchní soše, a to za pomoci manipulační techniky. Uvolněním spáry kamenných dílů, uvázáním sochy na textilní popruhy a snesením na převozový vůz. Socha bude uložena do matrací, na paletu a převezena do restaurátorského ateliéru. V případě identifikace historického čepu mezi jednotlivými díly bude adjustován, aby bylo dílo možné po restaurování složit dle původního čepování. Doporučuji po sejmutí sochy zrevidovat podstavnou plintu a identifikovat její stav, materiál a možnosti obnovy. <u>6. 2 Čištění a snímání tmelů</u> Kamenný povrch díla bude čištěn mechanicky, a to okartáčování silných vrstev lišejníků, odsekáním druhotných spár a druhotných tmelů. Doporučuji provést před mokrým procesem čištění represivní sanaci kamene – nástřikem biocidního prostředku Sanatop Likvid (Stachema). Následně navrhuji po technologické pauze očistit povrch kamene vodou pro odstranění nánosů lišejníku z povrchu díla a usazených zčernalých nečistot. Následně doporučuji provést desinfekci povrchu kamene vodným roztokem peroxidu vodíku (peroxid vodíku, čpavková voda, jar) a jeho důkladné vymytí čistou vodou. Závěrem bude provedena preventivní biosanace, k níž je vhodné použít prostředek Sanatop Prevent Fis (Stachema). V průběhu a po mokrém procesu čištění doporučuji sejmut popraskané
--	--

	nebo strukturou nevhodné druhotné tmely. Stabilní dochované tmely navrhuji pokusit se plasticky přeretušovat přesekáním, přepemrlováním povrchu, aby byly strukturou blíže k originálnímu kameni. Po sejmutí všech potřebných druhotných doplňků bude dílo konsolidováno. <u>6. 3 Zpevnění kamene</u> S ohledem na vysokou nasákavost zde použitého kamene a na míru poškození vrcholové sochy, doporučuji provést její vakuové zpevnění. Zpevnění doporučuji provést organokřemičitým roztokem Porosil Z (Aqua Bárta). Případné otevřené praskliny doporučuji následně doinjektovat koncentrovanější verzí organokřemičitanu, případně modifikovanou akrylovou pryskyřicí (Paraloid B72). Středové tělo podstavné architektury doporučuji zpevnit na původním místě napouštěním štětcem. <u>6. 4 Plastické doplnění díla</u> Případné projevené trhliny a praskliny je vhodné po zpevňující injektáži akrylovou pryskyřicí následně v rámci plastického doplnění povrchově injektovat vápennými konsolidanty pigmentovanými ve hmotě (Vapo Injekt, Ledan). Povrchově doporučuji kamenné dílo tmelit minerální směsí umělého kamene na bázi bílého cementu a hydraulického vápna (bílý portlandský cement Aalborg a Vicat Prompt) v poměru 3:1. Jako plnivo tmelu doporučuji použít křemičité písky Skalná, Sklopísek Střeleč s doplněním originálního drceného pískovce při potřebě hrubší frakce. Směs navrhuji pigmentovat ve hmotě, a to světlostálými pigmenty (Bayer a Precolor). Strukturu a zrnitost tmelu je vhodné upravovat dle jednotlivých partií díla. Poměr pojiva k plnivu navrhuji dodržet 1:3. Doporučuji po kontrole vrchní modelace praporce doplnit sochu kovovým hrotem kopí z pozlacené mědi. <u>6. 5 Barevná retuš</u> Doporučuji na starších i nově provedených tmelech provést barevnou retuš. K barevné přizpůsobivé lazurní retuši doporučuji použít vodné roztoky retušovacích barev Studio Lascaux (Lascaux and Restauo). <u>6. 6 Osazení díla</u> Dílo bude převezeno zpět po restaurování. Socha bude osazena na ponechanou podstavnou plintu dle původní situace a dle původního čepování. Případné korodující čepy doporučuji nahradit nerezovou ocelí. Spáry budou lepeny na vápenocementovou směs a zajištěny břídlíčovými nebo olověnými klínky. <u>6. 7 Závěrečné povrchové úpravy</u> Po závěrečných retuších doporučuji dílo preventivně ošetřit biocidním roztokem Sanatop Prevent Fix (Stachema). Zdůrazňuji nezbytnou nutnost pravidelného opakování preventivního biocidního roztoku Sanatop Prevent Fix (Stachema) v periodě nejpozději po 3 letech.“¹¹⁰
--	--

¹¹⁰ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorský záměr z r. 2021, Mirošov.

obr.

Socha v současném umístění.

Socha v původním umístění u bývalého zájezdního hostince.

číslo ID	20
lokalita	Mirošov
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	34687/4-2532/5
poloha	známá
umístění	před opěrnou zdí východně od presbytáře kostela sv. Josefa
datace	1700-1726
autorství	neznámý autor
donátor	Jan Antonín Wratislav z Mitrowicz?
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce se nalézá znak hrabat Wratislavů z Mitrowicz.
opravy a rest. zásahy	1991 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Josef Vitvar ml., ak. soch. Jan Vokálek a Lubomír Počta, 2006 restaurování ak. soch. Věra Melicharová Kartáková
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 41; Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. I., s. d. (po 1945), s. 13; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 395; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 71; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 95; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 174-175, 202.
text katalogu	O vzniku mirošovské sochy sv. Jana Nepomuckého se nedochovaly žádné písemné prameny. O donátorovi sochy nás zpravuje jen znak hrabat Wratislavů z Mitrowicz, kterým mirošovské panství patřilo od roku 1616 do roku 1726, kdy je koupila komora. Posledním majitelem panství z rodu Wratislavů byl hrabě Jan Antonín, který je vlastnil od roku 1694 a který dal podle projektu Jakuba Augustona před rokem 1723 přestavět mirošovský zámek. V roce 1991 sochu (spolu s dalšími čtyřmi mirošovskými sochami)

	restaurovali restaurátoři Petr a Josef ml. Vitvarovi, Jan Vokálek a Lubomír Počta. Dne 17. září 1991 se konala prohlídka rozpracovaných restaurátorských prací, přičemž bylo konstatováno: „Po prohlídce na místě samém souhlasíme s provedenými pracemi, tj. doplněním chybějících částí, konzervováním. Konečná povrchová úprava bude provedena následně ve stávajícím světlém tónování. Zároveň budou dokončeny terénní úpravy v bezprostřední blízkosti plastik. [...] Předpokládaný termín kolaudace je do konce měsíce října.“ O soše sv. Jana Nepomuckého bylo stručně uvedeno: „Sv. Jan Nepomucký – dokončeno.“ Za měsíc, 14. října 1991, bylo prohlédnuto již dokončené restaurování všech pěti plastik. Ve zprávě, jež byla tehdy sepsána, se praví: „Všechny plastiky byly restaurovány s citem pro současný stav erodované modelace povrchu kamene. Celkový dojem plynoucí z restaurátorských zásahů je příznivý.“ Posléze 20. října 1991 čtveřice restaurátorů zpracovala o svém zákroku restaurátorskou zprávu, v níž o restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého uvedla: „Sv. Jan Nepomucký postavený na východní straně kostela pod rozsochatými stromy byl silně zamechován. Modelace nebyla vážně narušena vzhledem k poměrně dobré kvalitě kamene. Na soklu byly v minulosti opraveny rohy kamenicky tak, že byly zaobleny. Plastika byla odmechována, zvětřalá místa zpevněna, opadané partie, jež opticky rušily celkový vzhled, byly domodelovány. Rovněž byly doplněny zaoblené rohy na soklu a otlučené hrany a profilace. Závěrem prací byla provedena plastická a barevná retuš a konzervace.“¹¹¹ Roku 2006 sochu restaurovala akademická sochařka a restaurátorka Věra Melicharová-Kartáková, která ve své restaurátorské zprávě z 30. října 2006 popsala svůj zákrok takto: <u>„Stav před restaurováním:</u> [...] Na přední straně soklu se nachází erb, jehož modelace je už zcela smyta. Po stranách biretu na hlavě světce jsou patrné zaplněné stopy po dřívě osazené svatozáři. Pískovec, z něhož je památka zhotovena, byl shledán ve velmi špatném stavu. Tam, kde se zachoval původní povrch, tj. zejména na vrchních vodorovných plochách, byl objekt pokrytý silnou vrstvou mikrovegetace. Na svislých plochách bylo oproti tomu patrné značné narušení materiálu povětrnostními vlivy, chyběla modelace, která byla zcela smyta. Místy se jednalo až o několikacentimetrový úbytek hmoty (záhyby roucha, vous světce, tělo Krista, erb na podstavci). Materiál byl zcela nesoudržný, při sebemenším doteku se drotil až do značné hloubky, a to na velkém plošném rozsahu. Rozpad materiálu probíhal mimo jiné v místech kontaktu přírodního kamene s materiálem tmelů použitých při dřívějších opravách. Socha se stala též předmětem zájmu vandalů (v očích světce vtisknuté kousky žvýkačky). Pata podstavce byla zalita do betonového věnce, který však neměl žádnou podpůrnou funkci a esteticky značně narušoval vzhled památky. Spodní část soklu byla ponořena do zeleně – jehličnatých keřů rostoucích v těsné blízkosti památky. Tento porost dosti narušoval vzhled památky,
--	---

¹¹¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mirošov.

	kromě toho byl i zdrojem znečištění a zanášení podstavce tlejícími zbytky vegetace. V zídce za sochou byly uvolněné a chybějící kameny. <u>Průběh restaurování:</u> Nejprve bylo provedeno očištění a šetrné lokální omytí památky, kterým byla zbavena znečištění vzniklého působením povětrnostních vlivů a mikrovegetací. Při čištění bylo třeba dbát na to, aby nedošlo k dalšímu narušení nesoudržného kamene. Byl odstraněn betonový rám kolem podstavce. V místech, kde to bylo možné, byly odstraněny nevhodné a degradované starší tmely, ale s ohledem na drobný původní kámen pouze v nejnutnější míře. Poté byla socha ošetřena organokřemičitým konsolidačním roztokem (IFEST OH dodavatele Imesta) pro hloubkové zpevnění materiálu. Po dokončeném procesu zpevnění bylo provedeno doplnění chybějící modelace umělým kamenem a obnova spárování. Při tmelení bylo použito materiálu granulometricky i barevně shodného s okolním přírodním kamenem (materiál PETRA dodavatele Aqua Bárta). Tam, kde nebylo možné snímat starší tmely, protože by hrozila ztráta a poškození části původního kamene, byl starší tmel doplněn tak, aby pohledově splynul s okolním povrchem. Nakonec byly nové i starší zachovalé doplňky barevně sjednoceny s okolním materiálem. Povrch materiálu byl ošetřen biocidním přípravkem (POROSAN dodavatele Aqua Bárta) jako prevence dalšího růstu mikroorganismů. Na závěr byl povrch sochy ošetřen hydrofobizačním roztokem (IW 290 dodavatele Imesta). Do původních otvorů bude znovu osazena zlacená svatozář. <u>Doporučený režim údržby:</u> [...] Úprava okolí by měla být dokončena tak, že se kolem paty podstavce osadí nejlépe kamenné desky (například jako je tomu u sochy anděla vedle špýcharu). <u>Seznam použitých materiálů:</u> Zpevnění: IFEST OH 100% (fa IMESTA) Funcosil KSE 500 E (fa Remmers) Tmelení, spárování, omítka podstavce: Bílý cement PETRA P 36 (Fa AQUA Bárta) Křemičitý písek SOKRAT 2802 A, voda Pigmenty Hydraulické vápno (spáry) Biocidní ošetření: POROSAN (Fa AQUA Bárta) Hydrofobizace: IW 290 (fa IMESTA).¹¹²
--	--

¹¹² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2108.

obr.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	21
lokalita	Mirošov
okres	Rokycany
název	socha sv. Vojtěcha
KP	není zapsáno.
poloha	známá
umístění	na vrchu Sv. Vojtěch u města
datace	1773
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pravděpodobně pískovec (původní socha světce), žula (novodobý pamětní kříž)
nápisy, signatury atd.	Dle odborné literatury se na zadní stěně podstavce nalézal letopočet 1773.
opravy a rest. zásahy	1942 zničena
současný stav	Neexistuje, na jejím místě osazen žulový kříž.
literatura	Čechy IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 76; Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 29; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 188; Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. l., s. d. (po 1945), s. 6; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 100; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 186-187.
text katalogu	Podle letopočtu, který se nacházel na samotné památce, byla socha sv. Vojtěcha postavena roku 1773. V literatuře se s ní poprvé setkáváme v kolektivním díle o Čechách z roku 1897, ve kterém čteme: „Jdouce silnicí od Rokycan k východu, octneme se asi po dvouhodinné cestě na temeni vrchu svatého Vojtěcha, kdež se nachází kostel sv. Jakuba se hřbitovem a opodál i socha sv. Vojtěcha.“ ¹¹³ Antonín Podlaha roku 1900 o soše napsal: „Na blízkém vrchu sv. Vojtěcha (512 m

¹¹³ Čechy IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 76.

	vysokém) stojí na vysokém podstavci hrubě tesaná, as 1 m vys., umělecky bezcenná soška sv. Vojtěcha. Na zadní straně podstavce letopočet 1773.“¹¹⁴ Za protektorátu byla však socha zničena. Ladislav Brabec ve své knížce, vydané po roce 1945, o tom jen stručně píše: „Postupujeme-li výš nad sv. Jakub směrem k Mirošovu, přijdeme pod skálu, na které stávala socha sv. Vojtěcha, podle které měla skála též jméno. Sv. Vojtěch byl však za okupace neznámými pachateli svržen do hlubokého lomu, jen podstavec zůstal.“¹¹⁵ Takřka současný, také nedatovaný zápis v mirošovské pamětní knize, však již uvádí údajného pachatele zničení sochy: „Německá škola z Han[n]overu bydlela v ozdravovně na Janově a u Holejšovských. V r. 1940 bylo to 50-60 hochů ve věku od 14 do 17 let. [...] Hitlerjugend shodila starobyrou sochu sv. Vojtěcha u Jakuba.“¹¹⁶ Martin Lang ve své studii o mirošovských sochách uvádí i rok zničení sochy. Píše tu o ní: „Návrší, na jehož severním svahu stojí kostel sv. Jakuba, nese jméno sv. Vojtěcha. Legendárně zde odpočíval sv. Vojtěch na své pouti z Říma zpět do Čech – a lokality se svatovojtěšskou poutní legendou jsou rozšířeny vůbec po blízkém jižním Plzeňsku. [...] V roce 1942 byla vandalsky zničena, podle místní ústní tradice skupinou Hitlerjugend, svržením na dno přilehlého kamenolomu. [...] Dnes v místě jejího původního stanoviště kdosi vztyčil nevelký prostý žulový křížek.“¹¹⁷ Podobu sochy známe z fotografií, o nichž týž autor píše: „Dochované fotografie (Pozůstalost Jaroslava Falce, Fondy oddělení historie Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech. Kopie – zvětšenina (18 x 24 cm) ve stálé expozici Muzea Středních Brd ve Strašicích. Originál 6 x 6 cm, asi dvacátá léta 20. století, soukromá sbírka [Mirošov]) ji dokládají jako opravdu hrubě provedenou.“¹¹⁸
--	--

¹¹⁴ Antonín PODLAHA, Soudis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 29.

¹¹⁵ Ladislav BRABEC, Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti, s. l., s. d. (po 1945), s. 6.

¹¹⁶ SOKA Rokycany, MěNV Mirošov, Památní kniha městyse Mirošov I. 1905-1951, s. 196.

¹¹⁷ Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 100.

¹¹⁸ Tamtéž. Viz <http://www.brdskelisty.cz/fotogalerie/mirososve-baroko/znicena-socha-sv-vojtecha-na-dne-lomu-v-mirosove-3659.html>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

obr.

Současný stav místa s novodobým pamětním křížem.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	22
lokalita	Mlečice
okres	Rokycany
název	socha Panny Marie Svatohorské
KP	35788/4-2539
poloha	známá
umístění	v jižní části návsi, na místě kopie sochy (výdusek), originál sochy v kostele Nejsvětější Trojice
datace	1725-1750
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy (socha Panny Marie a originální prvky podstavce), umělý kámen (výdusek sochy Panny Marie)
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1873 oprava, 1928 oprava František Havíř, kameník z Radnic, 1995-1997 restaurování a zhotovení kopie sochy ak. soch. Petr Vitvar
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah (včetně revize originálu sochy). Socha vytipována ke zpracování restaurátorského záměru (MgA. Helena Jahodová).
literatura	A. DRACHOVSKÝ, Bnečice, Tábor 1887, s. 23; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 407; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 75; Kronika Mlečic okres Rokycany od poč. 18. stol. do r. 1945, Rokycany 1998, s. 86.
text katalogu	O vzniku mariánské sochy v Mlečicích se nedochovaly žádné písemné prameny. K první známé opravě sochy došlo roku 1873. Ve farní pamětní knize se však o tom v zápise k tomuto roku jen stručně píše: „14. září konala se pobožnost u sochy P. M. na návsi za příčinou jejího obnovení od zdejší obce.“ ¹¹⁹ O další opravě, provedené roku 1928, již máme o něco více informací. V obecní kronice se totiž v zápise k tomuto roku o opravě píše: „V srpnu tohoto roku provedena oprava památné sochy P. Marie. Opravu provedl Frant. Havíř, t. č. kameník v Radnicích, za obnos 800 Kč. Obnos ten uhrazen sbírkou u

¹¹⁹ SOKA Rokycany, FÚ Mlečice, Liber memorabilium penes Ecclesiam Bneczicensem inchoatus Anno 1836, s. 33.

	osadníků v sumě 665 Kč a zbytek 135 Kč doplatila obec mlečická ze své pokladny.“¹²⁰ Dne 13. listopadu 1992 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování památky, v níž je tehdejší její stav popsán následovně: „Na povrchu soklu i sochy se nacházejí četné zbytky polychromií v podobě několika vrstev vápenných nátěrů. Sokl je ve své konstrukci uvolněn. Sestává ze dvou kvádrů, které jsou mírně posunuty. Spárování je uvolněno a místy již zcela chybí. Povrch soklu i podstavce je pokryt souvislou vrstvou mechů a lišejníků a vrstvou nečistot. Socha P. Marie s Ježíškem se nachází ve velmi špatném stavu. V zádové partii je povrch pískovce silně hloubkově erodován. Velmi dobře jsou patrné vysprávkky v této části, pocházející patrně z některé z neodborných oprav sochy v minulosti. Tyto vysprávkky ve značné ploše i síle se oddělují od originální pískovcové hmoty. Hloubkové narušení pískovce je natolik závažného rozsahu, že na jeho povrchu jsou patrné četné trhliny, z nichž nejzávažnější jsou svislé praskliny, probíhající v partii pravého boku P. Marie průběžně v celé výšce sochy. Četná doplnění modelace, která se již také uvolňují, jsou patrná na obličejích P. Marie i Ježíška. Korunka Ježíška chybí, nedochoval se křížek na korunce Madony. Žezlo podléhá silné korozi.“¹²¹ Socha však byla restaurována až v letech 1995-1997; restaurování provedl akademický sochař Petr Vitvar, který ve své restaurátorské zprávě popsal svůj zákrok takto: <u>„Stav památky:</u> Kámen sochy v dnešní době dožívá a ztrácí soudržnost. Odlučují se jednotlivé vrstvy kamene, což je velmi patrné v partii paží a Ježíška. Objevují se hloubkové trhliny po celé výšce postavy, které mohou být podmíněny korozí železných čepů, ale jejich směr a četnost napovídají o ztrátě soudržnosti materiálu ve hmotě. <u>Statický stav:</u> Pouze v případě, že bude plastika instalována v interieru – dobrý. <u>Autorský povrch:</u> Ze 70%. <u>Stav před opravou:</u> Plastika Panny Marie hrozila zřícením, byla uvolněna po svislé lase, která probíhala z poloviny zad do přední části nohou. Kdykoliv se mohla sesunout. Během snímání s podstavce byla plastika zajištěna proti samovolnému rozdělení po jednotlivých vrstvách kamene. <u>Postup prací:</u> Po transportu byla plastika se stejným úvazkem složena s auta a opatrně rozebrána, je až s podivem, že se udržela na podstavci. Po zpevnění styčných ploch byly opět obě části spojeny lepidlem na přírodní bási s příměsemi pryskyřic (prodyšný materiál, který nevytváří rosné vrstvy). Po spojení byly postupně dosazovány fragmenty původního kamene. Většina druhotných doplňků zcela nevyhovovaly použití, a proto byly odstraněny. Taktéž doplňky
--	--

¹²⁰ SOkA Rokycany, OÚ Mlečice, Obecní kronika obce Mlečic II. 1919-1994, s. 115. Edice: Kronika Mlečic okres Rokycany od poč. 18. stol. do r. 1945, Rokycany 1998, s. 86.

¹²¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mlečice.

	v obličejí Madony a celý obličej Ježíška. U Ježíška po odstranění nevhodného prvku byly nalezeny zbytky koutků očí, zahloubení vnitřních koutků očí, nosních dírek a koutků úst. Podle těchto stop byl obličej rekonstruován. <u>Použité materiály:</u> Všechny materiály jsou na přírodní basi s příměsemi syntetických pryskyřic. Konzervace je vodní emulze vosku se zvýšenou hydrofobitou CORECAN. <u>Informace pro majitele:</u> Plastika vyžaduje obzvlášť velmi jemné zacházení při transportech, při uložení v interieru je nutné dodržovat stálou vlhkost, že může dojít k dalšímu dělení po vrstvě kamene. Aktivních vrstev, které reagují na změny vlhkosti, je několik. Je nutné vyřešit problém uložení zrestaurovaného originálu na vhodné, důstojné místo pod zastřešením nebo v interieru. Tato etapa bude řešena samostatnou smlouvou podle skutečného rozsahu prací.¹²² Na toto restaurování sochy navázal transfer již zrestaurované sochy do dílny, zhotovení klínové formy a výdusku z umělého kamene, úprava povrchu kamene a osazení atributu i výdusku sochy na podstavec, jakož i restaurování podstavce. Tyto práce byly prováděny od října 1997 do května 1998. Ještě před zahájením těchto prací Památkový ústav v Plzni zpracoval 29. září 1997 vyjádření, ve kterém psal: „Při obnově stupňovité podstavy s kovovým plůtkem je nutno zaměřit se v první řadě na zajištění stability středového hranolového podstavce pod sochu, který se ve spodní části, zhotovené ze dvou částí propojených původně mezi sebou, rozdělil. Do takto vzniklé trhliny proniká srážková voda a tím dochází k dalšímu narušování spodku podstavce. Vlastní stupňovitá podstava vyžaduje zpevnění podkladu, neboť sokl je mírně vychýlen z osy a je nezbytně nutné zajistit jeho stabilizaci před osazením kopie sochy. To bude vyžadovat dílčí rozebrání podstavce, zpevnění terénu pod ní zbudováním betonového fundamentu a opětovné sesazení kamenných prvků do původní polohy při obnovení jejich kotvení kovovými čepky a obnovení spárování. Povrch kamene podstavce i vlastní sokl bude očištěn, odstraněny porosty mechů a lišejníků, provedena sanace a zpevnění kamene. Uvolněné nefunkční vysprávky z předchozích oprav budou vyjmuty a doplnění poškozených partií profilace bude provedeno domodelováním v umělém kameni shodné struktury i povrchové úpravy jako originální pískovec. Bude obnoveno spárování styčných ploch kamene, retuše tmelů a doplňků, závěrečná konzervace a hydrofobizace kamene. Současně s obnovením kamenné stupňovité podstavce bude nutno provést revizi kotvení slohového kovaného plůtku a jeho celkovou opravu. Po průzkumu na původní povrchovou úpravu bude provedeno snímání vrstev nátěrů, očištění kovu od rzi a doplnění dílčích poškozených částí včetně obnovení funkce vrátek plotu v čelní partii podstavce (doplnění závěsů a zámku). Na závěr bude proveden konzervační nátěr kovové konstrukce a
--	---

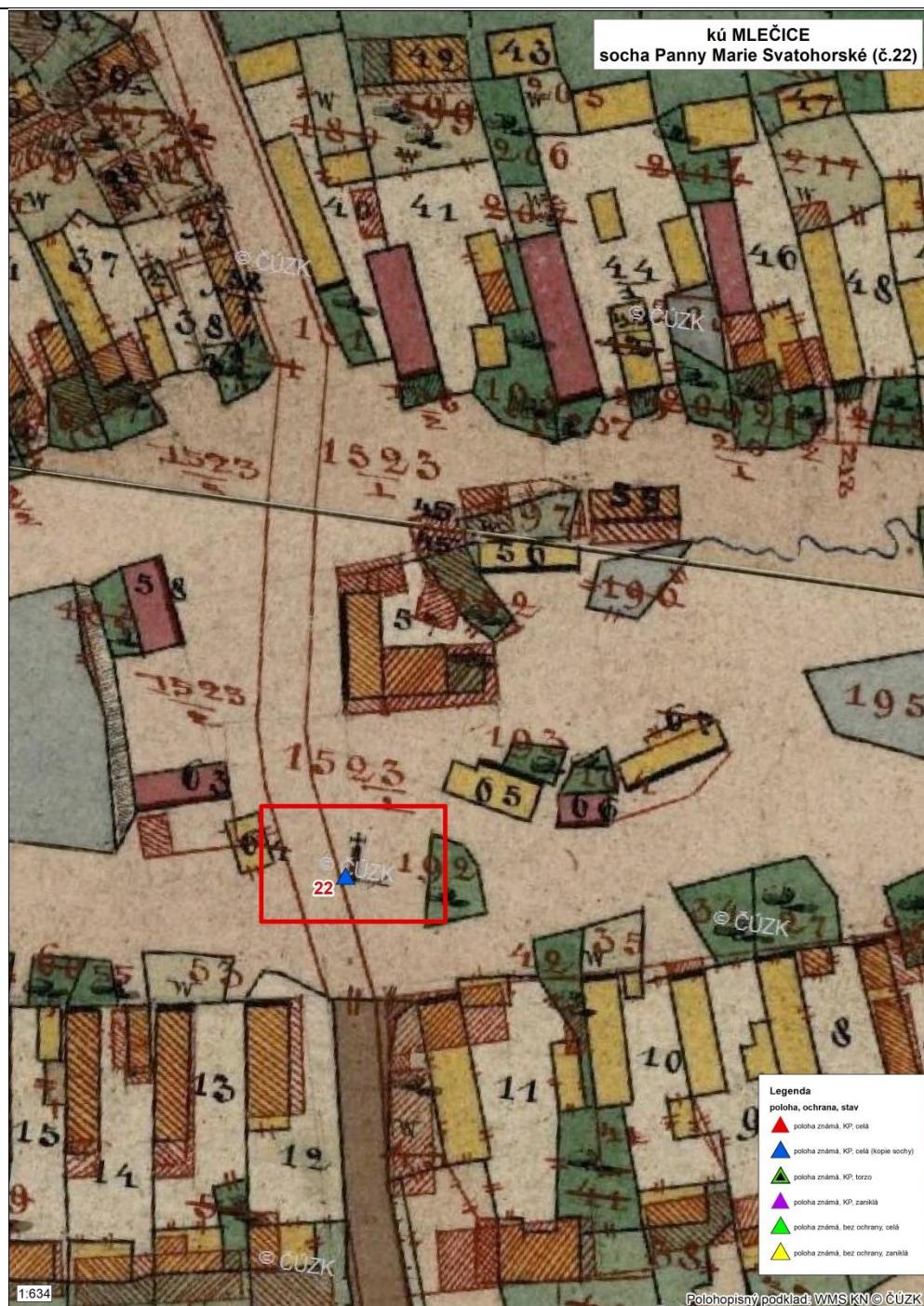
¹²² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1113.

	povrchová úprava dle výsledků průzkumu. Obdobně bude postupováno i v případě obnovy barokního kovaného ramínka na lampu, osazeného v profilované horní římse podstavce. Při osazení kopie sochy Panny Marie Svatohorské bude využit původní kovový čep, který bude konzervován a obnoveno spárování.“ Dne 28. listopadu 1997 byla vykonána prohlídka rozpracovanosti na zhotovení výdusku sochy a na restaurování podstavce a Památkový ústav v Plzni o výsledcích prohlídky téhož dne napsal: „1) Forma pro zhotovení výdusku sochy je připravena. Proto zástupce PÚ v Plzni v souladu s předchozím požadavkem provedl výběr nejvhodnějšího z předložených vzorků umělého kamene. Vybrán byl vzorek č. 2, který nejlépe vyhovuje záměru, aby struktura i barevnost směsi po zhotovení výdusku odpovídaly originálnímu kameni. 2) Restaurování podstavce sochy je před dokončením. V průběhu konzultace byl odsouhlasen vzorek barevnosti litinového plůtku. Zároveň bylo dohodnuto provést zlacení kovaného kovového ramínka v horní části podstavce plátkovým zlatem. 3) Po zvážení všech okolností se doporučuje osadit výdusek sochy na restaurovaný podstavec až v jarních měsících příštího roku. Důvodem pro tento požadavek je již pokročilé roční období s výraznými klimatickými změnami, které by nesvědčily pro potřebné vyzrání umělého kamene. 4) Zároveň je nutno urychlené zajistit vyzvednutí atributu sochy, který zůstal u restaurátora P. Vitvara, ak. soch.“ Posléze 19. června 1998 byla provedena kolaudace provedených prací, přičemž zástupce Památkového ústavu v Plzni uskutečnil také kontrolu umístění originálu sochy v kostele Nejsvětější Trojice v Mlečicích.¹²³
--	--

¹²³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mlečice.

obr.

Zachycení sochy Panny Marie Svatohorské na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	23
lokalita	Mýto
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	21200/4-2543
poloha	známá
umístění	na náměstí východně od kostela sv. Jana Křtitele
datace	1725-1750, 1929
autorství	neznámý autor
donátor	farář Jan Ignác Libertin
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis s letopočtem: „OBNOV. // R. 1929“
opravy a rest. zásahy	1886 oprava, 1929 oprava, 2019-2020 restaurování MgA. Václav Štochl, 2022 restaurování kovového ohrazení MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku, nutné dokončení obnovy oplocení kolem statue.
literatura	Antonín PODLAHA, Soudis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 53; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 502; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 443; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 81; 700 let Mýta 1296-1996, Mýto 1996, s. 11; Proč máme v Mýtě Libertinovu ulici, Zimní zpravodaj města Mýta 2016, č. 4.
text katalogu	O vzniku sochy nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do literatury památku uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1900 napsal: „Socha sv. Jana Nep. na náměstí, postavená na počátku XVIII. stol. nákladem Jana Ignáce Libertina. Obyčejná práce barokní.“ ¹²⁴ Již Podlaha tedy za donátora sochy uvedl mýtského faráře Jana Ignáce Libertina, rakovnického rodáka, jenž byl

¹²⁴ Antonín PODLAHA, Soudis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 53.

	farářem v Mýtě od roku 1721 do své smrti roku 1756. Socha je v účtech farního kostela poprvé zmíněna roku 1757, tedy rok po Libertinově smrti.¹²⁵ Z níže uvedeného dopisu z r. 1928 se nadto dovídáme o fundacích, které tento farář pro sochu sv. Jana Nepomuckého založil. O první známé opravě sochy se jen stručně zmiňuje obecní kronika, v níž čteme: „Na opravu sochy sv. Jana Nepomuckého (obraz viz str. 39) na náměstí věnovalo obecní zastupitelstvo v r. 1886 5 zl.“¹²⁶ Zmíněným obrázkem je míněna stará pohlednice mýtského náměstí, vlepená do obecní kroniky, na níž je socha nepříliš zřetelně vidět.¹²⁷ Dne 18. dubna 1928 organizace Československé strany lidové v Mýtě napsala Státnímu památkovému úřadu: „Obracíme se uctivě k Vám v následující záležitosti. U nás na náměstí stojí už drahá léta socha sv. Jana Nepomuckého. Socha tato je baroková a kolem ní byla též baroková mřížová zahrádka (mříž). Socha tato pochází od prvního mýtského faráře po válce třicetileté P. Hynka Libertina, který se o zdejší město mnohými dobrými činy zasloužil. Při soše této založil nadaci 500 zl., tak zvanou »libertinskou«, by učitel zdejší školy s dětmi a knězem konali každou středu pobožnost k sv. Janu. A pak ještě jednu menší nadaci 21 zl. 1 ½ krejce k témuž účelu. Dosud jsou ještě pamětníci této pobožnosti. Socha tato během času byvši ponechána sama sobě, dosti zchátrala, zub času, zloba lidská na ní hlodaly. Mřížka zničená jest úplně lhostejným přehlížením celé věci nadřízených orgánů obecních, takže i z původní mřížky je snad zachován pouze jeden díl, a to ještě chatrný. Nejlepší ovšem z toho jest, že obec onu velkou nadaci dala si neprávem vepsati do svého kmenového jmění, malou ponechala, ale úroky z obojích užívá od roku 1899. Opravu ovšem žádnou ani na sochu, ani na mříž dáti nechce, tvrdíc, že všechny nadace teď padly. A tak tato kulturní památka, vzniklá asi kolem roku 1725 až 1730, hyne vůčihledě, a aby to bylo dovršeno, odhlasovala obecní zastupitelstvo postaviti k soše této obecní váhu. Jaká to nešetrnost, náměstí tak veliké, všude jinde místa dost, ale musí to býti u sochy. Sam projektant navrhoval místo jinde. Obracíme se proto na Vás s prosbou, byste celou věc vzali na vědomí a této nešetrnosti rozhodným způsobem zamezili apelem důtklivým na zdejší městskou radu a věc jí náležitě vyložili. V místnostech váhy staré chtějí zříditi poštovní a telefonní stanici, čímž by ale připravili o přístřeší místní chudé, kteří tam obývají a které rozhodně po tomto nemají kam dáti. Věc celou jsem již referoval ústně nedávno panu Dr. Wagnerovi, který jistě laskavě se na to ráčí upamatovati.“ Státní památkový úřad zareagoval dopisem, který 7. ledna 1929 napsal Okresnímu úřadu v Rokycanech. V něm jej informoval o zprávě výboru Československé strany lidové a dodal: „Státní památkový úřad žádá za
--	---

¹²⁵ Proč máme v Mýtě Libertinovu ulici, Zimní zpravodaj města Mýta 2016, č. 4.

¹²⁶ SOKA Rokycany, MěNV Mýto, inv. č. 167 (Kronika obce 1857-1969), s. 55.

¹²⁷ Tamtéž, s. 39.

	laskavé vyšetření vlastnictví sochy a stavu nadace, která by v případě, že se podrobnosti nahoře uvedené zprávy potvrdí, měla sloužit k opravě a řádnému udržování sochy.“¹²⁸ Oprava sochy pak byla v roce 1929 vskutku provedena, což dokládá nejen nápis na samotné památce, ale také záznam ve farní kronice, v níž se v zápise k roku 1929 píše: „Péči lidové strany v Mýtě obnovena byla socha sv. Jana na náměstí; práci kamenickou vykonala firma Stružka z Rokycan a novou mřížku firma Lohr z Mýta, práci zednickou zednický mistr Brož. Celkové vydání bylo Kč: 2160 Kč.“¹²⁹ Dne 18. ledna 2007 Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem, vypracovali základní restaurátorský průzkum a restaurátorský záměr na restaurování této sochy, ve kterém současný stav památky stručně popsali takto: „Současný stav kamenného materiálu je havarijní. Povrch je pokryt silnou vrstvou náletových depositů a vegetace v podobě mechů a lišejníků. Je patrný silný stupeň degradace kamene (způsobená povětrnostními vlivy a vlivy přirozeného dožívání kamene), která lokálně vyústila až k lokálnímu úbytku hmoty sochy. Tmely ve spárách jsou uvolněné a částečně vypadané.“ Závěrem průzkumu tedy bylo, že „památku vyžaduje bezodkladný komplexní restaurátorský zákrok.“ Oba restaurátoři nyní takto popsali návrh tohoto restaurátorského zákroku: „Vstupní fotodokumentace a doplňující restaurátorský průzkum. Budou provedeny následující restaurátorské zásahy: Sejmутí vegetace a náletových depositů. Sejmутí nevhodných cementových plomb a šliků. Konsolidace. Plastické doplnění. Lokální plastická retuš. Lokální barevná retuš. Hydrofobisace. Repase zábradlí v celé jeho délce. Betonový sokl pod zábradlím.“ Takto byly nakonec specifikovány materiály vhodné pro realizaci díla: „Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bude nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Pro čištění kamene budou použity čistící pasty Granipur a pasty na bázi kyselého uhličitanu amonného. Odstranění biologických nárůstů bude provedeno vhodnými biocidními prostředky. Zpevnění kamene bude provedeno [použitím] organokřemičitých konsolidantů. Pro injektáž budou použity nízkomolekulární epoxidové pryskyřice. Nové plastické prvky budou prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných drtí písků (Petra C Aqua).
--	---

¹²⁸ NA, SPS, kart. 356.

¹²⁹ SOKA Rokycany, FÚ Mýto, Kronika fary 1836-1977, s. 108.

	Barevné retuše budou prováděny světlostálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72. Závěrečná konzervační úprava bude provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku.“ Odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany poté – ovšem až 24. června 2008 – o vyjádření k tomuto restaurátorskému záměru, a jakmile je obdržel, vydal 9. července 2008 závazné stanovisko, jímž restaurování sochy prohlásil za přípustné.¹³⁰ O realizaci této restaurátorské akce však již nemáme žádné zprávy, pravděpodobně nebyla provedena. V červnu 2019 opět Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, tentokrát spolu s MgA. Václavem Štochlem, akademickým sochařem a restaurátorem, vypracovali restaurátorský průzkum a záměr na restaurování této sochy, ve kterém uváděli: <u>„V. Restaurátorský průzkum</u> Socha sv. Jana Nepomuckého Socha je v relativně dobrém technickém stavu (velká část povrchu v původní podobě). Největšími poškozeními je chybějící ruka s palmetou, chybějící svatozář a pravá noha Krista. Další poškození modelace sochy vidíme na nose, v podhledech draperií a špičce levé nohy, kde je patrný druhotný tmel. Další poškození jsou již jen drobného charakteru a jejich příčinou je většinou lokální degradace kamene. Socha má přirozenou patinu stáří, která je smyta tam, kde dochází ke korozi povrchu kamene. Jen v nepatrných skrytých částech vidíme silnější vrstvy krust, které provází silná hloubková koroze kamene. Na exponovaných plochách jsou viditelné nárůsty lišejníků. Na zadní straně ve spodní části vidíme zatmelený vtokový kanálek (domněnka). Architektura Průzkum je prováděn až po demontáži světeckého sloupu. Bylo předpokládáno, že jsou již kotevní prvky zasaženy korozí a spáry vyžilé. Tento předpoklad se bezezbytku naplnil. Socha byla kotvena na silný kovový čep, který přes malý sokl a římsu procházel až do dříku. Následně byl dřík propojen přes sokovou profilaci do základového kvádru, který již ležel na samotném základu. Mezi základem a základovým kvádrem čep nebyl. Pod základový kvádr byly vetknuto schodiště. Nad terénem se nacházel 1 schod, složený ze čtyř dílů. Z toho jeden dlouhý díl schodu je rozlámán na 6 ks. Při demontáži byl nalezen další schod hluboko v zemi, který je složen z tufu, arkózy a lomového kamene. Architektura se skládá z: 1. Soklíku s kovovými oky – rozsáhlá degradace kamene na zadní části bočních stran, zpredu spodní část trhliny a oddělený fragment. Horní pravý zadní roh je filuňk 2. Římasy – na zadní straně jsou trhliny a větší degradace kamene 3. Dříku s volutami a nápisy – poměrně rozsáhlá povrchová degradace s
--	--

¹³⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mýto.

	místy hlubšího rozpadu. Na zadní části poškozeny voluty. Nápis na přední a zadní straně jsou částečně poškozeny. »SV. JENE // oroduj za nás!« – chybí »SV.«, »OBNOV. // R.1929«. 4. Patky – silně degradovaný profil vzhledem k jeho expozici. Prvek obsahuje 2 filuňky. 5. Soklového kamene – degradace více v horní polovině. Soklový kámen byl již oddělen od základu humusem a kořeny. 6. Prvního schodu – schod je dle stran dělen na 4 části, dvě kratší a dvě delší. Jeden delší schod je masivně rozlámán na 6 ks a velké části chybí. Dříve byl schod kramlován. Zbytky kramlí jsou dochovány. Nástupnice schodu je silně degradovaná s úbytkem od původního tvaru více jak o 2 cm. Místy jsou v nástupnici velké prohlubně. Základ pod schody byl již nahrazen humusem a kořeny. 7. Druhého schodu – schod je cca 20 cm pod zemí a je složen ze zbytků schodů a kamenů různého druhu a asi i původu. Objevuje se schod z tufu (žabák), arkózy i lomového kamene. Schod se zcela nachází v humusovité půdě a spáry jsou prorostlé kořeny trav a stromů. 8. Kovové ohrádky - ohrádka je v současnosti funkčním prvkem. Čepování ohrádky do betonového obrubníku je již silně zkorodované a na několika místech je patrné, že čep již neplní svoji statickou funkci. Horní vodorovný pás ve tvaru D je zasažen korozi a místy je zprohýbaný a odehnutý od spodní konstrukční pásoviny. Původně tímto pásem probíhali kovové bodce. Poslední bodce se dochoval na vrátkách. Vrátky jsou mírně staticky narušené a svěšené. Nátěr ohrádky byl v minulosti opakovaně prováděn zelenou barvou. Nátěr je silně poškozen. 9. Betonové obruby a dláždění – betonová obruba je porostlá lišejníky a velmi špinavá. Provedená sonda u vrátek odhalila, že je betonová obruba provedena na původní kamenný obrubník (nebo schod). Schod je viditelný a vystupuje cca 10 cm do záhonu. Z betonu směřují kolem obrubníku až do země trny, které jsou odhalené. Evidentně bylo se záhonem počítáno, aby zakrýval kovové kotvení obrubníku. Na obrubník navazuje pod záhonem dále k prvnímu schodu světeckého sloupu dláždění. Toto dláždění je provedeno do jílovité hlíny z drobnějšího lomového kamene (10 – 15 cm). Kořeny prorůstají dlažbou minimálně. Obnažená část dlažby je zachovalá a funkční. Další sondou bylo potvrzeno, že se dlažba nachází i na jiných místech než v prostoru vrátek. 10. Základ pod světeckým sloupem – po demontáži architektury a jednoho schodu bylo zjištěno, že je základ pod sochou funkční a zdravý. Jediným problémem je, že spára pod schodem a základovou architekturou je silně prorostlá kořeny. Mezi základem a kamenem je cca 3 – 5 cm humusu a kořenů. <u>VI. Restaurátorský záměr</u> Cílem prací je přispět provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací ke zlepšení současného stavu památky, k její celkové rehabilitaci při zachování jejích historických, kulturních a uměleckořemeslných hodnot. Restaurátorský zákrok bude probíhat dle níže uvedených bodů: Demontáž podstavce a sochy světce
--	---

	Již provedeno pro potřeby průzkumu základových poměrů. Doplňující restaurátorský průzkum a záměr Tento dokument Prekonsolidace Před zahájením čištění proběhne lokální prekonsolidace (Steinfestiger KSE 300). Jedná se hlavně o degradací narušená místa, kde se prokazatelně drolí kámen. Biosanace a čištění Nejprve bude provedena biosanace a po technologické pauze bude přistoupeno k čištění povrchu za pomoci horké vody a páry. Pomocnými prostředky bude detergent, peroxid a čpavek. Po očištění bude aplikována preventivní biosanace. Odstranění nevhodných vysprávek V rámci etapy čištění bude provedeno odstranění všech nalezených cementových vysprávek a zbytků spárování. Díry po čepování světeckého sloupu budou vyčištěny. Odstranění silných černých krust V podhledech draperie sochy budou mechanicky ztenčeny, nebo odstraněny (vidiovým dlátem) černé krusty. Konsolidace kamenného materiálu Po očištění bude provedena opakovaná lokální konsolidace míst, které budou vykazovat známky hloubkové koroze. Dle uvážení bude aplikována i celoplošná konsolidace, která bude opakovaně provedena na exponovaných plochách (nástupnice, profilace soklu, některé svislé plochy) Lepení a čepování Lepení odpadlých či popraskaných částí bude provedeno lepidlem na bázi umělých pryskyřic a to bodově. Čepování fragmentů a zajištění statiky prvku bude provedeno kompozitními materiály (Orlimex – composite system, kompozitní tyče Orlitech). Lokální plastické doplnění Nové doplňky a tmelení bude prováděno minerálním tmelem na bázi bílého cementu, akrylátové disperze a příslušných frakcí písků. Tmel bude probarven ve hmotě. Provedení nové ruky Chybějící pravá paže bude nejprve provedena jako sochařská rekonstrukce v hlíně a následně po odsouhlasení zástupci NPÚ bude provedena její finální podoba jako výdusek. Vzhledem k existenci historické fotografie (viz. Fotodokumentace) bude její tvar proveden dle dostupné podoby. Provedení doplnění atributu svatozáře a palmety Palmeta bude provedena dle dochované podoby z historické fotografie (4610 K. Tůma 1963). Svatozář bude nejprve navržena formou modelu nebo studie (kresba). Historická podoba je relativně mladší (malé hvězdy). Hvězdy svatozáře budou větší, plasticky vytepané (středový hřbet). Po odsouhlasení modelů ze strany NPÚ bude přistoupeno k zhotovení v mědi. Hvězdy a palmeta budou zlacené plátkovým zlatem na mixtion. Lokální barevná retuš Barevné retuše budou provedeny světlostálými železitými pigmenty
--	---

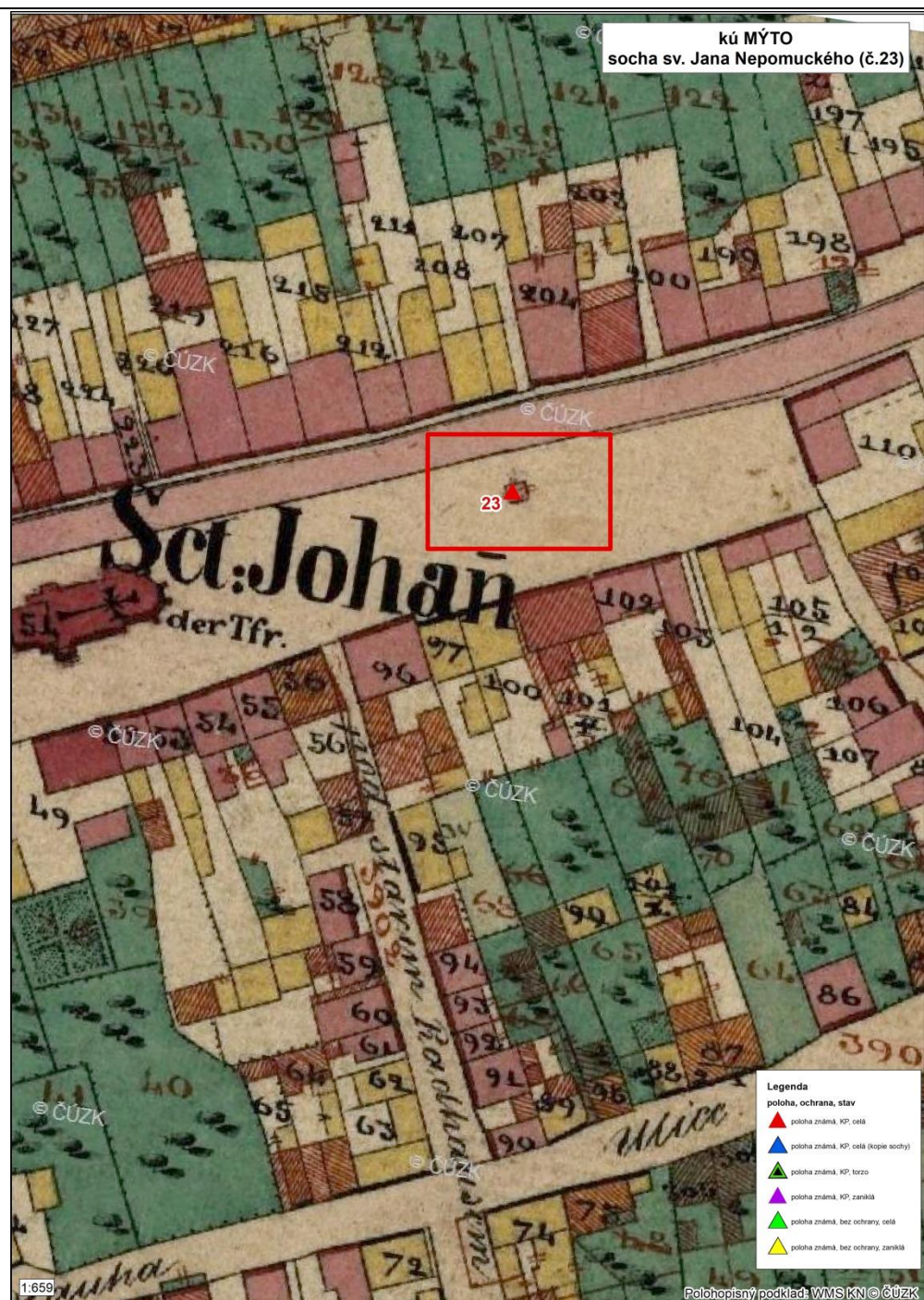
	pojenými 3% roztokem styrenakrylátové disperze (Sokrat S2802A). Retuše budou řešeny spíše lokálně a lazurně. Hydrofobizace Hydrofobizace (Funcosil KSN, Remmers) bude provedena hlavně na exponovaných plochách (temeno hlavy, ramena, římsy, aj.) Ošetření kovových čepů Kovové čepy, vyjmuté při demontáži, budou opískovány, našopovány a použity zpět. Ošetření kovových ok Dochované kovové prvky budou zbaveny koroze (mikrotryskání), ošetřeny odrezovačem (odrezovač s taninem) a ošetřeny konečným nátěrem grafitové (nebo černé) barvy (Hostagrund, Alkyton – konečná varianta na základě výběru odstínu zástupcem NPÚ) Osazení a spárování Osazení bude provedeno na trasovou maltu (pojiva TK HL 5 Trasové vápno a TZ-o Trasový cement, fa. Quick-mix – dříve Tubag). Do těchto malt budou osazeny i středové čepy. Nové kramlování schodišťového stupně I když jsou polohy kramlí známé, jejich užití nemá technický význam. Kramle by dnes nebyli zapuštěné jako původně a vystupovali by nad současný zkorodovaný povrch nástupnice schodu. Jejich zapuštění je zásahem do autentické hmoty. Zbytky kramlí budou vyjmuty a místa po kramlích zatmeleny. Nové kramlování nebude prováděno. Celkové úpravy prostoru kolem světeckého sloupu Po demontáži sochy a provedení sond do základových konstrukcí kolem světeckého sloupu, byly odhaleny starší terénní úpravy. Tyto úpravy jsou pravděpodobně z doby před vznikem ohrádky, kdy se součástí okolí světeckého sloupu stal květinový záhon. Pod tímto záhonem a betonovou obrubou pod kovovou ohrádkou se nachází starší vrstva úprav spočívající v kamenné dlažbě (lomový kámen) a kamenného obrubníku (nebo schodu). Průzkum konstrukcí a skladeb, včetně základu pod světeckým sloupem potvrdil, že jsou tyto konstrukce funkční. Současná úprava (terén) náměstí neumožňuje změnu situace a návrat ke staršímu řešení, znamenalo by to poměrně masivní zásah do již provedených skladem dlažeb kolem ohrádky. Dále by byla nenávratně poškozena dochovaná skladba, která dokladuje původní řešení. Nivelita by musela být zvednuta na současnou úpravu náměstí. Vzhledem k tomu, že základ, skrytý stupeň, dlažba a obruba spolu tvoří kompaktní celek, který výrazně nedegraduje, doporučuji jeho zachování a respektování. Pro zlepšení situace a zakonzervování současného stavu bude provedeno ošetření základu a děr po schodech odstraněním kořenů a humusu. Základ bude povrchově opraven. Dosud nedemontované schody budou až na výjimky ponechány. Dojde jen ke srovnání menších bloků. Demontované schody budou dle možností slepeny, očištěny a zpět osazeny do trasové malty. Dlažba bude odhalena a zkontrolována. Případně doplněna.
--	---

	Betonová obruba bude očištěna tlakovou vodou, biosanována a trhliny budou zatmeleny. Kovová armatura bude ošetřena zbavením rzi, odrezovačem a natřena dvěma vrstvami základové barvy. Na závěr bude betonový povrch barevně sjednocen barevnou transparentní retuší. Konečné ošetření bude provedeno hydrofobizačním přípravkem Funcosil SNL (fa. Remmers) Na původní očištěnou dlažbu a skrytý schod bude aplikována mulčovací (lépe tkaná) folie, která zabrání prorůstání plevelu do dlažby a zároveň oddělí zeminu záhonu od vlastní dlažby. Na závěr bude realizován květinový záhon. Kovová ohrádka Kovová ohrádka bude demontována a odvezena do dílny. Zde bude provedeno odstojení, vyřezání zkorodovaných prvků kotvení a provedeno celkové opískování. Chybějící prvky (čepy, trny) budou doplněny. Otázku doplnění trnů je třeba také posuzovat z hlediska nebezpečí poranění osob. Trny na nízké ohrádce mohou být potencionálním nebezpečím pro děti i dospělé. Trny mají funkci ochrany často na vyšších plotech a ohrádkách, kde nehrozí bezprostřední přístup a riziko náhodného poranění. Poranění může vzniknout až se záměrem ohrádku překonat. Dříve byl terén kolem sochy níž, než je dnes a ohrádka se nacházela ve vyšší poloze. Dnes ji máme pod pasem dospělého člověka a hrozí přepadnutí a nabodnutí se na doplněné trny. Na základě tohoto faktu bych trny nedoplňoval, nebo jim dal jiný bezpečný tvar. <u>VII. Specifikace doporučených materiálů</u> V procesu restaurování budou použity tyto materiály: Horká voda Detergent (jar) Peroxid Čpavek Biosanace – Fobisil FXW (fa. Betosan) Barvy na kov: zn. Hostagrund, Alkyton Steinfestiger KSE 100, 300 Trasová malta TM 10 (fa. Quick-mix) Křemičité písky různé frakce Bílý cement Styrenakrylátová disperze Sokrat S2802 A Železité světlostálé pigmenty Plátkové zlato Mixtion Měděný plech Akepox Kompozitní tyč různých průměrů – Orlitech (fa. Orlimex) Hydrofobizace – Funcosil SNL (fa. Remmers).“¹³¹ 3. září 2019 odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany vydal
--	---

¹³¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3766.

	závazné stanovisko, jímž restaurování sochy prohlásil za přípustné. ¹³²
obr.	

¹³² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mýto.

Zachycení sochy svěťce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	24
lokalita	Osek
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	20851/4-4-2555
poloha	známá
umístění	v historickém centru obce u kostela Nanebevzetí Panny Marie
datace	1725-1750
autorství	neznámý autor.
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1989 restaurování ak. soch. František Košulič, 1999 poškození sochy, restaurování ak. soch. Marcel Hron
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 208; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 555; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 544; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 86.
text katalogu	O vzniku osecké sochy sv. Jana Nepomuckého nemáme žádné informace. Do literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1910 jen stručně napsal: „Na návsi Osecké stojí barokní kamenná socha sv. Jana Nep.“ ¹³³ Obdobně sochu zachycuje i osecká obecní pamětní kniha, založená roku 1922, ve které čteme: „V horní části návsi »za Pastuškou« stojí stará barokní socha Jana z Nepomuku.“ ¹³⁴ Místní národní výbor v Oseku u Rokycan 21. září 1987 požádal Krajské

¹³³ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 208.

¹³⁴ SOKA Rokycany, AO Osek, Pamětní kniha obce Oseka u Rokycan 1922-1938, s. 22.

	středisko státní památkové péče a ochrany přírody o zpracování návrhu na restaurování oseckých soch sv. Izidora a sv. Jana Nepomuckého. Krajské středisko poté 15. srpna 1988 vskutku zpracovalo žádost o restaurování obou oseckých soch. V žádosti byl tehdejší stav sochy sv. Jana Nepomuckého popsán takto: „Socha sv. Jana Nepomuckého – kámen povrchově korodován, modelace krucifixu setřena. Záhyby draperií jsou částečně vylámaný a celá plastika je silně zaprášena.“¹³⁵ Roku 1989 sochu restauroval akademický sochař František Košulič, který ve své restaurátorské zprávě z 19. října 1989 popsal svůj zákrok takto: <u>„Stav památky před opravou.“</u> Památku byla silně znečištěná a porostlá mechy a lišejníky. Erozivní poškození materiálu památky bylo průměrné, ovšem v některých partiích značné (obličejová a hrudní část postavy světce, krucifix, profilované římsy soklu). Pravá ruka plastiky a polovina mitry chyběly zcela. Mechanická poškození plastiky i soklu byla drobnějšího rázu. Na plastice a zvláště na soklu byly četné barevné nátěry. Svatozář světce byla částečně zkorodovaná a zlacení již zcela chybělo. <u>Způsob provedení opravy.</u> Památku byla očištěna, zbavena mechů, lišejníků a barevných nátěrů. Tyto ve vodě nerozpustné nátěry bylo třeba odstranit mechanicky (bez poškození materiálu památky). Následovalo opakované zpevnění kamene hydroxidem vápenatým a dotmelení chybějících hmot vápenným tmelem. Pravá ruka plastiky, krucifix, polovina mitry – byly rekonstruovány v umělém kameni (nanášením na nekorodující kovovou kostru). K přechodům mezi doplňky z umělého pískovce a vlastním materiálem památky bylo použito vápenného tmelu. Další fází opravy bylo opět zpevnění hydroxidem vápenatým, barevné scelení povrchu památky a jeho hydrofobní úprava aplikací Silifobu. Svatozář byla rekonstruována v mědi a pozlacena oboustranně plátkovým zlatem. <u>Doporučení pro uživatele.</u> Je nutné udržovat v budoucích letech strom stojící v blízkosti památky řezem tak, aby větve příliš nepřesahovaly nad sochu, a především je třeba preventivně odstraňovat uschlé a nalomené větve, které by pádem mohly památku poškodit. V nejbližším okolí podnože památky je nezbytné průběžně odstraňovat náletové dřeviny a udržovat travní porost.“¹³⁶ Dne 26. února 1999 Obecní úřad Osek sděloval Památkovému ústavu v Plzni: „Dne 24. 2. 1999 došlo v důsledku autonehody k poškození sochy Jana Nepomuckého (viz příslušný zápis Policie ČR – odd. Rokycany). Na základě jednání s Vámi dne 24. 2. 1999 Vás laskavě žádáme o zpracování podkladů na opravu výše uvedené sochy. Příslušné práce bude provádět p. Hron Marcel Mgr., ak. soch., Školní 639/II, Rokycany.“ Památkový ústav v Plzni již 1. března 1999 zpracoval žádost o restaurování, v níž současný stav památky popsal takto:
--	--

¹³⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Osek.

¹³⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 818/2.

	„Socha sv. Jana Nepomuckého i s hranolovým podstavcem byla v nedávné době sražena nákladním autem. Socha i s podstavcem po pádu zůstaly naštěstí v celistvém stavu. Odpadly pouze drobné části sochařské modelace v místech, kde již byl povrch kamene silně narušen působením povětrnostních vlivů. Nejzávažnějším poškozením je uražení kříže s korpusem Krista. Tato část modelace však již byla při předchozí restauraci doplňovaná. Pádem byla částečně poškozena bohatá profilace jak římsovitě krycí desky, vlastního hranolového podstavce, tak i spodní části fundamentu. Povrch kamene všech částí plastiky je pokryt depozity nečistot, porosty mechů a lišejníků a silně hloubkově navětrán v důsledku působení povětrnostních vlivů. Na četných partiích sochařské modelace i profilace architektonických částí památky jsou patrné vysprávkky a doplňky z předchozích oprav, které jsou částečně funkční a výtvarně vcelku přijatelné. Liší se však světlejším odstínem od barevnosti originálního kamene. Kovové vyzlacené atributy jsou částečně korodovány.“ Zároveň byl navrhován tento restaurátorský zásah: „Socha sv. Jana Nepomuckého s podstavcem i horní krycí deska byly odborně zajištěny a převezeny do dílny pověřeného restaurátora. Zde bude proveden detailní průzkum stavu jednotlivých částí. Poté bude přistoupeno k odstranění nánosů nečistot z povrchu kamene, chemické i mechanické vyhubení porostů mechů a lišejníků a lokální zpevnění nejvíce narušených partií pískovce. Současně bude prověřen charakter a zejména funkčnost vysprávek a doplňků modelace, pocházející z předchozích oprav. V případě uvolněných doplňků budou tyto odstraněny, v opačném případě pak ponechány. Poškozené partie modelace sochy i profilace soklových částí budou domodelovány v umělém kameni. V případě uraženého krucifixu bude provedeno podle sesazených roztržštěných částí jejich scelení, doplnění, zhotovení formy a odlití výdusku v umělém kameni, shodné struktury a barevnosti jako originální materiál. Výduskem bude nahrazen zcela poškozený krucifix. Po osazení jednotlivých částí na původní místo bude přistoupeno k barevnému sjednocení doplňků modelace, závěrečné konzervaci a hydrofobizaci kamene.“ Referát regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany nato 23. dubna 1999 vydal závazné stanovisko, jímž restaurování sochy prohlásil za přípustné.¹³⁷ O samotném restaurování však žádné další informace nemáme.
--	---

¹³⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Osek.

obr.

číslo ID	25
lokalita	Osek
okres	Rokycany
název	socha sv. Izidora Madridského
KP	36431/4-2556
poloha	známá
umístění	severně od obce u křižovatky na Březinu a Chrást, na místě kopie sochy z roku 1999 (ak. soch. Marcel Hron), originál v depozitáři Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech ve Volduchách
datace	1725-1750, 1999 (kopie sochy světce)
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1937 oprava (?), 1989 restaurování ak. soch. František Košulič, 1992 poškození, transfer na oseckou faru, 1998 restaurování ak. soch. Marcel Hron, 1999 zhotovení kopie sochy ak. soch. Marcel Hron
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah včetně revize u originálu sochy umístěné v depozitáři.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 63-64; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 208; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 555; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 544; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 86.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Izidora nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1900 psal: „Socha sv. Isidora při silnici do Stupna, as 10 minut od vsi vzdálená. Z pískovce, krojově zajímavá. Světec oděn jest v kroj selský z poč. XVIII. stol. Dlouhý kabát jeho je dole porozhalený; má krátké kalhoty a vysoké, nahoře

	přehrnuté boty. Pod pravou rukou má širák; levá ruka položena jest na prsa. Hlava se svatozáří pozdvižena jest k nebesům (viz obr. 100.)“¹³⁸ Ve své další knize z roku 1910 lokalizuje Podlaha sochu „při silnici k Radnicím.“¹³⁹ V pamětní knize obce Oseka, založené roku 1922, o soše čteme: „Při silnici do Radnic vedoucí v místě, kde z této silnice odbočuje silnice vedoucí do Vitinky, je socha sv. Isidora z pískovce, pocházející z 18. století. Původně stávala tato socha »u Hruštičky« nad Průhonem a odtud byla asi před 28 roky přenesena na nynější své místo. V obci dosud koluje pověst, že osečtí měli spor o sochu tuto s volduškými a že obrácení sochy k Volduchám spor tento dodnes připomíná. Při kopání základů pro tuto sochu na nynějším místě vykopány byly kosti, o nichž se vypráví, že patří polskému honáku vepřů, který byl kdysi v Oseku tajně přepaden, o stržené peníze za vepře oloupen a na tomto místě zločincem zakopán. Pověst naznačuje i to, že pachatel zločinu pocházel z Oseka.“¹⁴⁰ Zhruba ve stejné době o soše sv. Izidora psal také autor pamětní knihy obce Volduch, založené roku 1923, ve které čteme: „Při silnici z Oseka do Stupna č. Radnic asi 10 minut za Osekem stojí socha sv. Isidora. [...]“¹⁴¹ Socha ta prý stávala na průhoně u hruštičky. Socha později přenesena k cestě. Při stavbě silnice musila býti přemístněna a tu při kopání přišlo se na lidské kosti, které prý měly pocházeti z polského honáka prasat, který prý v oněch místech byl jedním občanem oseckým zabit a zakopán. O tuto sochu vedli prý spor Volduští s Oseckými. Jak se vypráví, byla socha tohoto světce někde na katastru volduškém postavena a Oseckými na půdu oseckou přenesena. Jakým způsobem byl spor veden a ukončen (zda smírem, či prohrou volduškých), nedovedeme pověditi, ale jisto jest, že socha na novém místě umístněna musila býti tak, aby světec obrácen byl obličejem k Volduchám. Bohužel, že socha světce je den ode dne (v době poválečné) ničemnými rukama víc a více otloukána a demolovaná.“¹⁴² V roce 1937 se jednalo o opravě sochy. Dne 13. dubna toho roku Ignác Zahradník, arcibiskupský vikář a děkan v Rokycanech, napsal v této věci Státnímu památkovému úřadu: „Při cestě z Oseka u Rokycan k Radnicům stojí socha sv. Isidora z 18. stol. Od nezvedených výrostků bývá kamením otloukána a ničena. Dle domluvy se státním konservátorem panem Dr. Bohusl. Horákem, ředitelem gymnasia v Rokycanech, chtěli bychom sochu přenést do Rokycan a po opravě ji postaviti na vhodném místě u děkanského kostela. Prosím tudíž o laskavé sdělení, kdo má právo dát svolení ku přenesení sochy a čeho vůbec k tomu jest třeba.“ Státní památkový úřad již 14. dubna odpověděl, „že se stanoviska ochrany památek
--	--

¹³⁸ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 64.

¹³⁹ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 208.

¹⁴⁰ SOKA Rokycany, AO Osek, Pamětní kniha obce Oseka u Rokycan 1922-1938, s. 22.

¹⁴¹ Ve vynechané pasáži autor doslova přepisuje text z knihy Antonína Podlahy z roku 1900.

¹⁴² SOKA Rokycany, AO Volduchy, Pamětní kniha pro obec Volduchy zal. r. 1923, I. díl, 1922-1927, s. 254.

	nemá námitek proti přemístění zmíněné sochy do Rokycan“, přičemž dodal, že „přenešení sochy by ovšem vyžadovalo též souhlasu jejího majitele.“ Po uplynutí jednoho měsíce, 18. května 1937, Musejní společnost v Rokycanech (podepsán byl její předseda, státní konzervátor Dr. Bohuslav Horák) však o dalším průběhu událostí Státnímu památkovému úřadu psala: „Sdělujeme, že u obce Oseka u Rokycan se nalézá stará socha sv. Isidora (Soupis památek, Podlaha, str. 64), velmi poškozená v dobách popřevratových, jejíž konzervace i ochrana jest nutná, má-li býti zachována pro budoucnost. Podepsaný konzervátor a musejní společnost již podnikli kroky k jejímu zachování; farní úřad ani obecní správa nečiní námitek proti tomu, aby byla z původního místa vyzdvížena a umístěna před městským museem v Rokycanech, i památkový úřad v odpovědi děkanskému úřadu odpověděl, že nečiní námitek proti jejímu přeložení. Pouze skupina občanů v Oseku s majitelem pozemku, na němž socha stojí, se usnesla a nabídla konzervátorovi a musejní společnosti, že sochu dají na svůj náklad opravit, a žádají, aby byla na původním místě ponechána. Ve schůzi musejní společnosti bylo o věci jednáno a usneseno, že v tom případě, že bude zajištěna socha před zkázou, nečiní námitek proti tomu, aby byla <u>odborně</u> opravena a ponechána na původním místě. Poněvadž však má vážné obavy, že se oprava stane neodborně, případně nějakým místním řemeslníkem, bylo dopsáno obci osecké, aby jmenované občany upozornila, že se oprava může státi jen v dohodě s Památkovým úřadem, a to odborníkem. Žádáme proto zdvořile, aby v tomto smyslu Památkový úřad obecnímu úřadu v Oseku u Rokycan také laskavě dopsal.“ Státní památkový úřad nato 28. května 1937 sdělil obecnímu úřadu v Oseku, že byl informován o zamýšlené opravě sochy, a pokračoval: „Protože zmíněná socha je umělecko-historická památka, musí býti opravena odborně za součinnosti zdejšího úřadu. Rozpočet na opravu, vypracovaný některým sochařem-restaurátorem, předložte zdejšímu úřadu ku schválení a případnému doplnění. Adresy odborníků-restaurátorů zdejší úřad na požádání ihned sdělí.“ Tím však dochovaná korespondence končí, takže nevíme, zda k plánované opravě nakonec vskutku došlo.¹⁴³ V Uměleckých památkách Čech z roku 1978 je socha sv. Izidora umístěna „na rozcestí cest do Oseka, Březiny a Vitinky“,¹⁴⁴ zatímco v Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 „za obcí při křižovatce silnic Kralovice, Chrást.“¹⁴⁵ Místní národní výbor v Oseku u Rokycan 21. září 1987 požádal Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody o zpracování návrhu na restaurování oseckých soch sv. Izidora a sv. Jana Nepomuckého. Krajské středisko poté 15. srpna 1988 vskutku zpracovalo žádost o restaurování obou oseckých soch. V žádosti byl tehdejší stav sochy sv. Izidora popsán takto: „Socha sv. Isidora – značně poškozena, především levá část skulptury
--	---

¹⁴³ NA, SPS, kart. 391.

¹⁴⁴ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 2, Praha 1978, s. 544.

¹⁴⁵ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 86.

	– chybí ruka. Silně navětralý kámen je nevhodně opatřen opakovaným vápenným nátěrem (včetně soklu), takže původní modelace, stejně tak i nápis na soklu, pod silnou vrstvou téměř zanikají.“ Roku 1989 obě sochy restauroval akademický sochař František Košulič. Ještě před vlastním restaurováním se 13. září 1989 konalo jednání o postupu restaurátorských prací na soše sv. Izidora. V zápise z tohoto jednání se píše: „Plastika sv. Isidora je velmi těžce poškozena jak povětrnostními vlivy, tak i dřívějšími neodbornými zásahy jak do modelace, tak i na povrchu kamene. Pískovec je korodován do hloubky, plasticita detailů je zcela setřena a prostorově exponované partie postavy světce chybí (pravá ruka a nakročená noha), takže zbylo jen torzo původního díla, pokryté několika vrstvami vápenných a cementových nátěrů. Nutno dodat, že restaurování plastiky bylo MNV Osek objednáno u RK MK ČSR v předchozích letech, avšak vždy vráceno z důvodů nedostatku restaurátorských kapacit. Přítomní na základě posouzení současného stavu plastiky konzultovali jednotlivé možné restaurátorské zásahy, jež by přicházely v úvahu při záchraně tohoto barokního, ikonograficky cenného sochařského díla. 1) Provedení sekané kopie, popřípadě výdusku na základě dochovaného torza a fotografické dokumentace z archivu KSSPPOP Plzeň. Tento postup se jeví jako neproveditelný již s ohledem na těžké poškození plastiky a nemožnost jejího snesení s podstavce bez rizika definitivní destrukce sochy i z hlediska malé průkaznosti dokumentace, kterou zástupce KSSPPOP Plzeň předal na jednání restaurátorovi. Zástupce investora i ostatní přítomní jsou názoru, že by šlo o akci finančně velmi náročnou, na niž by se těžko sehnaly příslušné finanční prostředky. 2) Provedení restaurování plastiky včetně rekonstrukce a doplnění chybějících partií a uchycení na čepy. I tento postup je nutno dle názoru přítomných vyloučit, neboť se jeví jako problematická zejména pro další životnost plastiky koexistence doplněných partií z nového kamene a těžce poškozeného pískovce stávajícího torza. 3) Muzejní konzervace stávajícího torza a jeho uložení v chráněném prostředí, případně náhrada a osazení jiné plastiky z oblasti Rokycanska. S tímto návrhem zásadně nesouhlasí zástupce investora i OK ONV Rokycany vzhledem k místním velmi silně zakořeněným tradicím i vztahu obyvatel k plastice. 4) S ohledem na stěžejní požadavek zástupce investora na ponechání torza na soklu i s vyloučením jednotlivých předchozích návrhů bylo definitivně stanoveno následující: Restaurátorskému zásahu bude podroben sokl plastiky, neboť se nachází v poměrně dobrém stavu, takže lze doplnit uražené části ozdobné římsy; vlastní torzo plastiky bude šetrně očištěno od jednotlivých vrstev cementových a vápenných nátěrů, kámen bude hloubkově konzervován i s pozdějšími zásahy v modelaci, doplněny budou pouze části, kde je plastika hloubkově nejvíce narušena, tak, aby byl pokud možno nejpečlivěji uzavřen povrch a místa možné další eroze pískovce, pietně bude upuštěno od doplnění zničených a nedochovaných partií plastiky.“ Dne 31. října 1989 jednala o restaurování sochy umělecká komise Českého
--	--

	fondy výtvarných umění. V zápise z tohoto jednání se píše: „U plastiky sv. Isidora došlo k restaur. činnosti za 3000 Kčs. Jelikož plánum umělecké komise rozhodlo určit na restaur. této plastiky jiného autora, doporučuje plénum umělecké komise provést dodatek. Zároveň umělecká komise a restaurátor požadují prodloužení termínu do konce roku 1990 na zůstatek restaur. prací na plastice sv. Isidora. Rozpočet podá ak. soch. Jiří Dušek. Zástupce KSSPPOP bere na vědomí rozhodnutí uměl. komise a žádá, aby nově pověřený restaurátor konzultoval rest. práce s pam. střediskem.“¹⁴⁶ Ve své restaurátorské zprávě ze 7. listopadu 1989 pak akademický sochař František Košulič popsal svůj zákrok takto: <u>„Stav památky před opravou.“</u> Celá památka byla zcela pokryta cementovými a vápennými nánosy v několika vrstvách, takže se bez alespoň částečného odstranění těchto nánosů nedal bezpečně určit stupeň poškození památky a autenticita jejích jednotlivých částí. U plastiky zcela chyběla pravá ruka a pravá noha. <u>Rozsah restaurátorských zásahů.</u> Sokl – byl (jak se během práce ukázalo) rozpadem materiálu poškozen jen povrchově. Restaurátorský zásah spočíval v mechanickém očištění (postupným citlivým odsekáváním) od cementových a vápenných nánosů. Současně byly odstraňovány četné cementové doplňky (zvláště na římsách) a zcela zvětralý materiál povrchu soklu. Sokl je po očištění schopný dalších restaurátorských zásahů. Stejný názor zastává i zástupce KSSPPOP v Plzni dr. Drncová (viz čtvrtý odstavec záznamu z konzultace na místě restaurování ze dne 13. září 1989). Plastika – restaurátor provedl průzkumové očištění od cementových a vápenných nátěrů na několika místech plastiky. Po zjištění zcela destruktivního stavu plastiky restaurátor, až do rozhodnutí o dalším postupu při záchraně památky, práci zastavil. Zpřístupněním plastiky (po postavení lešení) a jejím částečným očištěním se ukázala absence jakékoliv autenticity povrchu a detailů plastiky (četné betonové doplňky – hlava, levá ruka, část levé nohy atd.).“¹⁴⁷ O tom, zda pokračovaly restaurátorské práce na soše vskutku i v roce 1990, nemáme zpráv. Další informace o soše máme až z roku 1992, kdy byla poškozena. Okresní úřad v Rokycanech o tom 12. srpna 1992 sděloval Památkovému ústavu v Plzni: „Dne 11. 8. 1992 byla uskutečněna prohlídka poškozené sochy sv. Isidora v Oseku. K jejímu pádu došlo mezi 6.-7. srpnem. Vlastní socha leží pod podstavcem a je rozlomena na cca 6 částí (hlava, trup, levá paže, základna). Podle umístění zlomů není vyloučeno, že k pádu došlo samovolně po podélném rozštěpení základny, jejíž těžiště bylo posunuto dozadu mimo osu.“ Památkový ústav v Plzni odpověděl obšírným přípisem z 18. září 1992, ve kterém psal: „Na základě upozornění Okresního úřadu v Rokycanech na zřícení sochy sv. Isidora v Oseku s podstavcem bylo uskutečněno dne 7. září 1992 šetření na
--	---

¹⁴⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Osek.

¹⁴⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 818/3.

	místě, v jehož průběhu byla uskutečněna prohlídka těžce poškozené sochy světce, uložené v současné době na zahradě Farního úřadu v Oseku. Po podrobné prohlídce jednotlivých částí sochy a po prověření způsobu roztržení a charakteru vzniklého těžkého poškození sochy sv. Isidora je možno konstatovat, že ke zřícení sochy nedošlo patrně nárazem či v důsledku vandalské činnosti, ale v důsledku havarijního stavu dožívajícího pískovce, z něhož byla socha světce vytvořena v době kolem poloviny 18. století. Zřícením sochy s podstavce a pádem na terén v blízkosti podstavce došlo k oddělení hlavy světce od těla, k oddělení a značnému poškození obou rukou i nohou v dolní partii, takže původně celistvá socha byla nárazem roztržena na šest částí. Prohlídkou bylo dále zjištěno, že veškerá plastická modelace, která se na jednotlivých partiích sochy dochovala, pochází z dřívějších neodborných oprav sochy nanášením vrstev betonové směsi a četných nátěrů cementovým pačokem, přičemž při těchto opravách nebyl povrch těžce navětraného pískovce zpevněn a pod neprodyšnými nátěry probíhala další destrukce původní hmoty pískovce v podobě hloubkové eroze a zhoršování základních mechanických a fyzikálních vlastností kamene. Po sejmutí a odstranění těchto nepůvodních doplňků by z vlastního originálu sochy sv. Isidora zůstala pouze beztvářá masa silně hloubkově navětraného pískovce bez existence původního rukopisu autora a sochařské modelace. Ve smyslu výše uvedených skutečností je tudíž socha neopravitelná. Ke zřícení sochy světce došlo pravděpodobně nejen v důsledku havarijního stavu pískovce, ale též vlivem neodborných postupů a technologií při předchozích opravách sochy. Prohlídkou bylo například zjištěno, že hlava světce byla již v minulosti uražena od těla a vyspravena osazením na železný čep s vyspárováním cementovou maltou. Stejným způsobem byla v minulosti opravena i spodní část sochy v partii nohou, kde je patrné stávající rozlomení kamene v místech, nesoucích stopy po předchozí neodborné opravě, sestávající z provrtání kamene téměř v délce celého těla světce mohutným železným čepem, na nějž byla napojena spodní ulomená část a opět vyspárována cementovou maltou. Obdobný postup je možno pozorovat i v partiích rukou světce, přičemž větší část modelace je zde nepůvodní. V návaznosti na výše uvedené skutečnosti je nutno při návrhu dalších postupů na dochování alespoň torza sochy sv. Isidora vycházet ze zjištění, že tato je již nerestaurovatelná. Doporučujeme proto požádat některou z kulturních institucí v rámci okresu Rokycany, zda by mohla zajištěné a zpevněné torzo sochy světce převzít a deponovat ve svých sbírkových fondech [...]. V této souvislosti je však nutné upozornit na skutečnost, že pod rejstříkovým číslem 2556 ústředního seznamu nemovitých kulturních památek byla zapsána nejen socha sv. Isidora, ale též podstavec sochy, který zůstal osazen na původním místě, aniž došlo pádem sochy k jeho poškození. V případě, že by se torzo sochy světce podařilo deponovat v některé z regionálních muzejních institucí, doporučujeme obrátit se s žádostí o informaci na Oddělení památkové péče, muzeí a galerií Ministerstva kultury ČR v Praze, jak nadále postupovat ve věci evidence této nemovité kulturní památky.“
--	---

	Po několik let se však s dochovanými fragmenty sochy nic nedělo (až na transfer soklu na oseckou faru), až 19. prosince 1997 Památkový ústav v Plzni vypracoval památkovou směrnici k restaurátorským pracem, v níž se praví: „Na základě požadavku Obecního úřadu Osek a Referátu regionálního rozvoje OÚ Rokycany uskutečnil zástupce PÚ v Plzni prohlídku fragmentů zříčené sochy sv. Isidora i podstavce, které jsou uloženy v areálu fary v Oseku. Prohlídka těžce destruovaného sochařského díla byla provedena za účelem stanovení podmínek pro stabilizaci havarijního stavu a zřízení její kopie. Po vyhodnocení závěrů z provedeného místního šetření doporučujeme postupovat při uvedených pracech dle následujících pokynů. Socha sv. Isidora se na sklonku 80. let [recte: 1992] zřítla s podstavce a oddělila se na několik částí, které jsou víceméně v rozdílném stupni dochovány. Sokl byl přemístěn do areálu fary a na místě původního osazení památky zůstal jen kamenný fundament. Socha světce se nachází v havarijním stavu v důsledku několika skutečností. [...] Velkou nevýhodou pro čitelnost původní sochařské modelace je nedostatek starších ikonografických pramenů a absence původních modelů. Přesto se však překvapivě dochovaly velmi působivé partie originální sochařské modelace, které v celkovém postavení rozvinutí sochařského tvaru budou spolehlivým vodítkem pro další restaurátorskou práci. Celkově havarijní stav sochařského díla již zcela vylučuje jeho zpětné osazení na původní místo a ponechání v exteriéru, a to nejen z důvodů bezpečnostních i četných rizik, vyplývajících ze skutečnosti, že není možno přesně stanovit proces přirozeného dožívání pískovce i destrukční procesy v něm probíhající, ale v neposlední řadě i z důvodů ekonomických. V tomto smyslu doporučujeme přistoupit k citlivé konzervaci torza sochy, její uložení v lapidáriu a zhotovení kopie, které budou osazeny na původní místo na sokl. Práce, které budou co do rozsahu a náročnosti i požadavků na vysokou odbornost restaurátorů velice rozsáhlé, doporučujeme řešit na několik etap. I. Práce průzkumové a přípravné V rámci průzkumových a přípravných prací bude provedeno následující. 1) Na základě odebraných vzorků kamene originálního sochařského díla bude proveden petrografický průzkum za účelem stanovení pokud možno nej přesnějšího druhu pískovce, jeho složení případně i stanovení lokality, v níž byl kamenný kvádr pro sochu vytěžen. 2) Na základě závěrů z petrografického průzkumu bude proveden průzkum stávajících lokalit těžby pískovce za účelem nalezení nejvhodnějšího složení kamene, struktury, barevnosti, fyzikálně-mechanických vlastností apod. 3) Povrch originální sochy bude podroben orientačnímu restaurátorskému průzkumu v četných vrstvách nátěrů za účelem stanovení zbytků případných původních povrchových úprav, 4) Po vyhodnocení detailního stavu sochy bude stanoven a odborně vyhodnocen rozsah dochované originální sochařské modelace jak ve větších celcích, tak i v detailech. 5) Na základě vyhodnocení stavu sochy bude dále nezbytně nutné odborně
--	--

	vyhodnotit výtvarný charakter četných doplňků sochařské modelace, pocházejících z předchozích oprav, z hlediska jejich použitelnosti pro další práce. Doplňky zcela stylově a modelačně nevhodné budou odstraněny, pokud to soudržnost plastik dovolí. Vyhodnocení doplňků sochařské modelace bude konzultováno s památkovým dozorem. 6) S ohledem na výsledky předchozích průzkumových a přípravných prací a po prostudování dostupných starších ikonografických pramenů bude přistoupeno k vypracování výtvarných návrhů chybějících nebo vážně poškozených a již nečitelných partií originální sochařské modelace. II. Zhotovení kopie Práce na zhotovení kopie sochy sv. Isidora sekané v přírodním kameni budou realizovány na základě schválení závěrů z přípravných a průzkumových prací a po posouzení odborným pracovníkem PÚ. III. Stabilizace stavu originálu a podstavce V případě kamenného soklu s krycí deskou bude provedeno očištění povrchu kamene od nečistot, sejmutí porostů mechů a lišejníků a opakované zpevnění kamene. Uvolněné vysprávkky z předchozích oprav budou vyjmuty a provedeno doplnění poškozených nebo chybějících partií profilace v umělém kameni. Doplňky a tmely budou barevně sjednoceny na místě po osazení podstavce a krycí desky, obnoveno spárování, provedena závěrečná retuš, konzervace a hydrofobizace kamene.“ Dne 2. března 1998 se pak konalo výběrové řízení, jež určilo restaurátora, kterému bylo zadáno restaurování sochy. Vítězem výběrového řízení se stal Mgr. Marcel Hron, akademický sochař.¹⁴⁸ Ještě roku 1998 bylo torzo sochy vskutku zrestaurováno a uloženo v lapidáriu muzea v Rokycanech, načež roku 1999 akademický sochař Marcel Hron zhotovil kopii v přírodním kameni a osadil ji na původním místě.¹⁴⁹
--	--

¹⁴⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Osek.

¹⁴⁹ <https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-isidora-15426109>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

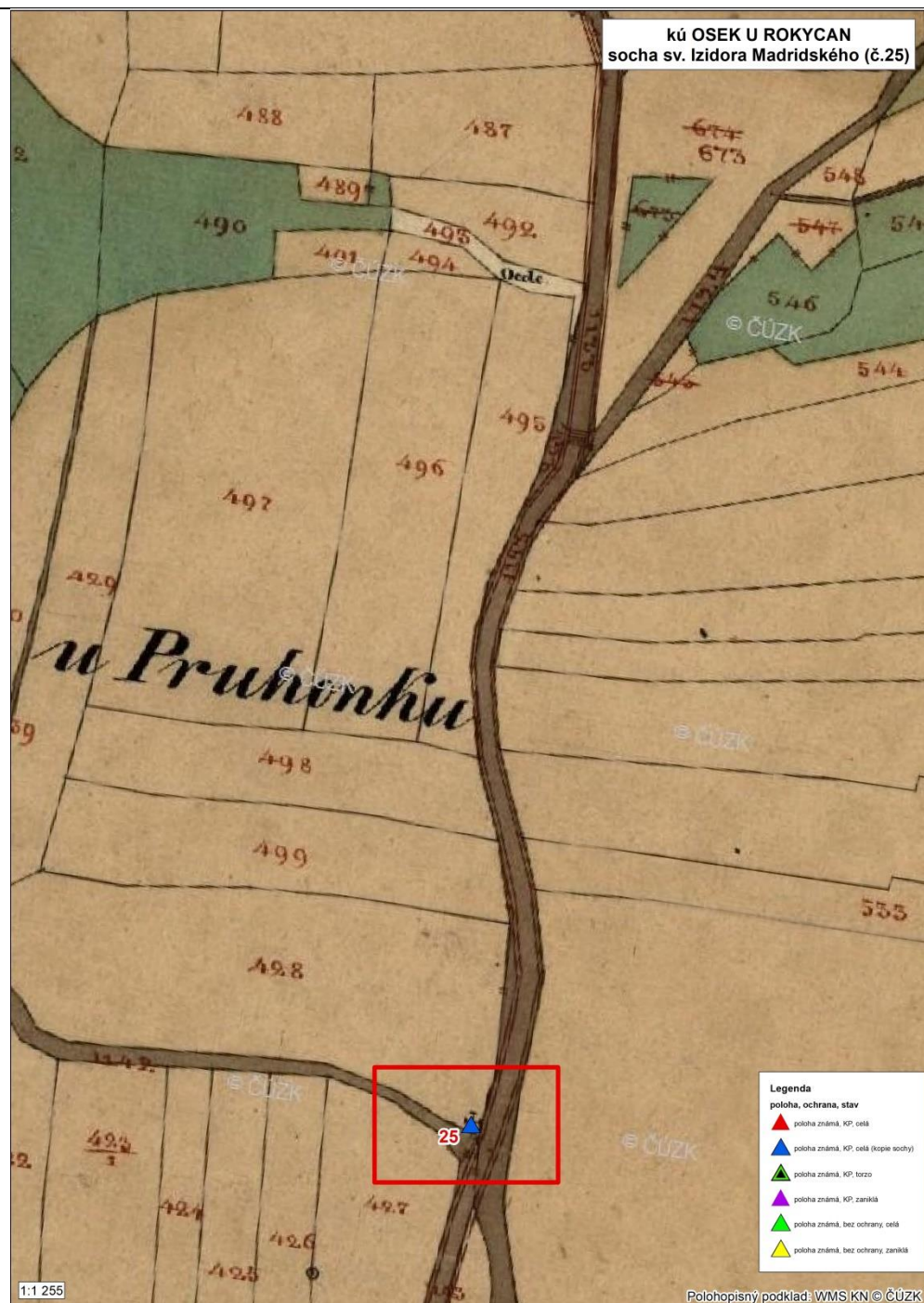
obr.

Současný stav sochy světce, na podstavci osazena kamenosochařská kopie.

Pohled na originál sochy světce (vpravo) a sádrový odlitek (vlevo), který sloužil ke zhotovení kamenosochařské kopie. Depozitář Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech.

Zachycení sochy svěťce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	26
lokalita	Podmokly
okres	Rokycany
název	sousoší Kalvárie
KP	25395/4-2570
poloha	známá
umístění	východně od obce na návrší
datace	1725-1750
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec středně až hrubozrnný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1854 oprava Jiří (Georg) Ringelhahn z Domažlic a Antonín Tuček z Podmokel, 1990 restaurování ak. soch. Jiří Švec a ak. soch. Miloslav Hájek, 2019-2020 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku, výhledově vhodný revizní restaurátorský zásah (2025).
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 67-68; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 604; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 114; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 93.
text katalogu	O vzniku podmokelské Kalvárie nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do literatury sousoší uvedl Antonín Podlaha, který o něm roku 1900 psal: „Východně od Podmokel na návrší pěkně tesané kamenné sousoší barokní: uprostřed kříž se Spasitelem, po stranách P. Maria a sv. Jan Nep. [!] v téměř životní velikosti. Z XVIII. stol., obnoven 1854. (Viz obr. 106.)“ ¹⁵⁰ Roku 1854 byly opraveny všechny tři podmokelské sochy, tedy Kalvárie, sv. Jan Nepomucký i mariánská socha. Soudobý zápis v obecní kronice o tom uvádí:

¹⁵⁰ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 68.

	„Dne [číslo vynecháno] května 1854 přišel do obce Podmokl p. Jiří Ringelhahn, malíř neb kunštýř z Domažlic od Zvíkovce, s p. Antonínem Tučkem z Podmokl z čís. po. 4 jakožto svobodným k přednostenstvu, kdež se řečený p. malíř prohlásil, by jsme ty naše při obci Podmokl vynacházející se štátuje svatých obnovit a okrášlit dali, které dříve jen pouhé podobizny představovaly, na kterou ozdobu a opravu zapotřebí bylo v obecnstvu sbírku učinit, což ale řečený p. Antonín Tuček svým vynasnažení[m] podporoval, takže se na dvě sochy, to jest svatého Jana a Panny Marie, sbírkou shledalo 32 fl. CM v stříbře. Ještě ostala třetí socha našeho Spasitele jménem na Kalvárii neokrášlená, nebylo možno již na tuto třetí sochu ten potřebný náklad sbírkou vypomocť, tu nenadálá vyskytlá pomoc. Zvědév totiž sotva velitel c. k. četnické posádky ve Zbirově pan František Hůla, uzavřel ihned v této záležitosti pomocí přispěti, pročez nemeškal dne 30. května 1854 brzy zrána s panem Kubátem, kancelistou od slav. c. k. okresního soudu ze Zbirova, do Podmokl přijíti a občany k přednostenstvu svolati a k společnému přispívání k obnovení a okrášení této třetí sochy sv. našeho Spasitele obnoviti, kdež tito dva nadřečení pánové nemalé částky co základ peněžitě hned složili, což ale tato sbírka se napotom na žádost přednostenstva hojným příspěvkům plnomocenstva osvíceného pana knížete křivoklátského z Fürstenberku 20 fl. CM v stříbře zvětšená takový výsledek měla, že se žádaný cíl dosáhl. Které tři sochy svatých h stály per 74 fl. v stříbře. A tak přišly tyto tři sochy svatých k obnovení, které naší obci k okrášení slouží, a den k novému vysvěcení těch samých ustanovený byl společně slaven. Kapličku jménem k Zvíkovci, na který se vynacházejí Panna Marie, svatý Vojtěch, svatý Antonín a svatý Izidor, obnovit dal pan František Tuček z čís. po. 4 z Podmokl. Důstojný pan farář zvíkovský Josef Dvořák dne [číslo vynecháno] července 1854 vedl slavný průvod z chrámu Páně zvíkovského k těmto nově okrášeným sochám svatých u Podmokl, při kterém se nejenom množství lidu z osady té, nýbrž i z cizích obcí přidružilo, při znění a střelby z moždířů konalo, vzdávajíc díky nadřečeným podnikatelům, by jim milý Pán Bůh byl hojným odplatitelem.“¹⁵¹ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 je sousoší situováno „při nové silnici na Bučiny na návrší východně od obce“, přičemž je ještě dodáno: „Překrásná krajinná situace.“¹⁵² Dne 25. srpna 1986 rada Místního národního výboru v Podmoklech požádala restaurátorskou komisi Ministerstva kultury ČSR „o zařazení do plánu restaurátorských prací na rok 1987 opravu těchto kulturních památek: socha sv. Jana Nepomuckého, sousoší Kalvarie, socha Immaculaty, vše v obci Podmokly“, a vyslovila přitom naději, že „protože oprava těchto soch nebyla provedena již delší dobu a jejich špatný stav je právem kritizován občany jak na veřejných schůzích, tak i na plénech NV“, bude její žádosti vyhověno.
--	---

¹⁵¹ SOKA Rokycany, AO Podmokly, inv. č. 1 (Kronika obce 1847-1939), s. 9.

¹⁵² D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 93.

	Podmokelský národní výbor v této věci podpořil i Okresní národní výbor v Rokycanech, který 23. dubna 1987 požádal Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni o zpracování návrhu na restaurování těchto tří soch. Požadovaný návrh zpracovalo krajské středisko 17. srpna 1987, a to společně pro všechny tři sochy. Současný stav těchto památek tu byl stručně popsán takto: „Kámen místy zvětralý, pokrytý mechem. Chybí části říms soklů a kovové atributy. [...] U sousoší Kalvárie silně rozestoupené spáry mezi kvádry soklu, zničena lucerna na středním soklu pod křížem.“ Navrhovaný restaurátorský zásah byl pak popsán těmito slovy: „Všechny objekty vyžadují očištění, domodelování chybějících detailů, barevné sjednocení a konzervaci kamene. Nutno doplnit kovové atributy včetně zlacení. [...] Sokly vyžadují doplnění říms, u sousoší Kalvárie zatmelení spár a spojů jednotlivých dílů soklu a zhotovení nové kovové lucerny. Termín zahájení a ukončení akce: 1988.“ Když 18. srpna 1987 krajské středisko zasílalo tento návrh Místnímu národnímu výboru v Podmoklech, napsalo v průvodním dopise: „Zároveň Vás upozorňujeme, že u sousoší Kalvárie bude potřeba ještě před započítím restaurátorských prací citlivě prořezat okolní stromy, které svými větvemi dosahují až k sochám a hrozí jejich poškozením.“ Restaurování všech tří soch pak provedli akademičtí sochaři Jiří Švec a Miloslav Hájek, a to až v roce 1990. Práce byly dokončeny až na sklonku tohoto roku, kdy byla dne 23. listopadu provedena jejich kolaudace. Ve zprávě, jež byla při té příležitosti sepsána, se praví: „Zástupci umělecké komise shlédli na místě všechny plastiky a konstatovali, že všechny práce, které byly náplní hospodářské smlouvy, byly provedeny dobře, a proto se doporučují práce investorovi k převzetí.“¹⁵³ Ve své nedatované restaurátorské zprávě pak oba restaurátoři popsali toto restaurování sousoší Kalvárie takto: „Podle předchozího zadání památkové péče byl proveden průzkum a fotodokumentace. Celý objekt je z kvalitního hrubozrnného pískovce a byl původně polychromovaný. Předpokládaný rozsah poškození se potvrdil a byla zjištěna další závažná poškození. Jednalo se zejména o rozpadající se schodiště (bylo nadzdvihováno kořeny poblíže rostoucích stromů). Tyto schody byly původně volně položeny do roviny na zem a bez základů. Schodiště bylo nutno celé demontovat a odstranit kořeny, které je rozvalovaly. Po úpravě bylo opět sestaveno, podbetonováno a zajištěno skobami. Skoby byly zality olovem. V závěru prací byly některé detaily schodiště domodelovány. Po odstranění biologických a atmosférických nečistot a desinfekci bylo přistoupeno na zvětralých místech k penetraci (penetrační roztok – Sokrat A 2802). V dalším postupu restaurátoři provedli veškeré spárování. Poté byla provedena modelace doplňků z umělého kamene a po vyzrání materiálu lokální barevná retuš. Zbytky polychromie zůstaly zachovány. Závěrem byl proveden lazurní nástřik a osazena kopie původní lampičky.“¹⁵⁴
--	---

¹⁵³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Podmokly.

¹⁵⁴ Obecní úřad Podmokly, restaurátorská zprávy z r. 2000.

	V letech 2019-2020 památku restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 14. ledna 2019 zpracovala restaurátorský záměr,¹⁵⁵ načež v restaurátorské zprávě z 3. července 2020 svůj zákrok popsala takto: <u>„2 Úvod a záměr restaurování</u> Restaurování bylo provedeno ve dvou etapách: I. etapa – zajištění a restaurování spodních partií po vrchní římsu podstavce (pod patky soch Panny Marie a sv. Jana). II. etapa – restaurování vrchní sochařské výzdoby a kříže. Restaurování díla bylo zahájeno pro zajištění spodních partií, které byly poškozené přerostlými přiléhajícími stromy. Na levé straně lípa, na pravé straně akát. Stromy bylo nezbytně nutné odříznout v úrovni terénu. Poražení stromů bylo provedeno odbornou firmou. Následně bylo možné schodiště postupně vyrovnávat skládáním stupňů. Stav kamenného povrchu památky bylo vhodné očistit od biokoroze, zajistit lokální poškození a plasticky a barevně retušovat. Kovové doplňky a spojovací prvky byly konzervovány a v případě absence nahrazeny nerezovou kopíí. [...] <u>4 Charakteristika původního stavu</u> Celek díla se zdál být stabilní. Schody byly ale vyvalené. Některé stupně byly odlomené nebo vysunuté. Schodiště bylo zkramlováno. Dochované kramle v počtu: 6 na vrchních schodech, 5 na spodních, některé byly zohýbané. Patrně chyběly cca 4 kramle. Schody byly zarovnaný vzadu za soklem, vpředu před podstavci byly poskládané do hvězdice, kopírovaly půdorysný tvar podstavců. Dílo bylo zřejmě dobře sedlé v terénu, byť bylo na hraně terénu. Vzrostlé stromy zřejmě už neohrožovaly stabilitu dalším výrazným pohybem, ale rozvalené partie schodů byly porušené a náchylné na zatékání a další poškození uvnitř schodišťového systému. Vrchní kříž byl dělený kamenorezem pod příčným břevnem. Na levé stěně kříže byla vsazená kramle o velikosti: délky 20 cm, šířka 2 cm. Zřejmě byla vsazená jako preventivní zajištění abradovaného povrchu ložných spár kamene, kde byly zřejmě možné budoucí lasy. Kramlování římsy nebylo vidět. Ulomená byla část drapérie nad pravou nohou sv. Jana. Kámen degradoval v lístkách a vysypával se z kapes, např. více poškození na plintě Panny Marie. Dále byla prasklá kapsa na levém předloktí zespodu. Zásadní části modelace nechyběly, na římse byl jeden ulomený fragment, možná profil schodu, nebo římsy. Druhotné tmely byly kvalitní, ale povrchově semšelé, patrně z 90. let. Více byl tmelený podstavec pod římsou a spodní partie Panny Marie, než horní části sousoší. Více byla tmelená římsa vpředu. Spáry podstavce pod římsou byly utažené najemno, nevhodně. V nárttech sochy Krista byl hřeb vytvořený tmelem. Nárt nebyl roztržený. Hřeby na rukou byly kamenné. Biokoroze povrchu kamene se projevovala na 90% plochy. Hmota kamene byla kompaktní, degradovaná lokálně jen v závětrných místech, např.
--	---

¹⁵⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3643.

	podhledy bederní roušky, vnitřní strana stehen Krista. Povrch architektury na zadní straně byl poměrně otevřený, abradovaný. Z přední strany nebyl otevřený tolik, ale byla na něm silná vrstva lišejníku. Povrchové barevné úpravy byly ve fragmentech nalezeny v závětrných místech (od nejmladších): a) Vnitřní strany stehen Krista – zřejmé fragmenty světle růžové, bílé. Na povrchu fragmentů černá krusta. b) Plášť sv. Jana – fragmenty modré, okrové, bílé. Na povrchu fragmentů černá krusta. Stav dochovaných barevných vrstev byl jen torzální. Lampa dochovaná na římse podstavce byla kovová, železná, zalitá olovem. Byla masivní, ve hmotě zdravá, měla vzadu otvírací dvířka, na doplňku byly masivní čtyřhranné matky. Byla viditelná koroze na povrchu. Barevné provedení v matné černé bylo poškozené. Na temeni sochy sv. Jana i P. Marie byl zřejmý čtvercový otvor po chybějícím doplňku. Chyběla i svatozář ze tří paprsků na hlavě Krista. Předchozí zásahy na díle Dílo pochází dle památkové dokumentace z 18. století. V roce 1854 mělo být obnoveno (informace z evidenční karty NPÚ). V 90. letech 20. století mělo být dle pamětníků provedeno restaurování, zřejmě poslední (prozatím nepodloženo žádnou dokumentací). <u>5 Návrh restaurátorského postupu</u> (převzato z restaurátorského záměru z 14. 1. 2019) 5. 1 I. etapa - zajištění a restaurování spodních partií pod vrchní římsou podstavce Odstranění stromů Je nutné porazit oba stromy rostoucí na levé a pravé straně sousoší, což je základní podmínkou pro restaurování spodních partií. Odbornou firmou budou oba kmeny odříznuty nad úroveň terénu (zajistí vlastník díla). Další práce s odstraňováním kořenů zajistí restaurátor v rámci prací se schodištěm. Zajištění svahu a odstranění kořenů stromů Je nezbytné zajistit svah před vyjímáním kořenů a to svislými kůly s výdřevou po svahu. Po zajištění svahu je nutné následně kořeny stromů odkopat a odřezat v mezích možností. Cílem je uvolnit prostor pro maximální možné navrácení zprohýbaného schodiště do původního stavu. Zbýlý kořenový systém je vhodné v terénu ponechat, aby nedošlo k podtržení základového systému. Zarostlý spodní stupeň v terénu je vhodné obnažit a terén vyspádovat směrem od díla pro odvod vlhkosti. Bude-li nutné svah zpevnit, navrhuji do stěny svahu postupně vyskládat kamennou zídku z lámaného kamene (možno využít lomu Třebnuška, Těškov) s betonovým podkladem, aby mohla v budoucnu zarůst trávou. Srovnání schodiště a restaurování kramlí Srovnání schodiště bude provedeno do té míry, aniž by byla ohrožena celková stabilita památky, i za cenu výsledných lokálních nerovností v plintě. Zprohýbané partie schodiště na levé straně díla a vzadu na pravé polovině
--	--

	schodiště budou vyjímány po jednotlivých kusech, aby nedošlo k ohrožení stability celku. Prostor pod kamenným stupněm bude ručně vyčištěn, v případě potřeby bude doplněn betonovým základem plněným skládaným kamenem. Kamenný stupeň bude následně vsunut do systému schodiště dle původní situace a osazen do betonového lůžka. Kramle na schodišti budou čištěny přebroušením a kartáčováním, stabilizovány odstraňovačem s taninem, ošetřeny alkydovou samozákladovou barvou (Alkyton) a pak povrchově natřeny grafitovou černí (Schmied). Kramle, které budou tvarově nepoškozené a nebudou vyjímány pro potřeby srovnání stupňů, budou konzervovány na místě. Kramle zohýbané a uvolněné budou postupně vyjmuty, srovnány a stejným postupem restaurovány jako kramle nepoškozené. Následně budou vráceny zpět a stabilizovány zalitím olova. Kramle rozlomené nebo chybějící, dále rozlomené stupně, které je nutno zarmovat (dvě místa), navrhuji doplnit tvarovými kopiemi, zhotovenými však z nerezové oceli, povrchově natřené grafitovou černí. Spárování Schody doporučuji přespárovat a uzavřít tím vnitřní prostor základového systému vápenocementovou maltou, podobného složení s tmelem pro plastickou retuš. Pokud nebude možné srovnat schodiště zcela a vzniknou v hloubkách nástupnic prohlubně bez možného odtoku vody, navrhuji spárováním a tmelením zmírnit prolákliny do kónických tvarů, aby případná stojatá voda nezamrzala v uzavřených kapsách. Čištění Je nezbytné nejprve provést represivní ošetření biologického napadení kamene aplikací biocidního roztoku Sanatop Likvid, Stachema. Navrhuji provést očištění povrchu kamene regulovanou tlakovou vodou. Povrch bude dále dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Druhotné tmely doporučuji nově nahradit, protože jsou vyžilé. Dochované uhlažené spáry navrhuji přesekat nebo vyměnit. Zpevnění Kámen bude po očištění konsolidován nátěry organokřemičitého roztoku, navrhuji Steinfestiger KSE 300 Remmers. Je potřeba kámen impregnovat v místě poškození do maximální hloubky. Impregnace by měla probíhat pouze lokálně s ohledem na proměnlivý stav degradace kamene. Některé části jsou pevné a soudržné, kde není vhodné přirozenou povrchovou krustu kamene doplňovat umělým konsolidantem. Zpevnění na poškozených partiích je vhodné provést opakovaně, navrhuji 3x po 24h, s průběžným zakrytím PE fólií. Tmelení Drobný ulomený fragment, nalezený na římse, bude přilepen (MS 78 Akemi). Nevhodné partie spár navrhuji mechanicky plasticky retušovat a tím scelit s originálem, nebo nahradit podsekáním a přespárováním. Doporučuji k plastickému doplnění i spárování použít směs na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno) a Portlandského cementu. Tmel bude probarven ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayer, Precolor). Plnivem je směs inertních křemičitých písků dle zrnitosti originálu, aby s ním tmel povrchově splynul.
--	--

	Jedná se o drobné doplňky, které je možné tvarově doplnit dle dochovaných partií díla. Případné trhliny budou zainjektovány vápenným konsolidantem Vapo Injekt, Aqua Bárta a přetmeleny povrchově k uzavření poškozeného povrchu. Barevná retuš a závěrečné ošetření Na podstavci nejsou zřejmé po původní prohlídce barevné úpravy. Soklová architektura bude prezentována v přirozené barevnosti pískovce. Lokální barevná retuš bude provedena pouze na doplněných místech a využita k případnému ztlumení rušivých kontrastů vzniklých poškozením. Závěrem je nezbytné povrch ošetřit preventivním biocidním postřikem Sanatop Prevent, Stachema. Hydrofobizaci nedoporučuji. Demontáž a restaurování kovového doplňku lampy Navrhuji lampu demontovat, opískovat, povrchově ošetřit základovou olejovou suříkovou barvou nebo pozinkovat a natřít grafitovou černí (Schmied). Dále navrhuji vyměnit kytování skel. Restaurovanou lampu navrhuji osadit zpět a zalít olovem až po dokončení celkového restaurování, tedy po II. etapě. [...] 5.2 II. etapa – restaurování vrchní sochařské výzdoby a kříže Postavení lešení Pro restaurování vrchní sochařské výzdoby památky bude využito postavené lešení kolem díla. Čištění Je nezbytné nejprve provést represivní ošetření biologického napadení kamene aplikací biocidního roztoku Sanatop Likvid, Stachema. Navrhuji provést očištění povrchu kamene regulovanou tlakovou vodou. Povrch bude dále dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Černé tvrdé krusty navrhuji sejmut mechanicky vidiovým dlátem a skalpelem s cílem jejich neprodyšnou vrstvu ztenčit. Pokud je nebude možné odstranit pro riziko poškození spodního kamene nebo barevných fragmentů pod nimi, budou krusty na povrchu zachovány a nadále barevně tlumeny retuší. Čištění bude provedeno s ohledem na zachování lokálně dochovaných fragmentů barevných vrstev na kameni. Závěrem čištění navrhuji preventivní biocidní nástřík kamene roztokem Sanatop Prevent, Stachema. Druhotné tmely doporučuji nově nahradit, protože jsou ve většině vyžilé. Zpevnění Shodně s postupem v I. etapě. Tmelení Nevhodné partie spár navrhuji mechanicky plasticky retušovat a tím scelit s originálem, nebo nahradit podsekáním a přespárováním. Je třeba revidovat vsazený tmelený hřeb v nártu Krista a zjistit původní stav. Doporučuji k plastickému doplnění použít směs na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno) a Portlandského cementu. Tmel bude probarven ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayer, Precolor). Plnivem bude směs inertních křemičitých písků, aby tmel povrchově splynul s originálním materiálem. Jedná se o drobné doplňky, které je možné tvarově doplnit dle dochovaných partií díla. Případné trhliny budou zainjektovány vápenným konsolidantem Vapo injekt, Aqua Bárta a přetmeleny povrchově k uzavření poškozeného
--	--

	povrchu. Plastická retuš by měla být provedena s ohledem na patinu stáří díla a na přirozené morfologické změny povrchu. Barevná retuš a závěrečné ošetření V případě dochovaných barevných fragmentů na povrchu sochy budou tyto v případě potřeby konsolidovány (Paraloid B72, Rohm and Haas; Akrykleber 498 20X, Lascaux Colours and Restauro) a na díle zachovány. Nebudou barevně retušovány, protože předpokládám jejich torzální a pouze dokumentační charakter. Pokud bude možné odebrat pro dokumentační účely vzorek barevného fragmentu a provést laboratorní stratigrafii vrstev, bude průzkum proveden. Předpokládám ale předběžnou prohlídkou, že dochované fragmenty nebudou mít dostatečnou výpovědní hodnotu, proto předpokládám spíše konzervaci fragmentů na díle a jejich ochranu v průběhu restaurování, aby bylo maximální množství dochovaných barevných fragmentů zachováno do budoucna. Plasticky doplněné části modelace navrhuji barevně retušovat lazurními roztoky na bázi akrylového disperzního pojiva (Genius Pro, Studio Lascaux). Lokální barevná retuš bude provedena pouze na doplněných místech a využita k případnému ztlumení rušivých kontrastů vzniklých poškozením. Závěrem je nezbytné povrch ošetřit preventivním biocidním postřikem Sanatop Prevent, Stachema. Hydrofobizaci nedoporučuji. Restaurování kovových prvků Navrhuji kovové prvky očistit přebroušením a kartáčováním, stabilizovat odstraňovačem s taninem, ošetřit alkydovou samozákladovou barvou (Alkyton) a pak povrchově natřít grafitovou černí (Schmied). Restaurovanou lampu navrhuji osadit zpět a zatemovat olovem až po dokončení celkového restaurování, tedy po II. etapě. Rekonstrukce kovových atributů Je vhodné v úvodu restaurování zjistit z lešení, zda byly na soše P. Marie a případně Krista v minulosti také zasazeny atributy svatozáří. Ikonograficky by mohla mít socha P. Marie i atribut meče bolesti, který je méně obvyklý, ale je potřeba tuto možnost na díle vyvrátit nebo potvrdit. Předběžnou prohlídkou prozatím přepokládám rekonstrukci dvou svatozáří, a to na hlavách sv. Jana a P. Marie. Nejdříve bude konzultována maketa doplňků v jejich tvaru a velikosti. Navrhuji po odsouhlasení podoby atributů zástupci státní památkové péče zhotovit je v tepané mědi a nerezové oceli, opatřit je základovou reaktivní barvou (LAS2688 Stachema), alkydovými žlutými nátěry (Alkyton) a pozlatit ryzím plátkovým zlatem (Grac) ve dvou vrstvách na olejový lak (Le Tonkinois). Závěrečné úpravy Po dokončení II. etapy a po sejmutí lešení bude upraven terén doléhající ke schodišti díla. Je nutné dodržet svažování terénu pro přirozený odtok vody. V případě nové výsadby stromů vlastníkem díla doporučuji osadit je ve větší vzdálenosti od díla, minimálně 3 m od hrany schodiště. [...] <u>6 Postup restaurování včetně použitých technologií a materiálů</u> 6.1 I. etapa – zajištění a restaurování spodních partií pod vrchní římsou
--	---

	podstavce (převzato z dílčí restaurátorské zprávy z 22. 10. 2019) Oba stromy byly poraženy. Pařezy byly odfrézovány. Kořeny byly odstraňovány postupně při rozebírání kamenných schodů. Terén kolem schodiště byl mírně snížen pro odhalení paty schodiště. Zprohýbané partie schodiště na levé straně díla byly vyjímány po jednotlivých kusech, aby nedošlo k ohrožení stability celku. Prostor pod kamenným stupněm byl ručně vyčištěn. Kamenné stupně byly následně vsunuty do systému schodiště dle původní situace a osazeny do betonového lůžka. Po vyjmutí schodů a seškrábání hlíny, drtě a odsekání kořenů byla odhalena zpevněná plochy cca 50cm pod patou podstavce, jde o udusanou plochu vápenné malty a kamenů. Plocha je stabilní. Kořeny prorůstaly po zpevněné ploše, aniž by ji poškodily směrem do hloubky. Vyvracely schody, ale obcházely cihelno-kamennou podezdívku podstavce díla. V podezdívce se zachytily pouze drobné vlásečnicové kořínky. Vyjímání schodů na levé straně bylo prováděno zpředu dozadu, byla kontrolována podezdívka podstavce, vyčištěny nečistoty a vrostlé kořínky s hlínou. Povrch cihel podezdívky byl vyčištěn, stejně tak povrch zpevněné základové plochy pod schody. Rovina byla stanovena předním ponechaným schodem, který zůstal v rovině a nebyl vyjímán. Levý pařez byl odfrézován až do úrovně kořenů, kořeny vedoucí pod schody byly vyjmuty. Ostatní kořeny v terénu byly ponechány pro stabilitu svahu. Před spodními ponechanými stupni byly ponechány železné platle ve svahu pro zakotvení proti pohybu ze svahu. Ponechané kramle na ponechaných schodech byly konzervovány na místě: čištěny přebroušením a kartáčováním, stabilizovány odstraňovačem s taninem, ošetřeny alkydovou samozákladovou barvou (Alkyton) a pak povrchově olejovou barvou do béžovo šedé barvy (Ottosson). Ostatní kramle byly postupně vyjmuty, srovnány a stejným postupem restaurovány jako kramle nepoškozené. Následně byly vráceny zpět a zality olovem. Kramle rozlomené nebo chybějící byly doplněny z nerezové oceli, povrchově natřené olejovou barvou. Kramle jsou umístěny i mimo kamenorez v místech rozlomeného kamene. Čištění bylo provedeno regulovanou tlakovou vodou s předchozí aplikací biocidního roztoku Sanatop Likvid, Stachema. Povrch byl dále dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Vyžilé tmely byly odsekány. Socha byla zpevněna impregnační pískovce opakovanými nátěry pod záballem (Steinfestiger KSE300 Remmers). Drobné ulomené fragmenty, nalezené na římse, byly přilepeny (MS 78 Akemi). Podstavec byl tmelen směsí na bázi bílého cementu. Tmel byl probarven ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayer a Precolor). Plnivem tmelu je směs inertních jemných křemičitých písků (Sklopísek Střeleč). Schody byly spárovány, čímž byl uzavřen vnitřní prostor základového systému. Spáry byly provedeny do roviny s kamenem, aby bylo omezeno stání vody na povrchu schodiště.
--	---

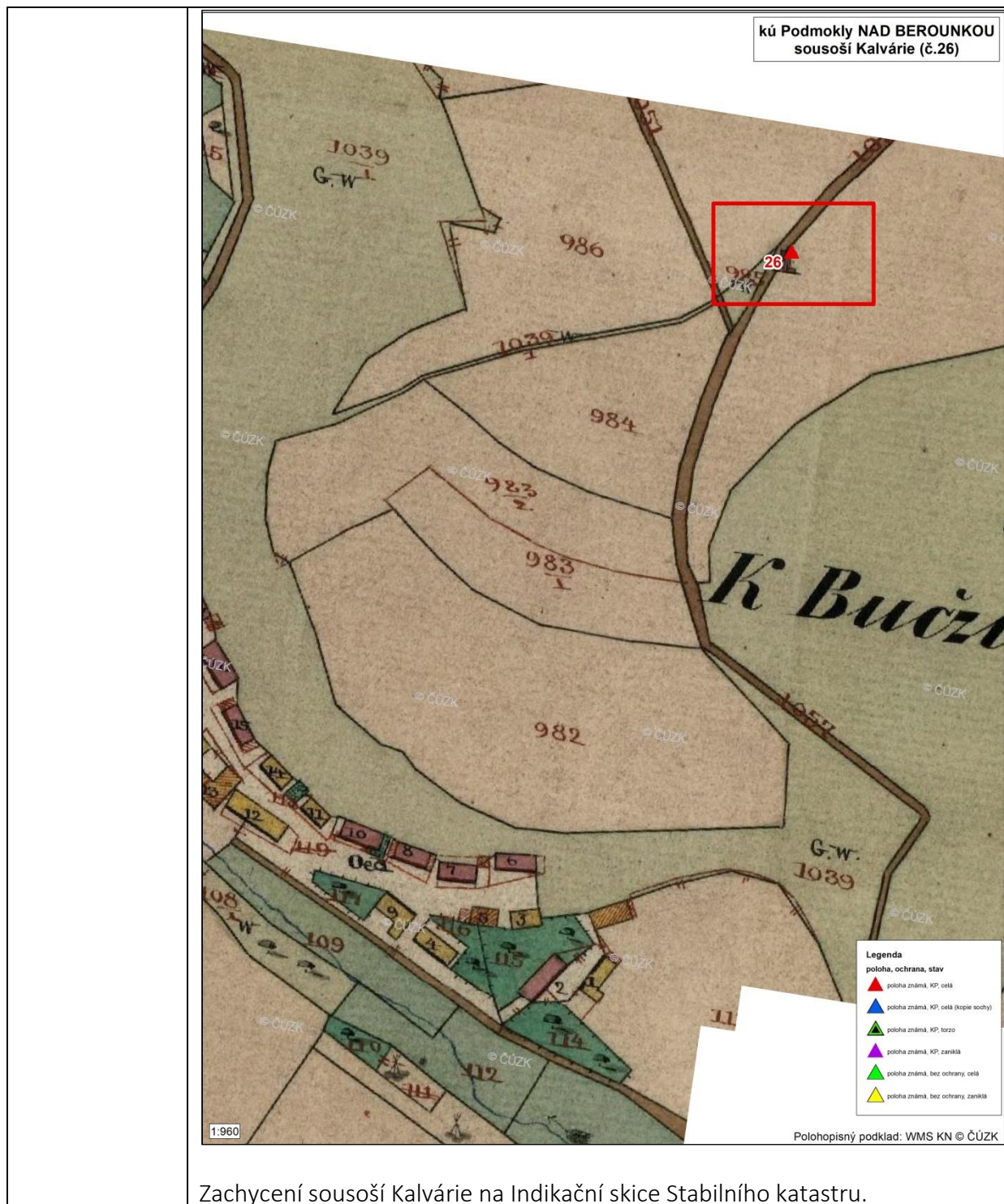
	Lampa bude konzervována a vrácena na římsu až po dokončení restaurování kamene v II. etapě. 6. 2 II. etapa – restaurování vrchní sochařské výzdoby a kříže Po čištění kamene byly odsekány poškozené druhotné tmely z posledních opravných zásahů. Odsekané tmely byly omšelé, zkorodované na povrchu nebo barevně semšelé. Většina tmelů, které byla odsekána, byly záslepky kaveren po vypadnutých velkých křemenných valouncích a také opravy spáry mezi jednotlivými díly kamene. Zbytek železného trnu na pravém spánku Ježíše Krista byl vyjmut vysekáním. Tento fragment byl zbytek původní svatozáře. Na díle byl zjištěn chybějící prostředník na pravé ruce Ježíše Krista a část pramene vlasů na hlavě Ježíše Krista. Největším poškozením, které bylo třeba zainjektovat a slepit, byly trhliny v projevených lasách kamene. Většina bloků je ložených bočně z čelního pohledu na dílo. Nejvíce poškozená otevřenými vymytými lasami je na levém boku Ježíše Krista vynesená bederní rouška. Velkým poškozením je také trhlina v patce vysokého kříže. Zdá se, že tato prasklina mohla vzniknout již při osazování díla, a to podlomením paty v místě stylizované skalky pod umrlčí lebkou. Již v minulosti byla zkramlovaná lasa z levého boku kříže železnou sponou. Všechny železné kramle nalezené na vrchním sousoší díla byly na povrchu zkorodované, ale netrhají kámen a jsou stále funkční. Kovové železné kramle na díle byly ošetřeny okartáčováním kovovými kartáči a obroušením a napuštěním roztokem taninu (Odrezořač s taninem Worko). Povrch kramlí byl opatřen alkydovými samozákladovými nátěry v imitaci barevnosti okolního kamene (Alkyton). Trhliny byly zainjektovány opakovaným napuštěním organokřemičtého roztoku KSE 300, Remmers, dále injektáží roztoku Paraloidu v acetonu, následně byl povrch uzavřen a zajištěn zapaštěním injektážního vápenného konsolidantu Ledan a Vapo insekt (Aqua Bárta). Chybějící prostředník na pravé ruce Ježíše Krista byl doplněn kamenným vysekaným doplňkem z regionálního hrubozrnného kamene s většími křemičitými valounky. Kamenný doplněk byl přilepen polyesterovým lepidlem Akemi MS 78. Ostatní poškození, kaverny a poškozené spáry byly tmeleny minerálním tmelem na bázi bílého cementu a hydraulického vápna v poměru 3:1 s plnivem křemičitých písků (Sklopísek Střeleč, Pískovny Skalná). Tmel byl pojen v poměru 3:1 (plnivo:pojivo). Tmel byl probarven ve hmotě práškovými pigmenty Bayferrox (Aqua Bárta). Rekonstrukce chybějících atributů Na základě spolupráce a konzultací se zástupcem NPÚ ÚOP v Plzni, byly zhotoveny makety chybějících svatozáří. Analogie byly využity v rámci Plzeňského kraje. Atributy byly zhotoveny v tepané mědi, povrchově upraveny samozákladovou alkydovou žlutí a pozlacením dvěma vrstvami ryzího plátkového zlata (Grac). Trny dvou svatozáří zapaštěné do kamene jsou zhotoveny z nerezové oceli a paprsky ve třech otvorech v hlavě Ježíše Krista jsou celé měděné. Lampa z římsy soklové architektury byla opískována, natřena samozákladovou alkydovou černí a následně opatřena alkydovou grafitovou černí kovářské barvy Schmied. Lampa byla nově přesklená, protože sklíčka
--	---

	byla novodobá a v lampičce špatně upevněná. Lampa byla zpět do otvoru v římse utemovaná olověnou vlnou. Svatozář Krista byla utemována olovem, svatozáře sv. Jana a P. Marie byly osazeny do hydraulického vápna. Barevná retuš Fragmenty zbylé černé krusty, nacházející se především na spodních dvou sochách světců Kalvárie, byly v kontrastních přechodech utlumeny barevnou retuší. Lazurní barevná retuš byla provedena světlostálými pigmenty nesenými v roztoku akrylového disperzního pojiva (Studio Lascaux, Lascaux Colours & Restauro). Barevně retušovány byly shodným způsobem i doplněné partie. Kramle byly znovu nabarveny světle šedo-okrovým nátěrem, aby vizuálně nerušily kamenný povrch díla. Po sejmutí lešení byly provedeny závěrečné korekce retuší. Povrch byl ošetřen vodným roztokem biocidního prostředku Sanatop Prevent fix Stachema. Při restaurování po očištění povrchu díla byly nalezeny v hloubkách modelace sochy Krista drobné fragmenty polychromní barevné úpravy. Byly nalezeny reliktů barevných vrstev v hloubce vousů Ježíše Krista na pravé straně, kde jsou vrstvy od nejmladší: čokoládově hnědá, okr, bílá. Dále byly nalezeny v koutcích úst fragmenty vrstev, a to od nejmladších: růžovo-červená a pak bílá. Na bederní roušce byly nalezeny fragmenty, na kterých jsou zřejmé vrstvy čokoládově hnědá, zlatý okr a pod ním bílá. Na bederní roušce se fragmenty nacházejí ve více záhybech. Především v hloubkách podhledů. Na soše sv. Jana byly nalezeny v podhledech drapérie šatů fragmenty od nejmladších: modro-šedá, zlatý okr, citronově žlutá. Byly nalezeny především na levé polovině těla. Na soše Panny Marie byl na šatech v úrovni pasu nalezen fragment světle červené barvy a na prsou pak fragmenty zlatý okr, pod ním bílá. Na plášti, na pravé paži Panny Marie zevnitř jsou fragmenty modro-šedé barevnosti, pod nimi se rýsuje bílá a dole na šatech Panny Marie už u nohou jsou fragmenty modro-šedé, zlatý okr, středněčervené a pod tím bílá. Fragmenty byly vyfotografovány (viz níže), jsou přídržné na kameni a nebyly dále barevně ani plasticky upravovány. <u>7 Doporučený preventivní péče památky</u> Nedílnou součástí restaurování je i následná preventivní péče o dílo. Je vhodné kontrolovat stav díla v periodě tří let. Potřebu preventivního ošetření povrchu kamene předpokládám v periodě pěti let až deseti, kdy by bylo vhodné povrch nastříkat preventivním biocidním roztokem a také zaretušovat případné praskliny na povrchu kamene. Bezprostřední okolí sousoší je nutné udržovat posekáním travin. Vlastník plánuje u díla je vysadit po obou stranách nové stromy. Doporučuji stromy osadit na místě ve vzdálenosti minimálně 6 m od hrany sousoší na obě dvě strany.¹⁵⁶
--	--

¹⁵⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3807.

obr.

číslo ID	27
lokalita	Podmokly
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	18077/4-2569
poloha	známá
umístění	na severním okraji obce u čp. 15
datace	1725-1750
autorství	Josef Herscher? (1688?-1756)
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec středně až hrubozrnný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	1854 oprava Jiří (Georg) Ringelhahn z Domažlic a Antonín Tuček z Podmokel, 1990 restaurování ak. soch. Jiří Švec a ak. soch. Miloslav Hájek, 2021 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku, výhledově vhodný revizní restaurátorský zásah (2026).
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 68; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 604; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 114; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 92.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Jana Nepomuckého nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, který o ní roku 1900 stručně napsal: „Socha sv. Jana Nep. severně od Podmokel; obtojná práce barokní.“ ¹⁵⁷ Roku 1854 byly opraveny všechny tři podmokelské sochy, tedy Kalvárie, sv. Jan Nepomucký i mariánská socha. Soudobý zápis v obecní kronice o tom uvádí:

¹⁵⁷ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 68.

	„Dne [číslo vynecháno] května 1854 přišel do obce Podmokl p. Jiří Ringelhahn, malíř neb kunštýř z Domažlic od Zvíkovce, s p. Antonínem Tučkem z Podmokl z čís. po. 4 jakožto svobodným k přednostenstvu, kdež se řečený p. malíř prohlásil, by jsme ty naše při obci Podmokl vynacházející se štátuje svatých obnovit a okrášlit dali, které dříve jen pouhé podobizny představovaly, na kterou ozdobu a opravu zapotřebí bylo v obecnstvu sbírku učinit, což ale řečený p. Antonín Tuček svým vynasnažení[m] podporoval, takže se na dvě sochy, to jest svatého Jana a Panny Marie, sbírkou shledalo 32 fl. CM v stříbře. Ještě ostala třetí socha našeho Spasitele jménem na Kalvárii neokrášlená, nebylo možno již na tuto třetí sochu ten potřebný náklad sbírkou vypomocť, tu nenadálá vyskytlá pomoc. Zvědév totiž sotva velitel c. k. četnické posádky ve Zbirově pan František Hůla, uzavřel ihned v této záležitosti pomocí přispěti, pročez nemeškal dne 30. května 1854 brzy zrána s panem Kubátem, kancelistou od slav. c. k. okresního soudu ze Zbirova, do Podmokl přijíti a občany k přednostenstvu svolati a k společnému přispívání k obnovení a okrášení této třetí sochy sv. našeho Spasitele obnoviti, kdež tito dva nadřečení pánové nemalé částky co základ peněžitě hned složili, což ale tato sbírka se napotom na žádost přednostenstva hojným příspěvkům plnomocenstva osvíceného pana knížete křivoklátského z Fürstenberku 20 fl. CM v stříbře zvětšená takový výsledek měla, že se žádaný cíl dosáhl. Které tři sochy svatých h stály per 74 fl. v stříbře. A tak přišly tyto tři sochy svatých k obnovení, které naší obci k okrášení slouží, a den k novému vysvěcení těch samých ustanovený byl společně slaven. Kapličku jménem k Zvíkovci, na který se vynacházejí Panna Marie, svatý Vojtěch, svatý Antonín a svatý Izidor, obnovit dal pan František Tuček z čís. po. 4 z Podmokl. Důstojný pan farář zvíkovský Josef Dvořák dne [číslo vynecháno] července 1854 vedl slavný průvod z chrámu Páně zvíkovského k těmto nově okrášeným sochám svatých u Podmokl, při kterém se nejenom množství lidu z osady té, nýbrž i z cizích obcí přidružilo, při znění a střelby z moždířů konalo, vzdávajíc díky nadřečeným podnikatelům, by jim milý Pán Bůh byl hojným odplatitelem.“¹⁵⁸ V nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky se o stavu sochy píše: „Stav celkem dobrý, pouze kovová svatozář poškozena (zbyla jen část s jednou hvězdou).“¹⁵⁹ Dne 25. srpna 1986 rada Místního národního výboru v Podmoklech požádala restaurátorskou komisi Ministerstva kultury ČSR „o zařazení do plánu restaurátorských prací na rok 1987 opravu těchto kulturních památek: socha sv. Jana Nepomuckého, sousoší Kalvarie, socha Immaculaty, vše v obci Podmokly“, a vyslovila přitom naději, že „protože oprava těchto soch nebyla provedena již delší dobu a jejich špatný stav je právem kritizován občany jak na veřejných schůzích, tak i na plénech NV“, bude její žádosti vyhověno. Podmokelský národní výbor v této věci podpořil i Okresní národní výbor v
--	--

¹⁵⁸ SOKA Rokycany, AO Podmokly, inv. č. 1 (Kronika obce 1847-1939), s. 9.

¹⁵⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

	Rokycanech, který 23. dubna 1987 požádal Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni o zpracování návrhu na restaurování těchto tří soch. Požadovaný návrh zpracovalo krajské středisko 17. srpna 1987, a to společně pro všechny tři sochy. Současný stav těchto památek tu byl stručně popsán takto: „Kámen místy zvětralý, pokrytý mechem. Chybí části říms soklů a kovové atributy. Socha sv. Jana Nepomuckého vychýlena z osy.“ Navrhovaný restaurátorský zásah byl pak popsán těmito slovy: „Všechny objekty vyžadují očištění, domodelování chybějících detailů, barevné sjednocení a konzervaci kamene. Nutno doplnit kovové atributy včetně zlacení. U sochy sv. Jana Nepomuckého je nutno ověřit stabilitu na podstavci. Sokly vyžadují doplnění říms [...]. Termín zahájení a ukončení akce: 1988.“ Restaurování všech tří soch pak provedli akademičtí sochaři Jiří Švec a Miloslav Hájek, a to až v roce 1990. Práce byly dokončeny až na sklonku tohoto roku, kdy byla dne 23. listopadu provedena jejich kolaudace. Ve zprávě, jež byla při té příležitosti sepsána, se praví: „Zástupci umělecké komise shlédli na místě všechny plastiky a konstatovali, že všechny práce, které byly náplní hospodářské smlouvy, byly provedeny dobe, a proto se doporučují práce investorovi k převzetí.“¹⁶⁰ Ve své nedatované restaurátorské zprávě pak oba restaurátoři popsali toto restaurování soch Immaculaty a sv. Jana Nepomuckého těmito slovy: „Podle zadání památkové péče byla potvrzena u obou plastik narušená statika. Stejně jako u Kalvarie byly tyto plastiky osazeny na mělký základ. Tento základ byl vytvořen položením jednoho stupně schodů do čtvercového půdorysu. Vzniklý vnitřní prostor byl zasypán kamenem a cihlami. Po uvolnění skob se schodiště začalo rozjíždět. Naklonění plastik též napomohly otřesy, které způsobuje v jejich blízkosti jezdící těžká zemědělská technika. Jako prvořadý úkol bylo třeba plastiky srovnat a zajistit. Po demontáži schodů bylo provedeno podbetonování srovnaných plastik a stupně schodů opět sesazeny. Pak bylo přistoupeno k vlastnímu restaurování. Plastiky jsou z kvalitního kamene, je zde kombinován hrubozrnný a jemnozrnný pískovec. Plastiky i sokly byly původně polychromovány. Po odstranění biologických a atmosférických nečistot a desinfekci byla zvětralá místa penetrována. Některé nevhodné vysprávkky byly odstraněny. V dalším postupu práce restaurátoři provedli veškeré spárování. Poté byla provedena modelace doplňků z umělého kamene a lokální barevná retuš. Zbytky původní polychromie zůstaly zachovány. Závěrem byl proveden lazurní nástřik Sokratem, osazení lampičky a svatozáří.“¹⁶¹ Dne 22. září 2020 MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, zpracovala pro restaurování sochy restaurátorský záměr, ve kterém sochu popsala takto: „Dílo zhotoveno ze středně zrnitého arkózovitého pískovce světle okrové až pískové barvy. Je doplněno kovovými prvky. Hvězdna aureola svatozáře je
--	---

¹⁶⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Podmokly.

¹⁶¹ Obecní úřad Podmokly, restaurátorská zprávy z r. 2000.

	vsazena do hlavy a zatemována olovem a povrchově pozlacená. Další doplňkem je kovová lampa ukotvená na vrchní ploše hlavice zpředu. Je zasklená, otevírací směrem k podstavci. Je spojována čtvercovými matkami. Na soše lze nalézt i další kovové doplňky, a to železné kramle na skládané plintě, ty jsou dnes zality cementem. Kovovým prvkem byla s největší pravděpodobností také palmeta (palmová ratolest), o jejíž přítomnosti svědčí ulomený čep v levé ruce svatého Jana. Povrch kamene byl v minulosti opatřen barevnými povrchovými nátěry. Dochovaly se fragmenty v hloubkách modelace a na povrchu podstavce. Socha je situována těsně při ohrazení rodinného domu číslo 15. Ohrazení – kovový plot je pro veřejnou prezentaci díla posunut a po jeho obvodu jsou vzrostlé šeríkové keře, které jsou udržovány majitelem přilehlé nemovitosti.“ Současný stav památky restaurátorka vylíčila následovně: „Dílo je co do hmoty použitého materiálu velmi dobře zachovalé. Povrch díla je pokryt biologickými nečistotami především mechy a lišejníky. Většina závětrných míst je lokálně pokryta zčernalou krustou. Na povrchu jsou viditelné mladší doplňky umělého kamene, hrany podstavců. Tmely jsou patrné především na soklové architektuře. Poměrně masivně byla doplňována v minulosti hlavice. Socha nemá dle předběžné prohlídky žádné ulomené části modelace, které by výrazně chyběly a způsobovaly nečitelnost díla. Kovové atributy i lampa byly utemovány do kamene olovem, které je zřejmé. V záhybech drapérie světce jsou patrné fragmenty barevné povrchové úpravy, polychromní. V hloubkách almuce jsou zčernalé vrstvy tmavého nátěru, na klerice jsou zbytky bílé vrstvy. Ze zadního a vrchního pohledu na korpus Krista na kříži jsou patrné narůžovělé fragmenty. Na středovém těle soklové architektury jsou výrazně zřejmé růžové fragmenty po celistvém nátěru podstavce. Na díle zcela chybí palmeta světce, jejíž ulomený trn v olovu je zřejmý v levé dlani sv. Jana. Chybí i přední levá kramle na spodním stupni schodu. Spodní stupeň schodu je zprohýbaný, a to především vlivem vzrostlých kořenů a šeríkových keřů v těsné blízkosti, přímo i mezi kamenným stupněm. Jelikož kovové ohrazení plotu vede těsně kolem kamenného spodního stupně, je problematické situaci do budoucna řešit bez poškození ohrazení a šeríků. Z přední části se posunul stupeň v terénu níže, a proto je obloučkový profil schodu dnes z předního pohledu zarovnan okolním trávníkem. Jelikož je socha na mírném vršíčku oproti vyjeté koleji v trávě při vjezdu do stavení, lze přední stupeň obnažit.“ Posléze způsob restaurování je v restaurátorském záměru popsán takto: „Památka je poškozená především dlouhodobou expozicí v exteriéru a přirozeným stárnutím použitých materiálu a vlivem povětrnosti na ně. Závažněji poškozený je profilovaný schod vespod památky, což je ovlivněno přilehlými keři a ohrazením. Zcela chybí atribut palmety, který je na díle typický a zřejmý dle fragmentů úlomků. Hmota kamene je až na výjimku římsy ve velmi dobrém zachovalém stavu. Římsa byla masivně přetmelena, tudíž její stav není v současnosti úplně čitelný. Dílo vyžaduje preventivní restaurátorský zásah kořistění povrchů a k obnově velmi kvalitních sochařských detailů na díle. Je třeba obnovit a navrátit funkci lampy, která je dlouhodobě nepoužívaná, avšak poměrně dobře zachovalá, byť je povrchově
--	---

	zcela zkorodovaná. Je velmi vhodné zrekonstruovat kovový atribut palmety, pozlatit jej a doplnit tak dochovanou svatozář, aby dílo působilo kompletně. Je potřeba revidovat vrchní římsu soklové architektury, zjistit stav masivního umělého doplňku, případně jej nahradit nebo doplnit zpevňujícími tmely. Podstavný stupeň, který byl původně zkramlovaný, tvořil plintu celého díla, je velmi zprohýbaný. Nelze ho kvalitně navrátit do původní pozice, aniž by nedošlo k poškození těsně přilehlého kovového plotu a ke zničení šeríkových keřů. Doporučuji spodní plintu řešit kompromisně. Je důležité pokusit se spodní stupeň co nejvíce srovnat s přihlédnutím k zachování výklenku v kovovém plotu a části šeríkových keřů. Šeríky jsou součástí zeleně okolo celé přilehlé nemovitosti a nebylo by vhodné je vyjímat, protože tvoří vhodné pozadí pro soklovou architekturu díla. <u>Návrh restaurování</u> <u>Restaurování na místě:</u> Sochu je vhodné restaurovat na místě za pomoci přistavěného lešení. Je vhodné demontovat kovovou svatozář a kovovou lampu a ty restaurovat v ateliéru. <u>Čištění:</u> Je vhodné celé dílo očistit regulovanou tlakovou vodou. Poté navrhuji povrch desinfikovat vodným roztokem peroxidu vodíku. Následně je potřeba povrch důkladně vymýt opět čistou vodou. Při čištění je vhodné sejmut nesoudržné nebo barevně kontrastní druhotné tmely a zjistit tak soudržnost masivních tmelů na hlavici soklové architektury. Navrhuji také odvrát dochovaný čep v levé ruce světce po palmetě a vyjmout nefunkční poškozené kramle ze spodního schodu. Ty, se kterými nebude nutné manipulovat, mohou zůstat v kameni, pokud zatím netrhají kamennou hmotu. Při čištění doporučuji odkopat přední návrší travnatého terénu před předním stupněm. <u>Srovnání spodního profilovaného schodu plinty:</u> Navrhuji pokusit se ponechat zadní podélný stupeň, který je těsně obrostlý a ohrazený drátěným pletivem. Doporučuji boční stupně podkopat a spustit níže do spádu před dílo, zároveň navrhuji odkopat a odhalit přední stěnu profilace čelního stupně. Nepředpokládám, že vznikne vodorovná plocha na profilovaném schodu, ale mohlo by dojít k vyspádování směrem dopředu, aby lépe odtékala dešťová voda a nemohly být poškozovány základy při zatékání do spodní spáry. Spára je v současnosti otevřená. Je vhodné schod podložit betonovými potěrem, protože zřejmě ujíždí směrem ze svahu dopředu. Situace se bude následně odvíjet dle odhalených skutečností při restaurování. <u>Zpevnění kamene:</u> Zpevnění kamene navrhuji provést v místech, kde se bude kámen případně vydrolovat a lokálně v místech dešťových stínů. Tato lokální impregnace může být provedena nátěrem organokřemičitého roztoku. Doporučuji Funcosil Steinfestiger KSE 100, Remmers. <u>Plastické doplnění kamene:</u> Plastické doplnění díla spočívá především v retuši starších tmelů a doplňků a v revizi přetmelení hlavice. Její profily budou muset být zřejmě z velké části rekonstruovány. Dále je podstatné při tmelení uzavřít spáry všech vodorovných ploch a dělení. K tmelení navrhuji použít minerální směs umělého kamene tvořeného hydraulickým pojivem - bílý cement Heidelberg a přírodní hydraulické vápno Vicat Prompt plněnými
--	--

	křemičitými písky a pískovcovou drtí. Hrubost tmelu bude odpovídat originálnímu kameni a velikosti požadovaných tmelených míst tak, aby tmel byl ve hmotě soudržný a dlouhodobě udržitelný. Tmel bude probarvený ve hmotě světle stálými pigmenty Bayferrox. <u>Restaurování kovových doplňků:</u> Svatozář světce je vhodné lokálně mechanicky ošetřit čištěním projevující se koroze na koncích paprsků hvězd. Doporučuji stabilizovat povrch odrezovačem s taninem a následně použít alkydové samozákladové vrstvy žluté barvy jako podklad (Alkyton). Navrhuji povrchově celou svatozář nově pozlatit plátkovým zlatem na olejovém podkladu. Chybějící palmetu doporučuji rekonstruovat dle dohody se zástupci památkové péče a vlastníkem. Navrhuji palmetu ve velikosti 45 cm výška, 16 cm šířka. Palmeta bude zhotovena z tepané mědi a povrchově pozlacená ryzím plátkovým zlatem (Grac). Dochovaná lampa bude kvalitně očištěna, citlivě opískována, stabilizována inhibitem (Ferrokon, Odrezovač s taninem). Povrch kovových částí navrhuji ošetřit samozákladovou alkydovou barvou a prezentovat povrch v grafitové černi plněné grafitem (Schmied). Pokud nebude možné skla vyčistit, doporučuji nově lampu zasklít. Lampa byla zasklívána nově, viz záznam v památkovém katalogu, kde se hovoří o vytlučených sklech v minulosti. Chybějící levou přední kramli i zadní pravou kramli navrhuji nahradit, a to tvarovou kopií dochovaných, provedenou v nerezové oceli, povrchově pokovanou. Dochované kramle, které mohou být ponechány na místě, budou mechanicky očištěny od koroze, ošetřeny taninem a natřeny samozákladovou matnou černí. Povrch kramlí může být řešen šedým nátěrem blízkým barevnosti okolního kamene, případně grafitovou černí (alkyduretanové barvy Alkyton/Schmied). <u>Barevná retuš kamene a osazení kovových doplňků:</u> Barevná retuš bude provedena na doplněných tmelených místech lazurními vodnými roztoky retušovacích barev Lascaux Studio (Lascaux Colours&Restauro). Dochované fragmenty historických barevných nátěrů na povrchu díla budou ponechány v dochovaném stavu, budou respektovány. Na díle nepůsobí nijak rušivě, a proto je navrhuji nadále prezentovat a nijak neretušovat. Dochované fragmenty jsou v tak malé míře, že barevnou rekonstrukci nedoporučuji, šlo by o příliš velkou hypotézu. V případě uvolnění některých fragmentů od podkladu kamene, budou tyto zpevněny fixací roztoku Paraloidu B72 a B67 (Rohm and Haas). Navrhuji všechny kovové doplňky na dílo usadit a utemovat olovem, případně vlepít na hydraulické vápno do otvoru a přetmelit minerálním tmelem. Závěrem restaurování je vhodné celý povrch kamenného díla ošetřit preventivním biocidním roztokem, doporučuji Sanatop Prevent Fix od firmy Stachema.¹⁶² Během roku 2021 pak MgA. Helena Jahodová sochu vskutku restaurovala. Svůj restaurátorský zásah popsala ve své restaurátorské zprávě z 8. října 2021, do níž nejprve z restaurátorského záměru z předešlého roku převzala jednak popis díla a popis jeho současného stavu, jednak restaurátorský
--	--

¹⁶² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Podmokly.

	záměr, načež postup restaurování popsala následovně: <u>„5 Postup restaurování včetně použitých materiálů a technologií</u> <u>5.1 Čištění</u> Dílo bylo restaurováno z mobilního lešení. Při čištění díla byla sejmuta vrchní měděná svatozář na soše. Obruč byla vyjmuta z úponů utemovaných olovem. Fragment čepu po palmetě v levé dlani světce byl odvrtán. Nesoudržné tmely především na hlavici a plintě byly odsekány. Kamenný povrch díla byl represivně sanován – Sanatop Likvid (Stachema). Po technologické pauze byl povrch čištěn regulovanou tlakovou vodou od ulpělých nečistot. Následně byl povrch kamene desinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku (peroxid vodíku, čpavková voda, JAR). Po desinfekci byl povrch kamene vymyt čistou vodou. Závěrem čištění byl povrch kamene impregnován preventivním biocidním roztokem Sanatop Prevent Fix (Stachema). Po vyschnutí byly zbylé zčernalé krusty, především v dešťových stínech, dobrušovány diamantovým plátnem a houbami. Zčernalé krusty byly tenčeny probušováním, nebyly snímány zcela. Nejvíce krust bylo na levém boku světce od hlavy až po krajku rochetty. <u>5.2 Vyrovnání podstavné plinty díla</u> Ve spolupráci s obcí Podmokly byly odstraněny křoviny z obou stran i ze zadní strany sochy, podél přilehlého plotu. Následně byl terén kolem plinty odstraněn. Boční stupně plinty byly vyjmuty, srovnány, podklínovány kamennými klíny a podloženy betonem. Zadní stupeň plinty nebyl vyrovnáván, protože je pod ním příliš mnoho mohutných kořenů, které nelze vyjmout, aniž by došlo k poškození stability celé památky. Zároveň masivní kořeny vyčnívají i na bočních stranách plinty v zadní polovině. Vyčnívající kořeny a kmínky byly usekány dle možností a přístupu, kdy je zadní stupeň plinty sevřen betonovým obrubníkem a kovovým plotem. Zbylé vyčnívající kmínky a kořeny byly napuštěny represivním prostředkem Roundup. Následně byly kamenné stupně zaspárovány vápenocementovým tmelem. Závěrem byly kmínky napuštěny ještě syntetickým ředidlem, ve snaze omezit budoucí růst ponechaných kořenů a kmínků. Zadní stupeň byl ponechán nakřivo, tzn. vyzdvižený na zadním okraji. Do původních otvorů byly zhotoveny nové kramle z nerezové oceli, pokované, a byly zality do otvoru olovem tak, aby stupně byly fixovány. Původní kramle se nedochovaly, v otvorech byly pod cementem nalezeny zbytky olova. Povrch kramlí byl závěrem ošetřen alkydovou barvou v šedém odstínu kamene (Alkyton). <u>5.3 Lokální zpevnění kamene a plastické doplnění poškozených partií</u> Římsa soklové architektury byla nejvíce poškozená degradací kamene a i masivním druhotným tmelením z posledního restaurátorského zásahu. Římsa byla impregnována zpevňujícím organokřemičitým prostředkem pro zafixování drolícího se povrchu kamene. Ponechané stabilní druhotné tmely byly na povrchu přebroušeny a mechanicky upraveny pemrlováním dle potřeby. Následně byly jejich otevřené okraje a další poškozená místa na povrchu kamenného díla tmeleny vápenocementovým tmelem pojeným bílým portlandským cementem Aalborg a hydraulickým vápnem Vicat Prompt (poměr 3/1). Tmel
--	---

	byl plněn křemičitými písky (písky Skalná, Sklopísek Střeleč). Poměr pojiva k plnivu byl míchán 1/3. Tmel byl probarven ve hmotě práškovými pigmenty Bayferrox. Lokálně byly tmely pigmentovány na místě dle odstínu jednotlivých kamenných originálních kvádrů. Zrnitost tmelu byla upravována také dle jednotlivých partií a především dle potřeby síly tmelu (drobné retuše je potřeba provádět jemnějším tmelem, než masivní doplňky). Na římse byla při tmelení použita adhezni kotva (Plextol, Aqua Bárta). Na vrchní soše sv. Jana Nepomuckého bylo tmelení provedeno v míře drobných retuší. Tmelení bylo provedeno na rukou Krista, nose a čele sv. Jana, na levé ruce sv. Jana a na vrcholu kříže. Dále byly tmeleny spodní partie figury sv. Jana: levá nakročená noha a lokální kaverny v drapérii. Tmelení bylo prováděno s ohledem na zachování přirozeně zestárlého povrchu kamene, tj. obroušené hrany, obmyté rohy, drobné kaverny a otevřený zhrublý povrch kamene. <u>5.4 Restaurování kovových doplňků díla</u> Sejmutá měděná svatozář sv. Jana Nepomuckého byla doplněna o chybějící hvězdu, která byla připájená z měděného tlačeného plechu. Celá svatozář byla opískována a následně ošetřena alkydovými samozákladovými vrstvami žluté podkladové barvy (Alkyton). Následně byla svatozář pozlacena ryzím plátkovým zlatem kladeným na olejový lak (Grac, Le Tonkinois). Svatozář byla po restaurování osazena zpět do původních otvorů a utemována olovem dle dochovaného stavu. Na základě dochovaného fragmentu v levé ruce světce, svědčícího v minulosti o přítomnosti palmové ratolesti, byla zhotovena papírová maketa a konzultována se zástupci památkové péče na kontrolním dnu. Palmeta byla následně vystříhána z měděného plechu a protépávána do požadovaného tvaru. Palmeta byla po vytepaní opískována a ošetřena podkladovými samozákladovými vrstvami žluté barvy (Alkyton). Následně pozlacena stejně jako svatozář ryzím plátkovým zlatem. Ze zadní plochy byla palmeta vyztužená drátem z nerezové oceli tak, aby nedocházelo k ohýbání palmové ratolesti nad úponem v dlani levé ruky sv. Jana. Vrchní cíp byl opřen o levé rameno světce. Palmeta byla fixována do dlaně sv. Jana lepidlem pro spoj kovámen (Akemi MS 76). Kovová prosklená lampa dochovaná na římse díla byla vyjmuta, rozebrána, opískována, srovnána a zpět zasklena po opískování a pozinkování. Povrchově byla lampa natřena matnou černí (Alkyton) a následně kovářskou grafitovou černí (Schmied). Lampa byla vsazena do původního otvoru a byla fixována vápnem (Vicat Prompt). <u>5.5 Závěrečné retuše a úprava terénu</u> Závěrem byly provedeny barevné retuše tmelených míst na kamenném povrchu díla. Barevná retuš byla provedena lazurními vodnými roztoky retušovacích akrylových barev Studio Lascaux (Lascaux and Restauro). Ve vrchní ploše biretu sv. Jana byl nalezen otvor, který byl zřejmě původně zamýšlen k instalaci stříšky, případně svatozáře. Otvor je hluboký 5 cm, široký 2 x 2 cm. Do otvoru byla při restaurování vsazena kovová patrona s archivním listem a textem o současné obnově díla. Otvor byl přetmelen vápenocementovým tmelem.
--	---

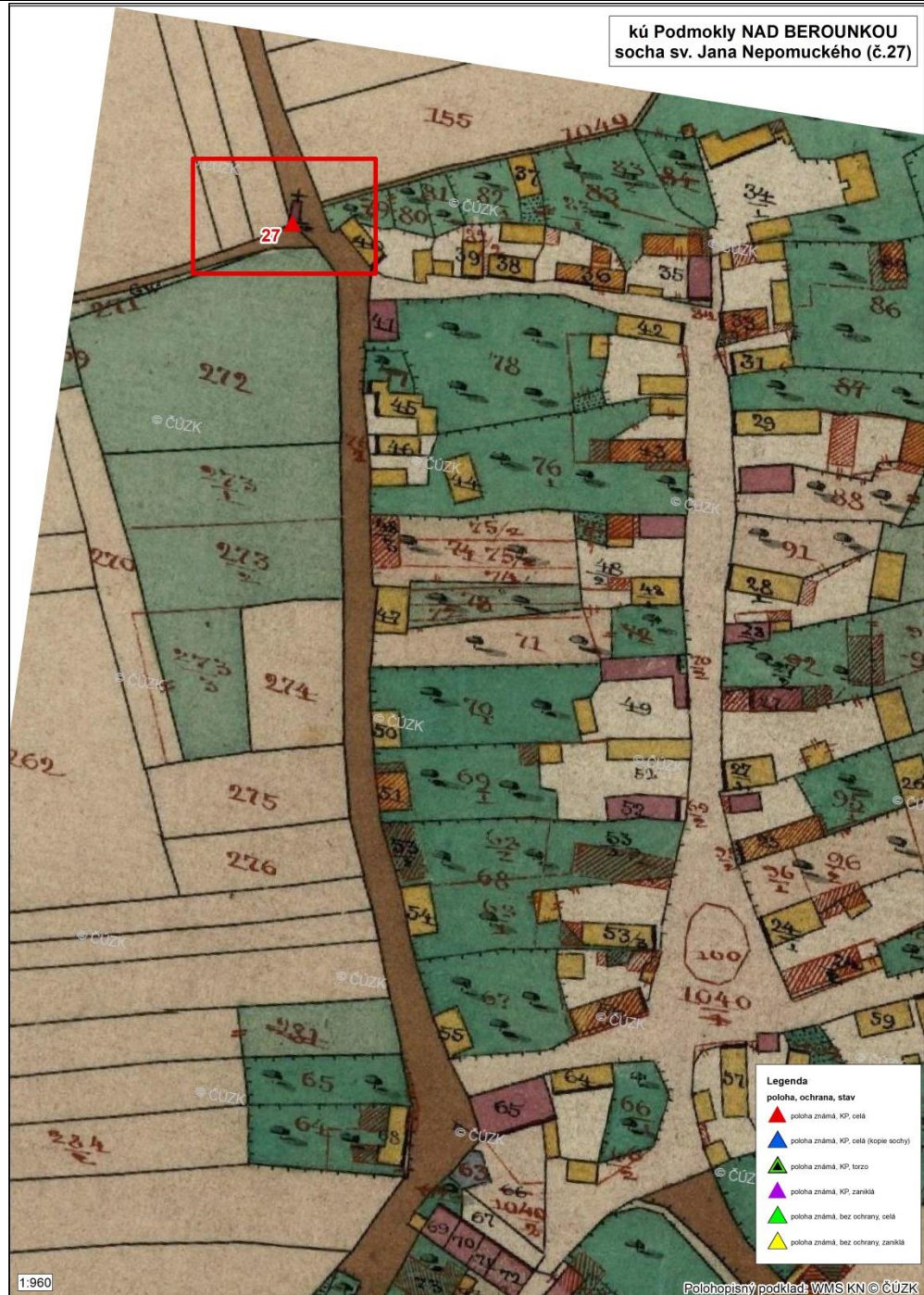
	Dílo bylo závěrem znovu impregnováno preventivním biocidním roztokem Sanatop Prevent Fix (Stachema). Spodní spára podstavné plinty byla zahrnuta zeminou do roviny s okolním terénem. <u>6 Doporučení preventivní péče</u> Je nezbytně nutné kontrolovat obrůstání zadních kořenů a kmínků po keřích šeříku. V případě jejich zazelenání je třeba včas lístky otrhat a sanovat. Doporučuji Roundup. Povrch kamenného díla je vhodné kontrolovat pravidelně po třech letech a opakovat nástřik preventivního biocidního prostředku. Doporučuji Sanatop Prevent Fix (Stachema) nebo adekvátní dostupný prostředek na biosanaci kamene. Pravidelná kontrola a preventivní ošetření díla je žádoucí pro dlouhodobé udržení zrestaurovaného stavu památky.”¹⁶³
--	--

¹⁶³ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorská zpráva z r. 2021, Podmokly.

obr.

ků Podmokly NAD BEROUNKOU
socha sv. Jana Nepomuckého (č.27)

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	28
lokalita	Podmokly
okres	Rokycany
název	socha Panny Marie Immaculaty
KP	39457/4-2568
poloha	známá
umístění	na prostranství vedle budovy bývalé školy u křížení komunikací, před budovou bývalé školy v předzahrádce (do roku 2022)
datace	1725-1750
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec středně až hrubozrnný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů. Na třech stěnách podstavce se nalézají zajímavě koncipované sekané ornamentální dekor s prvky volut připomínající na čelní stěně poněkud mariánský monogram.
opravy a rest. zásahy	1854 oprava Jiří (Georg) Ringelhahn z Domažlic a Antonín Tuček z Podmokel, 1990 restaurování ak. soch. Jiří Švec a ak. soch. Miloslav Hájek, 2022 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	V průběhu restaurátorského zásahu (2022).
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 68; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 604; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 114; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 92.
text katalogu	O vzniku sochy Immaculaty v Podmoklech nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, který o ní roku 1900 stručně napsal: „Socha P. Marie před školou stojící, v nadživotní velikosti; dobrá barokní práce kamenická. Madona stojí se sepjatýma, v pravo odvrácenýma rukama stojí na zeměkouli hadem ovinuté. XVIII. stol.“ ¹⁶⁴ Roku 1854 byly opraveny všechny tři podmokelské sochy, tedy Kalvárie, sv. Jan Nepomucký i mariánská socha. Soudobý zápis v obecní kronice o tom

¹⁶⁴ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 68.

	uvádí: „Dne [číslo vynecháno] května 1854 přišel do obce Podmokl p. Jiří Ringelhahn, malíř neb kunštýř z Domažlic od Zvíkovce, s p. Antonínem Tučkem z Podmokl z čís. po. 4 jakožto svobodným k přednostenstvu, kdež se řečený p. malíř prohlásil, by jsme ty naše při obci Podmokl vynacházející se štátuje svatých obnovit a okrášlit dali, které dříve jen pouhé podobizny představovaly, na kterou ozdobu a opravu zapotřebí bylo v obecnstvu sbírku učinit, což ale řečený p. Antonín Tuček svým vynasnažení[m] podporoval, takže se na dvě sochy, to jest svatého Jana a Panny Marie, sbírkou shledalo 32 fl. CM v stříbře. Ještě ostala třetí socha našeho Spasitele jménem na Kalvárii neokrášlená, nebylo možno již na tuto třetí sochu ten potřebný náklad sbírkou vypomocť, tu nenadálá vyskytlá pomoc. Zvěděv totiž sotva velitel c. k. četnické posádky ve Zbirově pan František Hůla, uzavřel ihned v této záležitosti pomocí přispěti, pročez nemeškal dne 30. května 1854 brzy zrána s panem Kubátem, kancelistou od slav. c. k. okresního soudu ze Zbirova, do Podmokl přijíti a občany k přednostenstvu svolati a k společnému přispívání k obnovení a okrášení této třetí sochy sv. našeho Spasitele obnoviti, kdež tito dva nadřečení pánové nemalé částky co základ peněžitě hned složili, což ale tato sbírka se napotom na žádost přednostenstva hojným přispěvkům plnomocenstva osvíceného pana knížete křivoklátského z Fürstenberku 20 fl. CM v stříbře zvětšená takový výsledek měla, že se žádaný cíl dosáhl. Které tři sochy svatých h stály per 74 fl. v stříbře. A tak přišly tyto tři sochy svatých k obnovení, které naší obci k okrášení slouží, a den k novému vysvěcení těch samých ustanovený byl společně slaven. Kapličku jménem k Zvíkovci, na který se vynacházejí Panna Marie, svatý Vojtěch, svatý Antonín a svatý Izidor, obnovit dal pan František Tuček z čís. po. 4 z Podmokl. Důstojný pan farář zvíkovský Josef Dvořák dne [číslo vynecháno] července 1854 vedl slavný průvod z chrámu Páně zvíkovského k těmto nově okrášeným sochám svatých u Podmokl, při kterém se nejenom množství lidu z osady té, nýbrž i z cizích obcí přidružilo, při znění a střelby z moždířů konalo, vzdávajíc díky nadřečeným podnikatelům, by jim milý Pán Bůh byl hojným odplatitelem.“¹⁶⁵ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 je socha lokalizována „v zahrádce před školou v jihozápadní části vsi.“¹⁶⁶ Dne 25. srpna 1986 rada Místního národního výboru v Podmoklech požádala restaurátorskou komisi Ministerstva kultury ČSR „o zařazení do plánu restaurátorských prací na rok 1987 opravu těchto kulturních památek: socha sv. Jana Nepomuckého, sousoší Kalvarie, socha Immaculaty, vše v obci Podmokly“, a vyslovila přitom naději, že „protože oprava těchto soch nebyla provedena již delší dobu a jejich špatný stav je právem kritizován občany jak na veřejných schůzích, tak i na plénech NV“, bude její žádosti vyhověno.
--	--

¹⁶⁵ SOKA Rokycany, AO Podmokly, inv. č. 1 (Kronika obce 1847-1939), s. 9.

¹⁶⁶ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 92.

	Podmokelský národní výbor v této věci podpořil i Okresní národní výbor v Rokycanech, který 23. dubna 1987 požádal Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni o zpracování návrhu na restaurování těchto tří soch. Požadovaný návrh zpracovalo krajské středisko 17. srpna 1987, a to společně pro všechny tři sochy. Současný stav těchto památek tu byl stručně popsán takto: „Kámen místy zvětralý, pokrytý mechem. Chybí části říms soklů a kovové atributy.“ Navrhovaný restaurátorský zásah byl pak popsán těmito slovy: „Všechny objekty vyžadují očištění, domodelování chybějících detailů, barevné sjednocení a konzervaci kamene. Nutno doplnit kovové atributy včetně zlacení. [...] Sokly vyžadují doplnění říms [...]. Termín zahájení a ukončení akce: 1988.“ Restaurování všech tří soch pak provedli akademičtí sochaři Jiří Švec a Miloslav Hájek, a to až v roce 1990. Práce byly dokončeny až na sklonku tohoto roku, kdy byla dne 23. listopadu provedena jejich kolaudace. Ve zprávě, jež byla při té příležitosti sepsána, se praví: „Zástupci umělecké komise shlédli na místě všechny plastiky a konstatovali, že všechny práce, které byly náplní hospodářské smlouvy, byly provedeny dobe, a proto se doporučují práce investorovi k převzetí.“¹⁶⁷ Ve své nedatované restaurátorské zprávě pak oba restaurátoři popsali toto restaurování soch Immaculaty a sv. Jana Nepomuckého těmito slovy: „Podle zadání památkové péče byla potvrzena u obou plastik narušená statika. Stejně jako u Kalvarie byly tyto plastiky osazeny na mělký základ. Tento základ byl vytvořen položením jednoho stupně schodů do čtvercového půdorysu. Vzniklý vnitřní prostor byl zasypán kamenem a cihlami. Po uvolnění skob se schodiště začalo rozjíždět. Naklonění plastik též napomohly otřesy, které způsobuje v jejich blízkosti jezdící těžká zemědělská technika. Jako prvořadý úkol bylo třeba plastiky srovnat a zajistit. Po demontáži schodů bylo provedeno podbetonování srovnaných plastik a stupně schodů opět sesazeny. Pak bylo přistoupeno k vlastnímu restaurování. Plastiky jsou z kvalitního kamene, je zde kombinován hrubozrnný a jemnozrnný pískovec. Plastiky i sokly byly původně polychromovány. Po odstranění biologických a atmosférických nečistot a desinfekci byla zvětralá místa penetrována. Některé nevhodné vysprávkby byly odstraněny. V dalším postupu práce restaurátoři provedli veškeré spárování. Poté byla provedena modelace doplňků z umělého kamene a lokální barevná retuš. Zbytky původní polychromie zůstaly zachovány. Závěrem byl proveden lazurní nástřik Sokratem, osazení lampičky a svatozáří.“¹⁶⁸
--	---

¹⁶⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Podmokly.

¹⁶⁸ Obecní úřad Podmokly, restaurátorská zprávy z r. 2000.

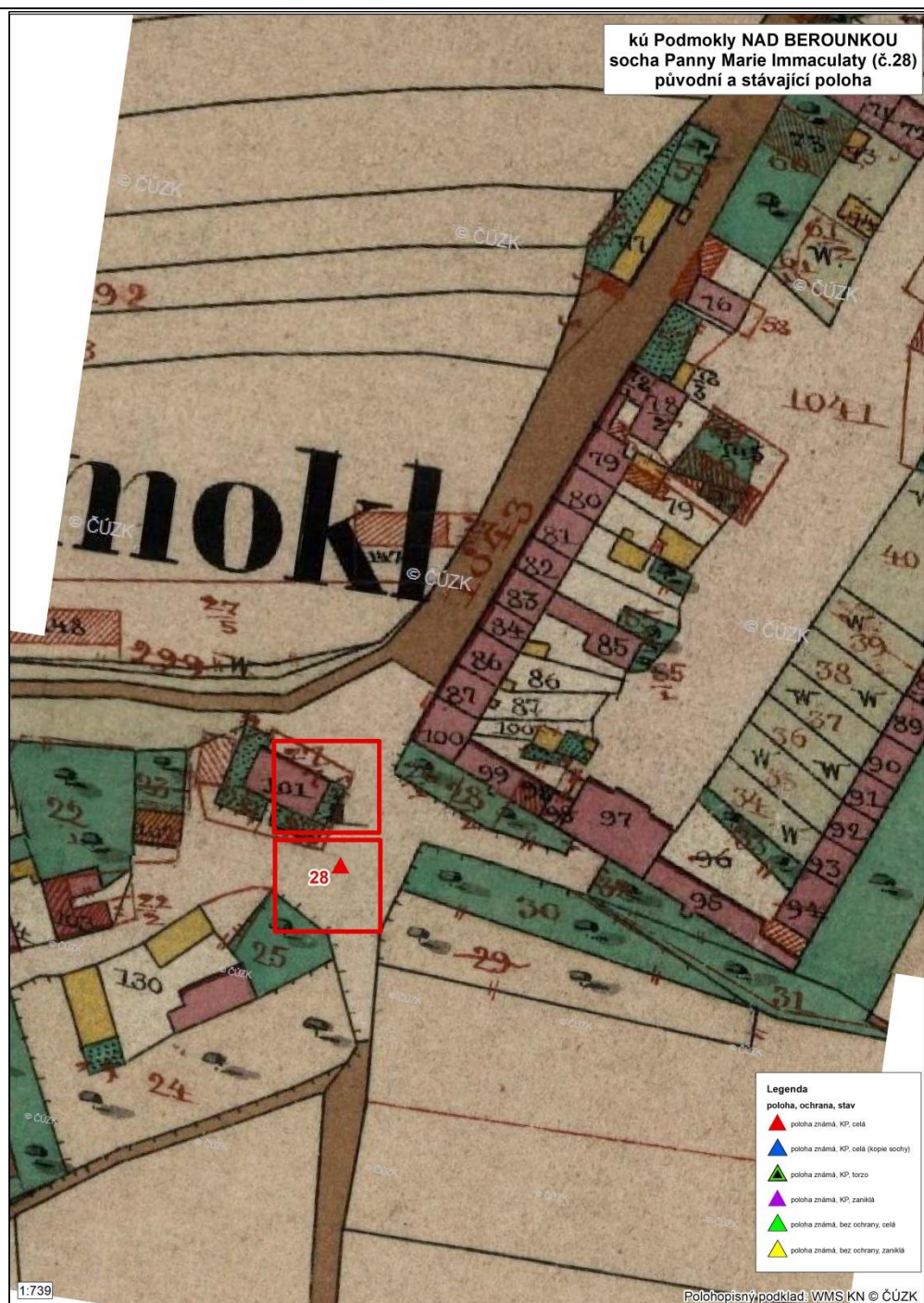
obr.

Snímek z průběhu restaurátorského zásahu v ateliéru zhotovitelky v roce 2022.

Socha Panny Marie Immaculaty v původním umístění. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 18816 Jan Gryc 1987.

Zachycení sochy Panny Marie Immaculaty na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	29
lokalita	Příkosice
okres	Rokycany
název	socha sv. Antonína Paduánského
KP	41036/4-2572
poloha	známá
umístění	po levé straně komunikace z Příkosc do Mirošova
datace	1774
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný?
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nečitelný cca sedmiřádkový nápis. Podle odborné literatury se na čelní stěně nalézal letopočet 1774.
opravy a rest. zásahy	1991 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Josef Vitvar ml. a ak. soch. Jan Vokálek a Lubomír Počta
současný stav	Socha světce odcizena v roce 2001, existuje jen podstavec, který je uložen v prostorách obecního úřadu.
literatura	Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 187; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 73, 96; Martin LANG, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, Podbrdsko 19, 2012, s. 100; Martin LANG, Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky, Mirošov 2016, s. 187.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Antonína Paduánského nás informoval letopočet 1774, nacházející se na samotné památce. V Uměleckých památkách Čech z roku 1980 byla socha uvedena jako „socha sv. Josefa [!] u obce při cestě do Mirošova – z r. 1774, pozdně barok.“ ¹⁶⁹ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 však byla zaznamenána v Mirošově jako „socha sv. Antonína Pad. při silnici do Příkosc, omylem zařazena do této obce, pod lipou na návrší.“ ¹⁷⁰

¹⁶⁹ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 187.

¹⁷⁰ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 73.

	Dne 30. listopadu 1990 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování čtyř barokních soch v Mirošově, totiž sousoší Piety a soch Anděla Strážce, sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána. O současném stavu sochy sv. Antonína Paduánského, stojící „při cestě k Mirošovu z Příkosic“, se tu uvádí: „Socha sv. Antonína Paduánského – vzhledem k umístění na velmi exponovaném místě při cestě v polích na návětrné straně povrch kamene plastiky i podstavce silně hloubkově erodován. Dle ústního podání byla plastika někdy v 1. třetině tohoto století sražena s podstavce a laicky umístěna zpět na sokl pomocí železných čepů. Této skutečnosti nasvědčují i plošně velké rezavé skvrny na povrchu těla světce. Spodní část plastiky světce je v několika partiích uražena, modelace roucha značně setřena.“ Způsob restaurátorského zásahu pro všechny čtyři sochy je navrhován takto: „Očištění povrchu plastik i soklů od mechů, lišejníků a dalších nečistot, asanace, hloubková konzervace navětralého pískovce, zpevnění povrchových vrstev modelace, doplnění chybějících částí včetně atributů, retuše, závěrečná konzervace. U plastik sv. Antonína Paduánského a sv. Floriána ověřit skutečnost osazení na nevhodné železné čepy a v tomto smyslu případně změnit způsob osazení obou plastik.“ Restaurování všech čtyř mirošovských soch (a navíc ještě sochy sv. Jana Nepomuckého) poté provedli v roce 1991 restaurátoři Petr a Josef ml. Vitvarovi, Jan Vokálek a Lubomír Počta. Dne 17. září 1991 se konala prohlídka rozpracovaných restaurátorských prací, přičemž bylo konstatováno: „Po prohlídce na místě samém souhlasíme s provedenými pracemi, tj. doplněním chybějících částí, konzervováním. Konečná povrchová úprava bude provedena následně ve stávajícím světlém tónování. Zároveň budou dokončeny terénní úpravy v bezprostřední blízkosti plastik. [...] Předpokládaný termín kolaudace je do konce měsíce října.“ O soše sv. Antonína Paduánského tu bylo konkrétně uvedeno: „Sv. A. Paduánský – zbývá provedení lokálních retuší.“ Za měsíc, 14. října 1991, bylo prohlédnuto již dokončené restaurování všech pěti plastik. Ve zprávě, jež byla tehdy sepsána, se praví: „Všechny plastiky byly restaurovány s citem pro současný stav erodované modelace povrchu kamene. Celkový dojem plynoucí z restaurátorských zásahů je příznivý.“ Posléze 20. října 1991 čtveřice restaurátorů zpracovala o svém zákroku restaurátorskou zprávu, v níž o restaurování sochy sv. Antonína Paduánského uvedla: „Sv. Antonín Paduánský – umístěný na velmi exponovaném místě při cestě v polích. Zvláště na návětrné straně byl povrch plastiky i podstavce značně hloubkově erodován. Plintus plastiky a modelace roucha byly zuráženy, drobná poškození byla na obličejích a rukou. Plastika vč. soklu byla očištěna, kámen zpevněn napouštěním, chybějící partie plastiky byly domodelovány, rovněž tak byly doplněny profily ve spodní části soklu. Po uvedených opravách a doplňcích byla provedena plastická a barevná retuš a poté závěrečná konzervace.“¹⁷¹ V květnu 2001 byla socha odcizena. Dne 24. října 2001 se proto v Příkosicích
--	--

¹⁷¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Mirošov.

	konalo místní šetření, jehož předmětem byl restaurování dochovaného podstavce a zhotovení repliky sochy. V zápise z tohoto jednání se praví: „1) Socha sv. Ant. Paduánského byla v květnu t. r. zcizena. Podstavec je poškozen, je zajištěn – OÚ Příkosice. 2) Socha byla umístěna na soukromém pozemku (p. č. 1405), je nutné prověřit vlastnictví sochy samé – zajistí OkÚ Rokycany. 3) OÚ Příkosice (majitel sochy) požádá OkÚ o vydání závazného stanoviska k restaurování podstavce a zhotovení volné kopie sochy sv. Ant. Paduánského.“ K záležitosti se poté vyjádřil Státní památkový ústav v Plzni, který 12. prosince 2001 zaslal referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany vyjádření, v němž se píše: „Na základě Vaší písemné žádosti a po provedeném šetření na místě doporučujeme postupovat při odborné opravě soklu pod sochou sv. Antonína Paduánského, která byla v měsíci květnu letošního roku odcizena, dle následujících pokynů: 1) Podstavec byl po krádeži sochy demontován a v současné době je uložen na zabezpečeném místě, kde byla také provedena prohlídka jeho stávajícího stavu. Vzhledem ke skutečnosti, že při krádeži sochy došlo k poškození krycí desky soklu, bude nutno, aby pověřený restaurátor dokumentoval stav jednotlivých částí soklu a na jejich opravu vypracoval záměr restaurování, který bude obsahovat návrh technických a technologických postupů restaurátorského procesu a který bude předložen orgánem SPP k posouzení a odsouhlasení. 2) V místě původního osazení podstavce doporučujeme provést doplňující sondy v terénu na ověření případných dalších spodních částí podstavce, které velmi často bývají skryty pod navýšeným terénem u paty soklu. Zároveň bude dokumentován stávající základ pro podstavec, posouzen jeho stav a navržen způsob jeho opravy, eventuálně zhotovení základu nového. 3) V rámci opravy soklu se předpokládá po sesazení jednotlivých částí a obnovení spárování provedení očištění povrchu kamene od depozitů prachu, chemické i mechanické vyhubení nárostů mikroflóry a zpevnění nejvíce narušených partií kamene. Hloubkové praskliny budou injektovány, rozlomené části krycí desky sceleny. Poškozené partie modelace budou demontovány [!] v umělém kameni shodné struktury a barevnosti jako originální kámen. Na závěr bude provedena sjednocující barevná retuš, závěrečná konzervace a hydrofobizace kamene.“ V závěru tohoto vyjádření bylo opět zdůrazněno, že „vzhledem ke skutečnosti, že OÚ Příkosice projevil zájem zajistit zhotovení kopie sochy světce, která byla v letošním roce odcizena, je nezbytně nutné zajistit provedení reinstalace a odborné opravy původního soklu pod sochu.“ Posléze 16. ledna 2002 referát regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany vydal závazné stanovisko, v němž restaurování podstavce sochy prohlásil za přípustné. Další prameny k celé záležitosti zatím nemáme k dispozici.¹⁷²
--	---

¹⁷² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Příkosice.

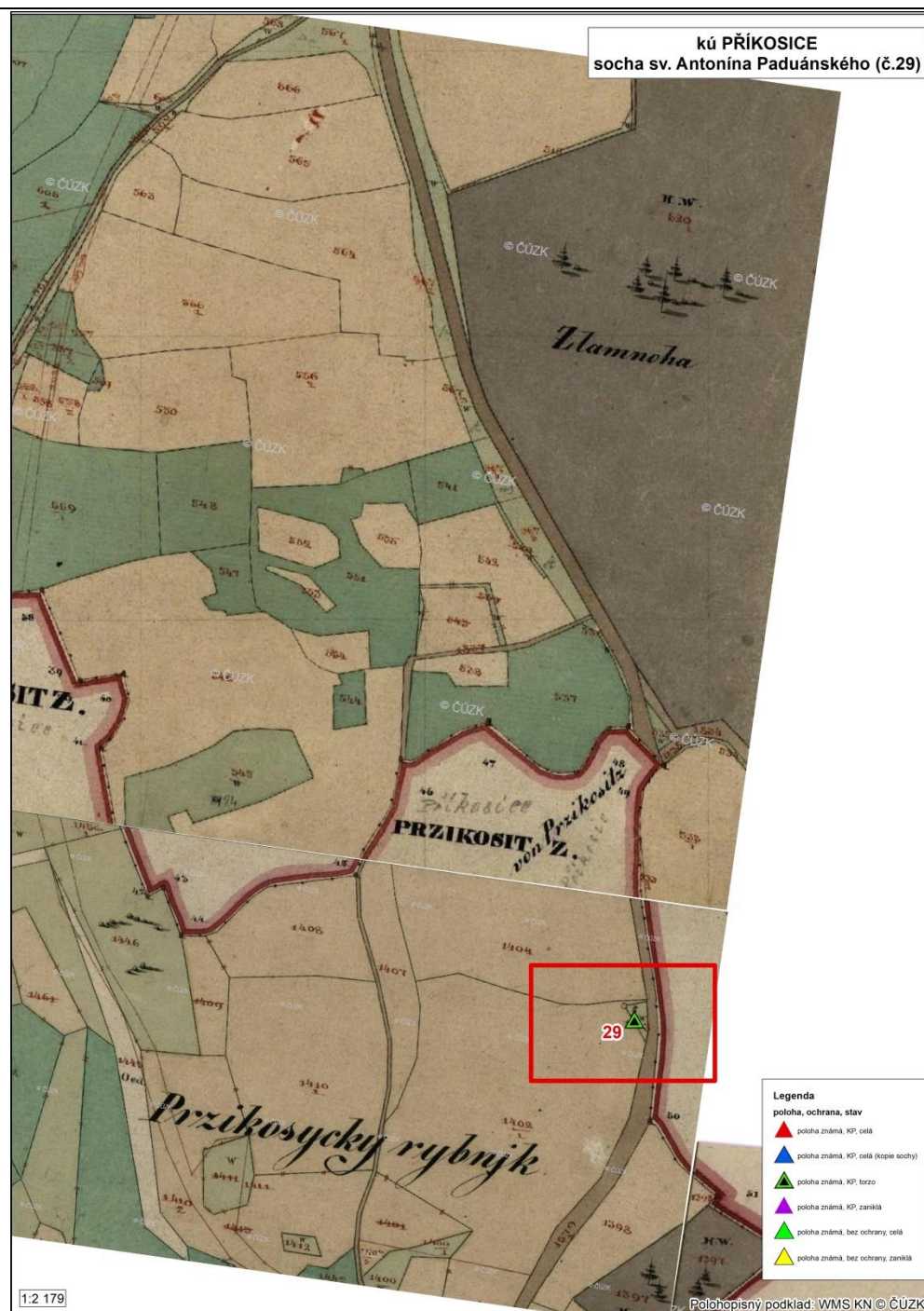
obr.

Současný stav původního umístění sochy.

Stav sochy světce v době před odcizením. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 183472, foto Jan Gryc 1988.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	30
lokalita	Radnice
okres	Rokycany
název	sousoší Piety (Panna Marie s Kristem)
KP	12388/4-4798
poloha	známá
umístění	na hrázi Městského rybníka v ulici Pod Kalvárií
datace	1739? (1725-1750)
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis s (pravděpodobně chybnou datací do roku 1639, recte by mělo být zřejmě 1739, v minulosti byl nápis v podobě: Oroduj za nás // Sv. Bož Rodičko!“): „Oroduj // za nás // sv. // Boží // Rodičko // 1639 [sic!]“
opravy a rest. zásahy	2009 restaurování ak. soch. Jiří Fiala
současný stav	V brzké době by byl potřeba revizní restaurátorský zásah.
literatura	Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 205; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 106.
text katalogu	O vzniku radnického sousoší Piety nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Dne 6. března 1941 byla pro potřeby Památkového úřadu v Praze pořízena fotografie Piety, kterou pořídil tajemník Boh. Beneš. Žádná korespondence k celé záležitosti se však nedochovala. ¹⁷³ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje je sousoší popsáno následovně: „Pieta. U rybníka při cestě ke Kalvárii. Na stupních postaven sokl ze stran esovitě vykrojený. Na soklu vztyčen kříž, pod ním sedící Maria s Kristem na

¹⁷³ NA, SPS, kart. 503.

	klíně. Podživotní velikost. Chráněno plechovou stříškou. Kol poloviny 18. stol. Doporučuje se zařazení do Stát. seznamu nemovitých kultur. památek.“¹⁷⁴ Roku 2009 památku restauroval Mgr. Jiří Fiala, akademický sochař a restaurátor, ze společnosti Art Kodiak s. r. o., který nejprve v únoru 2009 vypracoval základní restaurátorský průzkum a základní restaurátorský záměr,¹⁷⁵ načež po dokončení restaurátorských prací vyhotovil 7. ledna 2010 restaurátorskou zprávu, v níž svůj zákrok popsal takto: „V. Restaurátorský průzkum [...] Celá statue je ohrožena narušením statiky základu, kdy dochází k jeho pohybu a tím vychylování celku z osy a náklonu směrem dozadu. Stav je havarijní a hrozí bezprostředním zřícením. Sousoší Piety je opatřeno polychromií dochovanou na téměř celém povrchu kamene. Polychromie je silně zkrakelovaná a vykazuje více vrstev. Pod vrchní vrstvou jsou patrný promalované inkarnáty a zlacení. Stopy barevné adjustace vykazuje i podstavcová část, zejména část s nápisem. Kamenný materiál je značně degradován. Povrch kamene je silně poznamenan náletovými deposity a biologickým napadením v podobě mechů a lišejníků. Ve spodních partiích (u soklu) je kamenný materiál poznamenan vzlínající zemní vlhkostí. Omítka cihlového základu je silně degradovaná a zčásti zcela chybí. Jednoduše zdobená železná konzole je silně zkorodovaná a část háku chybí. Dřevěný kříž a plechová nika jsou novodobými doplňky. Plechová nika provedená za účelem ochrany sousoší je provedena způsobem, který dostatečně nechrání nejexponovanější partie sousoší. [...] VII. Restaurátorský záměr Cílem prací bylo přispět provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací ke zlepšení současného stavu památky, k její celkové opravě a rehabilitaci při zachování jejích uměleckořemeslných hodnot. Především však budou práce soustředěny na hlavní problém, a to na nápravu mechanického poškození všech částí, jejich následnou kompletaci do původního stavu a další klasické restaurátorské, rekonstrukční a technologické postupy. Statue je v havarijním stavu, v případě dalšího pohybu základu může dojít k jejímu zřícení. Z tohoto důvodu je nutné provést odborný transfer všech kamenných částí a provedení vlastních restaurátorských prací v ateliéru či dílně restaurátora. Po provedení transferu statue bude proveden průzkum založení a bude prověřena možnost znovuosazení statue na původní cihlový základ. V případě, že osazení na nový základ nebude možné, bude proveden nový betonový základ. Charakter poškození vyžaduje citlivý restaurátorský zákrok zaměřený na očištění, hloubkovou konsolidaci a konzervaci kamenného materiálu, provedení odstranění nevhodných cementových vysrávek, provedení plastických retuší a tvarových rekonstrukcí chybějících částí modelace, provedení lokální barevné retuše a rekonstrukci nápisu na přední straně
--	---

¹⁷⁴ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Paspportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 106.

¹⁷⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3191.

	podstavce. Zvláštní pozornost je nutné věnovat polychromii sousoší, ale i barevné adjustaci podstavce. Při vlastním restaurování je nutné provést doplňující průzkum stratigrafie vrstev polychromie a následně odstranit novodobé esteticky degradující vrstvy. Polychromii sousoší a barevnou adjustaci podstavce navrátit do esteticky uspokojivé podoby, kdy budou prezentovány jedinečné detaily původní či historicky hodnotné vrstvy. Železnou konzoli je nutné vyjmout, bude provedeno doplnění chybějící části háku, povrch bude zbaven koroze opískováním, zároveň pozinkován a opatřen nátěrem. Stejný postup bude uplatněn u všech původních kovových armatur (čepy, kramle atp.). Plechovou niku je nutné repasovat tak, aby umožňovala větší ochranu přední části sochy před povětrnostními vlivy. Stav novodobého dřevěného kříže bude revidován. Na závěr je nutné provést zpětný transfer statue. Provedení spárování a závěrečnou hydrofobizaci. VIII. Restaurátorský proces a specifikace použitých materiálů: Nejprve byla provedena vstupní fotodokumentace, základní restaurátorský průzkum a záměr. Průzkum se zaměřil na celkový stav kamenného materiálu, který byl hodnocen z hlediska různých druhů poškození, jejich technického a technologického řešení. Vyhodnocením restaurátorského průzkumu byla skutečnost, že dílo si vyžaduje bezodkladný restaurátorský zákrok, který by měl mít v první řadě rekonstrukční charakter. Cílem je uvést Pietu do původního vzhledu tak, aby tvořila komplexní památku. Nejprve byla provedena vstupní fotodokumentace a doplňující restaurátorský průzkum zahrnující provedení pásových sond. Poté byly provedeny následující restaurátorské zákroky: Bezodkladně byl proveden transfer díla a jeho uložení v interiéru, následně byl proveden doplňující restaurátorský průzkum zaměřený na zjištění způsobu založení statue a stratigrafie vrstev polychromie sousoší a barevné adjustace podstavce. Byla provedena lokální prekonsolidace kamenného materiálu a prefixace polychromie. Bylo provedeno očištění pomocí nízkotlaké vodní páry a biosanace. Bylo provedeno odstranění nefunkčních a materiálově či esteticky nevhodných vysprávek a barevných vrstev. Byla provedena celková konsolidace kamenného materiálu. Plastické defekty a chybějící části byly doplněny tmelem na bázi umělého kamene. Byla provedena lokální barevná retuš polychromie a konzervace polychromie. Bylo provedeno lokální přizpůsobení nově provedené plastické retuše a doplňků pomocí barevné retuše. Kovová nika, ozdobná konzole a dřevěný kříž byly repasovány. Byla provedena repase základového pilíře. Na závěr byl proveden zpětný transfer na původní místo a spárování.
--	---

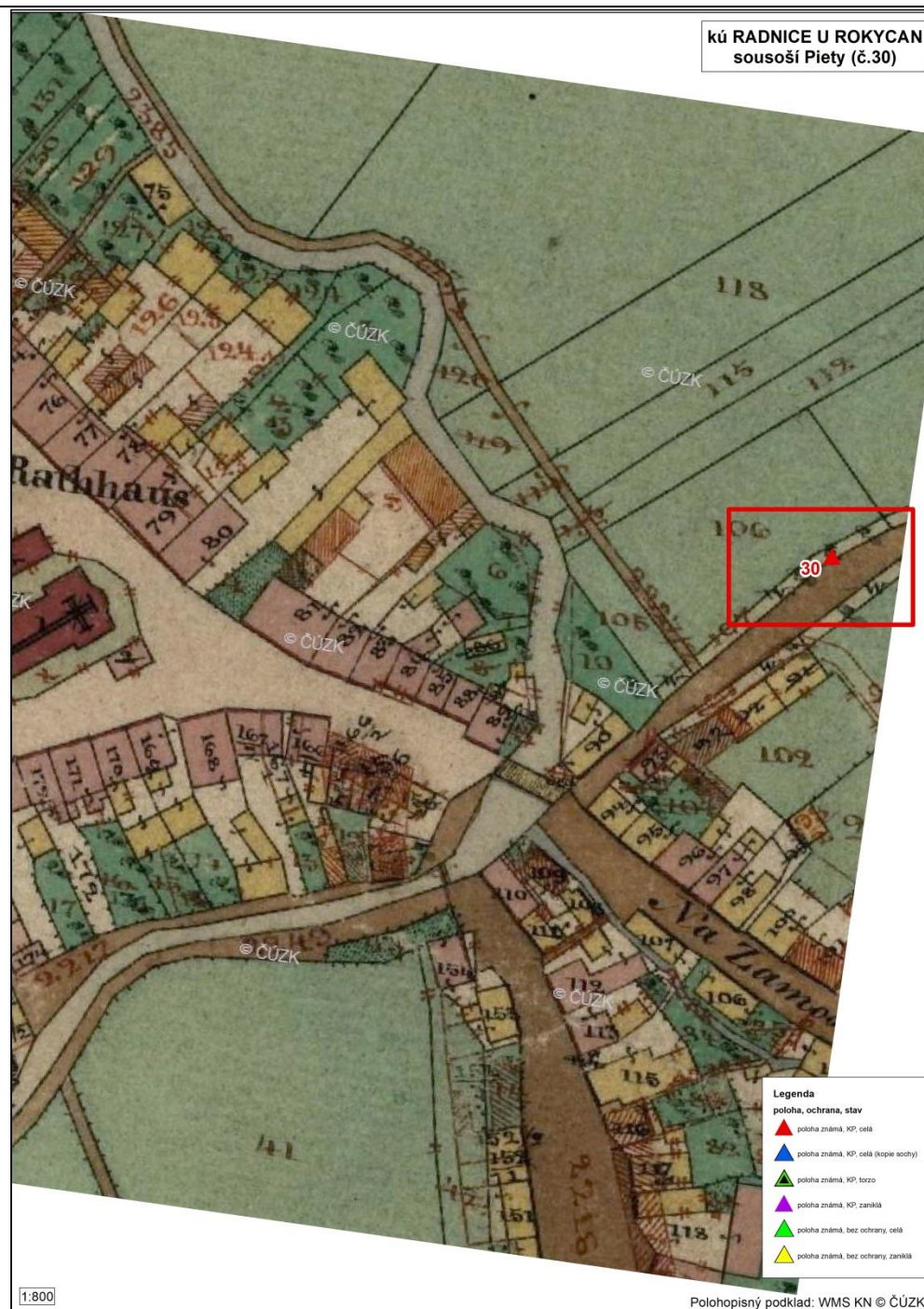
	Originální kotevní prvky byly antikorozně upraveny pomocí žárového zinkování a opětovně použity. Byla provedena závěrečná konzervace aplikací hydrofobního prostředku. Specifikace použitých materiálů: Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály. Pro čištění kamenných částí byl použit parní tlakový čistič Kranzle therm 870, tlak byl snížen na optimální hodnotu tak, aby nedošlo k odplavení zrn. Zpevnění kamene bylo provedeno organokřemičitými konsolidanty (IFest OH, Funcosil 300). Pro případnou injektáž byly použity nízkomolekulární polyesterové pryskyřice (Akemi Wasserhell), alternativně minerální injektáží malta Ledan. Případné lepení bylo provedeno tixotropním polyesterovým lepidlem Airocoll. Plastické retuše byly prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu Petra (Aqua), dobarvované ve hmotě světle stálými železitými pigmenty Bayferrox. Spáry byly doplněny materiálem obdobné struktury probarvovaným ve hmotě pískem a pojeným hydraulickým vápenným pojivem Schwenk SPHK. Železné prvky byly opatřeny nátěrem grafitovou barvou Jaeger. Barevné retuše byly provedeny světle stálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72, případně akrylátovou disperzí Primal. Závěrečná konzervační úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku (Funcosil SNL, Remmers).¹⁷⁶ Až po sepsání restaurátorské zprávy se 2. dubna 2010 za přítomnosti zástupce společnosti Art Kodiak s. r. o. konalo místní šetření ve věci posouzení základu sousoší. V zápisu z tohoto místního šetření se uvádí: „Byla provedena prohlídka cihlového soklu (základu) sousoší Piety. Bylo dohodnuto, že dojde k zaměření stávajícího stavu, bude opatrně rozebráno cihelné zdivo až k základové spáře. Sokl bude nově vyzděn při zachování původního tvarosloví a rozměrů za použití půdních zachovaných cihel. Poškozené cihly budou nahrazeny. Sokl bude omítnut. Novodobý betonový stupeň bude odstraněn. Art Kodiak zpracuje návrh oplocení, který bude předložen k vydání samostatného závazného stanoviska.“¹⁷⁷
--	---

¹⁷⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3192.

¹⁷⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Radnice.

obr.

Zachycení sousedí Piety na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	31
lokalita	Radnice
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	46594/4-2579
poloha	známá
umístění	na náměstí Kašpara Šternberka
datace	1722
autorství	neznámý autor
donátor	Ludmila Konstancie hraběnka z Kupperwaldu, rozená hraběnka z Bubna a Litic, paní na Radnicích a Suchomastech a její manžel Kazimír Ferdinand hrabě z Kupperwaldu, pán na Radnicích a Suchomastech, hejtman Plzeňského kraje.
materiál	pískovec jemnozrnný okrové barvy (socha světce), pískovec středzrnný (podstavec)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis s chronogramem (1722): „HONORI // DIVI // IOANNIS // NEPOMV // CENI // PATRONI // REGNI // NOSTRI // FLERI // FECIT“ Ke cti svatého Jana Nepomuckého, patrona našeho království, dal(a) udělat Na pravé boční stěně podstavce nápis: „ILLVS // SIMA D: D // LVDMILLA // CONSTAN // S R I C DE // KUPERVAL // NATA C // DE BVBNA // ET LITTICZ // DOA IN RA // DNICZ ET // SVCHOMA // DIE 18 MAR // 1722“ [Tj.: Illustrissima Domina Domina Ludmilla Constantia Sacri Romani Imperii Comitissa de Kupervald, nata Comitissa de Bubna et Liticz, Domina in Radnicz et Suchomast, die 18. Martii 1722.] Nejjasnější paní, paní Ludmila Konstancie svaté římské říše hraběnka z Kupperwaldu, rozená hraběnka z Bubna a Litic, paní na Radnicích a Suchomastech, dne 18. března 1722. Na zadní stěně podstavce nápis (chronogram tu zřejmě není, protože by

	dával rok 1711, ale jsou zde některá písmena zvýrazněna, jako by tu o chronogram šlo, ve třetím řádku je obvyklá zkratka pro příponu – us): „FLOS // PRAESENS // DIV_{us} // RE_{MANET} // PER // SAE_{CVLA} // DIE // MARTII // 18“ Tento květ zůstává svatým po věky. Dne 18. března. Na levé boční stěně podstavce nápis (ve druhém řádku od konce bylo zřejmě slovo „districtus“ neobvykle zkráceno na „dirict“): „ILLVS // SSIM D: D // CASIMIR // FERDINA // S R I C DE // KVPPER // VALD D IN // RADNICZ // ET SVCHO // MAST ET // REGIVS // CAPITAN // DIRICT // PILS“ Tj.: Illustrissimus Dominus Dominus Casimirus Ferdinandus Sacri Romani Imperii Comes de Kuppervald, Dominus in Radnicz et Suchomast et regius capitaneus districtus Pilsnensis. Nejjasnější pán, pan Kazimír Ferdinand svaté římské říše hrabě z Kupperwaldu, pán na Radnicích a Suchomastech a královský hejtman Plzeňského kraje.
opravy a rest. zásahy	1922 oprava ak. soch. Vojtěch Šíp, 1970 restaurování ak. soch. Václav Hlavatý a ak. soch. Radko Plachta, 1992 restaurování ak. soch. Petr Vitvar a ak. soch. Marie Kolářová a ak. soch. Jan Vokálek a ak. soch. Josef Vitvar, 2015 restaurování MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová)
současný stav	V brzké době by byl vhodný revizní restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 82; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 227; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 641; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 205; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 104; Daniela LUNGER ŠTĚRBOVÁ, „Květ přítomný dlouho přetrvá a po věky bude žít, in: Jan KILIÁN, Dějiny města Radnic do roku 1850, České Budějovice 2021, s. 131.
text katalogu	Z nápisu s chronogramem, který se nachází se na samotné památce, se dovídáme, že sochu dali 18. března 1722 postavit Ludmila Konstancie hraběnka z Kupperwaldu, rozená hraběnka z Bubna a Litic, paní na Radnicích a Suchomastech, a její manžel Kazimír Ferdinand hrabě z Kupperwaldu, pán na Radnicích a Suchomastech, hejtman Plzeňského kraje. Chronogram v té části nápisu, která je na východní straně, ovšem dává letopočet odlišný, totiž 1716. Do literatury památku uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1900 psal: „Socha sv. Jana Nep. na náměstí, slabá práce kamenická. Na podstavci tyto

	nápisy: 1. na straně západní: HONORI DIVI IOANNIS NEPOMVCENI PATRONI REGNI FIERI FECIT 2. na straně jižní: ILLVSIMA D. D. LVDMILA CONSTAN S. R. S. C. DE KVPERVALD NATA C. DE BVBNA ET LITTICZ DOA IN RADNICZ ET SUCHOMAST DIE 18. MAR. 1727. 3. na straně severní: ILLVSIM. D. D. CASIMIR FERDINAND S. R. I. C. DE KVPPERVALD D. IN RADNICZ ET SUCHOMAST P. T. REGIVS CAPITAN. DISTRICT. PILS. 4. na straně východní: FLOS PRAESENS DIVVS REMANET PER SAECVLA. DIE MARTII 18.¹⁷⁸ Zatímco v této své publikaci Podlaha přečetl letopočet v nápisu jako 1727, v další své knize, vydané roku 1910, píše již správněji, že socha byla postavena roku 1722.¹⁷⁹ Naproti tomu Umělecké památky Čech z roku 1957 sochu chybně datují do roku 1772,¹⁸⁰ stejné datum uvádějí i Umělecké památky Čech z roku 1980¹⁸¹ a Pasportisace okresů Západočeského kraje z téhož roku 1980 se pro změnu vrací k Podlahovu prvnímu čtení, totiž k roku 1727.¹⁸² Dne 25. srpna 1921 dr. Bohuslav Horák z rokycanského muzea, jenž byl zároveň konzervátorem památkové péče, zaslal Státnímu památkovému úřadu zprávu o právě provedené revizi památek rokycanského okresu, v níž o radnické soše sv. Jana Nepomuckého psal: „Socha Jana Nepom. na náměstí potřebuje nutně opravy (jest z r. 1727); schází jí celá pravá ruka, jež byla uražena. Ručně kované zábradlí jest rzí značně ožrané.“ Státní památkový úřad po obdržení tohoto upozornění napsal 2. října 1921 radnickému farnímu úřadu: „Státní památkový úřad upozorňuje na základě předběžného upozornění a referátu pana okresního konservátora ministerstva školství a národní osvěty na naléhavost brzké opravy sochy svatojanské na náměstí v Radnicích. Za účelem předběžného projednání záležitosti, především pak finančního zabezpečení práce opravné, žádá Státní památkový úřad za laskavé sdělení: 1) kdo je majitelem sochy nebo existuje-li nějaký fond na její udržování, 2) dala-li by se (v případě záporném) veřejnou sbírkou mezi osadnictvem získati přiměřená suma k opravě sochy. Byla-li by příslušná základní suma k dispozici, byl by Státní památkový úřad ochoten, bude-li o to požádán, doporučiti práci konservační k částečné subvenci státní z úvěru na ochranu památek pro rok 1922.“ Radnický farář P. Václav Kouba odpověděl dopisem, který Státní památkový úřad obdržel 19. října 1921 a v němž čteme: „Na opravu jest hotovost 600 kor., nějaká částka ještě se sebere.“
--	---

¹⁷⁸ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 82.

¹⁷⁹ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 227.

¹⁸⁰ Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 641.

¹⁸¹ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 205.

¹⁸² D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 104.

	Akademický sochař Vojta Šíp, Plzeň, Plynární ul. č. 4, žádá za úplnou opravu a úpravu (impregnování sochy) 3800 Kč, t. j. tři tisíce osm set, a tvrdí, nebude-li socha ještě nyní opravena, že jest nejisto do jara její trvání. Dal jsem mu lhůtu vyčkávací jeden týden v té naději, že St. pam. úřad do té doby učiní dispoice a laskavě sem oznámí, v jaké výši dostane se podpory státní na opravu této sochy. Věc spěchá z té příčiny, že podzim jest zde a neví se, jak dosavadní příznivé počasí dlouho potrvá. V případě neuskutečnění opravy zříkám se každé zodpovědnosti. Fondu není žádného a patron kostela, vysoce urozený pán Jiří z rodu hrabat Šternbergů, vloni dal na opravu kostelů přes 80 000 K.“ Státní památkový úřad odpověděl již 20. října 1921 tímto přípisem: „Státní památkový úřad sděluje ve věci uvedené, že dá provést svým zástupcem společně s odborným restaurátorem ak. sochařem Jindř. Čapkem společnou prohlídku sochy, aby na základě této prohlídky mohl tento provést aspoň nutné zabezpečovací opatření před příchodem zimního počasí. Jmenovaný ak. sochař je ochoten provést zabezpečení zatímni bez honoráře v zájmu zabezpečení umělecké památky. Rozpočet ak. sochaře Vojt. Šípa zdá se – v poměru k známému zde, požadavkům ochrany památek nezcela vyhovujícímu způsobu – poměrně vysoký. Podrobnosti další budou sjednány na místě.“ Zda nyní došlo k prohlídce na místě, nevíme, zato 11. listopadu 1921 radnický farář zaslal Státnímu památkovému úřadu zprávu, informující o nebezpečí, jež začalo soše hrozit: „Dovoluji si sdělit v záležitosti opravy sochy Svatojanské toto: Když se rozšířila pověst zdejším městem, že socha má býti opravena, tak zvané pokrokové strany zaujaly stanovisko k odstranění této sochy a podaly žádost na obecní zastupitelstvo města Radnic, aby socha byla – ihned – přemístěna. Obecní zastupitelstvo většinou sociálně demokratické usneslo se při svém zasedání dne 9. listopadu 1921 18ti hlasy proti 9ti, aby socha z dosavadního místa na náměstí odstraněna byla, přitom jest ovšem intence ta, aby přišla k zničení, poněvadž přemístění nesnese. Smutné jest přitom to, že této akce zúčastnil se též zdejší ředitel měšť. chlapecké školy p. Josef Ludvík 1) jako předseda Osvětového svazu v Radnicích a 2) jako jednatel místního okrašlovacího spolku. Dále p. odb. učitel v. v. Antonín Herman jako předseda musejního družstva Kašpar Šternberg v Radnicích. Oprava sochy se již děje p. akad. sochařem Vojt. Šípem z Plzně. Dožadují se státní ochrany pro tuto tak cennou sochu a její trvání na dosavadním místě.“ Nyní tedy musel Státní památkový úřad v první řadě bránit sochu před těmi, kdo ji chtěli zničit. Dne 14. listopadu 1921 proto napsal radnické městské radě: „Státní památkový úřad dovídaje se o úmyslu rady městské odstraniti sochu Jana Nep. z tamního náměstí, poukazuje k vyhláškám ministerstva školství a národní osvěty ze dne 30. IV. a 17. VI. 1919 (úř. l.) a výnosu presidia zemské správy politické ze dne 18. VI. 1919 č. j. 19 650, dle nichž jedině umělecká a historická cena sochy – bez ohledu na námět – je směrodatná v zacházení s nimi. Poněvadž v konkrétním případě socha cenu uměleckou a historickou, nadto i
--	---

	cenu situační nesporně má, jeví se z toho důvodu nutným se strany úřadu, v němž se soustřeďuje výkonná státní péče o památky, prohlásiti přemístění nebo odstranění sochy se zřetelem k citovaným nařízením za naprosto nepřípustné. Státní památkový úřad si vyžaduje zprávu, obsahující vysvětlení tamního stanoviska.“ Městský úřad v Radnicích na tento přípis odpověděl obšírným dopisem, který Státní památkový úřad obdržel 12. prosince 1921 a který zněl takto: „Ku ctěnému tamnímu dopisu v záležitosti přemístění sochy Jana Nepomuckého z náměstí na jiné vhodnější místo sdělujem, že předložena byla žádost osvětového svazu podepsaná šestnácti zdejšími spolky obecnímu zastupitelstvu, které ji při svém zasedání dne 9. listopadu 1921 vyhovělo, a sice z 27 členů přítomných hlasovalo pro přemístění 18, proti přemístění 4 a 4 členové nezvedli ruce ani pro, ani proti. Starosta nehlasoval. Městský úřad usnesení uveřejnil způsobem v místě obvyklým, totiž vyhláškou v úřední skřínce, se sdělením, že možno proti usnešení tomu do 14 dnů podati námitky neb stížnosti okresní pol. správě, které však mají podány býti u městského úřadu. Stížnost u městského úřadu vůbec žádná podaná nebyla, zato ale nám oznámila politická správa, že u tamního úřadu nalézají se více stížností, načež jsme obdrželi dopis Váš. Okresní politické správě zaslali jsme originál žádosti, výpis z protokolu o uvedeném zasedání a vyhlášku. Stěžovatelé se mylně domnívali, že ihned druhý den po usnešení obecního zastupitelstva se socha zbourá a přemístí a to všecko že vykoná městský úřad. Odtud pochází to předbíhání pravidelného úředního řízení. Městský úřad jest si vědom toho, že sochu zbořiti neb přemístiti nemůže dříve, dokud povolení k tomu nedostane. Městský úřad také sochu přemístiti nebo zbořiti nechce, poněvadž se o to nezajímá a poněvadž přemístění bude stát značný náklad, který obec pro podobné účely k dispozici nemá. To všecko jest věcí osvětového svazu a zúčastněných spolků. Jedná se tedy především o vybrání vhodného místa a pak o povolení k přemístění a konečně přemístění samo. Aby dosaženo bylo povolení, bude třeba ovšem dobrozdání odborníků umělců, že socha cenu takovou nemá, jak stěžovatelé tvrdí. Městský úřad byl a jest ve věci této úplně nestranný a nechává úřednímu řízení volný průchod. Považujeme Státní památkový úřad v této záležitosti teprve za instanci druhou, a proto jednáme nejprve s okresní politickou správou, kam všechny spisy záležitosti té se týkající zasíláme s připomenutím, že ku spisům zaslán bude ještě odborný posudek o soše, zjednaný osvětovým svazem.“ Státní památkový úřad mezitím sdělil již 3. prosince 1921 také Okresní správě politické v Rokycanech své stanovisko o nepřípustnosti přemístění sochy, a to „jak vzhledem k platným nařízením v přípise naznačeném citovaným, tak i z toho důvodu, že pokus o přemístění by měl nevyhnutelně vzápětí zničení sochy, a to jednak pro její chatrnost, jednak, dle známých zkušeností, pro úmyslnou neopatrnost při odstraňování obvyklou“, a znovu zdůrazňoval, že „o zachování nerozhoduje námět sochy, který pro státní úřady zúčastněné je irrelevantní, nýbrž cena historická, která v tomto
--	---

	případě je nesporná.“ Radnickou svatojanskou sochu se tedy díky těmto rozhodným intervencím Státního památkového úřadu podařilo zachránit, zbývalo však ještě dokončit její opravu, zahájenou ještě roku 1921. Státní památkový úřad proto v příštím roce, 11. srpna 1922, napsal akademickému sochaři Vojtěchu Šípovi: „Státní památkový úřad podporuje naléhavou žádost farního úřadu v Radnicích o dokončení započaté opravy sochy svatojanské tamtéž, zejména s ohledem na to, že poukaz na uměleckou cenu sochy a její brzkou opravu byl jedním z velmi působivých argumentů pro zachování této umělecké památky. Státní památkový úřad vítal by kromě toho laskavou informací o stavu sochy a jím podmíněném způsobu opravy, za jejíž brzké ukončení v zájmu ochrany památek žádá.“ Farnímu úřadu v Radnicích pak Státní památkový úřad 25. srpna 1922 zaslal tento dotaz: „Státní památkový úřad činí dotaz, jaká suma je k dispozici k opravě naznačené sochy. Podle toho bylo by lze zaříditi ihned vyslání některého pražského sochaře, jehož adresy podepsané na požádání dodá, aby opravu dokončil, neboť připustiti k opravě venkovského kameníka, jenž pravidelně sochu zničí osekáváním povrchu, není radno.“ Radnický farář se ve své odpovědi zjevně dotázal na výši státní subvence, na což Státní památkový úřad reagoval dopisem z 5. září 1922, ve kterém psal: „Státní památkový úřad je překvapen dotazem po výši státní subvence, o níž farní úřad vůbec nepožádal, přestože ve zdejší notě č. j. 1902/21 ze dne 2. X. 1921 to bylo výslovně uvedeno a že je to zcela samozřejmým požadavkem formálním. Kromě toho bylo farnímu úřadu notou č. j. 2359/21 ze dne 20. X. 1921 naznačeno stanovisko zdejšího úřadu vůči restaurátoru farním úřadem vyzvanému. Jestliže přesto zadal farní úřad opravu jmenovanému, mohlo býti pouze předpokládáno, že farní úřad na státní subvenci, o níž nežádá, nereflektuje, kromě toho předběžné oznámení farního úřadu č. 1365 far. ze dne 17. X. 1921 zmiňovalo se o pohotové sumě 600 Kč, jež sbírkou bude zvýšena. Státní památkový úřad nemůže tudíž reagovati na dotaz ve věci, jež nebyla u zdejšího úřadu předmětem jednání a při níž nebyla podána prostřednictvím zdejšího úřadu žádost ministerstvu školství a národní osvěty s oznámením, jaká místní úhrada pro opravu je zaručena, neboť na dodržení určité formy vůči státním úřadům při žádosti o státní podporu je nutno trvati.“ Farní úřad odpověděl bleskurychle, dopisem ze 6. září 1922, v němž své jednání omlouval takto: „Pan konservátor z Rokycan doporučil sochaře p. Vojtu Šípa z Plzně k opravení sochy, který dnes – 6/9 22 – s opravou sochy započal. Měl jsem za to, že sl. pam. úřad ze své moci může subvenci udělit a není potřebí tak dlouhé procedury. Každá subvence se přijme.“ Současně farní úřad zaslal Státnímu památkovému úřadu i svoji žádost ministerstvu školství a národní osvěty, datovanou rovněž 6. září 1922, v níž psal: „V Radnicích u Rokycan na náměstí stojí umělecky cenná starobylá socha sv. Jana Nep. z r. 1727. Státní památkový úřad, zastoupen jsa svým okresním konservátorem z Rokycan p. prof. Dr. B. Horákem, ujal se její ochrany, kterýž pro opravu její
--	--

	doporučil akad. sochaře p. Vojtěcha Šípa z Plzně, Plynární ul. č. 4, který právě s opravou započal. Socha tato časem vzala zánčné zkázy a nemajíc žádného fondu poukázána jest na milodary. Pouze pro sochaře vytčena cena za práci 3800 kor., nehledě k jiným nákladům s opravou sochy spojeným. V úctě podepsaný ujav se opravy této doufá v pomocnou ruku ušlechtilých dárců a prosí vysoké ministerstvo o státní nějakou subvenci pro tuto opravu.“ Další korespondence k této záležitosti se však ve spisech Státního památkového úřadu nedochovala, takže nevíme, jak jednání o státní subvenci nakonec dopadla. Z výše uvedených dopisů je však zjevné, že sochu opravoval plzeňský sochař Vojtěch Šíp, doporučený konzervátorem památkové péče dr. Bohuslavem Horákem, přestože Státní památkový úřad by zjevně na jeho místě raději viděl nějakého osvědčeného pražského sochaře-restaurátora. Opětne se ve spisech Památkového úřadu radnické svatojanská socha objevuje až v roce 1940. Dne 14. listopadu toho roku Památkový úřad odpovídal na dotaz Chrámového družstva v Pelhřimově, týkající se opravy radnického kostela, načež v závěru dopisu (odeslaného až 11. ledna 1941) připojil tato slova: „Kromě toho se upozorňuje na sochu sv. Jana Nepomuckého na náměstí v Radnicích, která byla opravena asi před 2 léty a nyní je již patrné na soše rozpadávání pískovce. Jde patrně o mytí této sochy nějakou žíravinou, která nebyla na méně přístupných místech náležitě vyplavena vodou. Doporučuje se v letním období poškozená místa sochy častěji vyplachovati čistou vodou z ruční stříkačky. Části sochy vystavené dešti jsou v bezvadném stavu.“ Zajímavá je zmínka o opravě sochy „asi před 2 léty“; jde však zřejmě o omyl a míněna je oprava asi před 20 lety, tedy v roce 1922. Po několika letech, v roce 1944, Památkový úřad opět projevil zájem o radnickou svatojanskou sochu a 6. září toho roku dopsal farnímu úřadu žádost o zprávu o ní. Již 15. září 1944 administrátor radnické farnosti P. Václav Kašpar Památkovému úřadu odepsal: „Podle výše citovaného přípisu se podle přání sděluje následující: Stav sochy je v současnosti neuspokojivý. Na mnoha místech je impregnování zničeno, gloriola zlatých hvězd je zašlá a zrezavělá, vysoký sokl sochy je ve špatném stavu, spodní sokl je rozpraskaný a nátěr pozvolna odpadává. Mříž kolem dokola by potřebovala důkladné očištění a čerstvý barevný nátěr, spodní zdivo u země se drolí, na některých místech cihly vypadly a další jsou poškozeny. Doporučovalo by se poslat odborníka, který by statui na místě prohlédl a provedl její nezbytnou opravu. Podle pamětní knihy, strana 115, byla socha v září 1922 důkladně opravena akademickým sochařem Vojtěchem Šípem. Ty části, které podlehly času, byly nahrazeny cementem, pravá ruka s křížem byla od základu nově zhotovena a pískovcem do pravého kolena zapuštěna, 4 silné hřebíky byly připevněny do otvoru statue, stejně jako pravá ruka, aby tato během času zase neodpadla. Všechno bylo zalito cementem, impregnováno proti vlivům počasí a natřeno.
--	--

	Za bezpečnost statue ručí sochař přinejmenším 30 let a za svoji práci obdržel podle svého požadavku 3800 K. V důsledku farářovy prosby prohlásil vznešený pan patron, hrabě Jiří ze Sternberga, že je ochoten uvedený obnos 3800 K věnovat. O udržování této statue je povinen pečovat patronátní úřad v Radnicích.“ O žádných následcích této korespondence ani za války, ani po jejím ukončení však nejsme informováni.¹⁸³ V roce 1970 byla socha restaurována akademickými sochaři R. Plachtou a V. Hlavatým. Dne 19. února 1988 Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni na žádost rady Městského národního výboru v Radnicích zpracovalo návrh na restaurování sochy (společně s kašnou a se sochou Jana Husa, stojícími na témže radnickém náměstí). Současný stav sochy sv. Jana Nepomuckého tu byl popsán následovně: „Obě plastiky i těleso kašny jsou pokryty vrstvou mechů a lišejníků a silně zaprášené. Socha sv. Jana Nepomuckého má silně zkorodovaný povrch kamene s místy narušenými povrchovými vrstvami pískovce do hloubky, levé zápěstí chybí a kovové atributy světce jsou silně zkorodovány.“ K restaurování však nedocházelo, až 8. dubna 1991 Památkový ústav v Plzni zaslal referátu kultury Okresního úřadu Rokycany svoje doporučení, týkající se jednak sochy sv. Jana Nepomuckého či spíše jejího bezprostředního okolí, jednak kašny. O soše sv. Jana Nepomuckého se tu praví: „Kolem sochy sv. J. Nepomuckého odmontovat zábradlí s kamenným základem, které je poškozeno. Pečlivě odstranit (vytrhat) všechn pámelník, včetně oddenků. Potom opravené zábradlí, natřené černým matným lakem, usadit zpět na původní místo a vnitřek zahrádky kolem sochy osazovat pouze letní periodickou výsadbu nebo nízké trvalky, v žádném případě keře.“ Dne 3. května 1991 pak Památkový ústav v Plzni sděloval městskému úřadu Radnice. „Ve věci upřesnění opravy sochy sv. J. Nepomuckého Vám sdělujeme následující: Oprava vlastní sochy a kamenného podstavce je věcí čistě restaurátorskou [...]. Opravě sochy by však měla předcházet oprava zděného soklu a jeho odizolování. Terén bude odspádován od sochy a voda bude svedena do blízké kanalizační vpustě. Pod sokl bude vložena dodatečná vodorovná izolace. Cementové omítky budou ze zděného soklu sejmuty, cihlové zdivo ponecháno volně k vyschnutí, poškozené části soklu vysekány a přezděny při zachování stávajícího tvaru. Po vyschnutí bude sokl omítnut vápennou nastavovanou maltou jednovrstvou. Povrch bude vyhlazen, eventuálně může být napuštěn hydrofobizačním přípravkem Silifob. Tónování povrchu může být provedeno až při hydrofobizaci přidáním pigmentů do hydrofobizačního přípravku, lépe však již před započatím této operace probarvením vápenné nastavované malty přímo ve hmotě. Tón bude totožný s barvou kamene osazené sochy.“
--	--

¹⁸³ NA, SPS, kart. 503.

	Dne 14. února 1992 sepsal Památkový ústav v Plzni další žádost o restaurování, v níž současný stav sochy popsal takto: „Socha sv. Jana Nepomuckého se z hlediska celistvosti nachází v poměrně dobrém stavu. Povrch pískovce je však povrchově narušen a některé prvky plastické modelace jsou poškozeny ať již v důsledku navětrání nebo odlomení. V nejhorším stavu se v současné době nachází hranolový podstavec, jehož plastická modelace je silně poškozena vlivem hloubkové eroze.“¹⁸⁴ Ještě v roce 1992 sochu restaurovali akademičtí sochaři Petr Vitvar a Marie Kolářová a sochaři restaurátoři Jan Vokálek a Josef Vitvar, kteří ve své restaurátorské zprávě z 20. prosince 1992 popsali svůj zákrok takto: „Popis stavu památky před restaurováním: Barokní pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého na bohatě zdobeném soklu stojí na zednický opraveném podstavci. Kámen je povrchově narušen jak povětrností, tak i mechanicky. Schází levá ruka s kvadrátkem. Celou sochou probíhá lasa, která se pomalu otvírá. Sokl bohatě zdobený z několika druhů hrubozrnného pískovce. Místy velmi silně zvětřen, celý povrch ve slabé vrstvě odplaven. Způsob provedení: Socha sv. Jana Nepomuckého byla očištěna, zbavena mechů a lišejníků chemickou cestou a potom mechanicky. Řada zvětřených míst byla zpevněna převážně na pravé straně pod novým doplňkem pravé ruky. Na zádech byl do hloubky několika milimetrů až centimetrů vypršený kámen. Byla provedena plastická retuš poškozených částí. Lasa probíhající středem kamene byla v minulosti příčinou odpadnutí obou rukou. Lasu jsme drobnými injektážemi zajistili a zatmelili proti vnikání vody. Silně zvětřený kámen byl v partii zad a převážně ve všech podhledech tam, kde se usazují soli z exhalací v ovzduší. Podle fotografií z přelomu století, které jsme získali díky spolupráci s místním muzeem, byla zrekonstruována levá ruka s kvadrátkem v pomocném materiálu a následně provedena do trvanlivého materiálu a osazena. Na závěr byla provedena lokální barevná retuš a konzervace. Hvězdy svatozáře byly sejmuty, kruh byl osazen takovým způsobem, že při jeho snímání by bylo nebezpečí poškození plastiky a v nynější době nenarušuje kámen, proto jsme rozhodli ponechat jej na místě a nově zhotovené hvězdy nazlacené plátkovým zlatem na něj osadit. Hvězdy jsou z obou stran kruhu, takže svatozář je velmi výrazná, Kamenný sokl byl očištěn, zbaven zednických doplňků. Materiál soklu je hrubozrnný pískovec pojený vápenným tmelem, který na povětrnosti silně větrá a povrch se odplavuje. Sokl byl zpevněn akrylovou dispersí, doplněn obdobnou hrubostí materiálu a nakonservován. Písmo bylo očištěno, vyretušováno podle zápisů v muzeu a mírně zvýrazněno. Použité materiály: disperse SOKRAT 2104, cement, vápno, emulze vosku ve vodě, svatozář 23karátové zlato.“¹⁸⁵ Roku 2015 sochu restaurovala MgA. Helena Štěrbová, akademická sochařka
--	---

¹⁸⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Radnice.

¹⁸⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3060.

	a restaurátorka, která ve své restaurátorské zprávě z 19. září 2015 popsala svůj restaurátorský zákrok takto: „II. Úvod a koncepce restaurování V minulých 22 letech došlo k postupnému stárnutí památky. Před restaurováním bylo dílo esteticky i fyzicky narušeno. Socha sv. Jana Nepomuckého byla poškozena přirozeným stárnutím originálního materiálu díla i druhotných doplněných materiálů. Poškození, zajištěná při minulém restaurování, se postupem let znovu obnažila a projevila vlivem stárnutí použitých druhotných materiálů. Dílo bylo potřeba zajistit ve hmotě kamene, sčepovat trhlinu probíhající vertikálně celou sochou, zrevidovat druhotné doplňky obou rukou, originální kámen sanovat a lokálně zpevnit. Celý povrch památky bylo potřeba rehabilitovat a obnovit tak její estetické působení, které bylo před restaurováním výrazně sníženo. V rámci obnovy památky bylo vhodné opravit i ozdobný kovový plot, ohrazující celé dílo. Vzhledem ke stáří památky a dosavadnímu poškození v průběhu jeho historie je nezbytné počítat po restaurování s pravidelnou preventivní péčí o dílo, která zajistí dlouhodobou životnost originálních i aplikovaných materiálů. Dílo bylo obnoveno s respektem k jeho patině stáří a historickým úpravám. III. Popis a historie památky [...] III. II. Popis díla [...] Socha je doplněna masívním kovovým zlaceným atributem svatozáře. Svatozář je zhotovená z ploché obruče, na níž jsou osazeny oboustranné hvězdy. Palmeta chyběla, nyní je osazena její rekonstrukce. Nad plintou v soše světce je dochovaný otvor po zalití čepu olovem. Otvor je povrchově plasticky zaretušován. Soklová architektura je složena ze šesti dílů: 1. nejspodnější horizontální rovinu tvoří osmicípá hvězdovitá plinta z pískovce, která je v současnosti zasypaná v kamenné ozdobné drti ohraničené žulovým obrubníkem. 2. sokl omítnutý umělým kamenem s kamennými parapety. 3. podstavec středového těla. Před rokem 1992 byl omítnut bílou barvou, před současným restaurováním byl celý přetmelen cementovým tmelem. 4. středové tělo sokl. architektury s lizénami zakončenými volutami a vysekanými nápisy v plastických zrcadlech. Ve vrchní části západní strany těla v nápisové ploše je vsazen kovový úchyt s motivem rybí hlavy, na nějž byla doplněna rekonstrukce lucerny. 5. vrchní hlavice, bohatě profilovaná. 6. patka pod sochou světce. Materiálem soklové architektury je středně až hrubě zrnitý křemičitý pískovec. Socha světce je zhotovena z jemnozrnného pískovce, odpovídajícího charakterem dnešnímu typu hořického pískovce. Na soše jsou patrné drobné fragmenty historických barevných povrchových úprav. Obdélníkový prostor kolem sochy vysypaný křemennou drtí je ohraničen železným dekorativním plotem se vstupními vrátky na západní straně. Plot se žulovými obrubníky byl k soše doplněn druhotně, jedná se však již o historickou úpravu (viz Historická fotodokumentace). [...]
--	---

	V. Stav poškození díla před restaurováním Poškození díla bylo způsobeno dlouhodobou exteriérovou expozicí a přirozeným stárnutím materiálů. Patina stárí originálního kamene byla doprovázena povrchovým poškozením a obnažením starších vnitřních poškození. Zásadním poškozením díla byla vertikální trhлина probíhající celou délkou sochy světce, jejímž vlivem došlo v minulosti k odlomení obou rukou, které byly nahrazeny doplňky v odlišném časovém období. Levá ruka je druhotný umělý doplněk z roku 1992, dle fotodokumentace předchozího restaurátorského zásahu. Většina povrchové modelace profilů a hran soklové architektury je omšelá, setřená přirozeným stárnutím kamene a tmelů. Hrany a rohy profilů soklové architektury jsou lokálně olámané. Druhotné tmely jsou ve velké míře dožité, jsou uvolněné ve spoji s originálním kamenem, jsou rozpraskané, místy barevně a povrchově setřené. Druhotné tmely jsou zřejmé přibližně na 20% povrchu sochy a 40% povrchu soklové architektury. Soklové části (2) a (3) byly již v minulosti evidentně řešeny zednickým omítnutím partií. Nelze s jistotou říci, zda se jednalo o opravu poškozeného povrchu v silné vrstvě, nebo o původní záměr při zhotovení památky. Omítky byly zvětralé a odpadávaly, u vrchního soklu možná neprodyšně uzavíraly vnitřní hmotu. Kámen se povrchově drotil, jednalo se povrchovou korozi kamene v síle až několika milimetrů, projevující se průběžně na celém díle. Povrchové znečištění kamene bylo způsobeno především usazenými nečistotami s produkty biokoroze, které bylo doprovázeno zčernalým povrchem kamene, jenž lokálně narůstalo do silnější krusty. Silná černá křusta se nacházela především v podhledech modelace. Texty na středovém těle byly z většiny čitelné. Byly poškozené v detailech písmen, interpunkční znaménka nebyla čitelná. Přesné znění bylo dokumentováno v průběhu restaurování. Barevné povrchové úpravy nebyly před restaurováním zřejmé. Odlišná oranžovo-červená barevnost kříže ve světcově pravé ruce je dána dodatečným doplněním této partie na poškozené dílo. Jedná se o přirozenou barevnost kamenného doplňku. Kovový doplněk svatozáře byl v dobrém stavu, lokálně byl poškozený mechanicky i barevně a vyžadoval drobné retuše. Obruč bylo potřeba nově přezlatit. Kovový doplněk úchyty na západní straně podstavce byl zkorodovaný. Na spodní plintě chyběly zajišťovací kovové kramle, jejichž přítomnost udávaly fragmenty železa v olovu. VI. Návrh restaurátorského postupu VI. I. Demontáž sochy a její transfer do rest. ateliéru, demontáž ozdobného plotu Při aktuálním stavu díla doporučuji transfer sochy do restaurátorského ateliéru, kde bude kompletně zrestaurována. Vzhledem k dále navrhovaným etapám ošetření kamene, nezbytným technologickým pauzám a současném stavu díla je potřeba trhliny na díle zajistit ve hmotě, aby nedocházelo k uvolňování prasklin a k jejímu rozevírání na povětrnosti. Dílo bude demontováno po nezbytné fixáži nesoudržných partií a odvezeno do restaurátorského ateliéru, kde bude podrobena restaurátorskému procesu.
--	--

	Před restaurátorským zásahem bude provedena celková fotografická dokumentace stavu díla. Dále budou fotograficky dokumentovány všechny zásadní kroky restaurátorského procesu. VI. II. Průzkum V rámci restaurátorského průzkumu bude zjištěna možná přítomnost barevných povrchových úprav kamene a provedena sondáž pro stanovení postupu barevných vrstev. Na základě průzkumu barevných fragmentů bude v průběhu restaurování dohodnut způsob barevného řešení nápisu na středovém těle soklové architektury. V rámci průzkumu bude dokumentováno poškození díla a v případě nových poznatků bude se zástupci památkové péče a vlastníka konzultován a řešen další postup restaurování. V rámci průzkumu je nezbytné zjistit, zda socha byla v minulosti již někdy ve svém poškození čepována. Je nezbytné dohledat spárořez kamenné plinty in situ a zjistit původní stav dnes chybějících kramlí, aby je bylo možné nahradit rekonstrukcemi. Je nezbytné zjistit stav doplňků obou rukou a zvážit jejich ponechání či nahrazení novými. Je potřeba provést sondy na 2. a 3. soklu pro zjištění stavu a určení vnitřního kamene. Pokud bude zjištěno možné odhalení a prezentace originálu, budou omítky zcela sejmuty. Pokud bude vnitřní kámen příliš poškozený, nebo bude zjištěna původnost omítek, budou sokly obnoveny novým omítnutím. VI. III. Čištění, biosanace, sejmutí nevhodných nebo poškozených druhotných tmelů Poškozené, vyžilé nebo nevhodné druhotné tmely, které bezprostředně ohrožují svým současným stavem originální kámen, doporučuji sejmut. V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení kamene a očistit povrch od usazených nečistot. Navrhuji provést očištění adekvátně ke stavu díla mokrou cestou s přísadou vhodného detergentu s použitím regulované tlakové vody, dále mechanickým sejmutím krust a aplikací biocidního prostředku (f. Aqua Bárta). Kompaktní krusty doporučuji ztenčit, případně odstranit zcela, bude-li to možné bez rizika poškození originálního materiálu. VI. IV. Konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin, statické zajištění kamene Rozrušený kámen je nezbytné konsolidovat opakovaným napuštěním materiálu konsolidačním roztokem, jeho máčením či nátěry. Doporučuji provést zpevnění organokřemičitými prostředky (f. Remmers), které je možné aplikovat podle lokální potřeby v různé koncentraci tak, aby došlo k co nejhlubšímu průniku konsolidantu a tím potřebnému zpevnění. Trhliny je možné zajistit sčepováním antikorovými čepy vloženými do navrtaných otvorů kolmo k probíhajícím trhlinám. Čepy budou vlepeny polyesterovým lepidlem vhodným pro spoj kov-kámen (Akemi) a povrchově budou otvory čepů zatmeleny. Budou použity nejmenší možné průměry čepů pro minimální zásah do kamene a zároveň pro dostatečné zajištění trhliny, předpokládám d=6-10mm. Trhliny v povrchu je vhodné zajistit kombinací organokřemičitanů, případně doplněných injektáží vápenného tmelu (Aqua Bárta). Chybějící kramle v plintě památky navrhuji zhotovit v nerezových
--	---

	rekonstrukcích prvku a osadit do původních vyčištěných otvorů a zalít olovem dle původní technologie. Povrch kramlí je vhodné natřít reaktivní základovou barvou pro nerezové materiály a povrchově opatřit grafitovou černí. VI. V. Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš Poškozené či chybějící části je vhodné doplnit směsí umělého kamene odpovídající co nejvíce originálnímu kameni. Doporučuji vzhledem k charakteru dochovaného kamene používat směs na bázi vápenného pojiva (uleželá vápenná kaše) s nízkým přídatkem bílého cementu. Tmel by měl být probarven ve hmotě světlostálými pigmenty. Plnivem musí být vhodná směs inertních jemných křemičitých písků, aby tmel povrchově splynul s originálním materiálem. Chybějící partie je možné tvarově doplnit dle historické fotodokumentace a analogicky k sochařskému charakteru originálních částí. Drobné tmely a spáry jsou omšelé a barevně setřené a navrhuji je sejmut a nahradit. Doplnit novým tmelem je nutné i poškozené hrany a rohy na podstavci. Druhotný umělý doplněk levé ruky světce je povrchově omšelý a barevně setřený jako ostatní drobné tmely, je však stabilní a ve hmotě pevný. Dle předběžného vizuálního průzkumu se jedná o kvalitní sochařský doplněk v umělém kameni, poškozený přirozeným stárnutím použitého materiálu. Pokud bude při průzkumu doplněk potvrzen jako stabilní, navrhuji doplněk ponechat a retušovat jej. Stejně je třeba postupovat v případě doplnku pravé ruky, o kterém se zmiňuje rest. zpráva z roku 1992. Jeho skutečný stav bude zdokumentován při rest. průzkumu. Spodní dozdné 2. a 3. sokl budou doplněny odpovídající směsí umělého kamene či vápenné malty dle výsledků rest. průzkumu této partie v začátku restaurování. VI. VI. Barevná retuš, závěrečná povrchová úprava Na základě výsledků restaurátorského průzkumu budou nápisy barevně vypsány nebo pouze lazurně retušovány. Barevnost plasticky doplněných částí bude řešena již při tmelení díla. Barevná retuš bude provedena lokálně na doplněných částech s ohledem na celkový dojem díla. Povrchovou barevnou retuš je vhodné provést lazurně, na bázi akrylátového (akrylového) pojiva (f. Aqua Bárta, Lascaux). V závěru restaurátorských prací doporučuji preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení. Vzhledem k umístění díla, stavu originálního materiálu a míře plastické retuše doporučuji ošetření díla hydrofobním prostředkem (f. Remmers, Imesta). V místech, kde by mohlo docházet k zatékání a dlouhodobému stání vody, navrhuji hydrofobizaci lokálně použít dle potřeby. Sochu je vhodné hydrofobizovat celou, abychom zabránili zatékání vody do kamene v místě trhlin. VI. VII. Osazení restaurované sochy V závěru restaurování soklové architektury doporučuji osadit zrestaurovanou sochu zpět na původní místo dle původní dispozice. V případě přítomnosti a špatného stavu vnitřního čepu spoje jej navrhuji nahradit kopií v nerezové oceli. VI. VIII. Obnova kovových doplňků památky – litinový plot, svatozář, ozdobný úchyt pod římsou
--	---

	Atribut svatozáře je funkční. Navrhují provést jeho povrchovou retuš zlacením. Ozdobný úchyt pod římsou navrhují v případě možného sejmutí demontovat a konzervovat očištěním povrchové koroze, inhibováním povrchu kovu a opatřením povrchových nátěrů- základovou olejovou suříkovou barvou a povrchovou grafitovou černí na bázi alkydu. V případě příliš pevného osazení bude konzervace provedena in situ. Litinový plot je pro kompletní obnovu vhodné demontovat, doplnit chybějící prvky v litině či kovaném železe, srovnat zohýbané části, povrch kovu opískovat a opatřit kompaktními povrchovými nátěry. Povrch kovu doporučují prezentovat v grafitové černi. Navrhují použít vypalovanou komaxitovou barvu. Po obnově plotu budou jednotlivé dílce zpět osazeny do původních otvorů žulových obrubníků. Vysypání spodní plochy kolem plinty křemennou drtí navrhují ponechat. VII. Postup restaurování VII. I. Průzkum díla Restaurátorský průzkum byl proveden následujícími metodami: vizuální průzkum, měření, grafický zakres, fotodokumentace, sondáž soklových partií, zkoušky čištění. Popis stran (L/P) je v průzkumu situován z pohledu sochy, protože se jedná o prostorový objekt. Na základě provedených průzkumných prací byl prohlouben a zpřesněn restaurátorský záměr a byly navrženy konkrétní kroky restaurátorského postupu. Další potřebné zkoušky a konzultace byly řešeny v průběhu následujícího restaurátorského procesu. Na základě dohody se zástupci státní památkové péče byl nejprve proveden podrobný průzkum díla z lešení. Na základě zjištěných poškození a stavu sochy bylo rozhodnuto na vstupním kontrolním dnu o ponechání sochy na místě a její restaurování in situ. Vzhledem k zásadním poškozením v tektonice sochy, která je silně poškozena působením četných trhlin v materiálu, by byla plánovaná demontáž díla pro památku silně ohrožující. Na soše prochází zásadní trhlina, která dělí sochu na přední a zadní polovinu. Trhlina je tektonického původu, tj. byla pravděpodobně přítomna v bloku již při zhotovení díla a v průběhu let se postupně na přímé povětrnosti otvírá. Byla zřejmě opakovaně v minulosti tmelena a uzavřena, o čemž svědčí její nynější stav. S největší pravděpodobností nebyla trhlina čepována, ale pouze tmelena a lepena. Na povrchu díla nebyly nalezeny žádné otvory po vsazení vnitřních čepů. Tato zásadní trhlina je na levém i pravém rameni sochy doprovázena mnoha drobnými trhlinami, které rozrušují blok kamene, a při manipulaci sochou by mohlo dojít jejich vlivem k rozlámání některých partií díla na mnoho kusů. Levá ruka světce je doplněk posledního restaurování v roce 1992. Je proveden osazením výdusku umělého kamene. Sochařsky odpovídá historické dokumentaci a jeho stav je dobrý pro možné ponechání na díle a restaurování jeho povrchového poškození. Při případném snímání doplňku by byla partie levého předloktí příliš namáhána, což není vzhledem ke kvalitě druhotného doplňku nezbytné. Pravá paže s křížem je druhotným doplňkem, který mohl být zhotoven odhadem od druhé poloviny 19. století. Jedná se o sekaný doplněk v jemnozrnném pískovci, více železitě zbarveném, než je původní materiál sochy. Doplněk je přisekán a osazen zřejmě na čep a šedý cement. Po očištění díla bylo zjištěno narušení spoje doplňku
--	---

s originálem trhlinami. Toto poškození a jeho řešení bylo konzultováno se zástupci památkové péče a vlastníka památky. Domnívám se, že může být doplněk osazen na korodující čep, který může způsobovat trhliny na spoji. V případě jeho přítomnosti bude nadále docházet k rozestoupení trhlin narůstající korozí a bude v budoucnu nezbytné celý doplněk sejmut a revidovat v osazení. Jeho sejmutím však dojde k poměrně velikému zásahu do originálního kamene, protože doplněk tvoří drobnou modelaci kříže ve spoji s originální sochou. Protože není možné v současnosti s jistotou potvrdit přítomnost vnitřního korodujícího čepu a snímání doplňku je rizikové pro originál, bylo na kontrolním dnu všemi stranami odsouhlaseno zajištění poškozeného spoje zpevňující injektáží a tmelením v povrchu, aby nedocházelo k zatékání vody do spoje. Je však nezbytné nadále stav doplňku sledovat a v případě projevů korozivního pnutí ve spoji a jeho rozestoupení bude nutné v budoucnu doplněk sejmut a osadit znovu na nekorodující čep.

Kamenná plinta (1) je sestavena z konkávně projmutých stupňů do osmiúhelníku a byla zajištěna původně kovanými kramlemi osazenými v olovu. Dnes kapsy pro kramle na sebe nenavazují, což bylo způsobenou mnohými úpravami na díle a bylo se zástupcem památkové péče rozhodnuto o ponechání kapes bez nových kramlí, kvůli kterým by se musel originální kámen přisekávat. Vzhledem ke stabilitě kamenné plinty nejsou nové kramle nezbytné a bude vhodnější respektovat dochovaný originální kámen. Zbytky kramlí byly z kapes vyjmuty, aby nedocházelo ke korozivnímu pnutí železa v kameni a jeho dalšímu poškozování. Dva stupně plinty jsou druhotně vyzděné. Podstavec díla (2) je vyzděný ze smíšeného zdiva a je osazen kamenným parapetem, který mohl být v minulosti profilovaný. Dnes není možné tuto domněnku potvrdit, protože je vrchní hrana zásadně upravovaná minulými zásahy na památce (viz. Historická fotodokumentace díla). Bylo dohodnuto přiznání kamenného parapetu v jeho dochované podobě a obezdění vertikálních ploch soklu umělým kamenem.

Po očištění povrchu díla byly sondáží zjištěny dochované barevné fragmenty minulých povrchových úprav. Jedná se o torzální dochování, z něhož nelze věrohodně rekonstruovat historické barevné řešení díla. Zjevná je fragmentární červená monochromní úprava na podstavci (3). Na středovém těle soklové architektury byla zjištěna dřívější barevnost nápisů, která byla společně s rozečtením textů řešena v závěru restaurování. [...]

VII. II. Čištění, biosanace, sejmutí nevhodných a poškozených druhotných tmelů

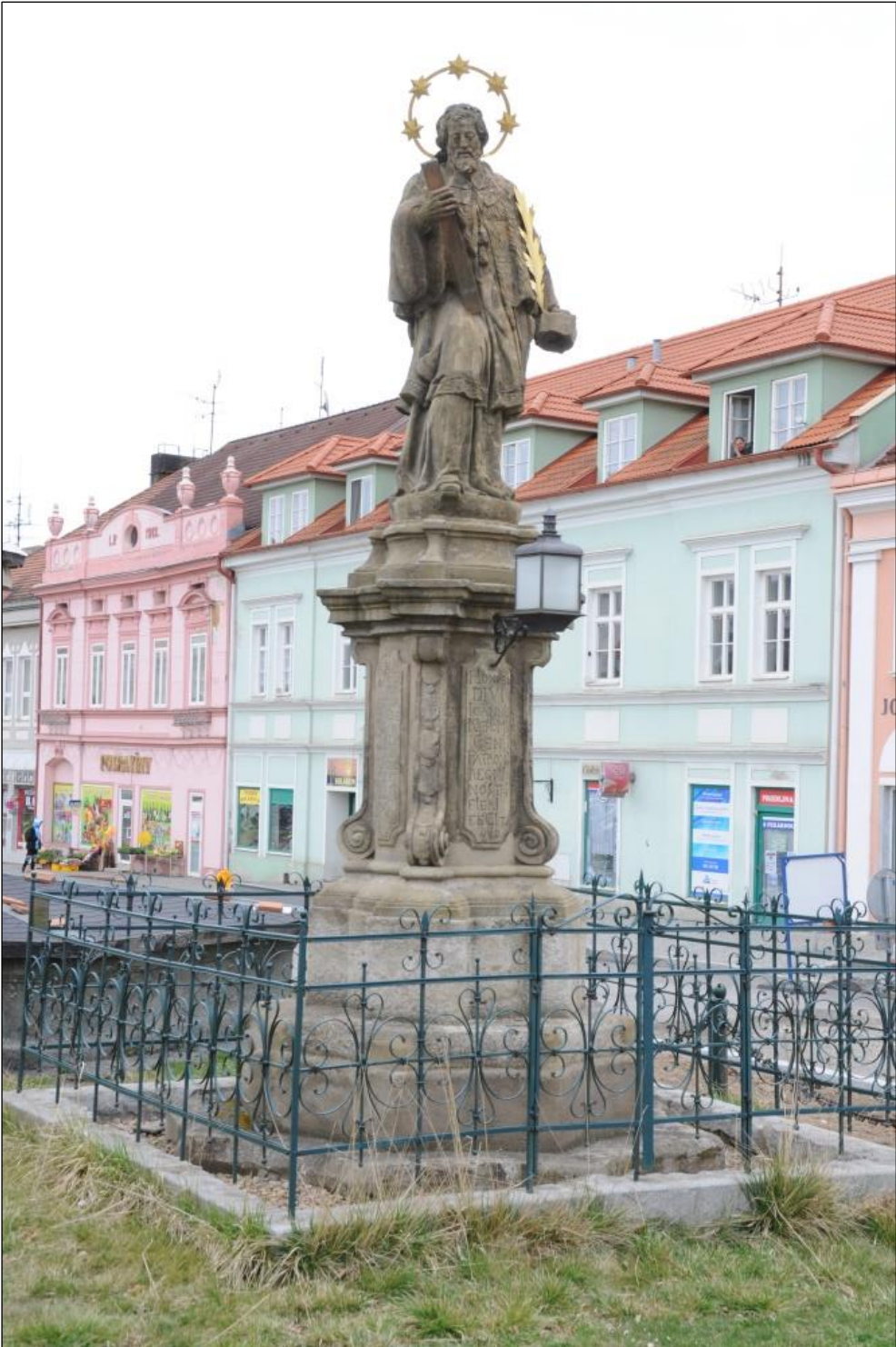
Uvolněné a materiálově nevhodné druhotné tmely byly s díla sejmuty. Cementové vrstvy byly sejmuty z plinty díla. Dva ze stupňů na SV straně byly celé druhotně nahrazeny vyzděným doplňkem, který byl ponechán a následně dotmelen. Byla osekána maltovina ze spodního podstavce (2) a cementové nánosy z parapetu, jemnozrnný cementový tmel s plochy podstavce (3), který byl téměř celý překryt tmelem. Vrchní profil tohoto podstavce byl druhotně přetmelen odlišnou profilací. Původní profil byl drobnější a bohatší. Na středovém těle soklové architektury (4) byly sejmuty především druhotné tmely ve spodních partiích, kde byly povrchové

	poškozené či nesoudržné s podkladem. Ve vrchní profilaci soklového těla a profilaci vrchní římsy (5) byly druhotné tmely ve většině ponechány, protože tvoří většinu profilů a jsou soudržné. Při kompletním sejmutí tmelů v těchto partiích by došlo k obnažení torza původní profilace a nové doplňky by bylo nezbytné značně armovat k originálu, čímž by došlo k výraznému zásahu do originálu, což je v této situaci zbytné. Na soše byly identifikovány tmely odlišného materiálu i struktury. Hrubozrnné tmely, které byly pravděpodobně nanесeny při doplnění architektury, byly ze sochy sejmuty. Jemnozrnné tmely, pravděpodobně starší, byly na díle ponechány, snímány byly pouze povrchově poškozené doplňky. Ponechané tmely byly plasticky retušovány. Umělý doplněk levé ruky byl na díle ponechán a dále restaurován. Mokrý čistění povrchu bylo provedeno regulovanou tlakovou vodou s použitím detergentu. Zároveň byl povrch dezinfikován roztokem peroxidu vodíku. Černé krusty na povrchu kamene byly dočišťovány použitím fluoridové pasty. Závěrem mokrého čištění byl povrch ošetřen biocidním roztokem. Po očištění byly mechanicky ztenčeny černé krusty v podhledech modelace vrchní římsy. Většina krust byla vytvořena na druhotných kompaktních tmelech. VII. III. Konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin, zajištění stability Kámen byl lokálně impregnován konsolidačním organokřemičitým roztokem, větší měrou na profilaci středového těla soklové architektury (3) a podstavci (2). Zásadním zajištěním byla zpevňující injektáž trhlin na povrchu sochy, která byla provedena organokřemičitým roztokem, následně po vytvrzení vápenným injektážním tmelem. Doplněk pravé paže byl v trhlíně injektován také inhibitorem koroze pro možné zajištění vnitřní koroze. Vzhledem k výraznému rozrušení kamene drobnými trhlínami na obou stranách figury nebyly do hmoty kamene vkládány kovové vnitřní čepy, protože vrtáním nových otvorů by došlo k silnému namáhání popraskaných partií díla. Zajištěna byla rovněž stabilita žulových obrubníků pod kovovým plotem. Na východní a severní straně byly obruby vykloněné. Žulové stupně byly vyrovnány a podezděny betonem. VII. IV. Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš Poškozené či chybějící části byly tmeleny směsí umělého kamene odpovídající co nejvíce originálnímu kameni. Na díle byly použity dvě zrnitosti umělého kamene. Jemnozrnný tmel pro sochu a středně až hrubě zrnitý tmel pro soklovou architekturu. Na soše byly povrchově uzavřené trhliny tmeleny jemnozrnným vápenno-cementovým tmelem, odpovídajícím strukturou původnímu kameni. Po sejmutí nevhodně profilovaného druhotného tmelu byl původní lokálně dochovaný profil podstavce (3) obnoven. Byl sejmut jeho otisk a dle kontrolní šablony byl doplněn směsí umělého kamene. Vertikální plochy vyzděného podstavce (2) byly celé omítnuty umělým kamenem. Ostatní chybějící a poškozené partie byly tvarově doplněny dle historické fotodokumentace a analogicky k sochařskému charakteru originálních částí. VII. V. Restaurování nápisů na středovém těle soklové architektury
--	---

	V nápisích byly identifikovány barevné fragmenty černé, bílé, červené a výjimečně modré, a to v různém pořadí. Předpokládám, že bílá barevnost byla podkladovou barvou černému a později černo/červenému nápisu. V průběhu historie byl nápis dekorován zřejmě i modře, nelze však posoudit do jaké míry. Nápis na středovém těle soklové architektury dnes působí světle na ztmavlé ploše stěny, která ztmavla působením povětrnostních vlivů. Jelikož nápisy byly barevně vymalovány a vrstvy v minulosti odpadaly, působí dnes nápisy negativně oproti originálu. Při současném barevném působení textů nebylo vhodné vypisovat texty černou barvou, čímž by se staly hůře čitelné. Na konzultaci se zástupci památkové péče byla zvolena neutrální barevná retuš nápisů v hnědočervené barvě, provedené lazurně a nepravidelnou stopou štětce. Dochované barevné úpravy textu byly na díle pod barevnou retuší ponechány a dokumentovány. V dokumentaci jsou písmena s červenými fragmenty zvýrazněna červeně – pozůstatky zvýrazněných chronogramů, ostatní barevné fragmenty jsou zapsány vedle textů v poznámce. Stav nápisů na díle při restaurování a jejich překlad viz níže. Nápisy byly dokumentovány ve spolupráci s PhDr. Pavlem Zahradníkem. Jižní stěna – levá stěna díla ILLVS SÍMA D: D LVDMILLA CONSTAN S R I C DE I (fragmenty černé) popisováno od nejmladších vrstev KVPERVAL NATA C DE BVBN ET LÍTTÍCZ první I (fragmenty bílá >černá) popisováno od nejmladších vrstev DOA ÍN RA I (fragmenty bílá >černá) DNÍCZ ET D (fragmenty bílá >černá) SVCHOMA DÍE 18 MAR 1722 Tj.: Illustrissima Domina Domina Ludmilla Constantia Sacri Romani Imperii Comitissa de Kupervald, nata Comitissa de Bubna et Liticz, Domina in Radnicz et Suchomast, die 18. Martii 1722. Tedy: Nejjasnější paní, paní Ludmila Konstancie svaté římské říše hraběnka z Kupperwaldu, rozená hraběnka z Bubna a Litic, paní na Radnicích a Suchomastech, dne 18. března 1722. Západní stěna – přední stěna díla H ONOR I DIVI I OANN I S A, druhé N, druhé I (černá) NEPO MV N (černá >bílá), M (červená > bílá) C EN I N (černá >bílá), I (červená > bílá > červená) P ATRON I P (bílá), I (černá > modrá > bílá > červená)
--	---

REGN I	I (černá > červená > bílá)
NOSTR I	N (černá > bílá > modrá)
F I ER I	
FE CI T	
Tj.: Honori Divi Ioannis Nepomuceni, Patroni regni nostri, fieri fecit	
Tedy: Ke cti svatého Jana Nepomuckého, patrona našeho království, dal(a) udělat	
Lze najít chronogram 1722.	
Východní stěna – zadní stěna díla	
FL OS	F (černá > bílá)
PRAESENS	P, R (černá)
DIV (us).	
RE M ANET	T (černá)
PER	P, E (černá)
SAE CLVLA	dle latinského překladu vypsáno barevnou retuší SAE CVLA
VIE	dle latinského překladu vypsáno barevnou retuší DIE
MARTII	M (černá)
18	
Tj.: Flos praesens Divus remanet per Saecula Die Martii 18	
Tedy: Tento květ zůstává svatým po věky. Dne 18. března	
Lze najít chronogram 1711 nebo 1769, což neodpovídá historickým datacím.	
Severní stěna – pravá stěna díla	
ILLVS	
SIIM(us) D : D	
CASÍMÍR	C, S, M, druhé I (černá > bílá)
FERDINA	
S R I C DE	S, R, I, C (modrá > černá > bílá)
KVPPER	K (modrá > černá), V (černá), E (bílá > černá > bílá), R (černá > modrá > bílá)
VALD D ÍN	V, A, L (černá > bílá)
RADNÍČZ	R (modrá > černá > bílá)
ET SVCHO	E, T, S, H (černá > bílá)
MAST P.T.	M, S, T (černá > bílá)
REGIVS	
CAPITAN	N (černá)
DÍRÍCT	T (černá)
PÍLS.	
Tj.: Illustrissimus Dominus Dominus Casimirus Ferdinandus Sacri Romani Imperii Comes de Kuppervald, Dominus in Radnicz et Suchomast p.t. regius capitaneus districtus Pilsnensis.	
Tedy: Nejjasnější pán, pan Kazimír Ferdinand svaté římské říše hrabě z Kupperwaldu, pán na Radnicích a Suchomastech a královský hejtman Plzeňského kraje.	
VII. VI. Barevná retuš, závěrečná povrchová úprava	
Barevnost plasticky doplněných částí byla řešena již probarvením tmelu ve hmotě. Barevná retuš byla provedena lokálně a lazurně, barvami na bázi akrylového disperzního pojiva. Po barevné retuši byla provedena preventivní	

	biosanace povrchu kamene. Vzhledem ke stavu díla byla socha a vertikální plochy soklové architektury ošetřeny siloxanovým hydrofobizačním roztokem. VII. VII. Obnova kovových doplňků památky – kovový plot, svatozář, palmeta, ozdobný úchyt pod římsou, lucerna Atribut svatozáře byl sejmut, očištěn, uvolněné části povrchových úprav byly sejmuty, poškozená korodující místa inhibována stabilizačním roztokem a opatřena samozákladovou alkydovou barvou. Celý povrch byl znovu pozlacen plátkovým zlatem na olejový lak. Černě malovaná obruč svatozáře byla rovněž pozlacena. Ozdobný úchyt pod římsou byl demontován, opískován a opatřen základovou suříkovou olejovou barvou. Povrch byl natřen grafitovou černí. Úchyt byl napevno spojen s nově vytvořenou lucernou, která byla rekonstruována dle historických fotografií. Byla zhotovena z oceli a měděných prvků, zasklena 2mm sklem, které bylo opískováno. Na historických fotografiích byla odhalena i palmeta v levé ruce světce. Atribut byl po konzultaci rekonstruován v mosazném plechu, který byl povrchově pozlacen ve dvou vrstvách. Železný ozdobný plot byl demontován, chybějící prvky volut byly doplněny v kovaném železe, květy v měděném plechu. Zohýbané části byly narovnané, petlice vrátek byla zprovozněna. Povrch plotu byl opískován a opatřen zinkovým základem a dvěma povrchovými nátěry alkydové barvy v odstínu jedlové zeleně. Po obnově byl plot osazen zpět. Prostor uvnitř plotu byl vysypán větší drtí dle dohody při kontrolním dnu. VIII. Použité materiály a technologie Čištění povrchu - voda, Jar (Procter and Gamble), Fassadenreinigerpaste (Remmers), peroxid vodíku, Sanatop Alga (Stachema) Konsolidace nesoudržného kamene, zajištění trhlin, zajištění stability kamene a díla - KSE 100/300 (Remmers), Vapo injekt (Aqua Bárta), nerezová ocel, beton Plastické doplnění poškozených částí, plastická retuš - minerální tmel na bázi vápenocementového pojiva probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox) Barevná retuš a závěrečná povrchová úprava - Lascaux Studio (Lascaux Colours & Restauro), Sanatop Prevent (Stachema), Funcosil SNL Geruchsneutral (Remmers) Obnova kovových doplňků památky – Palmeta - mosazný plech, reaktivní základová barva na barevné kovy (DCH Sincolor), olejové barvy (Ottoson), olejový lak, 24 karátové zlato, MS76 (Akemi), Ferokon (Aqua Bárta), suříková olejová základová barva, Grafitová alkydová čern (Schmied), Plot- kované železo, měděný plech, zinková základová barva, alkydová barva – jedlová zeleň (Alkyton) IX. Doporučený režim preventivní péče o dílo Předpokládám potřebu minimální revize povrchu díla vždy po pěti letech, nebo dle potřeby na základě pravidelné dvouleté až tříleté kontroly. V případě potřeby doporučuji provést drobné opravy v co nejkratších termínech od zjištění poškození. Po dvou až třech letech doporučuji opakovat hydrofobizaci povrchu sochy! Pravidelná údržba stavu díla by měla
--	---

	vycházet z poznatků uvedených zde v restaurátorské zprávě a měla by být prováděna zkušeným restaurátorem. První kontrola po restaurování bude provedena v roce 2017. Navrhuji sledovat stav spoje doplňku pravé paže pravidelně po třech letech. Provedenou hydrofobizací je zatékání do spoje omezeno, ne však zamezeno a případná koroze může probíhat dál. Předpokládám možné riziko poškození a případnou nutnou revizi osazení doplňku v horizontu deseti let.“¹⁸⁶
obr.	

¹⁸⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3060.

číslo ID	32
lokalita	Radnice
okres	Rokycany
název	socha sv. Floriána
KP	104299
poloha	známá
umístění	cca 250 m jižně od města vpravo od komunikace z Radnic na rozcestí Přívětice-Skomelno
datace	1725-1775
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec hrubozrnný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	2012 restaurování ak. soch. Jiří Fiala
současný stav	V brzké době nutný revizní restaurátorský zásah.
literatura	Literatura dosud nevěnovala této památce pozornost.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Floriána, stojící v polích jižně od města Radnice, nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Dne 1. dubna 2009 Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, podal návrh na prohlášení sochy za nemovitou kukuřičnou památku. V návrhu se o současném stavu sochy píše: „Socha sv. Floriána je dobře dochována a nachází se i v autentickém prostředí, z obou stran ji obklopují dva vzrostlé stromy. Jedná se o významný krajinný prvek. Vlivem letité neúdržby je však kámen pokryt biologickými činiteli a místy je poškozena profilace.“ Socha byla poté prohlášena za kulturní památku 17. března 2011. Dne 27. října 2011 Mgr. Jiří Fiala, akademický sochař a restaurátor, a Ing. Michal Pech ze společnosti Art Kodiak s. r. o. zpracovali restaurátorský průzkum a záměr, ve kterém je současný stav památky popsán takto:

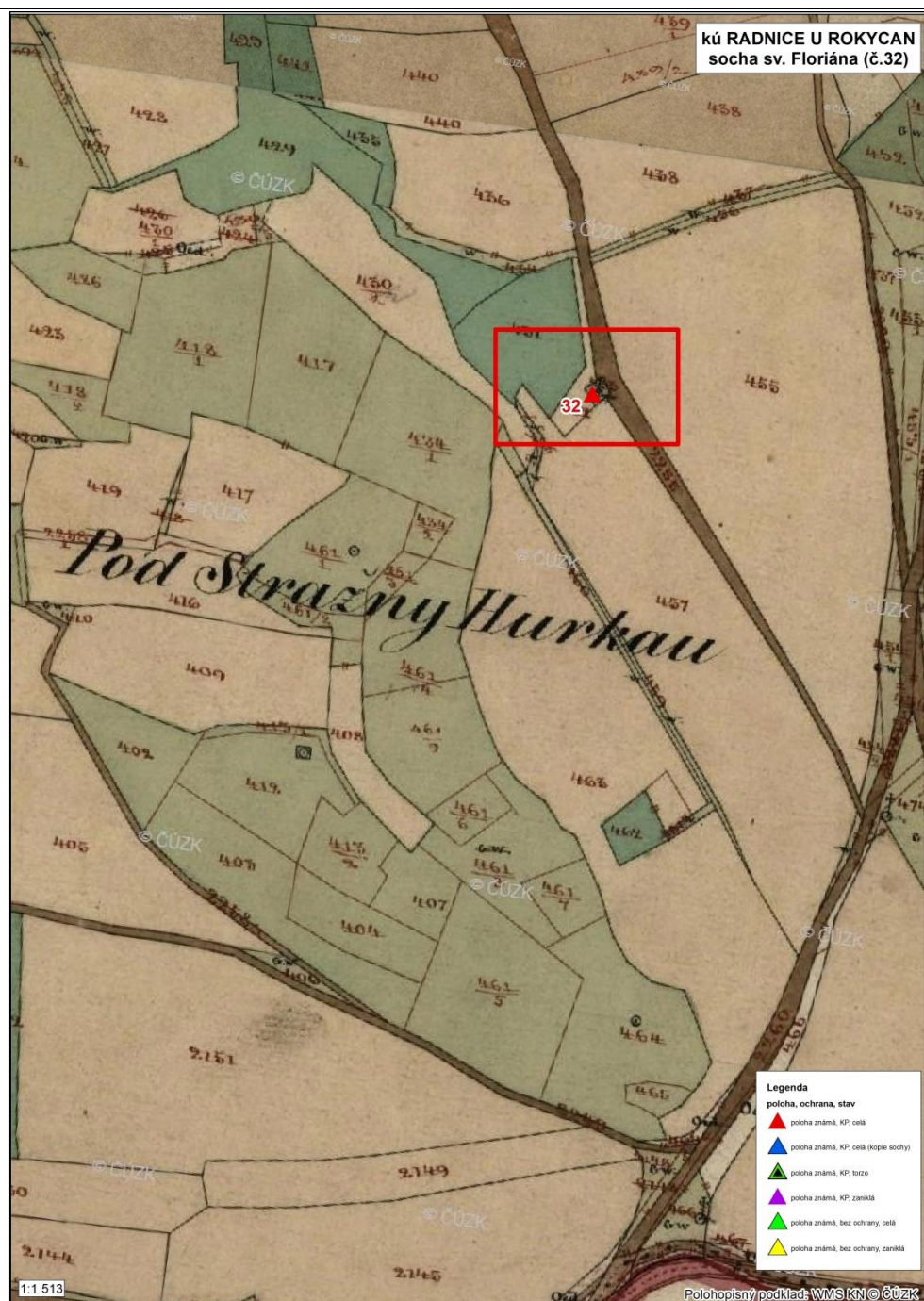
	„Podstavec a socha v životní velikosti jsou tvořeny ze stejného druhu hrubozrnného pískovce. Povrch kamene sochy i podstavce je na většině plochy pevný, soudržný a jen mírně zvětralý se zachovalou modelací. Na několika místech je kámen mechanicky poškozený, olámaná je např. horní hrana římsy podstavce. Při průzkumu nebyly nalezeny výrazné praskliny. Povrch kamene je mírně znečištěný a z velké části pokrytý lišejníky a mechy. Na soše nejsou patrné zbytky starších barevných úprav. Nejvážnější je porucha statiky – socha i s podstavcem je výrazně nakloněna směrem dozadu. S tím pravděpodobně souvisí i uvolnění kamenného stupně u paty podstavce.“ Restaurátoři navrhli tento postup restaurování: „Demontáž a odvoz do ateliéru Podstavec i socha budou převezeny do ateliéru, kde bude probíhat jejich restaurování. Oprava základu Poškozený základ bude odstraněn a na jeho místě bude vybudován nový, aby socha mohla být správně osazena. Základ bude opatřen hydroizolační vrstvou. Čištění Povrch kamene bude očištěn tlakovou vodní párou s přídavkem detergentu. Vegetace bude odstraněna jemnými kartáči a chemicky pomocí roztoku amoniaku a peroxidu vodíku. Při čištění nesmí být poškozeny nalezené zbytky barevných úprav. Lokální odsolování V případě, že se na kameni projeví přítomnost vodorozpustných solí, bude obsah solí laboratorně stanoven a bude provedeno odsolování pomocí obkladů z buničiny a destilované vody. Biocidní ošetření Povrch sochy i podstavce bude ošetřen prostředkem pro prevenci růstu vegetace, např. Porosan (Aqua, obnova staveb). Lokální konsolidace Narušený kámen bude lokálně zpevněn organokřemičitým prostředkem (KSE 300, Remmers) formou opakovaného nátěru až do nasycení. Je nutné zajistit dostatečnou hloubku průniku konsolidantu. Tam, kde hrozí malá hloubka průniku, je lepší konsolidaci neprovádět. Plastické doplňky Chybějící části budou doplněny minerálním tmelem probarveným ve hmotě. Složení tmelu bude zvoleno tak, aby nedošlo k uzavření povrchu a aby doplňky měly menší pevnost než původní kámen. Barevná retuš Pro sjednocení estetického působení bude provedena minimální barevná retuš minerálními pigmenty s akrylátovým pojivem. Osazení a spárování Podstavec a socha budou osazeny na nový základ a spáry budou vyplněny probarveným vápenným štukem, případně štukem na bázi hydraulického vápna (Baumit Trassit Plus). Hydrofobizace
--	--

	Povrch sochy a římsy podstavce bude hydrofobizován organokřemičitým prostředkem (Funcosil SNL, Remmers). Hydrofobizace nebude provedena na soklové části podstavce.“ Odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany poté 19. prosince 2011 vydal závazné stanovisko, jímž restaurování památky prohlásil za přípustné, načež 30. dubna 2012 Ministerstvo kultury České republiky poskytlo na restaurování finanční příspěvek ve výši 75 000 Kč. Dne 7. září 2012 se konala prohlídka a konzultace restaurátorských prací na soše, prováděných akademickým sochařem Jiřím Fialou v jeho dílně. V zápise z této prohlídky se uvádí: „Do dnešního dne bylo provedeno očištění povrchu kamenné sochy od vrstev nečistot a mechanická i biologická sanace materiálu. Konzultace byla svolána za účelem stanovení míry a rozsahu tmelení, retuší a rekonstrukce nedochovaných partií originální sochařské modelace. Po prohlídce sochy bylo dohodnuto následující: 1) Po provedeném očištění povrchu kamene lze konstatovat, že čitelnost originální sochařské modelace je velmi dobrá. Lokální ztmavlé krusty na povrchu materiálu nebudou snímány a v kontextu se světlejším povrchem partií, kde se krusta nevytvořila, bude provedeno barevné potlačení ztmavělých partií. 2) Vyjma některých lokálně poškozených partií sochařské modelace, které bude možno domodelovat v umělém kameni, je největším poškozením uražený vrchol praporce, který světce přidržuje levou rukou. Tato partie bude doplněna na základě odsouhlaseného modelačního doplňku provedeného jako výdusek. Před zahájením prací je nutno ještě důkladně prozkoumat partie napojení nedochované části, neboť se zdá, že již v minulosti tato část chyběla a byla nahrazena doplňkem při některé z oprav sochy v minulosti. Jako vzor pro domodelování chybějící vrcholové partie praporce lze využít buď starší dochovanou fotografii sochařského díla, nebo některou z dochovaných barokních soch světce, nacházejících se v blízkém okolí (socha sv. Floriána na mariánském sloupu v Rokycanech, socha světce v Mirošově apod.). Socha světce, který je v současné době předmětem restaurování, je totiž podána v tradičním ikonografickém pojetí, prakticky shodném s výše uvedenými sochařskými díly.“¹⁸⁷
--	--

¹⁸⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Radnice.

obr.

Zachycení sochy svätce na Indikační skice Stabilního katastru.

číslo ID	33
lokalita	Rokycany
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	17545/4-2419
poloha	známá
umístění	na nábřeží Padrtského potoka, původně na náměstí F. Černého, časté transfery, 1985 uložena v areálu kostela NT, 1993 přesun a osazení na současné místo
datace	1725-1775
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně novodobého podstavce se nalézá nápis: „S. JENE // oroduj // za nás.“
opravy a rest. zásahy	1902 oprava sochař Karel Vlačiha, 1985 transfer, 1993 restaurování ak. soch. Jiří Kašpar, 2005 restaurování ak. soch. Jiří Fiala a ak. soch. Marcel Hron, 2008 restaurování ak. soch. Jiří Kašpar, 2014 restaurování ak. soch. Jiří Kašpar
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 119-120; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 249; Věra ČERNÁ, Rokycany, Praha 1946, s. 34; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 651; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 233; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 120; Miroslava ŠANDOVÁ, Pro záchranu pokladů minulosti. Vzácná barokní památka, Rokycansko 4, 1993, č. 17, 29. dubna, s. 5; V sobotu 6. 11..., Rokycansko 4, 1993, č. 43, 27. října, s. 3; Plzeňský biskup poprvé na oficiální návštěvě u nás. Kulturní památka předána městu, Rokycansko 4, 1993, č. 45, 11. listopadu, s. 1; Karel HOFMAN Staré rokycanské domy V, Rokycany 1999, s. 18; Jana CINKEOVÁ, Pohled do historie města. Město Rokycany a jeho památky, Rokycanské noviny 1, 2003, č. 8, 20. prosince, s. 3; Božena ŠOPEJSTALOVÁ, Jan Nepomucký se uzdravuje, Rokycanský deník 12, 2005, 24. září; Socha svatého

	Jana Nepomuckého..., Rokycanský deník 12, 2005, 4. listopadu; Luděk KRČMÁŘ, Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti v Rokycanech, in: Marta ULRYCHOVÁ – Roman MOUČEK (ed.), Sborník konference Genius loci Rokycany 2016, Rokycany 4.-5. 10. 2016, Rokycany s. d., s. 76.
text katalogu	Socha sv. Jana Nepomuckého stála původně na Páteckém předměstí poblíž kostelíka sv. Petra a Pavla, jenž byl zrušen za Josefa II. a později přestavěn na dům čp. 117/II na dnešním náměstí Františka Černého. O jejím vzniku nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Do odborné literatury sochu uvedl Antonín Podlaha, který o ní roku 1900 jen stručně napsal: „Socha sv. Jana Nep. u domu čis. 145. na Pátku. Velice pěkná práce barokní. (Viz obr. 177.)“¹⁸⁸ O deset let později, v roce 1910, o ní psal: „Jiná socha sv. Jana stojí u domu č. 145 na Pátku. Jest baroková a pochází nepochybně z konce XVIII. století.“¹⁸⁹ Věra Černá po zmínce o bývalém kostelíku sv. Petra a Pavla píše: „Nyní jen socha sv. Jana Nep., velmi pěkná barokní práce, obklopená litinovou mříží, naznačuje někdejší posvátnost místa.“¹⁹⁰ Zatím nejstarší archivní prameny se týkají opravy sochy v roce 1902, která byla prováděna společně s opravou druhé z rokycanských svatojanských soch, totiž sloupu se sochou sv. Jana na Malém náměstí. Jednání o opravě svatojanského sloupu na Malém náměstí však začala podstatně dříve, a to v roce 1893. Když 24. prosince 1893 rokycanský děkan Eduard Raus psal v této záležitosti městské radě, zmínil se mimochodem i o soše u domu čp. 145 na Pražském předměstí, o níž psal: „V modernějším slohu, na způsob, jak náčrtky p. Cingrošovy naznačují, máme již zde jednu sochu sv. Jana Nep., a sice na pražském předměstí u domu čis. 145.“ K obnově svatojanského sloupu však tehdy nedošlo a po sedmi letech, dne 19. srpna 1900, psal děkan Raus městské radě znovu. Nyní sděloval, že požádal „osvědčeného odborníka sochaře z Prahy p. Karla Vlačihu, aby sochu prozkoumal a rozpočet na opravu předložil“, přičemž doložil: „Při definitivním ujednání snad by pan Vlačiha za obnos 1312 korun 50 hal. převzal nejen obnovu sochy sv. Jana Nep. na malém náměstí, nýbrž i opravení hlavy na soše sv. Jana Nepom. na Pražském předměstí zde.“ To, že kromě svatojanského sloupu na Malém náměstí se nyní již měla opravovat i svatojanská socha na Pražském předměstí, jasně vyplývá z dopisu děkana Rause patronátnímu úřadu města Rokycan ze 4. června 1901, ve kterém čteme: „Na vážený přípis ze dne 5. dubna 1901 čis. 4185 stran předložených rozpočtů na opravu soch svatojanských na malém náměstí a na pražském předměstí zde dovoluje si v hluboké úctě psaný odvětit, že trvá na svém již projeveném návrhu, by práce ta svěřena byla panu Karlu Vlačihovi, mistru sochařskému v Praze, a to z těchto důvodů: 1. Byv požádán po dvakráte se p. Vlačiha sem dostavil a se vší ochotou podal

¹⁸⁸ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 120.

¹⁸⁹ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 249.

¹⁹⁰ Věra ČERNÁ, Rokycany, Praha 1946, s. 34.

	své znalecké dobrozdání ohledně opravy zmíněných soch. 2. Rozpočty jeho jsou podrobné a jasné. 3. Náklad na opravu dle jednotlivých rozpočtů se mnoho nerůzní, odečtou-li se výlohy na postavení lešení, panem Vlačihou čítané 75 korun a 60 korun. Difference by tu činila u jedné sochy 127 kor. 50 hal., u druhé 19 korun. Při konečném ujednání snad by pan Vlačiha od požadavku za jedno lešení pr 75 kor. upustil. (Zdá se, že ty mladší rozpočty měly starší rozpočty za vzor.) 4. Sochař Vlačiha z Prahy jest stará osvědčená sochařská firma česká. Nynější majitel firmy vyniká odbornou znalostí a velkou zkušeností též ohledně udržení a obnovení starých památek stavitelských a sochařských. Za posledních let byla mu svěřena – kromě mnohých jiných – též oprava velkého sousoší se sloupem Marianským na Hradčanském náměstí v Praze (zcela podobná naší soše Panny Marie), socha sv. Jana Nep. v Písku, zejména pak starobylý chrám sv. Barbory v klášteře blahoslavené Anežky Přemyslovny, kde pracoval dle plánů p. architekta Cechnera za vrchního vedení p. stavebního rady Adolfa Pecenky, kde z mrtvých vzkříšený kostelík mile pozvedá se nad své ještě v hrobě dřímající okolí, vábí k sobě zraky všech milujících umění české a drahé památky otců, kde se užilo starých vzorů shledaných na budově samé, aneb ze země vykopaných jako úlomky kamenických ozdob. 5. I naše sochy svatojanské, z dávné doby pocházející, nalézají se v stavu zbědovaném a třeba jich obnovu svěřiti odborníkovi, který podobné práce samostatně již prováděl a který by dbal jak umělecké tvorby, tak i historické věrnosti. 6. Před krátkou dobou rozmlouval v hluboké úctě psaný o nutné opravě zdejších soch svatojanských s rodákem Rokycanským p. monsignorem Lehnerem v Praze a týž se vyjádřil, že rekonstrukci těch soch s plnou důvěrou můžem svěřit sochaři panu Karlu Vlačihovi z Prahy. Na základě těchto důvodů navrhuje v hluboké úctě psaný, by oprava jmenovaných soch panu Karlu Vlačihovi zadána byla.“ Město však se zadáním prací stále otálelo, takže 7. června 1902 se Karel Vlačiha patronátního úřadu města Rokycan dotazoval: „Zároveň prosím slušně o sdělení, zda vyhlídka jest, že práce ony letošním rokem zadány budou, na což skorem s jistotou počítám.“ Oprava byla poté Vlačihovi vskutku zadána, ale během prací došlo k nepříjemnosti, u níž si nejsme jisti, které z obou svatojanských soch se týká. V zápise z 8. září 1902 totiž čteme: „Na oznámení o rozbití sochy sv. Janské v kůlně v domě č. 118 umístěné předvolán k výsledku Josef Kadlec, kočí u p. J. Štrosse, kterýž dne 7. ráno o 9. hod. V kůlně, kteráž byla na zámek uzamčena, byl pro kočár, tento vytáhl a po učiněné jízdě na venkově odpoledne o ½ 6. hod. večer ten samý do kůlny zatáhl, zavřel a kůlnu uzavřel a klíček do maštale na své místo pověsil. Dnes dne 8. odpoledne o 6. hod. otevřel jsem dvéře kůlny té, chtěce kočár umýti, a shledal jsem, že socha sv. Jana na zemi leží, šel jsem pro pana Rommra bydlícího v domě tom a oznámil jsem témuž, že socha sv. Jána leží rozbitá na zemi, kterýž hned se mnou šel a pravil: »To vám budou dávat vinu, že jste ji rozbil, když jste tam kočár dával.«
--	--

	K otázce, že jiný sochu neporazil nežli on, praví, že on ji neporazil a že neví, jak se to stalo; více nevím ničeho. Josef Kadlec.“ Oprava obou soch byla ještě v roce 1902 dokončena a 17. října 1902 Karel Vlačiha zaslal tuto zprávu patronátnímu úřadu města Rokycan: „V hluboké úctě podepsaný předkládám účet za opravu obou soch svatojánských ku dalšímu nutnému řízení. Účet víceprací vznikl – jak slavnému patr. úřadu sdostatek známo – ve hlavní části úrazem ne mou vinou povstalým, jiné položky nedostatkem způsobilého materiálu a opět jiné vznikly tou okolností, že časem uběhlým od podání rozpočtů do započetí práce objekty přirozeně větší zkázu vzaly. Konečně ohled na krásno vyžadoval též nepatrné vícepráce.“¹⁹¹ Další zprávy o soše máme až z doby po uplynutí více než sedmdesáti let. Dne 19. října 1976 totiž odbor kultury Okresního národního výboru v Rokycanech vydal rozhodnutí „přemístit sochu sv. Jana Nepomuckého [...] z náměstí J. Černého v Rokycanech do zahrady objektu čp. 117/II v Rokycanech“, což zdůvodnil takto: „Podle projektového úkolu zpracovaného na výstavbu nové ZDŠ [tj. Základní devítileté školy] v Rokycanech bude třeba uvedenou nemovitou kult. památku po dobu výstavby přemístit na jiné místo, aby nedošlo k jejímu poškození. Protože její zpětné umístění před areál nové školy (jak je uvažováno) považujeme za zcela nevhodné, bude socha umístěna do zahrady objektu čp. 117/II v Rokycanech. [...] Toto opatření bylo předem dojednáno s MěstNV v Rokycanech s tím, že současně bude zajištěna restaurace sochy.“ Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody 1. listopadu 1976 vzalo toto rozhodnutí na vědomí, přičemž upozornilo, že „přenesení a restaurování plastiky je nutno ještě letos objednat u Díla, podniku ČFVU, Výtvarná služba.“ K přenesení sochy však tehdy zjevně nedošlo. Další zprávu o soše máme pak až z roku 1984. Dne 27. června toho roku se konala „konzultace přemístění barokní kamenné sochy sv. Jana Nepomuckého v Rokycanech.“ V zápise z této porady se uvádí: „Na základě vzájemné konzultace a po seznámení se situací, která nastala při stavebních zásazích v okolí kamenné barokní plastiky sv. Jana Nepomuckého v Rokycanech, nemá Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni námitky proti přesunutí této sochy k arciděkanskému kostelu, kde je vhodné prostředí pro její umístění. Tento přesun musí schválit odbor kultury ONV Rokycany, který je výkonným orgánem památkové péče v okrese. Stanovisko k přesunu bylo vyvoláno nebezpečím, že na stávajícím místě by se mohla socha stavební mechanizací nenahraditelně poškodit a že nové umístění je vhodné z hlediska zabezpečení a nového výtvarného uplatnění tohoto uměleckého díla.“ Ani v roce 1984 však socha přesunuta nebyla, takže po roce, dne 24. července 1985, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni psalo odboru kultury Okresního národního výboru Rokycany: „V návaznosti na předcházející jednání žádáme OK ONV Rokycany o vydání
--	---

¹⁹¹ SOKA Rokycany, AM Rokycany III., kart. 138, inv. č. 2252.

	dodatečného rozhodnutí k transferu sochy sv. Jana Nepomuckého z nám. Jul. Fučíka v Rokycanech.“ Dne 16. srpna 1985 konečně odbor kultury Okresního národního výboru v Rokycanech vydal rozhodnutí, kterým vyslovil souhlas s přemístěním sochy sv. Jana Nepomuckého „z náměstí J. Černého v Rokycanech do prostoru hřbitovního areálu u kostela Nejsvětější Trojice v Rokycanech“, a to s odůvodněním, že „v prostoru náměstí J. Černého, kde je socha v současnosti umístěna, probíká výstavba nových bytových jednotek a demoliční práce spojené s výstavbou.“¹⁹² Po sedmi letech, dne 21. prosince 1992, Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování, jejímž předmětem byl „odborný transfer, restaurování a osazení pískovcové sochy sv. Jana Nepomuckého se soklem.“ Současný stav památky, stojící nyní v areálu kostela Nejsvětější Trojice, byl tehdy popsán takto: „Povrch kamene je pokryt vrstvami nečistot a je silně hloubkově narušen, což se projevuje v některých poškozených partiích sochařské modelace (brada světce včetně části pravého líce, obě ruce). Velmi poškozena je postava andílka, neboť chybí část pravé nožičky a levá ruka. Sochařská modelace obličeje je také nečitelná. Sokl je poškozen mechanicky a některé části dekoru i profilace jsou uraženy. Místy jsou patrné plomby a tmely, pocházející z předchozích neodborných oprav sochy.“ Navrhovaný způsob restaurátorského zásahu byl pak popsán těmito slovy: „Před zahájením odborného transferu je nutno provést důkladné zpevnění kamene a zajištění všech partií sochařské modelace, které by se mohly v průběhu převozu poškodit. Po provedení sejmutí sochy bude nutno povrch kamene očistit, asanovat a zpevnit. Dále je nutno odstranit nevhodné tmely a vysprávkovat a provést doplnění narušených či poškozených partií v umělém kameni dle fotodokumentace, která se dochovala. Na závěr je nutno vytmelit a retušovat povrch kamene včetně konzervace a hydrofobizace. Tyto práce doporučujeme realizovat po osazení sochy na nově určené místo po jejím zajištění a osazení na čep na podstavec. Obdobným způsobem je nutno postupovat i v případě podstavce s krycí deskou. Železné kované rameno pro lucernu doporučujeme konzervovat po odřezání a osadit na původní místo v přední části plinty. Vzhledem k osazení sochy na nové místo doporučujeme uvažovat o rekonstrukci dekorativního litinového plůtku, který původně prostor kolem sochy vymezoval.“ Když 22. prosince 1992 Památkový ústav v Plzni posílal tuto žádost o restaurování Spolku pro postavení barokní kapličky v Rokycanech, poznamenal o soše: „Na místě dnešního umístění je značně poškozována, svou komposicí sem viditelně nepatří, a proto velice doporučujeme, aby byla po restauraci umístěna zpět do původního prostoru.“ Dne 28. ledna 1993 se ještě Památkový ústav v Plzni vyjádřil k otázce litinového plůtku. Psal v této věci Karlu Jíšovi z Mirošova, předsedovi Sdružení obnovy památek města Rokycan: „Na základě předloženého návrhu na obnovení původní litinové ohrady
--	---

¹⁹² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Rokycany.

	kolem podstavce se sochou sv. Jana Nepomuckého souhlasíme s tímto záměrem při dodržení následujících podmínek: 1) Vzhledem ke skutečnosti, že původní ohrada kolem podstavce se sochou se nedochovala, nově zhotovená musí být kopií ohrady původní. 2) Podkladem pro zhotovení kopie bude dochovaná dobová fotodokumentace, dle níž bude zpracována jednoduchá technická dokumentace, zahrnující konstrukční řešení ohrady, způsob jejího osazení v terénu (nízký kamenný soklík) a výkres základního dekorativního motivu, který se uplatní v ploše výplně kovové konstrukce. Shodným způsobem bude postupováno při provedení kopie kovaného dekorativního ramene pro věčné světlo, které bylo původně adjustováno v podstavci sochy. [...] 4) Oproti původnímu materiálu, z něhož byla ohrada zhotovena (litina), je možno provést kopii v kovu, přičemž povrchová úprava bude předmětem dalšího posouzení.“ Další jednání „ohledně konstrukčního spojení litinových prvků ohrady pro sochu sv. Jana Nepomuckého“ se konalo 8. července 1993, a to za účasti Karla Jíši, dále restaurátora Jindřicha Kovaříka z Kralovic a Tomáše Šacha z firmy Zámečnictví Šach a Hoda. V zápise z tohoto jednání se praví, že účastníci se shodli na tomto: „Spojení jednotlivých prvků provést ocelovou profilovou pasovinou a sešroubováním. Spojení v rozích řešit litinovými sloupky také sešroubováním. Doporučené zapuštění ohrady do žuly bude dle návrhu projektu architekta Soukupa. Základní protikoroziční nátěry třikrát suříkovou barvou – závěrečný olejografitový lak.“¹⁹³ Roku 1993 sochu na objednávku Výboru pro obnovu barokní kapličky restauroval akademický sochař Jiří Kašpar, který ve své závěrečné restaurátorské zprávě o provedení rekonstrukce plastiky sv. Jana Nepomuckého v Rokycanech ze 14. ledna 1994 popsal svůj zákrok takto: „Stručný popis stavu památky: [...] Materiál podstavce je bílý jemnozrnný pískovec, na sochu, která je ranější, byl bohužel použit zcela nevhodný žlutý pískovec s vysokým podílem hlinitých složek, umožňujících dobré opracování, avšak velmi nasákavý a nízké mechanické pevnosti. Proto také celé partie přední části sochy scházely nebo byly již téměř nečitelné. Plastika i sokl byly popraskané podélně, celkový stav bylo možno označit za havarijní. Umístění památky bylo nevhodné v nehlídaném vlhkém parku pod košatými stromy. Opravy, provedené na soše v minulosti, byly ryze účelové – byl použit cementový pačok ke slepení a doplnění jednotlivých kusů sochy, která se při tehdejšímu transferu rozpadla. Železná kovaná konzola, která nesla lucernu, byla zkorodovaná a způsobila roztržení hlavice soklu. Povrch kamene byl téměř celý pokryt mechem. Popis restaurování a rekonstrukce: Záchrana této památky se uskutečnila zásluhou investora v hodině dvanácté a bylo předmětem úvah a zkoušek, zda obnovenou památku vůbec vystavit v exteriéru. Díky tomu, že bylo dosaženo v rest. atelieru dobrých výsledků zpevnění povrchu kamene, mohl být použit tmel pro doplňování (umělý
--	---

¹⁹³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Rokycany.

	pískovec nové generace), který má delší životnost v exteriéru. Technologie oprav byla prováděna v souladu se zásadami pam. péče a podle technologie, uvedené podrobně v rest. rozpočtu. Po důkladném očištění byl povrch kamene zpevněn, prasklé části byly odpojeny a nově slepeny vhodným dvousložkovým lepícím tmelem; na zpevněné jádro byla dle dochované fotodokumentace doplněna modelace draperie a profilů, doplňky, vymodelované nejdříve ze sochařské hlíny, byly konzultovány na Pam. ústavu v Plzni a potom odlity do umělého kamene a osazeny. Velký důraz byl kladen na hydrofobní a konzervační úpravu povrchu kamene (aplikovány byly prostředky Porosil ZV a Porosil VV). Barevné sjednocení bylo provedeno lokálně, drobné difference v barevnosti přírodního materiálu byly ponechány.¹⁹⁴ Pokud jde o litinové ohrazení, z nápisu na něm se dovídáme, že je „vyrobila strašická slévárna ing. Václava Matase jako dar městu v roce 1993.“ To ostatně dodatečně potvrzuje i městská kronika, v níž se v zápise z roku 2005 zmiňuje „litinové zábradlí, které v roce 1993 dodala městu jako sponzorský dar firma Slévárna Matas.“¹⁹⁵ Svěcení nově opravené a přemístěné sochy proběhlo v sobotu 6. listopadu 1993 a vykonal je první biskup nové plzeňské diecéze František Radkovský.¹⁹⁶ Roku 2005 památku restaurovali Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem. Oba restaurátoři nejprve roku 2004 zpracovali restaurátorský průzkum,¹⁹⁷ načež ve své restaurátorské zprávě z roku 2005 popsali svůj zákrok takto: „Popis památky před započítím restaurátorských prací: Samotná socha sv. Jana Nepomuckého na nábreží se skládá z kamenných figur sv. Jana Nepomuckého, andělíčka nesoucího kříž a kamenného soklu, složeného ze dvou částí. Na soše jsou přítomny i kovové prvky, zejména pozůstatky po lucerničce, která bývala její součástí. Zcela chybí svatozář. Kolem sochy je litinové zábradlí odlité ve slévárně ve Strašicích roku 1993 jako dar městu Rokycany. Stav památky: Socha je vystavena nevhodným povětrnostním vlivům a je doplněna nevhodnými plastickými plombami. Povrch sochy se velmi intenzivně drolí díky narušenému přírodnímu pojivu. K degradaci kamenného materiálu památky z velké části přispívají náletové deposity, mechy a lišejníky, které svými kořínky tento povrch rozrušují. Přirozená barevnost kamene je patrna pouze v lomových místech degradujících částí (šedookrová). Socha je osazena na soklu, který je též z hrubozrnné arkózy a též vykazuje podobná poškození jako vlastní socha. Toto tvrzení je opřeno o vizuální průzkum. Základ pod soklovou částí je nečitelný a jeho tvar je silně poškozený.
--	---

¹⁹⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 930.

¹⁹⁵ SOKA Rokycany, Kronika města Rokycany XXIV., 2005, s. 45.

¹⁹⁶ V sobotu 6. 11., Rokycansko 4, 1993, č. 43, 27. října, s. 3; Plzeňský biskup poprvé na oficiální návštěvě u nás. Kulturní památka předána městu, Rokycansko 4, 1993, č. 45, 11. listopadu, s. 1.

¹⁹⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2129.

	Návrh restaurátorského postupu: Cílem prací je přispět provedením nutných restaurátorských, rekonstrukčních a konzervačních prací ke zlepšení současného stavu památky. Je nutné přispět k celkové rehabilitaci díla při zachování jeho památkových hodnot tak, aby mohlo nadále plnit svoji funkci v exteriéru města. Především však budou práce soustředěny na hlavní problém, a to konsolidaci kamenného materiálu, plastické retuši a zhotovení nové patky. Postup restaurátorských prací: Byl proveden detailní restaurátorský průzkum na lokalizaci projevů degradace kamenného materiálu a vstupní fotodokumentace. V rámci provádění zkoušek restaurátorských postupů před zahájením vlastního restaurování bylo také nutné provést doplňující petrografický a chemicko-technologický průzkum. Poté se uskutečnila demontáž a transfer celé sochy do atelieru restaurátora, kde probíhaly restaurátorské práce. Nejprve byl kamenný materiál očištěn od náletových depositů, mečů a lišejníků pomocí tlakové vodní páry. Probíhalo snímání krust za použití chemických prostředků. Po konsolidaci kamenného materiálu následovalo plastické doplnění a plastická lokální retuš minerálními tmely. Po provedení barevné lokální retuši byla památka ošetřena biocidním přípravkem a povrch závěrečně hydrofobizován. Restaurátorské práce dále pokračovaly vytvořením nového základového fundamentu, umístěním nobě provedené patky soklu a poté i celé zrestaurované sochy sv. Jana Nepomuckého. Plomby se neodstraňovaly z důvodu možného většího poškození originální hmoty památky. Na závěr se na původní místo umístilo i opravené, zakonzervované litinové zábradlí a na soše sv. Jana Nepomuckého byl doplněn zlacený lem rochetty. [...] Materiály použité při realizaci díla: Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Na základě doplňujícího petrologického průzkumu byla pro doplnění chybějících nebo degradovaných prvků kamene vybrána hornina, která se nejvíce blíží originálnímu kameni. Pro čištění kamene byly použity čistící pasty Granipur a pasty na bázi kyselého uhličitanu amonného. Odstranění biologických nárůstů bylo provedeno vhodnými biocidními prostředky. Zpevnění kamene bylo provedeno kombinací organokřemičitých konsolidantů s akrylátovými kopolymery. Pro injektáž byly použity nízkomolekulární epoxidové pryskyřice. Nové plastické prvky byly prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných frakcí písků. Pro barevné retuše byly použity světlostálé železité pigmenty pojené 2% roztokem akrylátové disperze (Sokrat S 2802 A). Závěrečná konzervační
--	---

	úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitanového typu. Zlacení bylo prováděno plátkovým zlatem na mixtion.“¹⁹⁸ V městské kronice se o tomto restaurování roku 2005 píše: „Socha byla v roce 1993 přemístěna ze starého hřbitova na nábřeží v blízkosti mostu na Pražské ulici. Letos prošla důkladnou rekonstrukcí nejen socha, ale i její podstavec a okolí nákladem 182 tisíc korun. Restaurování se ujal ateliér ART Kodiak v čele se sochařem Marcelem Hronem. Po očištění od usazenin a prachu byla provedena konsolidace materiálu, retuše, nové zlacení lemu roucha a socha byla umístěna na nový pilot, neboť původní se nedochoval a v roce 1993 nebyl doplněn. V rámci oprav bylo renovováno také litinové zábradlí, které v roce 1993 dodala městu jako sponzorský dar firma Slévárna Matas.“¹⁹⁹ Další informace o témže restaurování přináší ještě internetová Encyklopedie Rokycan, v níž čteme: „Práce na obnově sochy provedl ateliér ART KODIAK z Rokycan. Restaurátorské práce vedl sochař Marcel Hron, dále Eva Fedáková a Štěpán Kučera. Povrchovou úpravu litinového ramene umístěného na soše provedl umělecký kovář Jan Buchar [...]. Ten také restauroval litinové zábradlí okolo sochy. Co se týče vlastní skulptury, došlo kromě očištění od nánosů prachů a usazenin i k opravě některých dříve retušovaných partií a hlavně k novému pozlacení lemu roucha světce (dosud socha bez zlacení). Statue umístěna na nový »plint« (podstavec, původní se nedochoval a roku 1993 neinstalován). V okolí sochy položena dlažba z žulových kostek [...]. Některé plochy bylo nutné domodelovat (například část nohy).“²⁰⁰ Po třech letech, v roce 2008, sochu opět restauroval akademický sochař Jiří Kašpar, který nejprve 3. července 2008 zpracoval rozšířený restaurátorský záměr, v němž uváděl: „Podrobným průzkumem bylo ověřeno, že z hlediska petrografického se na památce uplatňuje dvojí pískovec – na soklu střednězrnný bělavý, zatímco na soše hrubozrnný okrový, vrstevnatý pískovec. Vrstvy se od sebe plástvovitě odpojují. Tím došlo k výraznější degradaci pískovce, zejména v oblasti nohou, andílka a podobně. Statické zajištění z období 1994 bylo ověřeno jako funkční. Hydrofobní konzervace již ztrácí svoji účinnost a je nutná jeho celoplošná obnova. Doplňování plastické modelace na některých místech, například na terénu u nohou J. Nepomuckého z přední strany, je provedeno směsí Petra a celoplošně pokrývá ve slabé vrstvě originální pískovec, nemá již dostatečnou soudržnost ani opodstatnění a tudíž bude celoplošně sejmuto na originální tvar. Některé tmely jsou popraskané a pod nimi se drolí kámen. Jiné jsou čistě cementové, které kámen uzavírají – všechny tyto doplňky navrhuji sejmout, aby bylo možno originální kámen pod nimi sanovat. Všude, kde to není nutné z hlediska statického nebo vysloveně ochranného, doplňování modelace neprovádět a ponechat raději čistý kámen. Některé tmely, které
--	---

¹⁹⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1894.

¹⁹⁹ SOkA Rokycany, Kronika města Rokycany XXIV., 2005, s. 45. Viz též Socha svatého Jana Nepomuckého..., Rokycanský deník 12, 2005, 4. listopadu.

²⁰⁰ http://encyklopedierokycan.sweb.cz/prazskepredmesti12.htm#_Toc53834617, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

	vyhovují tvarově, ale nejsou dobroušeny, dokončit a ocislovat. Rovněž tam, kde tmely neodpovídají barevně, lokálně retušovat. Krusty černé barvy zeslabit a kámen pod nimi sanovat (prekonsolidovat). Atribut svatozáře byl ověřen nálezem tří otvorů v oblasti kadeří ještě se zbytky olova. Aura s pěti zlacenými hvězdami je standardním atributem tohoto světce a je na místě provést její rekonstrukci. Spárování jednotlivých dílů plastiky a architektury je uvolněné a doporučuje se přespárovat. Biocidní ochrana je již nefunkční a doporučuje se zesílit její účinnost použitím prostředku PQW, od firmy Wacker, který má tyto vlastnosti. Litinový plůtek s korozi na vrchním madlu bude ošetřen antirezinem a zagrafitován. Zbytek vegetace v zádlažbě, která se obtížně udržuje (seká), bude chemicky odstraněn.“ Poté restaurátor provedl restaurátorský zákrok, který ve své restaurátorské zprávě z 26. července 2008 popsal takto: „Popis kompozice: [...] Bohatě zdobený podstavec, osvětlený lucernou a okrášlený vegetativními motivy vybíhajícími z nově vytvořeného podstavce, přechází v profilovanou hlavici s vykrepovanými římsami. Nad hlavou Jana se skví aura s pěti šesticípymi vyzlacenými hvězdami. Lem roucha a korpus kříže jsou rovněž pozlaceny (lucerna i aura dnes chybí). [...] V r. 1994 [recte: 1993] byla socha opravována při demontáži v dílně vakuovým zpevňováním rozpadlého povrchu a byly odstraněny cementové pačoky. Byly rekonstruovány a doplněny chybějící části – ruce, draperie atd. V r. 2005 byla oprava rovněž při demontáži v atelieru, doplněn byl podstavec, rozebrané sousoší bylo po očištění a konzervaci nově složeno, opatřeno kovaným plůtkem. Některé tmely zůstaly nezabroušené a barevně neretušované, některé části, zejména podstavec s rostlinnými motivy a plintus s terénem, se drolily, tmely odpadávaly, po případě měly nevhodnou zrnitost a opracování povrchu. [...] Vyhodnocení průzkumu: Velké rozdíly v pevnosti, nasákavosti, potažmo i relativní vlhkosti jsou způsobeny degradací některých jejích vrstev vlivem dlouhodobého propouštění v mnoha mrazových cyklech. To způsobilo velké potíže při zatěsňování kašny v minulosti. [...] Technologie oprav: Byla provedena fotodokumentace počátečního stavu a podrobný průzkum stavu památky, na jehož základě byl upřesněn další postup. Ten byl konzultován s místně příslušným NPÚ. Následovalo očištění od mechů a nečistot za pomoci PQW chemické ochrany před dalším růstem. Zeslabována byla i vápenná krusta a černé depozity, ulpívající na povrchu podhledových ploch. Následovala lokální prekonsolidace kamene zejména na drolivých místech a plochách, kde předtím byly nánosy tmelů a kde docházelo ke korozi kamene. Praskliny a lasy byly injektovány směsí KRS.
--	--

	Z důvodu vysoké nasákavosti kamene a jeho zatížení větším množstvím chemických látek, které migrují pod povrchem kamene a krystalizují na jeho povrchu, byly použity pro doplňování modelace restaurátorské tmely na bázi pucolánu bez obsahu cementu, aby byly co nejprodyšnější a byly schopny kámen sanovat od síranových solí a vlhkosti. Bylo rovněž provedeno odhalení, očištění původních otvorů ukotvení svatozáře a byl zhotoven model této svatozáře ke zhotovení aury jako kopie s vyzlacením plátkovým zlatem. Použité technologie a materiály: Umělý kámen Záboj PPS Restaurátorský tmel K. R. S. Anticoro armatura, cín + olovo, měď: chemická kotva Bio-sanace: Pregnotit BIO, CI/a, Roundup, PQW Konzervace: IW 290 Imesta Hydroizolace Zpevňovač: Paraloid, Primal 24, Funcosil KSE 300 Penetrátor: tenzit Čistící pasty: Monumentique, Xylén Odsolovací zábaly Zlacení: Ripolín – základní na kov; Mixtion 12h; zlato plátkové Sturm 24k Nová zjištění o památce; doporučený ochranný režim památky: [...] Jelikož sousoší by mělo právo být již od r. 1994 v depozitáři pod zámkem a nahrazeno kopií, musí setrvávat v podmínkách exteriéru, vystaveno nepřízní počasí a změn teplotních režimů a rovněž i případným útokům vandalů, doporučuji každý druhý rok provést ošetření a běžnou údržbu odbornou restaurátorskou firmou s licencí. Socha nesmí být čištěna za pomoci kyselin, louhů, pasty Monumentique Si, Granipur, Betoncleaner apod. Doplňování nesmí být prováděno umělými kameny na bázi cementu. Konzervace jinými přípravky než oligomerními siloxany.²⁰¹ Roku 2014 sochu opět restauroval akademický sochař Jiří Kašpar, s nímž při restaurování podstavce a litinového oplocení spolupracoval restaurátor Karel Granát. Akademický sochař Jiří Kašpar ve své restaurátorské zprávě z 26. října 2014 popsal svůj zákrok takto: „Popis kompozice: [...] Bohatě zdobený podstavec, kdysi osvětlený lucernou a okrášlený vegetativními motivy vybiňujícími z nově vytvořeného podstavce, přechází v profilovanou hlavici s vykrepanými římsami. Nad hlavou Jana se skví aura s pěti šesticípými vyzlacenými hvězdami. Lem roucha a korpus kříže jsou rovněž pozlaceny (lucerna dnes chybí). [...] V r. 1994 [recte 1993] byla socha opravována při demontáži v dílně vakuovým zpevňováním rozpadlého povrchu a byly odstraněny cementové pačoky. Byly rekonstruovány a doplněny chybějící části – ruce, obličej, nohy anděla, draperie atd. V r. 2005 p. restaurátorem Hronem byla oprava rovněž při demontáži v atelieru, doplněn byl podstavec, rozebrané sousoší bylo po očištění a konzervaci nově složeno, opatřeno kovaným plůtkem (dar).
--	---

²⁰¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2240.

	V současnosti (2014) – Některé tmely na obličejích, zejména draperii sv. Jana, doposud zůstaly barevně neretušované, jiné byly odtržené, resp. s dutinami degradovaného originálního kamene, například na prsou anděla, levé noze a draperii z přední a zadní strany sv. Jana, některé části, zejména plintus s rostlinnými motivy, se drolily, byly zasolené, zejména tmely typu Petra odpadávaly, měly nevhodnou barvu, zrnitost a opracování povrchu. Aureola reverzibilně fixovaná polyesterovou pryskyřicí měla již značně omšelé zlacení, nezabroušené kotvení hvězd a dopředu nahnutou polohu kruhu z Cu materiálu. [...] Vyhodnocení průzkumu: Velké rozdíly v pevnosti i relativní vlhkosti jsou způsobeny lokálním zasolením, degradací některých jejích vrstev vlivem dlouhodobého vlivu eroze v mnoha [!]. Spárování jednotlivých dílů plastiky a architektury je uvolněné a doporučuje se celkově přespárovat. Profilace římsy hlavice je značně poškozená – provést komplexní reprofilaci dle originálního profilu. Doplnění vegetativních motivů, provedené tvrdými tmely, je lokálně materiálově i věcně tvarově nesprávné a bude lokálně revidováno a následně rekonstruováno. Biocidní ochrana je již nefunkční a doporučuje se zesílit její účinnost použitím prostředku Mech-stop, od firmy Wacker – distribuce Imesta, který má pětiletou účinnost. Litinový plůtek s korozí na vrchním a spodním madlu bude ošetřen kovářskou černou matovou syntetickou barvou s obsahem grafitu – nejlépe celoplošně. Zbytek vegetace v zádlažbě, která se obtížně udržuje (n. seká), bude systémově chemicky odstraněn (Roundup konc. pro vytrvalé plevely). Technologie a postup restaurování: Byla provedena fotodokumentace stávajícího předočištěného stavu a MF průzkum stavu památky, na jehož základě byl upřesněn další postup. Ten byl konzultován s místně příslušným NPÚ na kontrolním dnu. Následovalo dočištění od mechů a nečistot za pomoci biocidu Grafitix demoussant – chemické biocidní očisty s oplachem vodou. Zeslabována byla i vápenná krusta a černé depozity, ulpívající na povrchu zejména podhledových plochách postav a architektury. Následovala lokální konsolidace kamene zejména na povrchově drolivých místech a plochách, kde předtím byly nánosy tmelů s vysokým difúzním odporem a kde i následně docházelo ke korozi kamene (krystalizací vodních par v zimě a krystalizací salinity v létě). Praskliny a lasy z přední a boční strany na plastice byly injektovány Ledanem. Z důvodu vysoké nasákavosti kamene a jeho zatížení větším množstvím chemických látek, které migrují pod povrchem kamene a krystalizují na jeho povrchu, byly odstraněny zředěnou (8%) kyselinou mravenčí a povrch kamene odsolen zábaly. Jednalo se o a) plintus s terénem z přední a zadní strany, b) místo u pravého ramene a krku J. N., c) hlavě a vousech, d) pod límcem u levého ramene, e) levé ruce a f) na čele anděla. Materiály, použité pro plastické doplňování modelace sanační, probarvené restaurátorské tmely na bázi pucolánu bez obsahu cementu, odolné vůči solím, zejména
--	---

	sulfidům, s odpovídajícím součinitelem difúze vodních par na hodnotu $< 0,033 \times 10^{-9}$. Lokálně barevně probarvené tmely vycházely z přední vrstvy kamene originálního zabarvení růžovo-okrového, na zadní straně teplešedého odstínu. V konečné fázi byla barevnost korigována lokální poloazurní barevnou retuší do teple šedého odstínu i na přední straně. Reprofilace koruny římsy po dohodě s pam. dozorem byla provedena jen z levé strany. Přespárování soklu bylo provedeno jen lokálně. Nesrovnalosti v tvarovém pojetí vegetativních prvků na podstavci byly po dohodě s pam. dozorem ponechány. Po vyčištění původních otvorů ukotvení kopie svatozáře byla tato demontována, očištěna od depozitů, dílensky přebroušena, zejména na koncích kruhu do čtyřhranu, zabroušeny čepy hvězdiček z cínu a olova, očištěny staré podklady, ociselován povrch kovu a provedeno přezlacení kopie svatozáře s přeosazením na autentické místo. Litinový plůtek byl odřezán, mechanicky očištěn ocelovým kartáčem a nakonzervován aplikací kovářské syntetické matové barvy Hostagrund, od výrobce Barvy-laky Praha Hostivař. Všechny práce byly průběžně dokumentovány a konzultovány se státním památkovým dozorem. Po dokončení restaurátorských prací byla nepřímo ověřena účinnost odsolování (měřákem HPM-2000) a sanace kamene v účinnosti zpevnění originálního kamene (Schmidtovým kladívkem a brinellem). [...] Použité technologie a materiály: Umělý probarvený kámen Záboj PP (Atelier Kašpar s r. o.) Restaurátorský probarvený tmel Karmel 208 (Atelier Kašpar s r. o.) Anticoro armatura, cín + olovo, měď: ChS Epoxy 1200 UV resist. Bio-sanace: Grafitix Demoussant, Roundup, Mech-stop – Wacker (Imesta) Konzervace: IW 290 Imesta; litina: kovářská syntetika B. L. Hostivař (Hostagrund-mat) Injektáže: Ledan D 3 – TC 1+ Zpevňovač: Paraloid B 72, Funcosil KSE 300 Čistící pasty: Monumentique C, Grafitix Cerame lokálně s neutralizací hydroxydem vápenatým a oplachem vodou Odsolovací zábaly: buničitá v. s demineralizovanou H₂O Zlacení: Ripolín – základní na kov; Mixtion 12h; zlato plátkové Sturm 24kar. Nová zjištění o památce; doporučený ochranný režim památky: [...] Jelikož sousoší by mělo právo být již od r. 1994 v depozitáři pod zámkem a nahrazeno kopií a musí do dnešních dnů setrvávat v podmínkách exteriéru, vystaveno nepřízní počasí a změn teplotních režimů a rovněž i případným útokům vandalů, doporučuji každý druhý rok provést ošetření a běžnou údržbu odbornou restaurátorskou firmou pouze s odpovídající licencí. Socha nesmí být čištěna za pomoci kyselin, louhů, pasty Monumentique Si, Granipuru, Betoncleaneru apod. Doplnění nesmí být prováděno umělými kameny na bázi cementu. Konsolidace provádět organokřemičitany. Konzervace oligomerními siloxany.²⁰²
--	---

²⁰² Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2240.

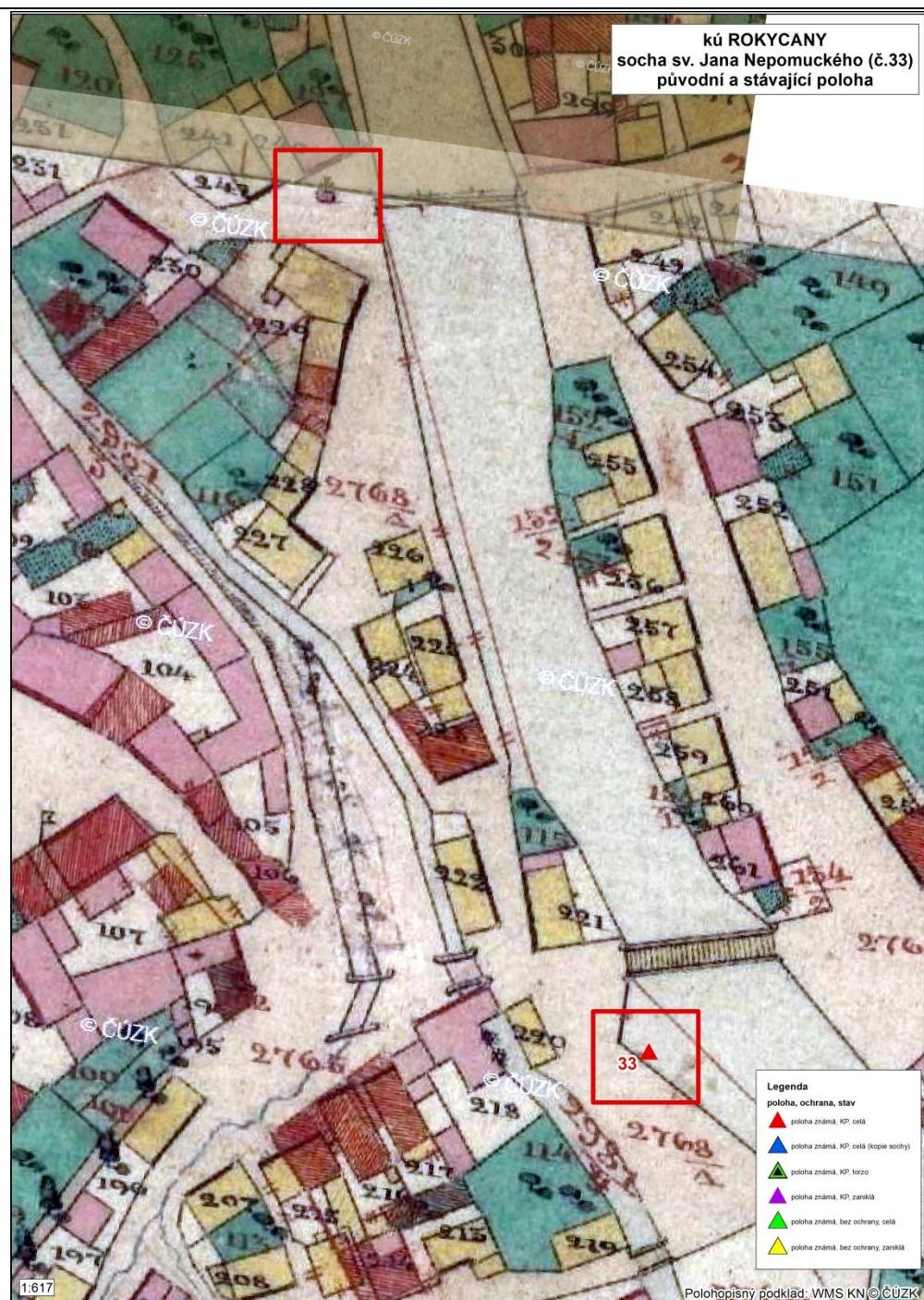
obr.

Současné umístění sochy světce.

Původní umístění sochy světce. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 217306, Jan Gryc (repro staršího snímku) 1993.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	34
lokalita	Rokycany
okres	Rokycany
název	Boží muka se sochou Krista
KP	39272/4-2426
poloha	známá
umístění	v Pivovarské ulici
datace	1775-1800
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	zdivo smíšené omítané (tělo Božích muk), štuk či pískovec? (socha Krista)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně nad výklenkem letopočet: „1866“
opravy a rest. zásahy	2000-2001 restaurování ak. soch. Marcel Hron, 2006 restaurování ak. soch. Jiří Fiala a ak. soch. Marcel Hron
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Věra ČERNÁ, Rokycany, Praha 1946, s. 34; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 233; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 122; Karel HOFMAN Staré rokycanské domy VI, Rokycany 2000, s. 4; Město Rokycany opět opravuje..., Rokycanské noviny 4, 2006, č. 8, 20. srpna, s. 7; Luděk KRČMÁŘ, Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti v Rokycanech, in: Marta ULRYCHOVÁ – Roman MOUČEK (ed.), Sborník konference Genius loci Rokycany 2016, Rokycany 4.-5. 10. 2016, Rokycany s. d., s. 74-75.
text katalogu	O vzniku božích muk nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Povšimla si jich již Věra Černá, která o nich roku 1946 napsala: „Na příbramské silnici, kam se dostaneme po nově upraveném nábřeží Staré řeky, kde též mezi řadou topolů stojí neumělá soška Panny Marie na kamenném sloupu, jsou zajímavá zděná Boží muka z poč. min. století. Před kulisovitou svrchu prohýbanou zdí je představen zděný hranol s výklenkem.

	Nahoře na prejzovém zastřešení kapličky je kamenná socha Krista Trpitele.²⁰³ V Uměleckých památkách Čech z roku 1980 je památka uvedena jako „boží muka při cestě do Dobřiva – barok., z 18. stol., pilířek s výklenkem a na jeho stříšce socha Ecce homo,²⁰⁴ zatímco v Pasportisaci okresů Západočeského kraje z téhož roku je popsána takto: „Boží muka – Ecce Homo v Horákově ul. (u viaduktu) při silnici na Hrádek. Silný zděný hranolový pilíř s esovitě vykrojeným soklem probrán polokruhem zaklenutou nikou a ze stran podepřen obloukem vykrojenými křídly. Na vrcholu plastika sedícího Krista – trpitele v podživotní velikosti. Rozhraní 18. a 19. stol.“²⁰⁵ Až Karel Hofman se roku 2000 zmiňuje o tom, že boží muka původně stávala na jiném místě: „Dále je v ulici pod strání barokní kaplička z 18. století se sochou Ecce homo. Původně stála socha na protější straně potoka u železářské hutě. Velká voda ji kdysi odplavila na nynější místo.“²⁰⁶ Souhrnně nověji o pověstech a vůbec místní tradici vztahující se ke kapličce píše Luděk Krčmář: „Je však na ní nápis 1866 a tak někdy bývá její stáří kladeno až do druhé poloviny 19. století, nejspíše však pochází z konce 18. století. Na její stříšce se nachází socha Ecce homo. Vznikla pro hlíněnou sochu Krista, která tu byla podle pověsti nalezena v říčce Klabavě několik dní po povodni v roce 1873. Jejímú nálezu předcházelo údajné zjevení Krista mlynářově manželce, v kterém se Ježíš v těchto místech omýval. Socha, která už se v kapli nenachází, vznikla kdysi pro ochranu zdejší železné Staré Huti. Jako jediná přežila jen zázrakem její zkázu za třicetileté války. Poté se stala místem úcty poutníků, kteří se u ní stavěli k modlitbám. Podle jiné verze se události netýkají sochy ale celých Božích muk, které vzala voda, a posléze byly obnoveny jinde po proudu.“²⁰⁷ Dne 10. května 1976 Památkový aktiv z Rokycan sděloval komisi školství a kultury v Rokycanech a zároveň Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni: „V minulém týdnu probíhalo připomínkové řízení k návrhu investičního úkolu na zamýšlenou výstavbu nového sídliště »U Železné« v Rokycanech. V textu návrhu je také zmínka o tom, že při úpravě nové vozovky v ulici Horákově (což se stavbou sídliště úzce souvisí) bude třeba vhodně přemístit Boží muka, stojící v této ulici. Tato zmínka vychází patrně z omylu v seznamu státně chráněných památek, kde je skutečně uvedeno, že Boží muka jsou v ulici Horákově. Jde tu však o omyl v seznamu, neboť Boží muka nejsou a nikdy nebyla v Horákově ulici, nýbrž stojí v prodloužení ulice Pivovarské za železničním viaduktem a bývalým pivovarem při silnici na Dobřív. Boží muka jsou velkým a pěkným objektem, který plně zasluhuje, aby byl chráněn. V ulici Horákově, a to právě v místě, kde podle seznamu památek by měla
--	--

²⁰³ Věra ČERNÁ, Rokycany, Praha 1946, s. 34.

²⁰⁴ Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 3, Praha 1980, s. 233.

²⁰⁵ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 122.

²⁰⁶ Karel HOFMAN Staré rokycanské domy VI, Rokycany 2000, s. 4.

²⁰⁷ Luděk KRČMÁŘ, Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti v Rokycanech, in: Marta ULRYCHOVÁ – Roman MOUČEK (ed.), Sborník konference Genius loci Rokycany 2016, Rokycany 4.-5. 10. 2016, Rokycany s. d., s. 74-75.

	být Boží muka, stojí jednoduchý nevelký sloupek s beztvárným zbytkem bývalé sošky P. Marie. Zda tento jednoduchý a poničený objekt zasluhuje, aby byl památkově chráněn, je věcí spornou.²⁰⁸ V letech 2000-2001 kapličku ve dvou etapách restauroval Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor. Před zahájením restaurování, roku 2000, zpracoval na tuto kapličku v Pivovarské ulici restaurátorský průzkum, ve kterém uváděl: „Jedná se o barokní kapli umístěnou bezprostředně u silnice. Její zvláštností je zpracování figury Krista, jenž není ukřižován, ale je v póze myslitele. Je usazen na vrcholu kaple. Je ze štukového materiálu, jenž je natřen velmi silnou vrstvou emailové barvy, která časem vytvořila charakteristické krakely. Původní barevnost se dá předpokládat inkarnát a na plášti červená. Plastická povaha díla je narušena chybějící pravou nohou od poloviny lýtky, u levé nohy chybí prsty a části soklu, pravé ruce schází prsty a v obličejové partii je uražený nos. V pravé ruce třímá atribut, který zcela chybí. Tato plastika je zastřešena plechem, který je zapuštěn do betonového soklu též nepůvodního. Stříška kapličky je velmi neuměle přeložena taškami. Tyto tašky jsou použity i na dvou atikách vybíhajících ze zadní stěny kaple. Vlastní stavba kaple, korunní římsou počínaje a kamenným základem konče, je velmi špatně provedena. Jsou zde patrné úpravy, které přesáhly 95% celého povrchu kaple. Korunní římsa je zcela nečitelná. Pod ní byl při průzkumu objeven nápis, který též není původní, ale pochází z jedné ze starších oprav celé kaple. Tvzení, že nápis není identický, nám též potvrdil průzkum barevnosti. Bylo nalezeno velké množství barevných vrstev, asi 9, které byly dodávány při každé větší opravě. V nejspodnějších vrstvách byla nalezena světle růžová, v plochách a na římsách karmínově červená. Dá se předpokládat, že toto jednoduché řešení je i jedno z původních. Uprostřed kaple se nachází nika uzavíratelná kovovou mřížkou, která též postrádá svoji funkčnost, protože jeden ze závěsů je vytržen. Kamenný základ (žula) kaple je nyní zanesen vrstvou cca 40 cm nánosů zeminy a listů z okolních stromů a náletové vegetace. Jestliže nedojde k urychlenému obnovení funkčnosti stavby, hrozí jí totální devastace. Tuto destrukci podporují též projíždějící automobily a chemické ošetřování vozovky v zimních měsících.²⁰⁹ Ještě téhož roku 2000 zahájil Marcel Hron restaurování kapličky. V restaurátorské zprávě z první etapy restaurátorských prací, provedených roku 2000, o svém zákroku psal: „V této části restaurátorského zákroku mělo být provedeno přeložení střešní krytiny, restaurování sochy Krista se soklem a deinstalace mřížky zakrývající niku. Socha Krista byla zakryta plechovým přístřeškem, který historicky a ani esteticky neodpovídal charakteru kaple. Samotná socha byla pokryta značnou vrstvou krakelující emailovou vrstvou barev. Plastické defekty byly zásadní, hlavně v partiích nohou a obličejové části.
--	--

²⁰⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Rokycany.

²⁰⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1389.

	Nejprve bylo nutné odstranit plechový přístřešek a mechanicky sejmout krakely z povrchu plastiky. Poté bylo provedeno plastické domodelování a retuš chybějících částí těla. Byl použit vápenný materiál se stejnými (podobnými) vlastnostmi jako originál. Barevné sjednocení a retuš byly provedeny lokálně s ohledem na originální barevnost inkarnátu. Plášť Krista byl po očištění opatřen barevnou lazurou stejného odstínu červené jako původní barevnost. Sokl, na kterém je socha osazena, byl zbaven nepůvodních betonových plomb, které proporčně narušovaly celou kapli. Po jejich odstranění bylo zjištěno, že původním materiálem fundamentu je hrubozrnná arkóza. Ta byla doplněna umělým kamenem. Všechny zmíněné objekty byly po vyvržení materiálů hydrofobisovány. Střešní krytina byla původně osazena velmi neodborným způsobem. Tašky zde byly pokládány jak vertikálně, tak i horizontálně. Spíše byly zabetonovány než uloženy do vápenné omítky. Toto vše způsobilo velmi špatný estetický dojem. Při obnově střešní krytiny byly použity (dle památkového dozoru) ruční bobrovky, které svojí patinou a charakterem evokují dobu vzniku kaple. Jejich uložení bylo prováděno na vápenný materiál. Spáry vzniklé mezi jednotlivými kusy tašek byly zpatinovány, aby nerušily celkový estetický dojem. Ocelová mřížka spadá do druhé etapy zákroku, ale byla sejmuta z důvodu odcizení. Nyní se nachází v atelieru restaurátora.²¹⁰ V roce 2001 byl restaurátorský zákrok restaurátorem Marcelem Hronem dokončen. V restaurátorské zprávě z druhé etapy prací se píše: „Vlastní stať: V druhé etapě byla provedena rekonstrukce pláště celé kapličky. Po restaurátorském průzkumu byla zvolena barevnost, která se nejvíce vyskytovala ve spodních vrstvách nátěrů. Průzkum prokázal, že s největší pravděpodobností byl štukový povrch kaple utažen, zagletován, probarveným štukem do čerstvého jádra omítky. Tento technologický postup také zaručuje větší odolnost proti náletovým depositům a zvýšené vlhkosti. Plastická kvalita všech říms a profilací byla obnovena dle dochovaných fragmentů originálu. Nápis s letopočtem byl zafixován. Retuš nápisu byla provedena pouze v oblasti číslic, kde byly ještě čitelné. Písmo před tím bylo ponecháno ve fragmentárním stavu a zakonzervováno spolu s celým nápisem. Kovaná mřížka byla repasována, byla obnovena funkce poněkud zvláštního mechanismu zamykání. Celá mříž byla ošetřena metalizací. V konečné fázi byla provedena hydrofobisace štukové sochy organokřemičitanem. Použité materiály: písek, vápno, fermež, kalafuna, pigment, metalizace, tabulová čerň, grafit, organokřemičitan.“²¹¹ Již po pěti letech, roku 2006, kapličku i se sochou restauroval opět Mgr.
--	--

²¹⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2115.

²¹¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2116.

	Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, tentokrát spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem. O důvodu tohoto brzkého restaurování se v tisku psalo: „Město Rokycany opět opravuje Boží muka v Pivovarské ulici poničené vandaly a neznámým řidičem.“²¹² Oba restaurátoři nejprve roku 2005 zpracovali restaurátorský průzkum a restaurátorský záměr,²¹³ načež ve své restaurátorské zprávě ze srpna 2006 popsali svůj zákrok takto: „IV. Stav památky před započítím restaurátorských prací: V rámci plánované záchrany kapličky byl nejprve proveden restaurátorský průzkum, který se zaměřil na celkový stav kamenného materiálu, monochromního barevného nátěru a střešní krytiny. Průzkum byl dále zaměřen na základní určení různých druhů poškození a jejich technického a technologického řešení. Vyhodnocení restaurátorského průzkumu prokázalo, že kaplička byla poškozena zejména v souvislosti se špatnou funkcí krytiny z pálených tašek (bobrovek). Docházelo k zatékání vody do hmoty zdiva a jeho celkovému podmáčení. Ve spodní části omítky byla patrna četná poškození způsobená vzlínáním zemní vlhkosti. Socha se zřetelnými pozůstatky polychromie se jevila v celkem dobrém stavu. Omítka kapličky vykazovala četná mechanická poškození. V minulosti došlo k náklonu celého objektu kapličky. Památka si žádala bezodkladný komplexní restaurátorský a stavebně rekonstrukční zákrok. V. Restaurátorský záměr: [...] Vyhodnocení prohlídky: Odborným restaurátorským zásahem je nutné zabránit dalšímu poškození kapličky. Pálená střešní krytina na obou stranách kapličky je především v nižších partiích zcela uvolněna a je nutné provést její opravu. Mechanické defekty je nutné vhodným způsobem opravit. S ohledem na nemožnost zamezení vzlínání zemní vlhkosti do hmoty zdiva bez narušení hmotné podstaty památky či nepřiměřených finančních nákladů navrhujeme provést opravu defektů vápennou maltou a barevnou adjustací. Náklon celého objektu je pravděpodobně zapříčiněn pohybem podloží. Pohyb je nutné dále sledovat a stav vyhodnocovat. [...] VI. Postup prací: Nejprve byla provedena vstupní fotodokumentace, vypracován restaurátorský průzkum a záměr opravy celé kapličky. Poté se práce soustředily na lokální plastické retuše a lokální barevné retuše defektů, a to jak na soše Krista, tak na plochách omítek. Na úplný závěr byl doplněn i letopočet 1866 v modré barvě. Uvolnění pálených tašek (bobrovek) na obou stranách kapličky (především v nižších partiích) bylo vyřešeno komplexní opravou střešní krytiny. S ohledem na nemožnost zamezení vzlínání zemní vlhkosti do hmoty zdiva bez narušení hmotné podstaty památky či nepřiměřených finančních nákladů byla provedena oprava lokálních defektů vápennou maltou a
--	---

²¹² Město Rokycany opět opravuje..., Rokycanské noviny 4, 2006, č. 8, 20. srpna, s. 7.

²¹³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2028.

	barevnou adjustací. Zasazení kapličky do země bylo vyřešeno položením dlažby z žulových kostek v jejím bezprostředním okolí. V zadních partiích (za kapličkou) byla provedena kamenná zídka zajišťující případné sesuvy půdy a lepší přípustnost k památce (z její zadní strany). VII. Specifikace použitých materiálů: Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Barevné retuše byly provedeny světlostálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72. Závěrečná konzervační úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku. VIII. Doporučený režim údržby památky uživateli: Vzhledem ke skutečnosti, že se kaplička nachází ve volném exteriéru a v bezprostřední blízkosti pozemní komunikace, dochází tudíž k jejímu vystavení nevhodným vlivům (přírozené přírodní vlivy, vliv provozu na pozemní komunikaci). Je proto nutné, aby byla kontrolována odborným pracovníkem (restaurátorem), pravidelně v rozmezí dvou let. Náklon celého objektu je pravděpodobně zapříčiněn pohybem podloží. Pohyb je nutné dále sledovat a stav vyhodnocovat.²¹⁴ Internetová Encyklopedie Rokycan k této opravě kapličky se sochou Ecce homo dodává: „30. března 2006 vypsáno výběrové řízení a na jeho základě získala 26. dubna 2006 tuto zakázku firma STŘECHA PLZEŇ, s. r. o. za nabídkovou cenu 110 208 Kč. Termín dokončení zakázky stanoven na 30. září 2006. Práce nakonec hotovy už 18. srpna 2006. Náklady dodrženy.“²¹⁵
--	--

²¹⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 2064.

²¹⁵ http://encyklopedierokycan.sweb.cz/prachovna.htm#_Toc56365912, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

obr.

Zachycení Božích muk na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	35
lokalita	Strašice
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	nezapsáno
poloha	známá
umístění	v obci u domu čp. 46
datace	1731
autorství	neznámý autor
donátor	šichtmistr Jan Václav Kučera.
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně střední stěny podstavce a posléze na čelní stěně patky podstavce nápis: „POSTAWENA [?] // STATUE [?] // TATO KE CTI // A CHWALENO [?] // NA [?] SWATEHO // JANNA NEPO // MUCKEHO ZA // CZASV SSICHT // MISTROWSTWI // VROZENEHO // PANA JANA // WACZLAWA // KVEZERI [?] // LETA PANIE 1731 // DNE 6 AUGUSTI“
opravy a rest. zásahy	2007 restaurování ak. soch. Marcel Hron
současný stav	V brzké době vhodný restaurátorský zásah.
literatura	Tomáš MAKAJ, Toulky po strašických památkách – Socha sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, duben; Tomáš MAKAJ, Zpráva o obnově sochy sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, srpen; Tomáš MAKAJ, Památky obce Strašice, Strašice 2014, s. 30-31.
text katalogu	Podle nápisu na památce, dnes již obtížně čitelného, dal sochu 6. srpna 1731 postavit šichtmistr Jan Václav Kučera. Podrobněji o tomto nápisu i o dalších osudech sochy psal roku 2007 Tomáš Makaj: „Socha sv. Jana Nepomuckého stojí ve III. čtvrti obce Strašice nad náhonem vedoucím do bývalého prvního hamru (dnes v areálu slévárny), kde se vyráběli vozové nápravy. Podle dnes již nečitelného nápisu, lze sochu datovat do roku 1741. Text nápisu byl zachycen kronikářem a písmákem Františkem Slavíkem (1904-1991). Záznam vznikl krátce po druhé světové válce. V roce 1985 zaznamenala text kronikářka obce paní Marie Kočková.

	Znění textu také zachytil dnešní kronikář obce Petr Prokůpek. Pro zajímavost uvádím všechny tři varianty čtení. Nápis na pomníku dle F. Slavíka: „STATUE TATO POSTAVENA KE CTI A CHVÁLE JANA NEPOMUCKÉHO ŠICHMISTREM VÁCLAVEM KUČEROU LÉTA PÁNĚ 1734“. Nápis na pomníku dle M. Kočkové: „POSTAWENA ŠTATUJE TATO KE CTI A CHWÁLE SWATÉHO JANNA NEPOMUCKÉHO ZA.....nečitelné MISTROWSTWÍ VROZENÉHO PANA JANA WÁCZLAWA KVEZERI LÉTA PÁNĚ 1741 DNE 6. AUGUSTA“. Nápis na pomníku dle Petra Prokůpka: „POSTAWENA STATUE TATO KE CTI A CHWALENO NA SWATEHO JANNA NEPOMUCKEHO ZA CZASV SSICHTMISTROWSTWI VROZENEGO PANA JANA WACZLAWA KVEZERI LETA PANE DNE DNE 6 AUGUSTI 1741“. Z nápisu vyplývá, že socha byla postavena roku 1741 urozeným pánem šichmistrem Janem Václavem Kučerou ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého. Stejná socha světce stála také na Padrti, dnes jí připomínají jen staré lípy. Vraťme se zpět k strašickému Janovi. Ještě na konci devatenáctého století k němu chodívalo procesí z místní slévárny. Každého roku 16. května šli zaměstnanci v uniformách a s hudbou k této památce. Jejich povinností bylo také střílení z hmoždíře. Cenu prachu a náklady na slavnost museli platit dělníci. Na počátku dvacátého století došlo k soudnímu sporu s katolickou církví o uhrazení nákladů na oslavy. Dělnictvo nakonec tento spor vyhrálo a pouť k svatému Janu Nepomuckému se již nikdy nekonala. Vedle sv. Jana stála od nepaměti mohutná lípa. Říkalo se, že byla stejně stará jako socha světce. Strom byl chráněn památkovým úřadem a dlouhá léta se nacházel ve špatném stavu. Roku 1936 byly vyplněny dutiny lípy cementem, ale i přes toto opatření hrozilo nebezpečí roztržení stromu. Po druhé světové válce byly větve staženy kleštinami, které tam dal František Slavík s Josefem Flemrem na přání mistra Zajíčka u továrníka J. Čížinského. Život lípy netrval dlouho. Její konec nastal roku 1959, kdy byla pokácena Josefem Kupcem z příkazu MNV. Při tom byla socha rozbita. Ta byla následovně opravena a postavena zpět na své původní místo. Dnešní stav kamenného materiálu sochy se nachází v havarijním stavu. Povrch je pokryt silnou vrstvou tzv. náletových depositů, mechů a lišejníků. Je patrná degradace kamene, která je způsobena především povětrnostními vlivy. Na některých místech tak došlo k úbytku hmoty sochy. Památka vyžaduje bezodkladný komplexní restaurátorský zákrok. V měsíci únoru letošního roku byla oslovena firma Art Kodiak, reprezentovaná Mgr. Marcelem Hronem, aby zpracovala koncepci restaurátorského zákroku. Na základě této koncepce bylo požádáno o dotaci z grantu Plzeňského kraje.²¹⁶ Restaurátorský zákrok byl poté ještě v roce 2007 proveden. Tomáš Makaj podle podkladů firmy Art Kodiak, s. r. o., o něm zpracoval následující zprávu: „Stav památky před započítím restaurátorských prací: V rámci plánované záchrany sochy byl nejprve proveden restaurátorský
--	---

²¹⁶ Tomáš MAKAJ, Toulky po strašických památkách – Socha sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, duben.

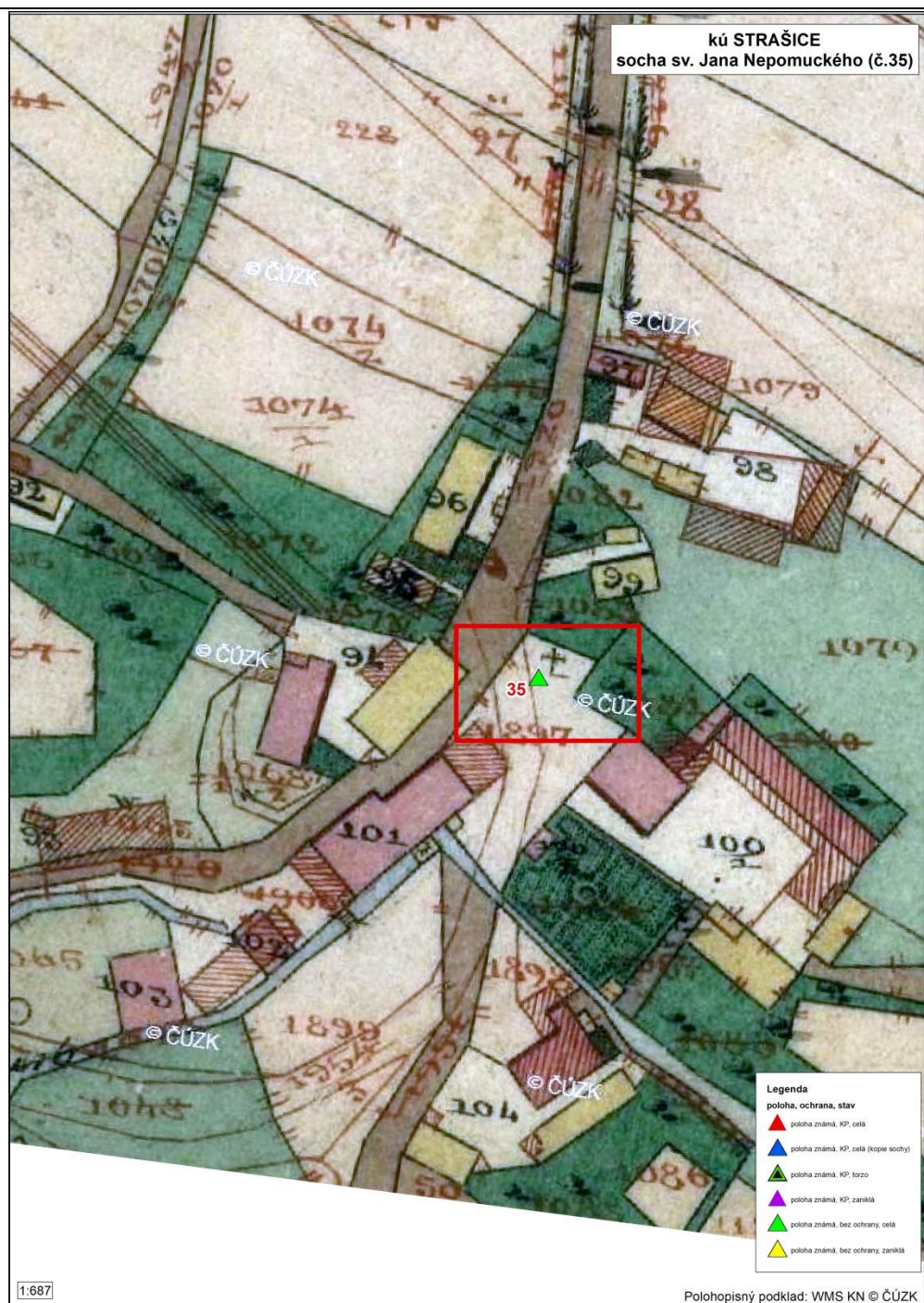
	průzkum, který se zaměřil na celkový stav kamenného materiálu. Průzkum byl zaměřen na přesné určení různých druhů poškození materiálu sochy a jejich technického a technologického řešení. Stav kamenného materiálu byl havarijní. Povrch sochy Jana Nepomuckého i podstavce byl pokryt silnou vrstvou náletových depositů, mechů a lišejníků. Povrch byl silně zkorodovaný a místy pokryt tmavými neprodyšnými krustami. Celkově patrná degradace kamene (způsobená povětrnostními vlivy a vlivy přirozeného dožívání kamene), lokálně vyústila až k úbytku hmoty sochy. Tmely ve spárách byly uvolněné a částečně vypadané. Hlava Krista na kříži (atribut sv. Jana Nepomuckého) a horní část kříže (atributu) byly v minulosti domodelovány z betonového materiálu, který byl na hlavě Krista již velmi degradovaný, vyžilý a popraskaný, část čela byla zcela odpadlá. Co se týče horní části kříže, betonový materiál se zde nacházel v lepším stavu. Svatozář zcela chyběla. Závěrem bylo potvrzeno, že památka vyžadovala bezodkladný komplexní restaurátorský zákrok. Postup restaurátorských prací: Po provedení restaurátorského průzkumu se práce soustředily na citlivé očištění, konsolidaci kamenného materiálu, plastické doplnění chybějících částí (míra doplnění chybějících částí byla konzultována s NPÚ) a celkovou konzervaci sochy. Byly provedeny následující restaurátorské zásahy: Etapa čištění Čištění sochy bylo prováděno mechanicky mokrou cestou. Pro odstranění biologických nárůstů, mechů a lišejníků bylo užito biocidního roztoku. V průběhu čištění byly odstraněny nevyhovující tmely. Po očištění a řádném vyschnutí kamene byla provedena konsolidace celé sochy organokřemičitanovým prostředkem. Etapa lokální plastické retuše Vyžilé tmely na kameni byly nahrazeny novými. Tmely jsou na minerální bázi, věrně napodobující originální materiál. Nejzásadnější doplnění bylo provedeno v modelaci obličeje Krista na kříži (na atributu, který sv. Jan Nepomucký drží v ruce). Chybějící svatozář byla nově provedena na základě dostupných historických pramenů, pozlacena a osazena kolem hlavy světce. Etapa lokální barevné retuše a konzervace Sjednocující barevná retuš byla provedena čistými pigmenty pojenými v akrylátové disperzi. Na závěr byl povrch opatřen hydrofobizačním nátěrem. Realizační tým podílející se na obnově sochy sv. Jana Nepomuckého ve Strašicích: Celkovou obnovu prováděli zástupci firmy ART KODIAK s. r. o. Zodpovědný restaurátor: Mgr. Marcel Hron akad. soch. a rest. Restaurátorské práce: Mgr. Jiří Fiala akad. soch. a rest., MgA. Václav Štochl. Pomocné práce: Štěpán Kučera, Miloslav Vyteček, Jan Buchar. Grafické zpracování dokumentace: Bc. Šárka Kasalová. Prameny: Mgr. Tomáš Makaj, kronikář obce Strašice Petr Prokůpek, Ing. Václav Jiříčka, Vladimír Vajnar, záznamy kronikářů obce Strašice Františka Slavíka a Marie Kočkové. Financování obnovy sochy sv. Jana Nepomuckého:
--	---

	Celková částka vynaložená na restaurátorský zákrok na kamenné soše sv. Jana Nepomuckého činila včetně 19% DPH částku 176 120 Kč. Na základě žádosti o poskytnutí účelové dotace z rozpočtu Plzeňského kraje z programu »Obnova historického stavebního fondu v památkových zónách a staveb drobné architektury na území Plzeňského kraje č. 72/Z/2007« byla obci Strašice poskytnuta neinvestiční účelově vázaná dotace ve výši 50 000 Kč. Obec Strašice se podílela na obnově sochy částkou 126 120 Kč.²¹⁷
--	---

²¹⁷ Tomáš MAKAJ, Zpráva o obnově sochy sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, srpen.

obr.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	36
lokalita	Strašice, Padrt'
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	Nezapsáno.
poloha	známá
umístění	„Na rybníku Padrtském“, „u hráze Dolejšáku“
datace	1757
autorství	neznámý autor
donátor	šichtmistr Jan Mikuláš Weis
materiál	pravděpodobně pískovec
nápisy, signatury atd.	Dle odborné literatury se na podstavci nalézal nápis následujícího znění: „Tato statu je postavena je ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého za sn. šichtmistra Jana Mik. Wajza léta 1757 Páně.“
opravy a rest. zásahy	Nejsou známy.
současný stav	Neexistuje.
literatura	Čechy IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 76; Miloslav Jan ŽÁN, Padrt'. Pamětní kniha obce v Brdech v Čechách, s. I. 2001, s. 12, 55; Tomáš MAKAJ, Toulky po strašických památkách – Socha sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, duben.
text katalogu	Dnes neexistující socha sv. Jana Nepomuckého, stojící ve vsi Padrti, vzniklé v Padrtském údolí v polovině 18. století a zaniklé roku 1952 kvůli rozšíření Vojenského újezdu Brdy, byla postavena roku 1757, tedy v samých počátcích obce. O jejím vzniku nás informuje povolení, jež dne 6. října 1757 vydala pražská arcibiskupská konzistoř, která tímto svolila, „aby byla ve vsi Padrti nákladem p. Mikuláše Weise, správce železných hutí tamtéž (sumptibus D. Nicolai Weis, praefecti officinarum ferrearum ibidem), zřízena kamenná socha ke cti sv. Jana Nepomuckého, mučedníka,“ a aby byla poté benedikována Šebestiánem Tomandlem, arcibiskupským venkovským vikářem a rokycanským děkanem. ²¹⁸ Na soše se nacházel i patřičný nápis. V

²¹⁸ SOKA Rokycany, FÚ Mirošov, nezpracované spisy.

	novější pamětní knize obce o tom čteme: „1757. Za přispění šichtmistra Jana Mikowajza byla u hráze Dolejšáku postavena socha s nápisem: »Tato statu je postavena je ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého za sn. šichtmistra Jana Mikowajza léta 1757 Páně.«“²¹⁹ Údajný šichtmistr „Mikowajz“ je jistě jen špatně přečteným zkomoleným tvarem jména výše zmíněného Mikuláše Weise. Kresbu sochy, stojící na hrázi Dolního Padrťského rybníka, vidíme v kolektivním díle Čechy, a to ve svazku vydaném roku 1897; kresba je nadepsána „Na rybníku Padrťském.“²²⁰ V roce 1930 Padrť navštívil prezident T. G. Masaryk. V popise jeho návštěvy od Václava Herbolta se píše: „Přivítání bylo připraveno před budovou Vojenské lesní správy a hostincem »U Feltů« . Toto místo bylo určeno dobře, bylo prostorné, s krásným výhledem na Padrťské rybníky, na dolní hrázi se staletými lípami, pod jejichž korunami se vypínala asi třímetrová socha Svatého Jana Nepomuckého.“²²¹ Socha byla – jistě v rámci likvidace celé obce – zničena, takže „dnes jí připomínají jen staré lípy.“²²²
obr.	 Repro snímku z časopisu Vítaný host 1 2021, s. 23 (SOA Plzeň, archivní fond Falc Jaroslav).

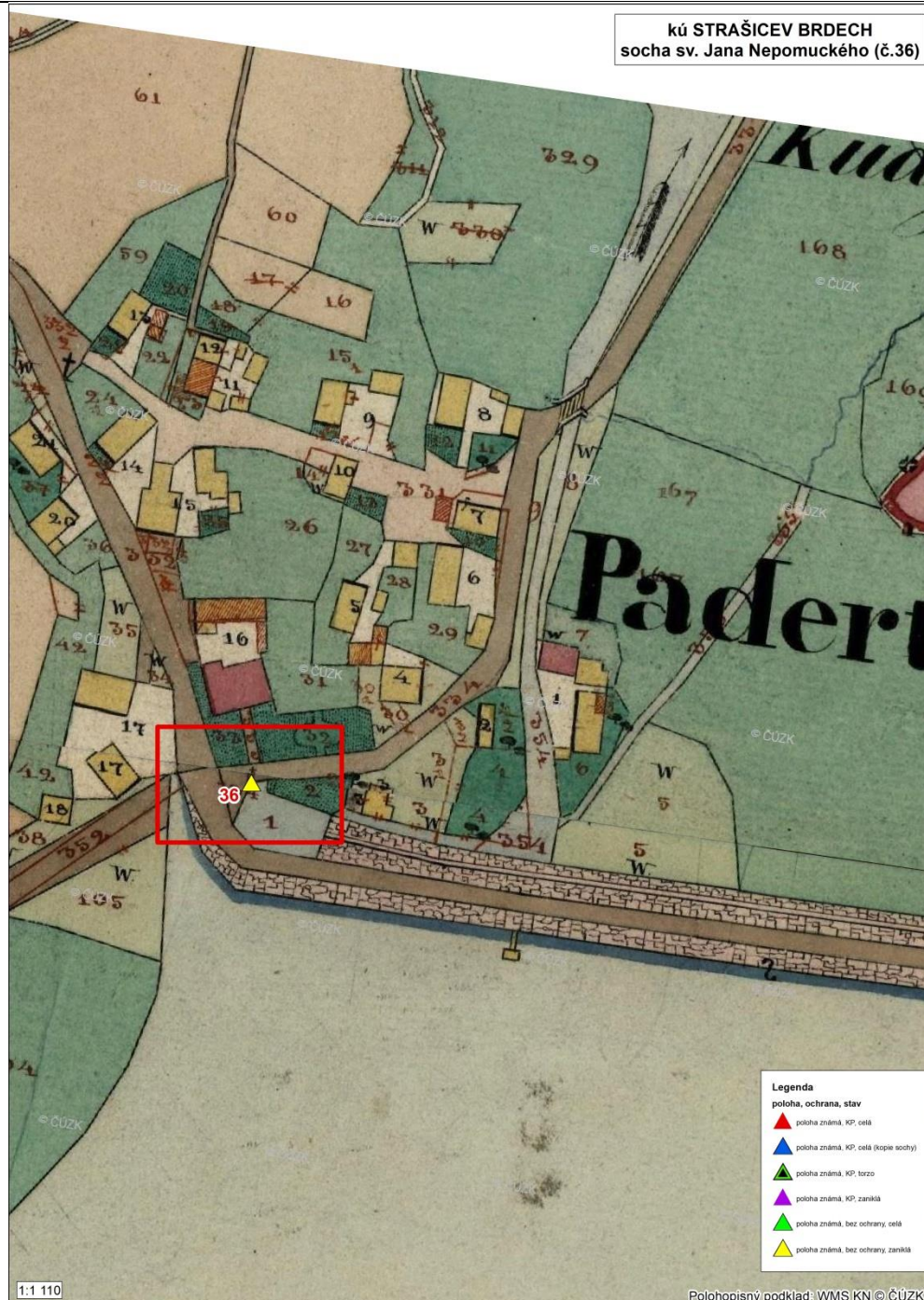
²¹⁹ Miloslav Jan ŽÁN, Padrť. Pamětní kniha obce v Brdech v Čechách, s. I. 2001, s. 12.

²²⁰ Čechy IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 76.

²²¹ Miloslav Jan ŽÁN, Padrť. Pamětní kniha obce v Brdech v Čechách, s. I. 2001, s. 55.

²²² Tomáš MAKAJ, Toulky po strašických památkách – Socha sv. Jana Nepomuckého, Barňák. Strašický měsíčník XV, 2007, duben.

ků STRAŠICEV BRDECH
socha sv. Jana Nepomuckého (č.36)

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	37
lokalita	Terešov
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	33803/4-2608
poloha	známá
umístění	při komunikaci v jižní části obce
datace	1731
autorství	okruh Matyáše Bernarda Brauna? (1684-1738)
donátor	hrabě Jan Křtitel Breda
materiál	pískovec jemnozrnný okrové barvy (socha světce), pískovec střednězrnný okrové barvy (podstavec a stupně)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce nápis zvýrazněný tmavou barvou s pravděpodobným chronogramem (v prvních čtyřech řádcích do roku 1729, případně v prvních pěti řádcích do roku 1731): „HONORI // DIVI Ioannis Nepo // MVCENI // ErlgI CVraVIt // Ioannes BaptIsta // COMES dE BREda“ Ke cti svatého Jana Nepomuckého dal postavit Jan Křtitel hrabě z Bredy.
opravy a rest. zásahy	1967 restaurování ak. soch. František Pašek a ak. soch. Zdeněk Šejnost, 1999 restaurování ak. soch. Petr Dufek, 2009 restaurování ak. soch. Jiří Fiala, 2014 restaurování ak. soch. Jiří Fiala, 2016 restaurování MgA. Helena Štěrbová (nyní Jahodová)
současný stav	V brzké době nutný revizní restaurátorský zásah.
literatura	D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 143; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 4, Praha 1982, s. 57.
text katalogu	Podle nápisu na samotné památce, opatřené chronogramem, dal sochu postavit Jan Křtitel hrabě Breda, a to roku 1731. V roce 1967 památku restaurovali akademičtí sochaři František Pašek a Zdeněk Šejnost, kteří ve své restaurátorské zprávě ze září 1967 popsali svůj zákrok takto: „Soše chyběl atribut kříže a předloktí obou rukou puttiho. Socha byla značně zamechována a poškozena v draperiových partiích. Celá plastika byla očištěna, omyta a kámen tvrzen několikerým napuštěním

	vápennou vodou. Plastika byla doplněna v chybějících částech kamenem umělým. Byly vyňaty zbytky starého atributu svatozáře a na čelní straně podstavce odstraněno značně zkorodované železo nosníku na lucernu. K armování doplňků bylo všude použito mědi a armatura osazována do těla plastiky zatemováním olovem. Plastika byla opatřena novou měděnou svatozáří. V konečné fázi bylo celé dílo včetně podstavcové části opatřeno konzervačním jednotícím napuštěním s použitím akronexu.²²³ Roku 1999 akademický sochař Petr Dufek sepsal návrh na restaurování sochy, ve kterém uváděl: „Socha je vytvořena z jemnozrnného pískovce, lokalita lomu neurčena. Vykazuje běžné opotřebení dané stářím díla, jsou patrné staré opravy (pravá ruka, kříž, plintus). Staré vysprávky, které nedrží, případně jsou z portlandského cementu, budou opatrně mechanicky odstraněny a celá socha omyta vodou s přídavkem detergentu. Celá kompozice bude zpevněna Porosilem Z (AQUA). Pokud by v kameni byly lasy jdoucí do hloubky nebo byl kámen »řídký«, může být injektován CHs Epoxy 341. Chybějící části budou doplněny minerálním tmelem Restauro Grund a Restauro Top (KEIM). Po proběhnutí karbonizace budou vysprávky lokálně retušovány (k retuším a probarvení tmelů budou použity pigmenty Bayerox). Na závěr bude socha konzervována přípravkem porosil VV 10+ s přidáním Porosilu Bio, aby bylo zabráněno biologickému námetu. Stejně bude ošetřen sokl sochy. Zpět bude osazena svatozář, nově pozlacená zlatem ryzosti 24 Crt.“ Dne 3. září 1999 Obecní úřad Terešov předložil tento návrh referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany a požádal jej o vydání závazného stanoviska k restaurování sochy. Okresní úřad ovšem požádal o vyjádření Památkový ústav v Plzni a ten 20. září 1999 zpracoval žádost o restaurování, v níž současný stav sochy popsal takto: „Povrch kamene je pokryt silnou vrstvou nečistot, porosty mechů a lišejníků. Povrch kamene je mírně navětráný, některé partie sochařské modelace mírně setřené. Na povrchu jsou patrné četné vysprávky z předchozích oprav (pravá ruka, kříž, plintus), některé jsou uvolněné a nefunkční a barevně se odlišují od originálního povrchu kamene. Chybí svatozář kolem hlavy.“ Navrhovaný způsob restaurátorského zásahu je tu pak vylíčen následovně: „Před zahájením restaurátorského zásahu bude proveden detailní průzkum stavu kamene a případné zajištění zbytků barevnosti. Poté bude přistoupeno k odstranění nánosů nečistot z povrchu kamene, chemické i mechanické vyhubení porostů mechů a lišejníků a lokální zpevnění nejvíce narušených partií pískovce. Současně bude prověřen charakter a zejména funkčnost vysprávek a doplňků modelace, pocházejících z předchozích oprav. V případě uvolněných doplňků budou tyto odstraněny, v opačném případě pak ponechány. Poškozené partie modelace sochy i profilace soklových částí budou domodelovány v umělém kameni. Bude provedeno tmelení, na závěr barevné sjednocení povrchu kamene, konzervace a hydrofobizace. Termín
--	--

²²³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 516.

	zahájení a ukončení: rok 1999.“ Referát regionálního rozvoje Okresního úřady Rokycany nato 5. října 1999 vydal závazné stanovisko, jímž s restaurováním sochy vyslovil souhlas. Restaurování prováděl restaurátor Petr Dufek a po roce, dne 20. listopadu 2000, se konala prohlídka a konzultace restaurátorských prací. V zápise z této prohlídky se praví: „1) Podle předloženého výtvarného návrhu v měřítku 1:1 bylo odsouhlaseno ramínko na lampu. Bude provedeno kovářsky s povrchovou úpravou grafitem v oleji, ve středním odstínu a v matu. 2) Restaurátor zhotovil dle předchozích dohod sádrový kříž a předvedl jej v celkové kompozici sousoší. Bylo dohodnuto, že po dílčím zkrácení svislého břevna a příčného břevna je možno model použít pro zhotovení krucifixu s tím, že krucifix nebude zhotoven jako výdusek v umělém kameni, ale z vylehčeného materiálu (laminátová skořepina). Zástupci PÚ v Plzni vzhledem k uměleckým kvalitám sochy, ke stavu kamene a výměnou ke skutečnosti, že těžký výdusek krucifixu by bylo nutno upevňovat, respektive kotvit do originálního kamene dosti závažným zásahem, doporučují zvolit výše uvedený postup. Takto zhotovený krucifix je lehký a snadno odnímatelný a jeho kotvení nenese s sebou větší zásahy do autenticity sochařského díla. 3) Předpoklad převzetí prací je začátek měsíce prosince.“ Restaurátorské práce byly kolaudovány 4. ledna 2001. V zápise z prohlídky a kolaudace se uvádí: „Od poslední prohlídky v rozpracovanosti bylo dokončeno restaurování sochy a v kontextu předchozí konzultace a písemného vyjádření i doporučení památkového dozoru zhotovil restaurátor nový kříž namísto chybějícího v odlehčeném materiálu. Na místě bylo dohodnuto, že v současných klimatických podmínkách nebude kříž osazován na sousoší. Toto doporučujeme realizovat až v jarních měsících, stejně jako celkové barevné sjednocení doplňků s originálním kamenem. Tato část prací bude ještě posouzena památkovým dozorem, který na vyzvání provede závěrečnou prohlídku a posouzení dokončených prací. Ve smyslu výše uvedených skutečností je možno považovat práce ve stadiu těsně před dokončením.“²²⁴ V roce 2008 sochu restauroval Mgr. Jiří Fiala, akademický sochař a restaurátor, ze společnosti Art Kodiak s. r. o., který ve své restaurátorské zprávě z 11. listopadu 2008 popsal svůj zákrok takto: „IV. Restaurátorský průzkum Restaurátorský průzkum sochy byl prováděn v rozsahu základního popisu stavu památky. Nedestruktivní průzkum se zaměřil na celkový stav kamenného materiálu, který byl hodnocen z hlediska jeho hloubkové degradace. Průzkum je dále zaměřen na základní určení různých druhů poškození a jejich technického a technologického řešení. Současný stav kamenného materiálu je navzdory poměrně nedávnému opravnému zásahu problematický.
--	--

²²⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Terešov.

	Kamenný povrch je pokryt vrstvou náletových depositů, tmavých krust a biologického napadení v podobě mechů a lišejníků. Je patrná degradace kamene (způsobená povětrnostními vlivy a vlivy přirozeného dožívání kamene), která vyústila až k lokálnímu úbytku hmoty sochy. Tmely ve spárách jsou uvolněné a částečně vypadané. Na podstavci byla původně zavěšena lucerna, v současné době je zde pouze novodobá kovaná konzolka. Korpus Krista byl v minulosti doplněn rekonstrukcí provedenou z povrchově upraveného polystyrenu. Tento způsob se ukázal jako nevhodný jak ve svém vzhledu, tak v životnosti a vyžaduje odstranění. Socha dále vykazuje četná doplnění tmelem nevhodné struktury (příliš hrubé) a barevnosti zejména v oblasti rukou anděla, přední části plinty atd. Celá statue vykazuje poškození statiky či pohyb základu – mírné vychýlení ze své osy a náklon směrem dozadu. Kamenný schod lemující půdorys podstavce je nevyrovnaný a zarostlý vegetací. Památku vyžaduje bezodkladný komplexní restaurátorský zákrok. V. Vyhodnocení restaurátorského průzkumu Z restaurátorského průzkumu vyplývá, že charakter poškození vyžaduje bezodkladný komplexní restaurátorský zákrok. VI. Restaurátorský záměr Na základě provedeného restaurátorského průzkumu a jeho vyhodnocení byl určen záměr postupu prací. Záměrem bylo přispět provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací k celkové rehabilitaci díla při zachování jeho památkových hodnot. Restaurátorský zákrok bude zaměřen, vedle celkové stabilizace kamenného materiálu a statiky statue, na odstranění nevhodného doplňku korpusu Krista a jeho náhradu doplňkem z odpovídajícího materiálu. Před vlastním provedením prací byl vypracován detailní restaurátorský průzkum zaměřený na podrobné určení založení statue prověřením základu podstavce za pomoci obnažení schodu a výkopem sond u paty podstavce. Zjištěný stav byl vyhodnocen a po konzultaci s pracovníky státní památkové péče bylo rozhodnuto o zachování spodní části podstavce a základů in situ a o provedení transferu vlastní sochy a horní části podstavce a jejich restaurování v ateliéru restaurátora. Chybějící kamenný schod bude proveden v přírodním kameni. Vlastní restaurátorský zákrok bude zahájen fixací fragmentů polychromie. Dále bude proveden transfer sochy a části podstavce a provedeno částečné zpevnění základu statue. Bude provedeno odstranění nevhodných a nefunkčních doplňků a spárování. Následovat budou procesy čištění tlakovou vodní parou, injektáže trhlin a konsolidace kamenného materiálu. Byla provedena lokální plastická retuš, doplnění chybějících částí a lokální barevná retuš povrchu kamenného materiálu. Po dokončení barevné retuše bude proveden zpětný transfer podstavcových částí a sochy na původní místo. V závěru restaurování bude provedena ochrana povrchu památky proti korozivním vlivům prostředí ochrannými hydrofobními nátěry s biocidní
--	---

	přísadou. Zcela na závěr bude vypracována závěrečná restaurátorská zpráva, jejíž nedílnou součástí je průběžná fotodokumentace z průběhu prací a doporučený režim údržby památky. Vzhledem k vysoké památkové hodnotě sochy je nutné, aby byly práce prováděny s úsilím o maximální šetrnost restaurátorského zásahu restaurátorem s odpovídající kvalifikací. Specifikace materiálů vhodných pro realizaci díla: Kromě klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bylo nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Fixace fragmentů polychromie byla provedena 2% roztokem Paraloidu B 72. Odstranění náletových depozitů a biologických nárůstů bylo provedeno vhodnými biocidními prostředky (např. Porosan, Aqua Bárta) a tlakovou vodní parou (parní vyvíječ Signum 3000, Kranzle Therm 870) za optimalizovaného tlaku tak, aby nedocházelo k vyplavování zrn kamenného materiálu. Konsolidace kamene byla provedena organokřemičitými konsolidanty (Funcosil 100, 300, Remmers). Lepení staticky namáhaných spojů bylo provedeno tixotropním epoxidovým lepidlem Akepox 5010 (Akemi), lepení staticky nenamáhaných spojů bylo provedeno tixotropním polyesterovým lepidlem Airocol. Pro injektáž byly použity nízkomolekulární epoxidové pryskyřice případně elastifikované organokřemičitany (Funcosil 500, Remmers). Nové plastické prvky byly prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných drtí písků (typu Petra C Aqua). Barevné retuše byly provedeny světlostálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72. Závěrečná konzervační úprava byla provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku (Funcosil SNL, Remmers). VII. Postup restaurátorských prací Na základě provedeného restaurátorského průzkumu a jeho vyhodnocení byl určen záměr postupu prací. Záměrem bylo přispět provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací k celkové rehabilitaci díla při zachování jeho památkových hodnot. Restaurátorský zákrok byl zaměřen, vedle celkové stabilizace kamenného materiálu a statiky statue, na odstranění nevhodného doplňku korpusu Krista a jeho náhradu doplňkem z odpovídajícího materiálu. Vzhledem k nálezové situaci zjištěné po odstranění nepůvodního kříže, kdy byl nalezen fragment kříže v rukou puti, který se vymyká dobové ikonografii a umělecké stylizaci, bylo orgány státní památkové péče rozhodnuto o provedení provizorního odnímatelného řešení doplňku kříže, který bude konzultován s odborníky na ikonografii sv. Jana Nepomuckého. Na základě vyhodnocení konzultací bude proveden finální doplněk a celá statue bude finalizována. Vlastní restaurátorský zákrok byl zahájen fixací fragmentů polychromie. Dle vyhodnocení stavu založení byl proveden transfer sochy a části podstavce a provedeno lokální zpevnění základu statue.
--	---

	Bylo provedeno odstranění nevhodných a nefunkčních doplňků a spárování. Následovaly procesy čištění tlakovou vodní parou, injektáže trhlin a konsolidace kamenného materiálu. Byla provedena lokální plastická retuš, doplnění chybějících částí a lokální barevná retuš povrchu kamenného materiálu. Byl proveden zpětný transfer podstavcových částí na původní místo. V závěru restaurování byla provedena ochrana povrchu podstavce proti korozivním vlivům prostředí ochrannými hydrofobním nátěrem s biocidní přísadou. Zcela na závěr byla vypracována závěrečná restaurátorská zpráva, jejíž nedílnou součástí je průběžná fotodokumentace z průběhu prací a doporučený režim údržby památky. VIII. Závěr Vzhledem k vysoké památkové hodnotě sochy bylo nutné, aby byly práce prováděny s úsilím o maximální šetrnost restaurátorského zásahu. Unikátní charakteristika díla si vyžaduje provedení zpětného transferu sochy až po definitivním určení doplňku kříže. S ohledem na dokončení prací za nepříznivých klimatických podmínek bude provedena revize restaurátorského zákroku v rámci záruční doby v jarních měsících roku 2009. IX. Doporučený režim údržby památky uživateli Památka je restaurátorským zákrokem stabilizovaná a chráněna proti korozivním vlivům okolí. Vzhledem k značné umělecko historické hodnotě díla a k tomu, že aplikované prostředky za určitou dobu ztrácejí své ochranné vlastnosti je třeba provádět opakované revizní kontroly památky v rozmezí jednoho roku. Na zimní období je nutné sochu opatřit zastřešením provedeným v souladu s požadavky orgánů státní památkové péče. Takto lze velmi efektivně památku nadále chránit a výrazně zpomalit další korozivní procesy památky. Na základě první preventivní prohlídky bude vypracován plán udržovacích prací.²²⁵ Protože ještě po odevzdání restaurátorské zprávy zbývalo vyřešit otázku krucifixu, byl jako znalec přizván prof. Jan Royt a za jeho přítomnosti se 23. dubna 2009 konalo šetření, které (jak uvádí zápis z tohoto jednání) dospělo k těmto závěrům: „Bylo shledáno, že navržený způsob doplnění atributu kříže a rukou odpovídá náleзовé situaci a ikonografii vycházející z okruhu Braunova. Na místě bylo navrženo upravit tvar kříže a korpusu Krista s přihlédnutím k řešení kříže nástavce oltáře sv. Františka Xaverského z kostela sv. Klimenta v Praze. Bude doplněna svatozář s pěti šesticípými hvězdami. Bylo dohodnuto, že doplněk bude zachován jako odnímatelný a nebude pevně napojen (lepením) na originální hmotu kamene. Bezprostředně po provedení úpravy bude dílo umístěno na svoje původní místo.“ Dne 4. září 2012 se za přítomnosti zástupce společnosti Art Kodiak s. r. o. konala kontrolní prohlídka sochy. V zápise z této prohlídky se uvádí: „Přítomní provedli kontrolní prohlídku sochy sv. Jana Nepomuckého s
--	--

²²⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3281.

	podstavcem, restaurovaných v roce 2008, a bylo dohodnuto, že v rámci revize předchozího restaurátorského zásahu bude provedeno: 1) Revize stavu tmelů plastické modelace včetně úprav barevnosti. 2) Obnova spárování. 3) Biologická sanace, odstranění povrchových nečistot, lokální zpevnění. 4) Provedení doporučených úprav dle prof. Royta, uvedených v zápisu ze dne 23. 4. 2009. Zhotovitel předpokládá realizaci prací v průběhu září 2012.“ O případném provedení restaurátorských prací v roce 2012 však nemáme žádných zpráv. Revizní restaurátorský zásah byl však proveden roku 2014, a to opět Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem, ze společnosti Art Kodiak s. r. o. Dne 6. května 2014 se konala prohlídka sochy, zápis z ní však nebyl nalezen. Za přítomnosti restaurátora Jiřího Fialy se poté konala nová prohlídka, a to 4. června 2014. V zápise z ní se praví: „Byla provedena prohlídka sochy, práce, které byly plánovány a specifikovány v posledním zápise ze dne 6. 5. 2014 do dnešního dne nebyly provedeny. Socha je ve stejném stavu jako dne 6. 5. 2014. Restaurátor zajistil na dnešní den postavení lešení, byla provedena podrobná prohlídka sochy zástupcem NPÚ Plzeň a upřesněny konkrétní místa, na kterých budou provedeny práce zapsané při minulém KD. Restaurátor provedl dnešního dne biosanaci. Příští KD – převzetí díla se uskuteční dne 29. 7. 2014 ve 12.30 hodin. Dále bylo konzultováno zastřešení sochy, upřesněn s dodavatelem postup a detaily. Bude zpracován návrh včetně rozměrů, profilů, použitých materiálů a nákresu.“ Závěrečná prohlídka restaurátorských prací se tedy konala 29. července 2014. V zápise z ní čteme: „1) Na výzvu restaurátora byla po avizovaném dokončení revizních prací prohlédnuta socha sv. Jana Nepomuckého. 2) Přítomní zkonstatovali, že na základě e-mailového sdělení restaurátora ze dne 4. června 2014 byly na soše provedeny »drobné plastické a barevné retuše a úpravy tmelů«, dále byly v témž e-mailu avizovány práce spočívající ve »zpevnění organokřemičitany a finalizace barevných retuší nově provedených vysprávek.« Zástupce NPÚ ÚOP v Plzni v e-mailové odpovědi ze dne 6. června 2014 prozatím nedoporučil restaurátorem navrženou »patinaci horních částí hlavy putti a světce, případně dalších výrazně světlých míst«, která proto nebyla provedena.“²²⁶ Roku 2016 sochu restaurovala MgA. Helena Štěřbová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 1. prosince 2015 zpracovala restaurátorský záměr,²²⁷ načež ve své restaurátorské zprávě z 20. prosince 2016 popsala svůj zákrok takto: „Úvod Poslední restaurování díla proběhlo v roce 2008. Nyní byl v roce 2016 proveden preventivní zásah na díle.
--	--

²²⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Terešov.

²²⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3282.

	Zjištěný stav poškození díla Zásadním poškozením z první prohlídky byl vybělený povrch dopadových ploch na hlavách obou postav a rukou sv. Jana. Povrch kamene byl erodovaný a je zřejmé, že docházelo k dalšímu obnažování vnitřního kamene. Povrch bylo nezbytné uzavřít. Bylo nezbytné jej zpevnit a následně uzavřít a chránit před vlivy přímé povětrnosti. V podhledech modelace byly zřejmé zčernalé pravděpodobně uhličitanové krusty, které uzavíraly neprodyšně kámen, a dlouhodobě hrozila koroze kamene pod nimi. Některé druhotné tmely z posledního restaurování byly barevně setřelé. Kovové kramle zmíněné v dokumentaci z roku 2008 chyběly, tmely byly popraskané. Ve spárách a hloubkách bylo lokálně patrné začínající biologické napadení. Kovaný závěs osazený v soklové architektuře povrchově korodoval. Na zádech světce byly odhaleny otvory pro zajištění lasy probíhající vertikálně z boku postavy a hrozilo sesunutí části zad v případě otevření trhliny a jejího namáhání. Připravené otvory však byly prázdné. Bylo nutné je vyplnit nerezovou armaturou. Druhotné doplňky byly při čištění identifikovány jako dostatečně měkké pro doplnění daného kamene. Byly však bílé, neprobarvené ve hmotě, což působilo rušivě velmi brzy po restaurování jejich obnažením a prosvítáním. Zadní stupeň plinty byl zaházený zeminou. Při restaurování bylo odhaleno spodní dvoustupňové schodiště, které bylo částečně zasypáno štěrkem, částečně zemí. Stav schodiště byl stabilní, poškození obnovitelné. Spodní stupně byly spojeny masívními železnými kramlemi. Návrh restaurátorského zásahu 1) Přečištění vodou, mechanické dočištění krusty v podhledech, represivní sanace Zčernalé krusty v podhledových partiích sochy je vhodné mechanicky ztenčit či odstranit zcela, bude-li to možné bez rizika poškození vnitřní hmoty kamene. Povrch kamene je vhodné očistit omýváním vodou, bez tlaku s přídavkem detergentu a dezinfekčního roztoku, je nezbytné provést represivní sanaci lokálního biologického zasažení kamene. (JAR-Procter and Gamble, Sanatop likvid- Stachema). 2) Přezpevnění vrchních partií hlav a rukou světce Lokálně poškozený povrch kamene bude zpevněn nátěry organokřemičitého konsolidačního roztoku (KSE 100a 300-Remmers) při opakovaném zábalu impregnovaných partií. 3) Retuš druhotných doplňků Druhotné doplňky z posledního restaurování jsou barevně odlišné od povrchu originálního kamene. Je vhodné provést revizi povrchu tmelů a přeretušovat je barevně, v případě potřeby je namísto i povrchová plastická retuš těchto tmelů. 4) Tmelení a plastická retuš na vrchních poškozených partiích díla Vybělené partie vrchních ploch modelace (především hlava anděla, ruce a čelo sv. Jana) jsou zároveň plasticky poškozené, kámen je v místech poškození vydrolený v mělkých plochách. Plochy poškozeného kamene navrhuji povrchově plasticky retušovat, čímž dojde k ochraně narušeného a
--	--

	otevřeného povrchu přímé povětrnosti. Navrhuji použít jemný měkký vápenný tmel s minimálním přídavkem bílého cementu. Tmel musí být probarvený ve hmotě (světlostálými pigmenty-Bayferrox), aby splynul s okolním originálním kamenem s dochovanou patinou. Plnivem bude vhodná směs inertních jemných křemičitých písků. Poškozené partie jsou poškozeny vydrolením povrchové modelace ve velmi slabé vrstvě, přesto však ruší čitelnost původní modelace. Navrhuji plastickou retuš provést konzervačně s lokálním výraznějším podpořením chybějící modelace. Cílem je povrch uzavřít, aby nedocházelo k dalšímu rozrušení kamene přímým dopadem deště a aby tzv."vypálená"místa splynula s okolní modelací, aby byl pohled na dílo ucelený. Tmelení bude probíhat bez použití kovových armatur, aby byly dodatečné tmely snadno reversibilní. 5) Barevná retuš, preventivní biocidní ošetření a hydrofobizace Doplňené, barevně odlišné a rušivé části navrhuji barevně retušovat lazurními roztoky na bázi akrylového disperzního pojiva (Studio lascaux, Lascaux). Cílem přizpůsobivé retuše je pohledově ucelit dílo s respektem k přirozené patině zestárlého kamene. 6) Barevná povrchová úprava kovového závěsu, revize a konzervace kramlí a plinty a přetmelení plinty Povrch kovového doplňku je potřeba vzhledem k rozšiřující se povrchové korozi mechanicky očistit in situ, stabilizovat povrch inhibitorem koroze (FeroKon-Aqua Bárta)a povrch opatřit olejovou suříkovou základovou barvou a povrchovou alkydovou barvou barvě grafitové černi (Schmeid). Doporučuji kontrolu kramlí v plintě památky a jejich případné přeosazení a zalití olovem. Z dokumentace předchozího restaurátorského zásahu je zřejmá přítomnost kramlí. V současnosti jsou kramle zcela přetmeleny a tmely jsou popraskané. Je vhodné zjistit, zda byly kramle zalité olovem a případně tmely nahradit klasickým zajištěním litým olovem, bez vrchního tmelení, které bude i při jeho obnově nadále prskat. Pokud bude možné kramle zalít olovem a ponechat je přiznané, navrhuji jejich přeosazení. V případě potřeby dotmelení povrchu kamene plinty navrhuji přetmelit plochy, či nahradit spáry. 5) Hydrofobizace Hydrofobizaci (Funcosil SNL Geruchsneutral-Remmers) doporučuji zvážit. Z dokumentace předchozího restaurátorského zásahu není zřejmé, zda bylo dílo hydrofobizováno. Vzhledem k druhu koroze kamene na vrchních plochách modelace navrhuji povrch sochy hydrofobizovat a nadále každé dva roky stav povrchu kontrolovat. Předpokládám potřebu nejpozději po třech letech povrch opakovaně hydrofobizovat a nadále hydrofobizační ošetření periodicky opakovat, aby byl uzavřený povrch zachován dlouhodobě. Nedílnou podmínkou restaurování je následná preventivní péče o dílo. Postup restaurování Přečištění vodou, mechanické dočištění krusty v podhledech, represivní sanace Socha byla čištěna mokrou cestou omýváním vodou bez zvýšeného tlaku,
--	--

	povrch byl sanován použitím dezinfekčního roztoku peroxidu vodíku a represivního biocidního prostředku (Sanatop Likvid-Stachema). Krusty v podhledech a hloubkách byly tenčeny mechanicky vidiovým dlátkem. Po očištění povrchu kamene byla na partii andělských hlaviček na levé straně u světcových nohou zaznamenána rezidua solí. Krusta na této partii vykazovala i po opakovaném omytí destilovanou vodou známky zasolení. Odsolení nebylo ve větší míře řešeno, protože kámen byl velice měkký a nasákavý a mohlo by dojít k destrukci modelace. Přezpevnění vrchních partií hlav a rukou světce Povrch kamene byl impregnován máčením a nátěry organokřemičitého konsolidačního roztoku (KSE 300-Remmers) při opakovaném zábalu impregnovaných partií. Kámen vykazoval známky vysoké nasákavosti a situace se jevila, jako by partie hlav a rukou nebyl při předchozích zásazích zpevněny. Vydrolující se povrch dopadových otevřených ploch na díle byl po současné konsolidaci zjevně pevnější. Retuš druhotných doplňků a tmelení poškozeného kamene S povrchu kamene byly sejmuty druhotné tmely, které nebyly dostatečně připevněné v přechodu ke kameni, sejmut byl do hloubky několika centimetrů i tmel na přední hraně plity světce, který byl popraskaný a povrch tmelu byl po omytí vodou bílý. Předchozí tmely byly měkké a jemnozrné, což je vhodné použití. Nebyly však probarvené ve hmotě. Barevná retuš byla nanášena pouze na povrchu tmelu, což zapříčinilo při opršení po delší době k prosvítání bílé barvy tmelu. Podobně byl při minulém restaurování řešen kříž s korpusem Krista v pravé ruce andílka. Byly sejmuty zbytečně velké přetěry tmelu přes originální kámen. Přisazení ke kameni bylo retušováno. Korodující drátek armatury ruky andílka byl vysekán zaštipnutý v hloubce tmelu. Jinak byl doplněk kříže ponechán na díle, protože by nová rekonstrukce prvku byla náročná a nebyla součástí předpokládaných prací stávajícího restaurování. Vzhledem k předchozí dokumentaci, kde bylo zapsáno řešení kříže s historií a zástupci památkové péče, jsem předpokládala, že je partie provedena kvalitně. S ohledem na zjištěnou přítomnost korodujícího drátku doporučuji při dožití doplněk namodelovat doplněk kříže nově dle analogických podkladů, konzultovaných se zástupci NPÚ. Dle konzultace při restaurování by měl být doplněk kříže rekonstruován dle vzoru z kostela sv. Klimenta v Praze, kde se na oltáři sv. Františka Xaverského v nástavci tento typ objevuje. Taktéž by bylo možné přihlídnout k podobě kříže na soše sv. Jana Nepomuckého v Nebřezinech (Město Plasy). Nově tmelené části by měly být barveny ve hmotě, aby nedocházelo k dosavadnímu poškození-rozrušení celkové barevnosti modelace prosvítáním tmelů. Tmelení a plastická retuš na vrchních poškozených partiích díla Vybělené partie vrchních ploch modelace vznikly pravděpodobně tzv. »vypálením« při předchozím čištění v letech 2008. Narušené partie dopadem povětrnosti byly nesoudržné a omyté vlivem jemnozrného materiálu a jeho měkkostí. Plastické doplnění tváří světce a andílka a rukou světce bylo diskutabilním zásahem. Ovšem při předchozím ponechání partií bez plastického doplnění působily partie "otevření a rozrušené" a kontrastovaly ze zbylou modelací díla. Použila jsem k doplnění slabé vrstvy
--	---

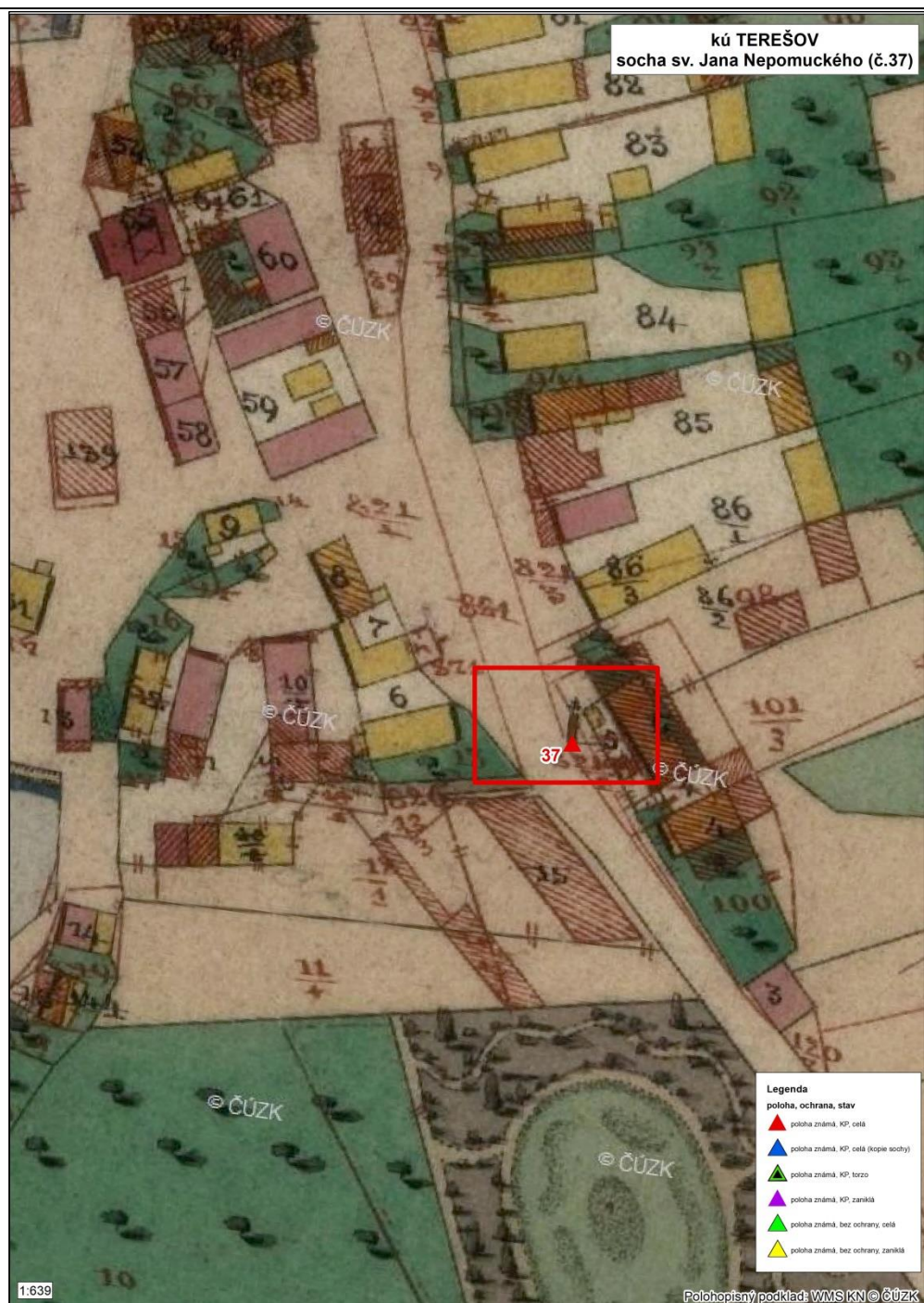
	doplňku jemnozrný tmel ve směsi křemičitých písků a mletého křemene pojené hydraulickým vápnem v poměrech 1:3 a 1:4. Tmelené části byly zamokra přiretušovány k originálnímu kameni, aby došlo k maximálnímu přilnutí doplněných částí. Doplnění proběhlo v míře pouze nezbytně nutné k obnovení čitelnosti modelace poškozených partií. Tmel byl probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox), aby splynul s okolním originálním kamenem s dochovanou patinou. Při tmelení nebyly použity kovové armatury ani nebylo zasaženo do originálních ploch kamene. Pouze v zádech světce byly vloženy nové čepy z nerezové oceli o průměru 10mm do již vyvrtaných otvorů z minulého restaurování, které však byly odhalené a prázdné. Tyto čepy mají armovat masívní lasu v kameni v zádech světce. Soklová architektura byla plasticky retušována přeseškáním povrchu některých tmelů. Některé spáry byly vysekány a nahrazeny novou spárou. Barevná retuš, preventivní biocidní ošetření a hydrofobizace Doplněné, barevně odlišné a rušivé části byly retušovány lazurními roztoky na bázi akrylového disperzního pojiva (Studio lascaux, Lascaux). Cílem přizpůsobivé retuše bylo pohledově ucelit dílo s respektem k přirozené patině zestárlého kamene. V nápisu na přední stěně soklového těla bylo doretušováno písmeno »g« dle požadavku památkového dozoru. Odhalení spodní partie schodů při revizi kramlí a plinty Při revizi spodního zasypaného stupně v úrovni terénu byl odhalen dokumentovaný nový stupeň na pravé straně podstavců. Nebyl však doplněn kramlí, která chyběla i na historických stupních vpředu a vlevo. Vzadu byl v této úrovni travnatý terén. Při sondáži terénu byl pod nízkou vrstvou trávníku odhalen i zadní kamenný stupeň, který byl obsypaný štěrkem (evidentně při minulém restaurování). Při provedení sond a s informací z historické fotografie o historické přítomnosti schodu byly nakonec odhaleny dva stupně kamenného schodiště památky. S ohledem na zjištěný stav kamenných částí, kdy chyběla část předního stupně a jeden ze zadních stupňů byl rozlámaný, ale zkramlovaný masívními kramlemi, bylo dohodnuto se zúčastněnými stranami pohledové přiznání spodní partie díla a jeho kompletace. Vzhledem ke zjištění situace v závěru prací a s ohledem na to, že nejsou tyto práce součástí dotovaného zásahu, bude tato úprava provedena dodatečně po skončení zimy 2016/2017. Barevná povrchová úprava kovového závěsu, rekonstrukce svatozáře Kovový závěs byl v osazení volně vyjmutelný, proto byl konzervován po demontáži. Povrch byl mechanicky očištěn kartáčem, korodující části byly stabilizovány roztokem Ferrokonu (Aqua Bárta) a povrch byl ošetřen nátěrem suříkového olejového základu a povrchovými vrstvami alkydové grafitové černi (Schmied). Dle historické fotografie je dochovaný závěs druhotným doplňkem, který neodpovídá podobě prvku, zachycené na historické fotografii před rokem 1967. Odůvodnění náhrady prvku v jiné podobě nebylo v dokumentaci popsáno. Na díle chyběla hvězdná svatozář, po které byly na spáncích hlavy světce nalezeny masívní otvory s dochovaným olovem uvnitř. Fotografie z roku 2003 dokumentuje přítomnost druhotné svatozáře, která měla však zcela
--	---

	jistě opření v dochovaných otvorech pro její osazení. Před restaurováním bylo dohodnuto se zástupci památkové péče, že bude svatozář rekonstruována a na díle osazena jako nový doplněk v pozlacené mědi. Svatozář byla upevněna do otvorů olověnými klínky a zatmelena vápennou směsí. Kramle ve třech předních stupních nebyly přítomné, v novém stupni nebyly ani vysekány otvory pro vsazení kramle. V dochovaných stupních byly ponechány pouze zbytky olova. Proto byly vytvořeny dvě nové pokované kramle z nerezové oceli a zality olovem pro spojení třech předních stupňů. Po dodatečném odhalení spodních partií schodů bylo dohodnuto dodatečné zkramlování i spodních partií. Doporučení další péče o dílo Povrch kamene nevykazoval přítomnost hydrofobizace na díle z předchozího zásahu v minulých letech. Vzhledem k druhu koroze kamene na vrchních plochách modelace, s nízkým doplněním těchto partií, navrhuji povrch sochy na jaře 2017 hydrofobizovat a nadále každé dva roky stav povrchu kontrolovat. Hydrofobizace bude provedena v rámci stávajícího rest. zásahu. Předpokládám potřebu nejpozději po třech letech povrch opakovaně hydrofobizovat a nadále hydrofobizační ošetření periodicky opakovat, aby byl uzavřený povrch zachován dlouhodobě. Projevené lokální zasolení díla doporučuji kontrolovat a při další etapě restaurování v budoucích letech navrhuji částečně odsolit partii dvojice andělských hlav krátkým zábalením a opakovaným omýváním povrchu destilovanou vodou. Odhalené spodní schodiště díla bylo konzultováno se zástupci vlastníka a památkového dozoru. Bylo dohodnuto ošetření spodní partie očištěním, doplněním předního chybějícího kusu druhotně použitým kamenem a novým zkramlováním schodů antikorovými kramlemi zalitými olovem. Poškozené části schodů a spáry budou doplněny minerálním tmelem na vápenné bázi dle současného postupu restaurování. Odhalením spodní partie došlo k odhalení celkové historické kompozice díla, tak jak byla zachycena na historické fotografii před rokem 1967. Nedílnou podmínkou udržení stavu díla po restaurování je následná preventivní péče o dílo!²²⁸
--	---

²²⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3246.

obr.

Zachycení sochy svěťce na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	38
lokalita	Volduchy
okres	Rokycany
název	sousoší Piety (Panna Marie s Kristem)
KP	38809/4-2624
poloha	známá
umístění	u kostela sv. Bartoloměje, do roku 1974 na návsi mezi budovou školy a kovárny; originál litinové nápisové desky uložen v depozitáři obecního úřadu
datace	1729
autorství	neznámý autor
donátor	hraběnka Marie Polyxena Nostitzová, rozená svobodná paní Račínová z Račina
materiál	pískovec střednězrný šedobílé barvy (sousoší), pískovec božanovský (podstavec), šedá litina (originál i kopie nápisové desky)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce kopie litinové nápisové desky s votivním textem a znaky donátorky (heraldicky vpravo znak Nosticů, heraldicky vlevo znak Račínů z Račina) v horní části: „Ke tzti a k Chwále bolestne Matky boží // Maria wystaweno w Roce 1729. // od nehodný a negwietssý hrżissniczy Mari[e] // Nostczowý srozena s Radzinu toho // czasu porucznicze panstw Wosecku a Au // gezd Przed kterau a tiech Przychaze // czý dussy Potiessenj geden Poboczny // Otcze nass a zdrawas Maria se // wy modliti bude“.
opravy a rest. zásahy	1859 oprava malíř Jiří (Georg) Ringelhahn z Domažlic, 1872 oprava Josef Červený a Matěj Broj, 1974 transfer, 2004-2005 restaurování ak. soch. Jiří Fiala a ak. soch. Marcel Hron, 2020 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku, výhledově vhodný revizní restaurátorský zásah (2023).
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 159; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 210; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 852; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 155; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 4, Praha 1982, s. 258; Volduchy 700 let 1289-1989, Volduchy 1989, s. 5-6.
text katalogu	Podle nápisu na samotné památce ji dala roku 1729 postavit hraběnka Marie Polyxena Nostitzová, rozená svobodná paní Račínová z Račina, jež byla manželkou majitele Volduch hraběte Václava Jana Nostitze, který zemřel v

	předešlém roce. Toto správné určení jména donátorčina, doplněné i zjištěním dalších rodopisných údajů, provedl po dosavadních omylech až v roce 2019 genealog a heraldik Jan Oulík.²²⁹ Do literatury sousoší uvedl Antonín Podlaha, jenž o něm roku 1900 napsal: „Socha Bolestné Panny Marie na návsi z r. 1729, umělecky bezcenná.“²³⁰ V další své publikaci z roku 1910 pak Podlaha uvedl i jméno donátorky, ovšem chybně. Psal totiž: „Na návsi stojí kamenná socha Bolestné Panny Marie, kterouž postaviti dala r. 1729 hraběnka Anna Nosticová roz. z Kokořova.“²³¹ Tato Podlahova chyba byla pak opakována i později. V pamětní knize obce Volduchy, založené roku 1923, se o sousoší a jeho dosavadních opravách píše: „Na návsi ve Volduchách mezi školou a kovárnou ve středu lip stojí socha Bolestné Panny Marie (dle Dr. Ant. Podlahy umělecky bezcenná), kterouž postaviti dala r. 1729 hraběnka Anna Antonie Nosticová, rozená Malovcová z Chýnova a Kokořova, manželka majitele Oseka hraběte Ferdinanda Leopolda Nostice. (Rod Nosticů byl na Oseku od r. 1700-1734.) Na železné desce, nad níž jsou dva znaky neumělou rukou opravované, je nápis: »Ke cti a chvále bolestně Matky Boží Marie vystavěna v r. 1729 od nehodné a největší hříšnice Anny Nosticové, zrozené z Kokořova, toho času poručnice Voseka a Újezda... etc., před kterou a těch příchozí duší jeden pobožný Otčenáš a Zdrávas Maria se k ní modliti bude.« V měs. listop. 1859 byla tato socha od malíře Georga Ringehahna z Domažlic opravena a natřena, za kteroužto práci obdržel 20 zl. R. 1892 opravena socha Josefem Červeným a Matějem Brojem. Nad sochou je asi z pozdější doby plechová střecha, vpředu železná lucerna, v níž ctitelé P. Marie až do začátku světové války světlo udržovali (od nehodné mládeže přišla k zničení).“²³² V nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky se o stavu sousoší, lokalizovaného tu ještě „na návsi“, píše: „Podstavec opatřen cementovým nátěrem. Korpus značně poškozen, dodatečně upravena stříška.“²³³ V roce 1974 byla Pieta přemístěna. Novější publikace o Volduchách o tom uvádí: „Socha stála původně na návsi, ale protože nevyhovovala nové úpravě návsi, byla po zbourání staré kovárny v roce 1973 přemístěna na východní stranu svahu u kostela. Na této soše je železná patka s dvěma znaky a pod ní je nápis: »Ke cti a chvále Bolestné Matky Boží Marie vystavěna v roce 1729 od nehodné a největší hříšnice Anny Nosticové, rozené z Kokořova.«“²³⁴ Z obecní kroniky se pak dovídáme přesné datum přenesení sousoší. K roku 1974 se tu totiž píše: „Dne 27. dubna v sobotu se koná tak zvaná obecní pracovní směna, při níž byly uskutečněny různé úpravy na zvelebení obce. V tento den byla ku příkladu přemístěna socha Bolestné P. Marie, která stávala
--	---

²²⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3646, s. 11.

²³⁰ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 159.

²³¹ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 210.

²³² SOKA Rokycany, AO Volduchy, Pamětní kniha pro obec Volduchy zal. r. 1923, I. díl, 1922-1927, s. 252.

²³³ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

²³⁴ Volduchy 700 let 1289-1989, Volduchy 1989, s. 5-6.

	na návsi mezi dvěma lipami (viz kronika I. díl), na východní stranu svahu u kostela.“²³⁵ V Pasportisaci okresů Západočeského kraje z roku 1980 je již sousoší uvedeno na novém místě a je popsáno následovně: „Socha Bolesné Panny Marie (Pieta za presbyteriem kostela). Na nevysokém hranolovém soklu, v jehož přední stěně je osazena nápisová deska se znaky, umístěna sedící postava P. Marie s Kristem na klíně. Mírně podživotní velikost. Datováno r. 1729.“²³⁶ Dne 19. ledna 1994 Památkový ústav v Plzni zpracoval žádost o restaurování památky, v níž její současný stav popsal takto: „Socha Piety se nachází v havarijním stavu. Sochařské dílo bylo provedeno ve velmi měkkém pískovci, který jeví zcela nepochybné známky dožití a silného hloubkového navětrání. V důsledku toho je partie zad P. Marie silně narušena. Stejně tak spodní část šatu i nohou sedící postavy, kde je sochařské modelace zcela setřená do téměř beztvaré hmoty. Zcela chybí velká partie levé Kristovy nohy a levá ruka od partie ramene, která byla patrně uražena. Silné navětrání pískovce ohrožuje již i další části sochařské modelace (krk P. Marie, pravá Kristova noha). Povrch kamene je silně znečištěn a pokryt souvislou, hustou vrstvou mechů, poškozujících také povrch kamene. Je důvodné podezření, že i v ostatních, dosud dochovaných partiích dochází k uvolňování silně narušené krusty pískovce. Sokl je zcela degradován provedenými úpravami. Kovová reliéfní deska je zasažena silnou korozí. Při konfrontaci stávajícího stavu památky s dochovanou starší fotodokumentací je patrné, že v průběhu posledních zhruba 20 let došlo k dalším neodborným zásahům, které ještě více uspíšily značné devastování sochařského díla. Na fotodokumentaci z období konce 70. let je socha osazena na soklu podstatně vyšším, kde je patrné i přes silnou vrstvu cementového nátěru původní členění soklu. Dnes je sokl podstatně snížen tak, že má tvar téměř krychle. Sochu Piety kryla plechová stříška, která však byla patrně později odstraněna a dílo ponecháno napospas povětrnostním vlivům. Velmi negativně působí na stav památky i v těsné blízkosti rostoucí okrasná zeleň, která zabraňuje přístupu vzduchu zejména k zadní partii sochy P. Marie. Stávající stav díla je možno charakterizovat jako havarijní.“ Navrhovaný postup restaurátorského zásahu je tu pak popsán následovně: „S ohledem na stávající stav sochařského díla bude nutno postupovat při jeho záchraně velmi obezřetně. V zásadě bude možno stanovit postup případné opravy až po provedení podrobného průzkumu odborníkem-restaurátorem. Z hlediska státní památkové péče je možno uvažovat o dvou přístupech k uvedené problematice. Nejoptimálnějším řešením by bylo sochu po provedení základního ošetření, tj. opatrného sejmutí nečistot a silné vrstvy mechů a lišejníků včetně sanace povrchu kamene, podrobit zpevnění dožívajícího pískovce metodou vakuové impregnace tak, aby došlo k jeho zpevnění. Dále by bylo vhodné sochu sejmut s podstavce a uložit na
--	--

²³⁵ SOKA Rokycany, OÚ Volduchy, IV. kronika obce Volduchy okres Rokycany 1974-1992, s. 3.

²³⁶ D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 155.

	krytém a bezpečném místě, neboť její setrvání v exteriéru povede k celkové destrukci díla. Na místo originálu by bylo možno osadit kopii, sekanou v přírodním kameni. Při provedení vakuové impregnace kamene se zdárným výsledkem by bylo možné sochu ponechat na stávajícím místě pouze za předpokladu, že by došlo opět k její ochraně stříškou tak, jak je tomu na starší fotodokumentaci. Konečné řešení však bude možno zvolit a doporučit po konzultaci s restaurátorem. V rámci restaurátorského zásahu doporučujeme dále uvažovat o provedení průzkumu stávajícího soklu za účelem zjištění, zda by bylo možno tento nějakým způsobem členit či architektonizovat. Dále bude nezbytně nutné provést menší úpravy terénu v blízkosti soklu a úpravy zeleně, rostoucí v blízkosti sochy.“ K restaurování však tehdy nedošlo a po pěti letech, 30. července 1999, Památkový ústav v Plzni zpracoval novou žádost o restaurování, v níž popis současného stavu památky byl převzat ze žádosti z roku 1994 a také navrhovaně způsob restaurování byl převzat ze starší žádosti, pouze mezi předposlední a poslední odstavec bylo přidáno: „Před zahájením restaurátorského zásahu bude proveden průzkum povrchu kamene s ohledem na četné zbytky polychromie. Bude proveden hloubkový průzkum kamene a vyhodnocení doplňků sochařské modelace. Následně bude provedeno hloubkové zpevnění kamene. Uvolněné a nefunkční vysprávkky budou odstraněny. Chybějící partie sochařské modelace (levá ruka a nohy Krista) budou doplněny jako odnímatelný doplněk (v hlíně) a dle nich zhotoveny výdusky, které budou osazeny na nekorodující čepy. Drobné partie sochařské modelace budou doplněny v umělém kameni. Na závěr bude provedeno tmelení, sjednocení barevnosti, závěrečná konzervace a hydrofobizace.“ Dne 20. srpna 1999 pak referát regionálního rozvoje Okresního úřadu Rokycany vydal závazné stanovisko, v němž souhlasil s restaurováním památky. K restaurování však došlo až v roce 2004, kdy je provedli Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem. Oba restaurátoři nejprve zpracovali stručný restaurátorský záměr, ve kterém psali: „Budou provedeny tyto technologické postupy: I. etapa: odvoz do ateliéru restaurátora, sejmutí mechů, lišejníků, odstranění nepůvodních cementových plomb, zpevnění (konsolidace) celého sousoší, provedení odkopání zeminy a terénní úpravy. II. etapa: plastická rekonstrukce chybějících částí, plastická lokální retuš. III. etapa: závěrečná patina a hydrofobizace celého sousoší.“ Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Plzni, schválil restaurátorský záměr obou restaurátorů 16. dubna 2004. V aktualizovaném rozpočtu na rok 2004 obou restaurátorů kromě toho čteme ještě následující nové poznatky: „Socha se na první pohled zdá být osazena na kamenný sokl. Sokl ovšem není z kamenného materiálu, ale je vybetonován za pomoci šalování a socha
--	---

	není osazena na podstavci, ale je zalita do něj. Tento postup nejspíše pramenil z toho, že podstavec měl již značné statické nedostatky, tak se přistoupilo k tomuto zednickému zákroku. Již tento samotný fakt zčásti zapříčinil nynější stav sousoší. Beton neumožňuje správný vodní režim kamene, který vztlínající vodou doslova hnije. V tomto betonovém fundamentu je také zapuštěna nejspíše litinová deska s aliančním znakem a nápisem. Výška – 67 cm, šířka 43,5 cm, hloubka – 3 cm.“ Dne 8. března 2005 Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Plzni, schválil ještě další návrh obou restaurátorů, totiž návrh na vytvoření nového podstavce z umělého kamene a osazení litinové desky.²³⁷ Zhotovení nového podstavce uskutečnili Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem, roku 2005. Ve své restaurátorské zprávě popsali tento zákrok takto: „IV. Popis Sokl pod sochou Piety je proveden z betonu a byl opraven v rámci restaurování sochy Piety. Sokl je nevhodný jak materiálově, tak hmotově. [...] VI. Postup restaurátorských prací: Byl proveden nový sokl dle odsouhlaseného návrhu do bloku přírodního kamene – božanovského pískovce. Betonový sokl byl odsekán až po úroveň terénu. Spodní část byla ponechána na místě bez zásahu do podloží. Nový kamenný sokl byl zasazen na ponechaný základ z předchozího betonového soklu a osazen sochou Piety. U paty soklu byl povrch terénu upraven kamenivem. VII. Materiály použité při realizaci díla: Pískovcový kamenný blok – lokalita Božanov (Granit Lipnice), trasová spárovací malta (TM 5 Schwenk).“²³⁸ Dne 19. prosince 2005 se konalo místní šetření, v jehož zápise čteme: „Byla provedena prohlídka osazení sochy na novém podstavci a bylo dohodnuto: Před osazením kopie dedikační nápisové desky v jarních měsících roku 2006 bude podstavec v souvislosti s těmito zásahy upraven (zapuštění desky apod.). Restaurátor připraví k odsouhlasení návrh zastřešení sochy, které bude umístěno trvale. Příští kontrolní den bude svolán do konce února 2006 – zajistí restaurátor.“ K návrhu na zastřešení sochy, který vypracovali akademičtí sochaři Marcel Hron a Jiří Fiala, se 9. března 2006 vyjádřil Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Plzni. V jeho vyjádření je nejprve návrh takto popsán: „Návrh řešení předpokládá provedení konstrukce stříšky z kovaného materiálu. Svislá tyč, držící stříšku a ukotvená do terénu za soklem sousoší, je navržena ze železného hranolu 80 x 80 mm o výšce 3,6 m. V horní třetině je umístěna vodorovná kovová tyč z pásoviny, upevněná nýty ke svislé části o šíři 105 cm. Na konce horních partií takto vzniklé konstrukce je uchycena
--	--

²³⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Volduchy.

²³⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1906.

	stříška, zhotovená z černého plechu tloušťky 2 mm o rozměrech 1100 x 400 mm, vytvarovaná do stlačeného oblouku. Materiál konstrukce je navrženo kovářským způsobem povrchově opracovat, povrch celku pak upravit šopováním s následným nátěrem základní barvou a povrchovou úpravou grafitovým černým nátěrem.“ K tomuto návrhu měl pak Národní památkový ústav tyto připomínky: „1) Návrh doporučujeme ještě dopracovat o řešení způsobu kotvení konstrukce v terénu při patě soklu, eventuelně o návrh kotvení konstrukce do zadní stěny podstavce. Jako možný způsob variantního řešení kotvení konstrukce ochranné stříšky v terénu, historicky běžně používané, je možno zvolit ukotvení spodní části nosné tyče do kamenného opracovaného kvádrů zapuštěného do země a uchycení nosné tyče ještě sponou k zadní straně podstavce. Návrh konečného řešení doporučujeme konzultovat s orgánem státní památkové péče. 2) Za vhodné považujeme také provést vhodným i dekorativním způsobem čelní a zadní okraj plechové stříšky, což byl také z hlediska historického u obdobných objektů poměrně častý způsob řešení, zejména s ohledem na usměrnění pohybu srážkové vody po ploše stříšky. Také v tomto ohledu doporučujeme ještě doplnit po konzultaci se zástupci SPP. 3) Povrchovou úpravu konstrukce nedoporučujeme provádět v černém odstínu grafitového nátěru, ale spíše v odstínu středním – šedočernám.“ Odbor školství a kultury Městského úřadu Rokycany pak 10. března 2006 vydal závazné stanovisko, v němž provedení ochranné stříšky nad sochou prohlásil za přípustné, ovšem se zohledněním připomínek Národního památkového ústavu, odborného pracoviště v Plzni. K provedení stříšky však tehdy přesto nakonec nedošlo.²³⁹ V roce 2019 sochu restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 12. ledna 2019 zpracovala restaurátorský záměr, načež ve své restaurátorské zprávě z 22. října 2019 popsala svůj restaurátorský zákrok takto: „Úvod a záměr Vrcholně barokní plastika zpodobňující sedící Pannu Marii s Kristem na klíně je situovaná u kostela sv. Bartoloměje. Socha byla dlouhodobě vystavena povětrnosti bez preventivní péče. Socha byla restaurována naposledy v roce 2004 Mgr. Marcelem Hronem a Mgr. Jiřím Fialou. V roce 2005 byla vytvořena zcela nová soklová architektura z božanovského pískovce. Po uvedeném restaurování bylo navrženo a závazným stanoviskem odsouhlaseno zhotovení nového zastřešení nad sochou, které však nebylo realizováno. Na podstavci dnes chyběla litinová alianční deska, která měla být podle závazného stanoviska z roku 2005 osazena. Navrhovaná kovová stříška a osazení desky nebylo realizováno. Bylo nezbytné zajistit zvětralé partie na zadní straně sousoší. Byl revidován stav druhotných tmelů. Byla dořešena obnova litinové desky tak, aby mohla být prezentována na díle. Popis památky
--	--

²³⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, Volduchy.

	Na podstavci je v podživotní velikosti sedící Panna Marie a drží na klíně tělo Kristovo. Materiálem sochy je středně zrnitý pískovec (shodný se sokly sv. Jana Nepomuckého v Radnicích, sv. Janem Nepomuckým v Dobřívě apod.) Jedná se o regionální materiál, poměrně nasákavý se sklonem k vymývání pojiva ze hmoty kamene. Soklová architektura je novým doplňkem z roku 2005 z božanovského pískovce. Předtím byl sokl řešen betonovým kvádrem z 80. let 20. století. Na čelní straně podstavce byla dříve umístěna nápisová deska ve vrcholku s aliančním znakem. Obsahuje legendu o postavení sochy hraběnkou Annou Nosticovou z Kokořova a datum 1729. V současnosti je tato litinová deska uložena na obecním úřadu. Byla konzervována v roce 2005. [...] Charakteristika poškození díla Soklová architektura byla novodobá, kratší než původně. Socha byla pokryta biokorozí, druhotné doplňky z posledního restaurování byly barevně vysvětlané. V dotyku s originálem byly doplňky plasticky porušené. V doplňku levé paže Krista byly ulomené prsty na ruce. Dalším doplňkem byla celá levá noha Krista. Spodní část pravé nohy Krista byla omšelá a kámen se vydroloval. Tmely na ostatních drobných místech byly od originálu po krajích uvolněné. Závětrná místa v dešťových stínech byla silně poškozena drolícím se pískovcem. Lokálně se vytvářely i pukliny. V hloubkách modelace byly zřetelné fragmenty barevných povrchových úprav. (Při posledním restaurování nebyly fragmenty barevných povrchových úprav ve zprávě dokumentovány. Předpokládám tedy, že neexistuje laboratorní materiálový průzkum barevnosti). Historická litinová deska byla deponovaná v obci Volduchy. Její rozměry jsou v 87 cm x š 42 - 51 cm (nejširší v oblasti aliančního znaku) x hl 1,8-4 cm. Deska byla konzervována v roce 2005. Návrh restaurátorského postupu (převzato z restaurátorského záměru ze dne 12. 1. 2019) Demontáž Navrhuji sochu demontovat a restaurovat v interiéru. Soklová architektura je nová a v pořádku, je vhodné ji přečistit na místě. Předzpevnění Sprašující se povrch kamene ve spodních částech sousoší je potřeba předzpevnit, aby bylo upevněno co nejvíce sprašujícího se kamene. Bude konsolidován nátěry organokřemičitého roztoku nižší koncentrace, navrhuji Steinfestiger KSE 100 Remmers. Čištění Sochu je vhodné čistit párou. Je nezbytné nejprve provést represivní ošetření biologického napadení kamene aplikací biocidního roztoku Sanatop Likvid, Stachema. Povrch bude dále dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Závěrem čištění navrhuji preventivní biocidní nástřik kamene roztokem Sanatop Prevent-Stachema. Zpevnění Kámen bude po očištění konsolidován nátěry organokřemičitého roztoku se zvyšující se koncentrací, navrhuji Steinfestiger KSE 300, lokálně 500 Remmers. Je potřeba kámen impregnovat do maximální hloubky.
--	--

	Impregnace by měla probíhat lokálně s ohledem na proměnlivý stav degradace kamene. Některé části jsou pevné a soudržné, kde není vhodné přirozenou povrchovou krustu kamene doplňovat umělým konsolidantem. Plastické doplnění Drobnější tmely navrhuji sejmut. U dvou velkých doplňků levé nohy a paže Krista navrhuji odsekat poškozené části, především v dotyku s originálem a pokusit se povrch doplňků mechanicky plasticky retušovat a tím scelit s originálem. Pokud bude zjištěno vnitřní poškození doplňků nebo nebude možné povrch mechanicky opravit do podoby originálu, bude konzultována možnost nové rekonstrukce těchto dvou partií v novém vápenocementovém tmelu na bázi hydraulického vápna Vicat Prompt s příměsí portlandského cementu. V případě nové rekonstrukce navrhuji doplňky nanášet a lá prima dle dochovaného staršího doplňku, aby byla využita dochovaná konstrukce doplňků a nebyla zbytečně namáhána dotyková plocha originálu. Poškozené partie ve spodní polovině figury Panny Marie je vhodné částečně dotmelit. Míru doplnění je nutné konzultovat v průběhu prací se zástupci památkové péče. Cílem by mělo být obnovit čitelnost abradovaných partií, aniž by však došlo k úplnému uzavření kamene pod tmely. V těchto partiích se jedná o velmi slabou vrstvu ve velkých plochách. Barevná retuš a závěrečná povrchová úprava V případě dochovaných barevných fragmentů na povrchu sochy budou tyto v případě potřeby konsolidovány (Paraloid B72, Rohm and Haas; Akrylkleber 498 20X, Lascaux Colours and Restauro) a na díle zachovány. Nebudou barevně retušovány, protože předpokládám jejich torzální a pouze dokumentační charakter. Pokud bude možné odebrat pro dokumentační účely vzorek barevného fragmentu a provést laboratorní stratigrafii vrstev, bude průzkum proveden. Předpokládám ale předběžnou prohlídkou, že dochované fragmenty nebudou mít dostatečnou výpovědní hodnotu, proto předpokládám spíše konzervaci fragmentů na díle a jejich ochranu v průběhu restaurování, aby bylo maximální množství dochovaných barevných fragmentů zachováno do budoucna. Plasticky doplněné části modelace navrhuji barevně retušovat lazurními roztoky na bázi akrylového disperzního pojiva (Genius Pro, Studio Lascaux). Závěrem je nezbytné povrch ošetřit preventivním biocidním postřikem Sanatop Prevent, Stachema. Osazení sochy Socha bude osazena do vápenného lůžka a dle dochované situace bude případně použit čep z nerezové oceli. Zhotovení kopie alianční desky a její osazení na nové podstavce Při minulém restaurování v roce 2005 bylo navrženo zhotovení kopie desky z podstavce v umělé pryskyřici s povrchovou patinou. Kopie nebyla dodnes zhotovena. Originál je deponován vlastníkem díla. Zhotovení kopie desky je možné provést po dohodě s investorem. Z originálu bude sejmuta silikonová forma a do ní odlita kopie v umělé epoxidové pryskyřici. Povrch bude opatřen umělou patinou pro imitaci originálu. Deska by měla být vsazena na podstavec dle historické situace, bude-li nalezena její fotodokumentace.
--	--

	Předpokládám potřebu mírně zapustit desku do přední stěny kamenného podstavce. Rekonstrukce zastřešení Rekonstrukce zastřešení sochy může být realizována po dohodě s investorem podle odsouhlaseného návrhu z roku 2006 (Mgr. Marcel Hron). Domnívám se, že ochranná funkce navrženého oblouku nad sochou budou pouze částečná a nelze předpokládat, že dílo bude zcela ochráněno před dopadem povětrnosti. Navrhují před realizací provést na místě (ještě před demontáží sochy) zkoušku makety navržené stříšky ve velikosti 1:1, aby mohlo být zhodnoceno všemi zúčastněnými stranami, zda je zastřešení vhodným řešením s ohledem na jeho funkci i estetické působení in situ. [...] Postup restaurování včetně použitých technologií a materiálů Demontáž Socha byla demontována a restaurována v ateliéru. Socha byla na novodobých podstavcích osazena bez čepu, otvor po čepu v soše zůstal prázdný. Po zjištění absence základů, při rovnání podstavců, byly nakonec po dohodě s vlastníkem demontovány i podstavné části. Vlastníkem byl zřízen nový betonový základ. Středové tělo muselo být prodlouženo pro možné zpětné osazení litinové nápisové desky. Předzpevnění Sprašující se povrch kamene ve spodních částech sousoší byl předzpevněn. Byl konsolidován nátěry organokřemičitého roztoku nižší koncentrace, navrhuji Steinfestiger KSE 300 Remmers. Čištění Socha byla čištěna vodou. Represivně ošetřena proti biologickému napadení kamene aplikací biocidního roztoku Sanatop Likvid, Stachema. Povrch byl dále dezinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Závěrem byl povrch kamene ošetřen preventivním biocidním nástřikem roztokem Sanatop Prevent-Stachema. Zpevnění Kámen byl po očištění konsolidován nátěry organokřemičitého roztoku Steinfestiger KSE 300, Remmers. Plastické doplnění Trhliny v pravé ruce P. Marie byly injektovány vápenným tmelem (Vapo Injekt, Aqua Bárta) v hloubce a povrchově byly zatmeleny. U dvou velkých doplňků levé nohy a paže Krista byla provedena plastická retuš. Soudržné dochované tmely byly plasticky retušovány přebroušením a dotmelením. Poškozené tmely byly nahrazeny novými. Tmelení bylo provedeno vápenocementovým tmelem na bázi hydraulického vápna Vicat Prompt a portlandského cementu. Tmel byl probarven ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayer a Precolor). Plnivem tmelu je směs inertních jemných křemičitých písků (Skopísek Střeleč). Sloupky byly tmeleny směsí na bázi cementu a hydraulického vápna (2:1). Míra doplnění byla konzultována v průběhu prací se zástupci památkové péče. Cílem bylo obnovit čitelnost abražovaných partií, aniž by však došlo k úplnému uzavření kamene pod tmely. Barevná retuš a závěrečná povrchová úprava
--	---

	Barevné fragmenty na povrchu sochy byly na dvou místech konsolidovány Akrykleber 498 20X, Lascaux Colours and Restauro a na díle zachovány. Dva významnější fragmenty na díle: 1) pod levou rukou P. Marie má zřejmé vrstvy od nejmladších: šedá-okr-bílá-modrá-šedá. 2) pod bederní rouškou Krista vpředu: okr-modrá-bílá. Fragmenty nebyly barevně retušovány. Plasticky doplněné části modelace byly barevně retušovány lazurními roztoky na bázi akrylového disperzního pojiva (Genius Pro, Studio Lascaux). Závěrem byl povrch ošetřen preventivním biocidním postřikem Sanatop Prevent, Stachema. Zhotovení kopie alianční desky a její osazení na nové podstavce Při minulém restaurování v roce 2005 bylo navrženo zhotovení kopie desky z podstavce v umělé pryskyřici s povrchovou patinou. Kopie byla po dohodě s vlastníkem a zástupci SPP zhotovena odlitím do litiny. Došlo ke zhotovení materiálové faksimile. Vypůjčený originál byl navrácen bez dalších úprav obci. Povrch litinové kopie byl opatřen novou povrchovou malbou v olejových barvách. Barevnost byla konzultována, řešena se všemi zúčastněnými stranami a ve spolupráci s heraldikem. Výsledek heraldického průzkumu je uveden v příloze. Deska byla osazena čtyřmi závitmi zezadu a nerezovými čepy byla vlepena do kamenného těla soklové architektury. Litinová deska byla podlepena polyesterovým lepidlem MS78Akemi, tónovaného do barvy kovové desky. Spáry byly lepidlem uzavřeny. Osazení sochy Socha byla osazena do vápenného lůžka a čep nebyl do spoje mezi novodobou hlavici a sochy vsazován. Středové tělo bylo prodlouženo vsazením kamenné plomby o 20 cm. Plomba byla zhotovena z broumovského pískovce (lom Božanov), shodným s dochovanou novodobou sokl. architekturou. Při osazení byly spáry mezi jednotlivými díly vyrovnány a co nejvíce zmenšeny, oproti dochovanému stavu. Rekonstrukce zastřešení Rekonstrukce zastřešení sochy byla realizována po dohodě se zástupci SPP a obce, dle nákrešů a měřených návrhů. Stříška byla vykována a osazena do bočních stěn podstavce a zezadu do základu díla. Povrch kované křížky byl opatřen šopovaným zinkem a tmavě šedou grafitovou barvou. Kovaná stříška byla zhotovena místním kovářem Lubomírem Kotalíkem. Doporučený režim památky Nedílnou součástí restaurování je i následná preventivní péče o dílo. Předpokládám potřebu revize povrchu díla nejpozději vždy po pěti letech, nebo dle potřeby na základě pravidelné tříleté kontroly. Po prvních třech letech doporučuji provést kontrolu tmelených partií. Je nezbytné dbát na preventivní přezpevnění kamene Steinfestiger KSE 300 Remmers a pravidelně obnovovat biocidní nástřik Sanatop prevent fix Stachema.“²⁴⁰ O uložení originální litinové desky ze sousoší Památkový katalog stručně uvádí: „V současnosti je tato litinová deska uložena na obecním úřadu.“²⁴¹
--	--

²⁴⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3646.

²⁴¹ <https://pamatkovykatalog.cz/sousosi-piety-15427153>, vyhledáno dne 9. 6. 2022.

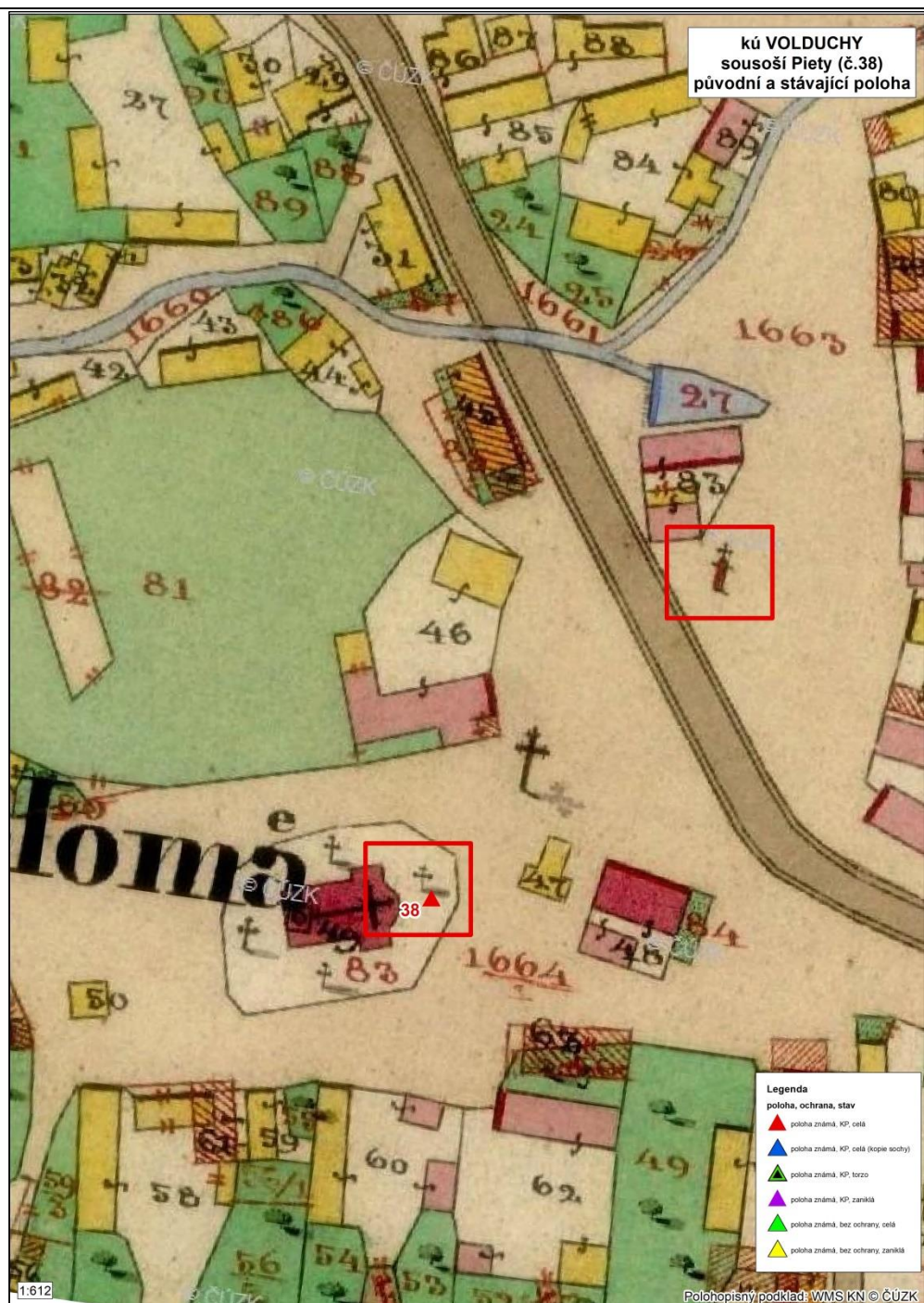
obr.

Sousoší v současném umístění.

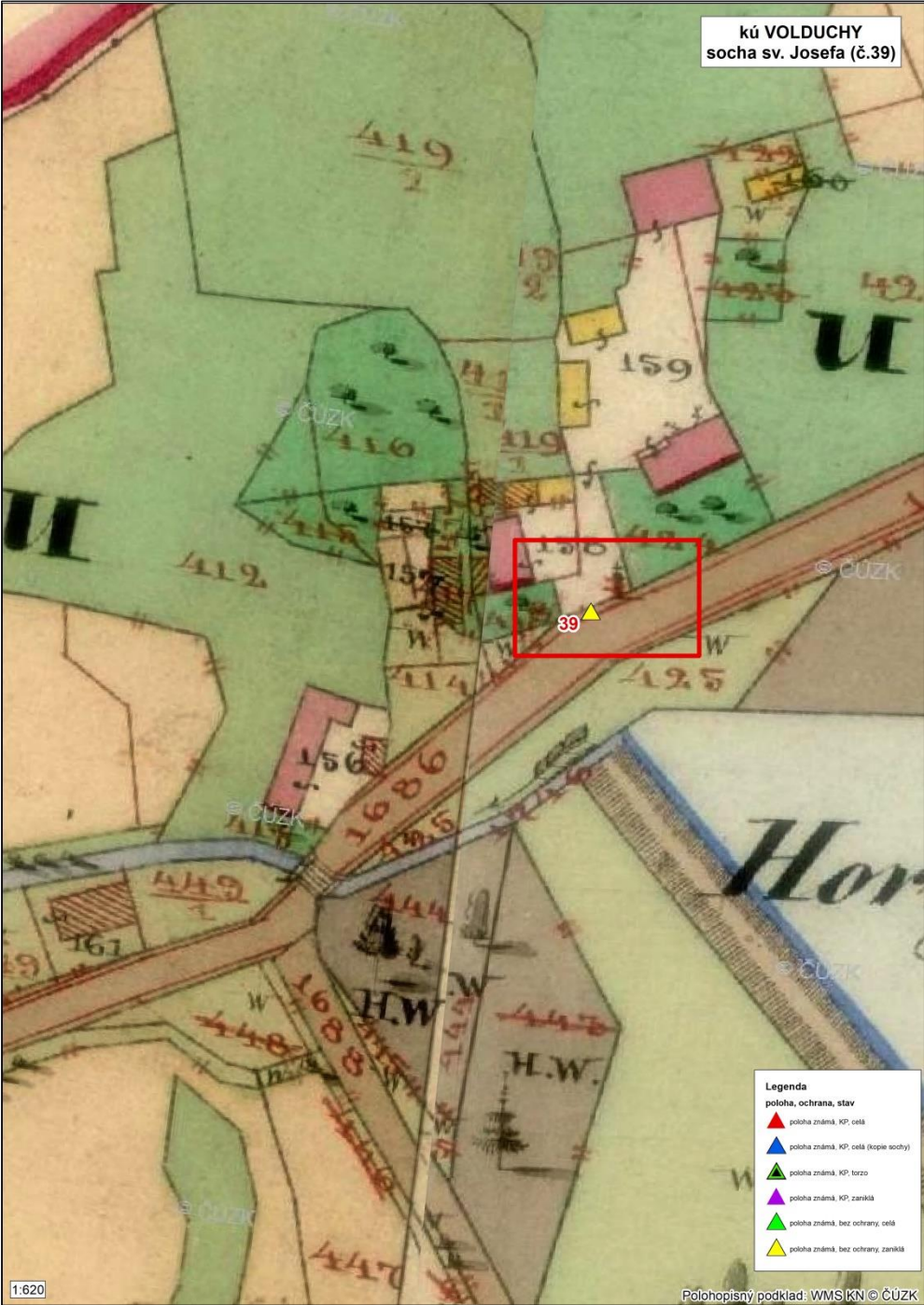

Stav sousoší v původním umístění. Fotoarchiv NPÚ ÚOP v Plzni, inv. č. 6696
Emil Ondráček 1963.

Zachycení susoší na Indikační skice Stablního katastru.

číslo ID	39
lokalita	Volduchy
okres	Rokycany
název	socha sv. Josefa s Ježíškem
KP	nezapsáno
poloha	dohledaná
umístění	v osadě Habr u rybníka, později přenesena k cestě do myslivny, poté k silnici, do zahrady hajného v čís. 101
datace	1750-1775
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor (Anna Josefa Šternberková?)
materiál	pravděpodobně pískovec
nápisy, signatury atd.	Bez nápisů.
opravy a rest. zásahy	
současný stav	Neexistuje
literatura	Literatura dosud nevěnovala této památce pozornost.
text katalogu	O existenci této sochy, dnes již neexistující, jež se nacházela v Habru, osadě obce Volduchy, se dovídáme z pamětní knihy obce Volduch, založené roku 1923, v níž se o soše píše: „Pamětní kniha fary osecké zmiňuje se v r. 1839 o soše sv. Josefa v Habru a nazývá toto údolí svatojosefským. V hlav. knize Josefského katastru z r. 1785 stojí psáno: Třináctý flur ... vede podle lesa až k Josefovu, kdež se na louce, kde panský dvůr stával, skončuje. Kým a z jaké pohnutky byla tato kamenná socha sv. Josefa do Habru č. Josefského údolí č. Josefova postavena, nemohl jsem zjistiti. Možné, že sochu svého patrona do Habru postaviti dala Anna Josefa Šternberková, majitelka Oseka a Volduch od r. 1749, neb aby výraz jména tohoto údolí zdůraznila. (Sommerova Topografie Plzeňska 1838 píše: Díly = Josephshof 3 domin. živnosti vzniklé z bývalého dvora »Josefova«, který zřídila hraběnka Josefa ze Šternberka rozená Krakovská z Kolovrat.)

	Tato kamenná socha stávala prý u rybníka mezi dvěma řeřáby. Později přenesena k cestě do myslivny, a když tam vjezdu překážela, postavili ji k silnici, ale do zahrady hajného v čís. 101.²⁴²
obr.	 kú VOLDUCHY socha sv. Josefa (č.39) Legenda poloha, ochrana, stav - poloha známá, KP, celá - poloha známá, KP, celá (kopie sochy) - poloha známá, KP, torzo - poloha známá, KP, zaniklá - poloha známá, bez ochrany, celá - poloha známá, bez ochrany, zaniklá 1:620 Polohopisný podklad: WMS KN © ČÚZK Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

²⁴² SOKA Rokycany, AO Volduchy, Pamětní kniha pro obec Volduchy zal. r. 1923, I. díl, 1922-1927, s. 255.

číslo ID	40
lokalita	Zbiroh
okres	Rokycany
název	socha sv. Jana Nepomuckého
KP	37187/4-2629
poloha	známá
umístění	na náměstí severně od kostela sv. Mikuláše, do roku 1893 stála ve středu náměstí
datace	1750-1775 (socha), 1897? (podstavec)
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy (socha světce), pískovec střednězrný šedobílé barvy (podstavec)
nápisy, signatury atd.	Na levé boční stěně patky podstavce signatura kameníka: „JAN TUČEK // v Třenici“.
opravy a rest. zásahy	1894 oprava, 1897? nový podstavec, 1974 restaurování ak. soch. Fratišek Pašek a ak. soch. Zdeněk Šejnost, 2018 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	V pořádku, vhodný revizní restaurátorský zásah v roce 2023.
literatura	D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 163.
text katalogu	O vzniku sochy sv. Jana Nepomuckého nemáme k dispozici žádné písemné prameny. Pamětní kniha města Zbiroha nás v zápise k roku 1893 těmito slovy informuje o přemístění sochy: „Socha sv. Jana přemístěna nad hořejší kašnu naproti faře, ježto nebylo místo na novém mostě, kam měla býti původně dána.“ ²⁴³ Podrobněji nás o celé záležitosti zpravuje táž kniha v dalším zápise k roku 1894, v němž čteme: „Roku 1893 byla stavěna silnice přes náměstí, po Zbiroze dolů až za most, který byl obnoven. Ze středu náměstí (z místa, přes něž vede silnice) odstraněna byla socha sv. Jana Nepomuckého. Pro jasnost se znovu zmiňujeme o jejím umístění: po několika měsících nově postavena byla vedle fary proti soše P. Marie, která přitom obrácena byla do městečka; dříve hleděla k faře. Na jaře 1894 zasázeny u každé sochy 2 lípy. Před biřmováním (5. května t. r. [tj. 1894]) natřeny nově obě sochy barvami

²⁴³ SOKA Rokycany, MěNV Zbiroh, inv. č. 187 (Pamětní kniha města Zbiroha I. 1842-1967), s. 166.

	firnisovými a částečně pozlacenými! [...] Ke každé soše dáno po hvězdíkovité lucerně.²⁴⁴ Městská pamětní kniha nás sice neinformuje výslovně o výměně podstavce svatojanské sochy, k níž tehdy došlo a kterou dokládá dochovaná signatura kameníka Jana Tučka z Třenice. V roce 1974 sochu restaurovali akademičtí sochaři František Pašek a Zdeněk Šejnost, kteří ve své restaurátorské zprávě z listopadu 1974 popsali svůj zákrok takto: „Socha je z hrubozrnného pískovce s nepříliš pevným komponentem a je instalována na podstavci z umělého kamene, na který byla znovuinstalována na počátku tohoto století. Vlastní plastika byla silně zamechována a pokryta několika vrstvami starých mastných laků. Lakový nános byl značně zvětřalý a zkrakelovaný a na mnoha místech svým vrstvením zakrýval čitelnost plastiky. Socha byla na mnoha místech orážena a horní část atributu kříže chyběla. Kovový atribut pěti hvězdičkové svatozáře byl korozí též zcela zničen. Plastika byla očištěna, lakové nánosy byly odstraňovány mechanicky, v partiích, kde by odstraňování znamenalo poškození modelace, byly spodní vrstvy staré polychromie ponechány. Před doplňováním byla plastika tvrzena napouštěním vápennou vodou a styčná lůžka pro doplňky pak byla tvrzena acronexem. Domodelování bylo prováděno umělým kamenem. Barevné sjednocení bylo provedeno acronexovým konservačním napuštěním a na plastiku byla osazena nová svatozář.²⁴⁵ Současně, také v roce 1974, Lubomír a Jarmila Čtverákovi rekonstruovali i svatozář na zbirožské soše sv. Jana Nepomuckého. Ve své restaurátorské zprávě z 5. listopadu 1974, která souhrnně pojednává o rekonstrukcích a restaurování na větším počtu soch v šesti západočeských lokalitách, o své práci mimo jiné napsali: „Zbiroh: Svatozář na soše sv. Jana byla poničená rzí natolik, že bylo nutno podle originálu vytvořit rekonstrukci. Všecky rekonstrukce atributů byly provedeny z mědi neb tombaku, a pokud při attributech, které byly restaurovány, zůstaly některé části železné, byly konservovány silným zinkováním. Zlacení bylo provedeno lístkovým zlatem na mixtion a podkladové olejové nátěry.²⁴⁶ Roku 2018 sochu restaurovala MgA. Helena Jahodová, akademická sochařka a restaurátorka, která nejprve 21. ledna 2018 zpracovala restaurátorský záměr,²⁴⁷ načež ve své restaurátorské zprávě z 19. října 2018 popsala svůj restaurátorský zákrok takto: „Popis památky Mírně podživotní socha sv. Jana Nepomuckého spodobuje světce v kontrapostu na levé noze, v typicky členěném kanovníckém oděvu – klerice, rochetě a almuci. Světec je zobrazen s biretem na hlavě, s vousy, s hlavou nakloněnou doleva. Pravou rukou přidržuje spodní patu kříže s korpusem
--	---

²⁴⁴ Tamtéž, s. 170-171.

²⁴⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 555.

²⁴⁶ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 96.

²⁴⁷ Archiv restaurátorky Heleny Jahodové, restaurátorský záměr z r. 2018, Zbiroh.

	Krista, za níž je spodobena v kameni palmeta. Levou rukou objímá kříž a má ji položenou na těle Krista. Socha je doplněna kovovým atributem svatozáře. Železná plochá obruč nese pět pěticípých hvězd. Svatozář je zlacená. Socha je osazena na vysoké soklové architektuře, která je pravoúhlá, střídá. Na pravé stěně je nápis (pravděpodobně autora druhotného podstavce) JAN TUČEK // V Třebnici. Na přední stěně pod hlavicí je zavěšena kovaná lampa. Soklová architektura se zdá být mladší. Na povrchu jsou zřejmě několikeré barevné nátěry. Na povrchu sochy je zřejmá zachovaná barevná polychromie. Byť je dochování fragmentární, míra čitelných polychromovaných ploch je na díle významná. Socha je zhotovena ze středně zrnitého pískovce. Charakteristika poškození památky Předchozí restaurování, které je dokumentováno, provedli F. Pašek a Z. Šejnost. Atribut svatozáře byl restaurován L. a J. Čtverákovými v roce 1974. Dílo bylo poškozené přirozeným stárnutím materiálů. Soklová architektura byla stabilní a ve hmotě soudržná, ale poškozená trhlinami. Kámen sochy byl poškozen prasklinami v krustě a povrchu a vysypáváním pískovce z kapes a obnaženého povrchu. Degradace zřejmě vznikla porušením přirozené pevné krusty povrchu kamene, ať už vlivem polychromních vrstev, které byly v minulosti zcela jistě obnovovány štafířsky, nebo degradací kamene vlivem povětrnostních změn. Polychromie uzavírala povrch kamene a ochránila jej před vlivy povětrnosti. Při porušení kompaktnosti vrstev polychromie došlo následně k namáhání kamene zatékáním a částečně uzavřený povrch začal degradovat. Detaily modelace byly před restaurováním rozrušeným kamenem poškozeny a špatně čitelné. Zásadnější partie a části na soše nechyběly. Povrch byl zasažen biologickým napadením, především lišejníky. Povrch sochy byl znečištěn také usazeninami. Návrh restaurátorského postupu včetně doporučených technologií a materiálů před restaurováním Při restaurování dojde ke kompletní revizi stavu sochy předzpevněním kamene, který je na většině sochy rozrušený. Po fixáži doporučuji sochu demontovat a deponovat pro restaurování v ateliéru. Soklovou architekturu je možné restaurovat in situ s ohledem na zachování fragmentů dochovaných barevných povrchových úprav. Dílo by mělo být restaurováno za přiznání jeho stáří a s respektem k zachování všech vypovídajících hodnot památky jako dokumentu umělecko-historických souvislostí. Vzhledem k umělecko-historickému významu této registrované kulturní památky je nezbytné konzultovat a řešit restaurování ve spolupráci s odbornými pracovníky státní památkové péče. V úvodu prací doporučuji odebrat vzorky barevných fragmentů a provést stratigrafii vrstev spolu se sondáží barevnosti na díle. Materiálový průzkum polychromie je žádoucí pro dokumentaci díla a možnost napodobivé retuše polychromovaných ploch. V rámci etapy čištění je nezbytné provést represivní ošetření biologického napadení kamene a očistit povrch kamene od usazených nečistot. Navrhují
--	---

	provést očištění mokrou cestou, vodou s přísadou vhodného detergentu a biocidního prostředku (f. Aqua Bárta) a dezinfekci oxidačním roztokem (vodný roztok peroxidu vodíku). Čištění kamene je možné provést regulovanou tlakovou vodou -soklová architektura a ostrou párou-socha. Čištění bude prováděno šetrně při současném zpevňování rozrušeného povrchu pískovce a s ohledem na zachování maximálního možného množství dochovaných barevných relikvů. Fragmenty barevných polychromních vrstev budou dokumentovány, zpevněny a v uvolněných okrajích podtmeleny. Kámen by měl být podroben lokálnímu zpevňování impregnací organokřemičitého roztoku KSE 300 Remmers, Vapoinjekt Aqua Bárta, Paraloid B72 Rohm and Haas, dle charakteru lokálního poškození. Poškozenou modelaci navrhuji dotmelit do plného tvaru v minerálním tmelu - umělém kamenném materiálu na bázi vápenného pojiva (hydraulické vápno Vicat-Prompt, vzdušné vápno Čerták) s plnivem inertních křemičitých písků (SklopísekStřeleč, labský písek) v odpovídající směsi potřebných frakcí dle originálního kamene. Umělý kámen musí být probarvený ve hmotě světlostálými pigmenty (Bayferrox). Míra doplnění bude zajišťovat dílo a zároveň respektovat přirozené morfologické změny na povrchu. Kovový atribut svatozáře bude revidován v upevnění, povrch kovu bude konzervován očištěním, mechanickým sejmutím korozivních produktů, základovými a povrchovými nátěry a pozlacením povrchu ve dvou vrstvách plátkovým zlatem na olejový podklad. Navrhuji v případě koroze nahradit čep svatozáře vysazením čepu z nerezové oceli. Celek díla bude prezentován v barevném řešení dochované polychromie za přiznání stáří díla a dílčí míry poškození povrchových barevných vrstev tak, aby byla zachována „patina stáří“ památky. Prezentovaná barevná vrstva bude lokálně pro podpoření ve výsledném celkovém vyznění díla doplněna napodobivou lazurní barevnou retuší na bázi pojiva akrylové disperze a světlostálých pigmentů (retušovací barvy Lascaux, pigmenty Kremmer, Primal). Možnosti retuše monochromního nátěru soklové architektury budou upřesněny v průběhu restaurování. V závěru restaurátorských prací doporučuji preventivní ošetření kamene biocidním prostředkem proti biologickému napadení SanatopAlga Aqua Bárta). Vzhledem k umístění díla, kvalitě originálního materiálu a míře plastické retuše doporučuji ošetření sochy hydrofobním prostředkem s fungicidní úpravou (Funcosil SNL Geruchsneutral-Remmers). Potřebu a míru hydrofobizace soklové architektury je nezbytné konzultovat v průběhu restaurování. Předpokládám vhodnost u horizontální plochy hlavice. [...] Postup restaurování včetně použitých technologií a materiálů Demontáž Socha světky byla demontována z podstavce a odvezena do ateliéru. V podstavci byl otvor po čepu, ale socha nebyla čepována. V podstavci otvor není vysekán. Průzkum Na soše byly provedeny zkoušky čištění a tmelení. Byly odebrány vzorky dochovaných povrchových úprav z povrchu sochy. Dochované barevné úpravy byly prozkoumány sondáží.
--	---

	Byly odebrány 4 vzorky pro laboratorní stratigrafii a stanovení pojiva. Všechny nalezené fragmenty barev jsou na olejové bázi. Dle průzkumu lze odhadovat vývoj barevnosti: 0 Nejstarší vrstva šedá - podklad na kameni 1 Polychromní vrstva (min. jedna vrstva) 2-4 Monochromní vrstva (minimálně dvě vrstvy bílá>okrová>šedá) 5-11 Min. 6-7 vrstev polychromních po roce 1850 12 Nejmladší dochovaná polychromie: Bílá rocheta, černá klerika, červená plinta (asi shodně s almucí), zlacený Kristus, palmeta a krajky rochet, inkarnát růžová. [...] Konsolidace Socha byla zpevněna impregnací pískovce opakovanými nátěry pod zábalen (Steinfestiger KSE300 Remmers). Čištění Kámen byl čištěn regulovanou tlakovou vodou, Jarem a vodným roztokem peroxidu. Druhotná vyzdívka vrcholu kříže byla sejmuta, včetně vnitřního drátování. Konsolidace polychromie Dochované fragmenty povrchových úprav byly zpevněny injektáží organokřemičitého roztoku a v případě otevřených trhlin injektovány vápenným konsolidantem. (Steinfestiger KSE300 Remmers, Vapo injekt Aqua Bárta). Plastická retuš a doplnění Chybějící vrchní rameno kříže bylo doplněno kamennou plombou z druhotně použitého pískovce (manětínské provenience). Plomba byla osazena na čep z nerezové oceli a polyesterové lepidlo (MS76 Akemi). Chybějící a poškozené partie modelace na soše byly dotmeleny minerální směsí umělého kamene na bázi hydraulického vápna s plnivem křemičitých písků, probarvené pigmenty (Bayferrox). Barevná retuš Dle konzultace možností při KD byla dochovaná barevnost sochy ponechána a doplněna napodobivou lokální retuší v místech plastických doplňků. Barevná retuš byla provedena akrylovými disperzními barvami (Lascaux Studio). Restaurování atributu svatozáře Kovový atribut byl opískován, zohýbané hvězdy byly srovnány. Povrch byl ošetřen odrezovačem s taninem a základovými nátěry olejového suříku. Na podklad alkydové žluti byl atribut pozlacen plátkovým ryzím zlatem ve dvou vrstvách. Atribut byl osazen zpět do původních otvorů na hydraulické vápno. Osazení sochy Socha byla osazena na podstavec zpět na nový čep z nerezové oceli. Do podstavce byl vyvrtán nový otvor. Spáry byly slepeny hydraulickým vápnem a zatmeleny směsí vápenného tmelu. Povrch kamene byl ošetřen nástřikem preventivního biocidního roztoku. Rekonstrukce chybějícího kovového závěsu a lampy Po konzultaci se zástupci vlastníka a SPP byla navržena rekonstrukce kované lampy včetně závěsu. Závěs byl rekonstruován dle fotografie z roku 1968.
--	---

	Lampa byla navržena analogicky k regionálnímu řešení prvku. Kovaná lampa byla osazena na hydraulické vápno do původního otvoru a povrchově byla ošetřena zinkováním a alkydovou grafitovou černí. Doporučený režim památky Nedílnou součástí restaurování je i následná preventivní péče o dílo. Předpokládám potřebu revize povrchu díla nejpozději vždy po pěti letech, nebo dle potřeby na základě pravidelné tříleté kontroly. Po prvních třech letech doporučuji provést kontrolu tmelených partií.²⁴⁸
--	---

²⁴⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 3503.

obr.

číslo ID	41
lokalita	Zbiroh
okres	Rokycany
název	socha Panny Marie (pravděpodobně Panny Marie Bolestné), nyní socha Panny Marie Immaculaty
KP	47609/4-4204 (socha Panny Marie Immaculaty)
poloha	známá
umístění	na náměstí před kostelem sv. Mikuláše
datace	1688, 1897 (nová socha včetně podstavce na místě staré)
autorství	neznámý autor
donátor	neznámý donátor
materiál	pískovec jemnozrnný mšenský (socha Panny Marie), pískovec střednězrnný šedobílé barvy (podstavec)
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně podstavce letopočet: „1897.“ Znění nápisu na starším podstavci z roku 1688 bohužel nedochováno ani v literatuře či pramenech.
opravy a rest. zásahy	1894 oprava, 1897 nová socha včetně podstavce, 2019 restaurování MgA. Helena Jahodová
současný stav	Starší socha Panny Marie (pravděpodobně Panny Marie Bolestné) zanikla. Socha z roku 1897 v pořádku. Vhodný revizní restaurátorský zásah v roce 2024.
literatura	Literatura dosud nevěnovala této památce pozornost.
text katalogu	Na zbirožském náměstí před kostelem sv. Mikuláše stávala dříve barokní socha Panny Marie, postavená údajně roku 1688, jež byla předchůdkyní dnešní novodobé mariánské sochy. O původní soše se zmiňuje pamětní kniha města Zbiroha, a to v zápise k roku 1894, v němž se píše: „Roku 1893 byla stavěna silnice přes náměstí, po Zbiroze dolů až za most, který byl obnoven. Ze středu náměstí (z místa, přes něž vede silnice) odstraněna byla socha sv. Jana Nepomuckého. Pro jasnost se znovu zmiňujeme o jejím umístění: po několika měsících nově postavena byla vedle fary proti soše P. Marie, která přitom obrácena byla do městečka; dříve hleděla k faře. Na jaře 1894 zasázeny u každé sochy 2 lípy. Před biřmováním (5. května t. r.) natřeny nově obě sochy barvami firnisovými a částečně pozlaceny! Na sochu P. Marie zasazeny znovu zlatený meč a zář kol hlavy, což obě před léty bylo vypadlo a uschováno bylo. Ke každé soše dáno po hvězdicovité lucerně. O

	soše P. Marie, o nápisu (z r. 1688) na podstavci jejím učinil řídící učitel Frant. Karas zvláštní výkresy a sepsání pro pamětní knihu farní.“²⁴⁹ V okrašlování náměstí se ovšem pokračovalo i v dalších letech. Tak v zápise k roku 1896 čteme: „Okrašlovacímu spolku dáno svolení, aby vysázel po obou stranách náměstí lipové stromořadí od radnice ke kostelu. K uhrazení nákladu povoleno z obecní pokladny vydati 100 zl.“²⁵⁰ Téhož roku byla opravena i radnice²⁵¹ a byly provedeny opravné práce kolem kostela, o nichž v kronice čteme: „Nad kostelem ve Zbiroze byly zřízeny téhož roku 2 okrasné zahrady s ořechy v místech, kde bylo dříve smetiště a rumiště. Okola hřbitova upraven plot, směrem do náměstí vyzděn, vše v ceně 170 zl.“²⁵² Roku 1897 byl Zbiroh povýšen na město, což bylo oslaveno dne 3. října slavnostním průvodem a ohňostrojem, vypalovaným na náměstí před kostelem.²⁵³ O tom, kdy byla barokní mariánská socha ve Zbiroze odstraněna a nahrazena sochou novou, však nemáme zatím žádných zpráv.
--	---

²⁴⁹ SOKA Rokycany, MěNV Zbiroh, inv. č. 187 (Pamětní kniha města Zbiroha I. 1842-1967), s. 170-171.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 175.

²⁵¹ Tamtéž, s. 176.

²⁵² Tamtéž, s. 177.

²⁵³ Tamtéž, s. 178, 147.

obr.

Podoba současné sochy Panny Marie Immaculaty z roku 1897.

číslo ID	42
lokalita	Zvíkovec
okres	Rokycany
název	socha sv. Františka Xaverského
KP	16552/4-2641
poloha	známá
umístění	v jižní části návsi
datace	1733
autorství	neznámý autor
donátor	František Neschlinger (Neslingar) ze Selchengrabenu?
materiál	pískovec střednězrný okrové barvy
nápisy, signatury atd.	Na čelní stěně střední části podstavce se nalézá v kartuši votivní nápis s chronogramem (1733): „S. // FRANCISCUs // XAVERIUs // INDORUAM [!] // APOST. // A[Z]G. // 1[73]3“ Svatý František Xaverský, apoštol Indů, AZG 1733.
opravy a rest. zásahy	1854 oprava malíř Jiří (Georg) Ringelhahn z Domažlic, 2004 restaurování ak. soch. Jiří Fiala a ak. soch. Marcel Hron
současný stav	V brzké době nutný restaurátorský zásah.
literatura	Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 175; Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 283; Zdeněk WIRTH a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1957, s. 897; D. LÍBAL – M. HEROUTOVÁ, Pasportisace okresů Západočeského kraje. Okres Rokycany, Praha 1980, strojopis, s. 165; Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech 4, Praha 1982, s. 381; Z letopisů Zvíkovce okres Rokycany, Rokycany 1997, s. 28.
text katalogu	Podle letopočtu nacházejícího se na samotné památce byla zbírožská socha sv. Františka Xaverského postavena v roce 1733. V rukopisné kronice Zvíkovce, psané za první republiky, se o soše a o její starší opravě píše: „Na návsi při straně polední stojí mistrně provedená kamenná socha sv.

	Františka Xaverského na úhledném vysokém podstavci. Dodnes lze čísti na podstavci nápis latinský: Sanctus Franciscus, Indorum Apostolus AZC. 1733. Kdo dal tuto sochu postavit, není známo. R. 1854 dne 1854 [!] dne 18. května byla tato socha opravena od jistého malíře z Plzně. Výlohy na opravu 19 zl. sebrali mezi sebou zdejší hospodáři. Téhož roku dne 25. dubna zasadili u této sochy dva mladíci Zvíkovští dva ořechy na památku sňatku J. V. císaře Frant. Josefa I. s Alžbětou, princeznou bavorskou.²⁵⁴ Můžeme se domnívat, že malířem, který v květnu 1854 zvíkovskou sochu sv. Františka Xaverského opravil, byl Jiří Ringelhahn, „malíř neb kunštýř z Domažlic“, který téhož roku opravil také tři sochy v Podmoklech (patřících do zvíkovské farnosti), do nichž dorazil právě v měsíci květnu, a to ze Zvíkovce,²⁵⁵ zřejmě tedy poté, co dokončil svoji práci ve Zvíkovci. Skutečnost, že ve zvíkovské kronice je označován jako malíř z Plzně, by tu neměla být překážkou. Do literatury zvíkovskou sochu uvedl Antonín Podlaha, jenž o ní roku 1900 stručně napsal: „Socha sv. Františka Xav. na návsi; dobrá práce barokní (viz obr. 276).“²⁵⁶ Obdobně, tentokrát i s uvedením doby vzniku, Podlaha psal i v další své publikaci z roku 1910: „Na návsi stojí pěkná barokní kamenná socha sv. Františka Xav. z roku 1733.“²⁵⁷ V nedatovaném evidenčním listu nemovité kulturní památky, pocházejícím z doby kolem roku 1970, o stavu sochy čteme: „Spodní podstavec nevhodně vyspraven cementem.“²⁵⁸ Roku 2004 sochu restaurovali Mgr. Marcel Hron, akademický sochař a restaurátor, spolu s Mgr. Jiřím Fialou, akademickým sochařem a restaurátorem, kteří ve své restaurátorské zprávě popsali svůj zákrok takto: „Popis památky Socha sv. Františka se skládá ze sochařské a architektonické podstavcové části s nápisovou katuší. Kamenný materiál (architektura sloupu – hrubozrnná arkóza, socha – střednězrnný pískovec) je povrchově značně degradován, dochází k úbytku pojiva a tím ke ztrátě soudržnosti. Na povrchu kamene byly zaznamenány fragmenty historické polychromie barevné adjustace. Statue je staticky závažným způsobem narušována kořenovým systémem blízkého stromu, kdy dochází k jejímu vychylování z osy a bezprostředně hrozí její zřícení. [...] Návrh koncepce restaurátorských prací Cíl prací Cílem je zabránit provedením nutných restaurátorských a konzervačních prací nevratné devastaci díla v souvislosti s narušením statiky při zachování
--	--

²⁵⁴ SOKA Rokycany, AO Zvíkovec, inv. č. 2 (Z letopisů Zvíkovce, 1918-1938), s. 40. Totéž v edici této kroniky: Z letopisů Zvíkovce okres Rokycany, Rokycany 1997, s. 28.

²⁵⁵ SOKA Rokycany, AO Podmokly, inv. č. 1 (Kronika obce 1847-1939), s. 9.

²⁵⁶ Antonín PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v království Českém 9. Politický okres Rokycanský, Praha 1900, s. 175.

²⁵⁷ Antonín PODLAHA, Posvátná místa království Českého I. Arcidiecése Pražská IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský, Praha 1910, s. 283.

²⁵⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, evidenční list nemovité kulturní památky, s. d.

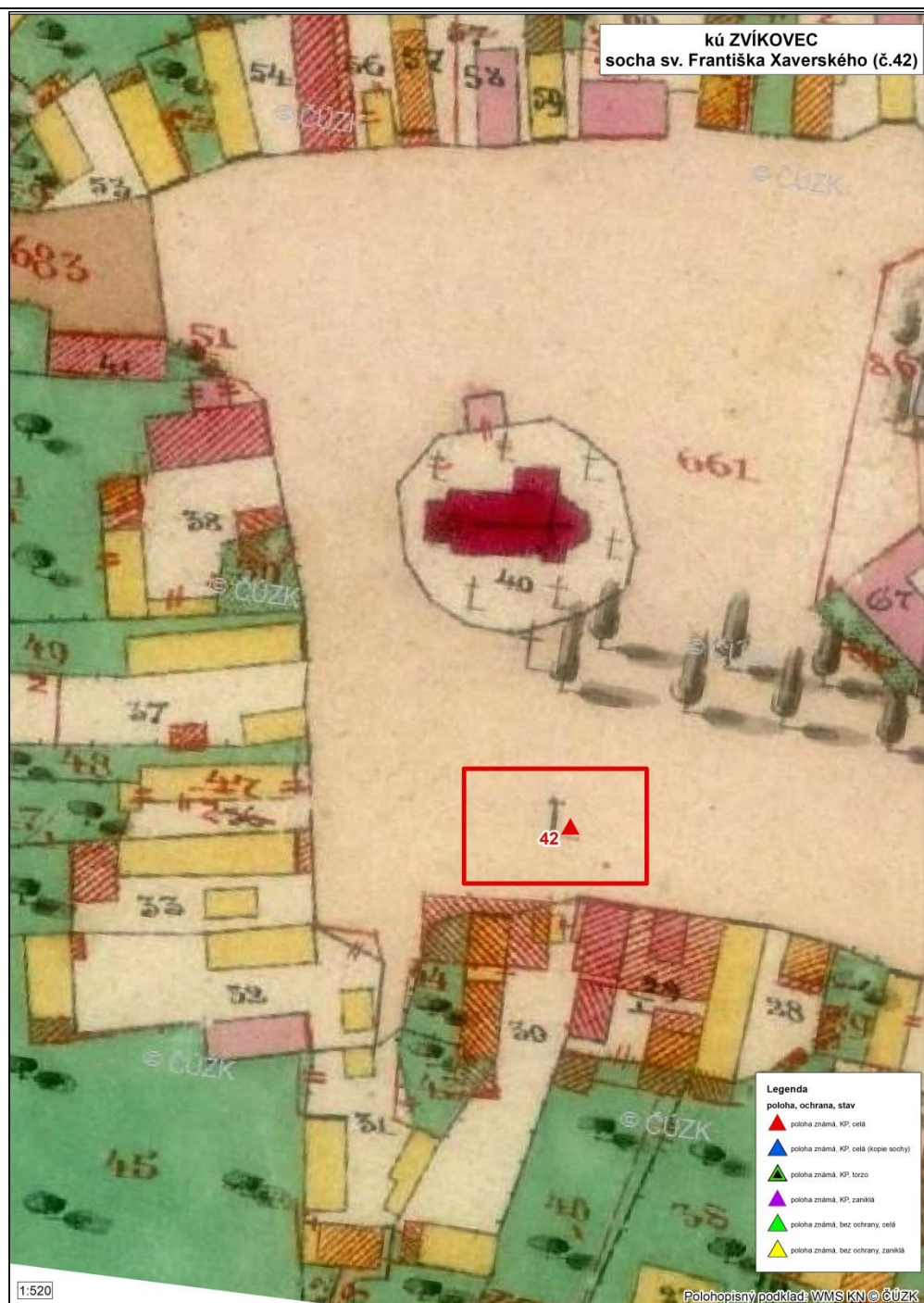
	jeho památkových hodnot. Nově vyřešit založení podstavcové architektonické části a jeho návaznost na kořenové systémy dřevin rostoucích v bezprostřední blízkosti tak, aby nedošlo k opětovnému vychylování kamenných prvků ze své osy. Provést očištění a celkovou konsolidaci kamenného materiálu, odstranit a nahradit dnes již nefunkční druhotné doplňky a provést lokální barevnou retuš nově provedených tmelů. Provést rekonstrukci chybějících atributů. Restaurátorská dokumentace bude obsahovat doporučený režim údržby památky. [...] Specifikace materiálů vhodných pro realizaci díla Vyjma klasických stavebních materiálů a minerálních pojiv bude nutné použít i specializované materiály používané v restaurátorské praxi. Pro čištění kamene bude lokálně použit čistící gel na bázi amoniakového roztoku, peroxidu vodíku a neionogenních tenzidů. Odstranění biologických nárůstů bude provedeno vhodnými biocidními prostředky (Porosan). Zpevnění kamene bude provedeno organokřemičitými konsolidanty (IFest OH, Funcosil 300). Pro injektáž budou použity nízkomolekulární epoxidové pryskyřice. Nové plastické prvky budou prováděny minerálním tmelem na bázi bílého cementu za přídavku styrenakrylátové disperze a příslušných drtí písků, dobarvované ve hmotě světle stálými železitými pigmenty Bayferrox. Barevné retuše budou provedeny světle stálými železitými pigmenty pojenými 2% roztokem Paraloidu B 72 (případně Primal). Závěrečná konzervační úprava bude provedena hydrofobním nátěrem organokřemičitého prostředku (IW 290). [...] Popis postupu prací Před zahájením prací byla provedena podrobná fotodokumentace stavu před restaurováním a doplňující restaurátorský průzkum zaměřený na zjištění fragmentů historických barevných adjustací. Byla provedena grafická dokumentace poškození. Dále byl proveden transfer celé statue do atelieru restaurátora. Nově byl proveden betonový základ. Kamenný materiál byl lokálně prekonsolidován prostředkem Funcosil 300 (Remmers), očištěn pomocí tlakové vodní páry (Kranzle Therm 870, 1400 C). Dále byla provedena biosanace pomocí prostředku Porosan (Aqua, Praha – ředění 1:5). Krusty byly zeslabovány mikrotryskáním jemného abraziva (mletý vápenec, Sandmaster FG 93 Restauro). Kamenný materiál byl následně celkově konsolidován pomocí prostředku Funcosil 300 (Remmers), injektáž trhlin – Funcosil 530 (Remmers). Chybějící části – prsty rukou a části drapérie a architektury byly plasticky doplněny pomocí umělého kamene na bázi bílého cementu modifikovaného akrylátovou disperzí Sokrat 2802 A probarvovaného ve hmotě železitými pigmenty Bayferrox. Obdobným tmelem byly provedeny lokální plastické retuše drobných
--	--

	defektů. Následně byl proveden zpětný transfer na nově provedený betonový základ. Spárování bylo provedeno pomocí malty pojené hydraulickým vápnem SPHK (Schwenk). Preventivní biocidní ošetření bylo provedeno prostředkem Porosan (Aqua, ředění 1:7). Lokálně byla provedena barevná retuš nově provedených vysprávek a spár (Primal, pigmenty). Nápis byl velmi jemně barevně zvýrazněn. Atributy byly nově provedeny dle dochovaných fragmentů a ikonografie a osazeny. Na závěr byla provedena hydrofobizace prostředkem IW 290 (Imesta).“²⁵⁹
--	---

²⁵⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, restaurátorská zpráva inv. č. 1738.

obr.

Zachycení sochy světce na Indikační skice Stablního katastru.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY:

Národní archiv:

Státní památková správa (SPS):

kart. 141

kart. 300

kart. 356

kart. 391

kart. 503

Státní oblastní archiv Plzeň:

Sbírka matrik:

sign. Mirošov 2

Státní oblastní archiv Praha:

Sbírka matrik:

sign. Beroun 6

sign. Beroun 25

Státní okresní archiv Rokycany:

Archiv města (AM) Rokycany III.:

kart. 138, inv. č. 2252

Kronika města Rokycany XXIV., 2005

Archiv obce (AO) Bušovice:

Koncept kroniky obce, 1925-1928

Pamětní kniha obce Bušovic 1920-1928, I. díl

Archiv obce (AO) Dobřív:

inv. č. 22 (Pamětní kniha obce Dobřív 1923-1928)

Archiv obce (AO) Liblín:

Z pamětí městyse Liblína z r. 1916

Liblín II. 1898-1935

Kronika 1938-1966

Archiv obce (AO) Osek:

Pamětní kniha obce Oseka u Rokycan 1922-1938

Archiv obce (AO) Podmokly:

inv. č. 1 (Kronika obce 1847-1939)

Archiv obce (AO) Volduchy:

Pamětní kniha pro obec Volduchy zal. r. 1923, I. díl, 1922-1927

Archiv obce (AO) Zvíkovec:

inv. č. 2 (Z letopisů Zvíkovce, 1918-1938)

Obecní úřad (OÚ) Mlečice:

Obecní kronika obce Mlečice II. 1919-1994

Obecní úřad (OÚ) Volduchy:

IV. kronika obce Volduchy okres Rokycany 1974-1992

Městský národní výbor (MěNV) Mirošov:

Památní kniha městyse Mirošov I. 1905-1951

Městský národní výbor (MěNV) Mýto:

inv. č. 167 (Kronika obce 1857-1969),

Městský národní výbor (MěNV) Zbiroh:

inv. č. 187 (Pamětní kniha města Zbiroha I. 1842-1967)

inv. č. 188 (Kronika obce Drahoňova Újezda a osady Chotětín od r. 1918 I., založena r. 1924)

Farní úřad (FÚ) Drahoňův Újezd:

Liber Memorabilium penes ecclesiam parochialem Drahoňaugezdensem ab Anno 1836

Farní úřad (FÚ) Mirošov:

nezpracované spisy

Farní úřad (FÚ) Mlečice:

Liber memorabilium penes Ecclesiam Bneczicensem inchoatus Anno 1836

Farní úřad (FÚ) Mýto:

Kronika fary 1836-1977

Obecní úřad Podmokly:

Restaurátorská zpráva týkající se trojice sochařských děl z Podmokel z roku 1990 (Miloslav Hájek a Jiří Švec)

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni:

Spisový archiv, lokality okr. Rokycany

Archiv restaurátorských zpráv, lokality okr. Rokycany

Evidenční listy nemovitých kulturních památek, lokality okr. Rokycany

Archiv restaurátorky Heleny Jahodové:

Restaurátorské zprávy (Liblín, Podmokly)

Restaurátorské záměry (Hřešihlavy, Mirošov, Zbiroh)

Zpráva o provedení preventivní péče (Liblín)

LITERATURA:

700 let Mýta 1296-1996, Mýto 1996.

Kateřina Adamcová, Barokní architektura a sochařství, in: Jakub Bachtík, Richard Biegel, Petr Macek (edd.), *Barokní architektura v Čechách*, Praha Univerzita Karlova 2015, s. 613-636.

Kateřina Adamcová - Zdenka Gläserová Lebedová – Viktor Kovařík – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji*, Praha 2015.

Barok v Čechách. Výběr architektury, plastiky, malby a uměleckých řemesel 17. a 18. století, Praha 1973.

Terezie Bednářová – Viktor Kovařík, Řezbářská a sochařská tvorba v západních Čechách, in: Andrea Steckerová – Štěpán Vácha (edd.): *Vznešenost & zbožnost. Barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*, Praha 2015, s. 158-235.

Miloslav Bělohlávek, Barok a Plzeň, in: *Sborník doc. dr. P. Preissovi, DrSc. k 60. narozeninám*, Praha 1986, s. 1-10.

Oldřich Jakub Blažíček, *Pražská plastika raného rokoka*, Praha 1946.

Oldřich Jakub Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách*, Praha 1958.

Oldřich Jakub Blažíček, Západočeská baroková plastika. Stručný nástin regionálního vývoje, in: Miloslav Bělohlávek – Zdeněk Wirth (edd.), *Minulostí Plzně a Plzeňska I. Ladislavu Lábkovi k sedmdesátým pátým narozeninám*, Plzeň 1958, s. 106-116.

Oldřich Jakub Blažíček, *Umění baroku v Čechách*, Praha 1971.

Oldřich Jakub Blažíček, *Ferdinand Brokof*, Praha 1976. (II. vydání Praha 1986.)

Oldřich Jakub Blažíček, Italienische Impulse und Reflexe in der Böhmischen Barockskulptur, in: Konstanty Kalinowski, *Barockskulptur in Mittel- und Osteuropa*, Poznań, 1981, s. 103-124.

Oldřich Jakub Blažíček, Podoby a proměny barokové plastiky v Čechách, in.: *Výtvarná kultura*, I, 1982, č. 3, s. 13-21.

Oldřich Jakub Blažíček, *Matyáš Bernard Braun (1684 – 1738). Výběr řezb. K 300. výročí umělcova narození* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1984.

Oldřich Jakub Blažíček, Böhmen und Italien im Barockzeitalter, in: *Orient oder Okzident im Spiegel der Kunst. Festschrift H. G. Franz zum 70. Geburtstag*, Graz 1986.

Oldřich Jakub Blažíček, Braun a jeho místo v plastice českého baroku, in: *Matyáš Bernard Braun 1684-1738. Studie a materiály 4*, Národní galerie v Praze 1988, s. 17-27.

Oldřich Jakub Blažíček, Barokní sochařství 17. století v Čechách, in: *Dějiny Českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 293-314.

Oldřich Jakub Blažíček, Sochařství vrcholného baroka v Čechách, in: *Dějiny Českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989, s. 481-509.

Oldřich Jakub Blažíček, Sochařství pozdního baroka, rokoka a klasicismu v Čechách, in: *Dějiny Českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989, s. 711-740.

Oldřich Jakub Blažíček, Modelová praxe v české barokové plastice, in: *Barokní umění a jeho význam v české kultuře. Sborník symposia, které pořádala Národní galerie v Praze k připomenutí osobnosti a díla Oldřicha Jakuba Blažíčka ve dnech 11. a 12. prosince 1986*, Praha 1991, s. 14-20.

Oldřich Jakub Blažíček, Bildhauerwerkstatt des Böhmischen Barocks, in: Konstanty Kalinowsky (ed.), *Studien zur Werkstattpraxis der Barockskulptur im 17. und 18. Jahrhundert*, Poznań 1992, s. 17.

Ladislav Brabec, *Mirošov. Historie a popis mirošovské farnosti*, s. l., s. d. (po 1945).

Dagmar Braunová, *Gotická, renesanční a barokní plastika ze sbírek Západočeského muzea v Plzni*, Plzeň 1994.

Dagmar Braunová, *Užitě umění ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni. Díl II. 16.-18. století. Renesance, baroko*, Plzeň 1999.

Irena Bukačová, *Barokní plastika severního Plzeňska* (disertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK Praha, Praha 1984.

Věra Černá, *Rokycany*, Praha 1946.

Johann Gottfried Dlabacz, *Allgemeines Künstler-lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*. Teil I.–III. Prag 1815.

Antonín Drachovský, *Bnečice*. Tábor 1887.

Karel Drhovský – Zdeněk Knoflíček, *Státní zámek Křimice. Zámecký park*, Plzeň 1981.

Franz Lothar Ehemant, *Kunstsachen. Etwas zur Kunstgeschichte Böhmen*, in: Joseph Dobrowsky: *Böhmische Literatur auf das Jahr 1779*. I. Band. III. Stuck. Prag 1779, s. 205-235.

František Frýda – Jana Potužáková – Ludislava Tomková, *Deset století. Tisíc let českého umění ve sbírce Západočeské galerie a Západočeského muzea v Plzni*, Plzeň 2000.

Basil Franz Grassl, *Die St. Annakirche in Pilsen, ihre Geschichte und Beschreibung*, Pilsen 1935.

Miroslav Herold, *Klatovský kostel neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773)*, in: *Barokní jezuitské Klatovy. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.-29. dubna 2007*, Klatovy 2007, s. 111-160.

Tomáš Hladík, *Sochařství baroka v Čechách*, in.: *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 132-175.

Tomáš Hladík, *Dvě nová díla Lazara Widmanna v českých sbírkách*, in: *Album Amicorum. Sborník ku poctě prof. Mojžíra Horyny*, Praha 2005, s. 195-206.

Tomáš Hladík, *Zápas Herkula s obrem Anteem. Nově zjištěné dílo Lazara Widmanna ze zámku ve Vinoři*, *Zprávy památkové péče* LXV, 2005, s. 48-57.

Tomáš Hladík, in: *Umění manýrismu a baroka. Průvodce stálou expozicí Sbírký starého umění v expozici Národní galerie v Praze v klášteře sv. Jiří*, Národní galerie v Praze 2005.

Mojmír Horyna – Otakar Mácha, *Stavebně historický průzkum zámku Křimice*, Praha SÚRPMO 1976.

Mojmír Horyna, *Barokní plastika v Manětíně. Ideové, umělecké a urbanistické hodnoty sochařského souboru. Uměleckohistorická analýza*, Praha 1997 [nepublikovaný rkp.]

Petr Hrubý – Eva Altová – Antonín Kadlec, *Metodika dokumentace drobných památek*, Ústí nad Labem 2015.

Martin Hruška, *Kniha pamětní královského krajského města Plzně od roku 775-1870*, Plzeň 1883.

Kristýna Jirmusová, *Josef Herscher. Tajemství příchodu a působení v Čechách doby barokní* (diplomní práce) Katolická teologická fakulta UK Praha, Praha 2008.

Jaroslav Kamper – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese stříbrském*, Praha 1908.

Tomáš Karel, Kostel sv. Jakuba Většího v Drahoňově Újezdě, in: *Plzeňsko. Sborník Spolku za starou Plzeň II*, Plzeň 2002.

Jaromír Kovář, Několik příspěvků k dějinám plzeňského baroku, in: Miloslav Bělohlávek (ed.): *Minulostí Plzně a Plzeňska III.*, Plzeň, 1960, s. 103-120.

Jaromír Kovář, Barok a Plzeň, in: Miloslav Bělohlávek et al.: *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*, Plzeň 1965, s. 281-291.

Dagmar Kovářová, *Řezbářské dílo Lazara Widmanna* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK Praha, Praha 1967.

Viktor Kovařík, *Sochař Lazar Widemann a jeho dílo* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK Praha, Praha 2004.

Viktor Kovařík, *Sochař Lazar Widemann (1697 – 1769) a jeho dílo v západních Čechách*, Plzeň 2006.

Viktor Kovařík – Pavel Zahradník, Sloup s kaplicí a sochou Krista po Bičování a sloup se sochou Panny Marie (Madony) Svatohorské – dvě pozapomenuté plzeňské barokní památky a jejich osudy, in: *Památky západních Čech III*, 2013, s. 84-96.

Viktor Kovařík – Pavel Zahradník, Mariánský sloup na náměstí Republiky v Plzni. Ke vzniku a opravám památky ve světle archivních pramenů, in: *Památky západních Čech IV*, 2014, s. 69-84.

Viktor Kovařík – Pavel Zahradník, Mariánský sloup na Masarykově náměstí ve Stříbře. Nové poznatky k jeho historii, předchozím opravám a dokončené obnově, in: *Památky západních Čech V*, 2015, s. 101-114.

Viktor Kovařík, Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého [na Hadačce], Vlastivědný sborník. Čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska XXIX, 2019, č. 4, s. 19-25.

Ivo Kořán, Braunovy české počátky, *Umění XLV*, 1997, s. 59-71.

Ivo Kořán, Braunovo bozzeto sv. Luitgardy, *Umění XLVI*, 1998, s. 219-223.

Ivo Kořán, *Braunové*, Praha 1999.

Jakub Krček, *Rušení klášterů na Plzeňsku. Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, Plzeň 2013.

Luděk Krčmář, Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti v Rokycanech, in: Marta Ulrychová – Roman Mouček (ed.), *Sborník konference Genius loci Rokycany 2016*, Rokycany 4.-5. 10. 2016, Rokycany s. d.

Radka Křížová Červená, *Bušovice. Pohled do historie obce*, Bušovice 2015.

Bohuslav Kümpel – František Ludvík – František Teplý et al., *Církevní umění na Chodsku*, Domažlice 1939

Kunst des Barock in Böhmen, Essen 1977.

Martin Lang, Kamenní svatí v Mirošově a okolí a jejich původ, in: *Podbrdsko 19*, 2012, s. 101-102.

Martin Lang, *Velká kniha o městě Mirošově. 650 let od první písemné zmínky*, Mirošov 2016.

Ladislav Lábek, *Křimice*, Plzeň 1913.

Ladislav Lábek, *Od „Spravedlnosti“ ke kostelu sv. Jiří pod Pecihrádkem*, Plzeň 1926.

Ladislav Lábek, *Potulky po Plzni staré i nové. Díl I.*, Plzeň 1930.

Ladislav Lábek: *Potulky po Plzni staré i nové. Díl II.*, Plzeň 1931.

Dobroslav Líbal – Milada Heroutová, *Pasportizace okresů Západočeského kraje. Pasport okresu Rokycany*, Praha 1980, strojopis.

Lumiere et tenebres. Art et civilisation du baroque en Boheme, Paris 2002.

Daniela Lunger Štěrbová, „Květ přítomný dlouho přetrvá a po věky bude žít, in: Jan Kilián, *Dějiny města Radnic do roku 1850*, České Budějovice 2021.

Tomáš Makaj, Toulky po strašických památkách – Socha sv. Jana Nepomuckého, *Barňák. Strašický měsíčník XV*, 2007, duben.

Tomáš Makaj, Zpráva o obnově sochy sv. Jana Nepomuckého, *Barňák. Strašický měsíčník* XV, 2007, srpen.

Tomáš Makaj, *Památky obce Strašice*, Strašice 2014.

Martina Matušková, *Město Manětín a jeho části*, Manětín 2012.

Věra Nejedlá, Příspěvek k dílu Jana Brokofa. Památce profesora Antonína Matějčka, *Umění* XII, 1964, s. 1-28.

Jaromír Neumann, *Český barok*, Praha 1974.

Jaromír Neumann, Matyáš Bernard Braun a Petr Brandl, *Umění* XLVI, 1998, s. 109-128.

Martin Pavlíček, K dílu Matyáše Bernarda Brauna, in: *Umění* XLVII, 1999, s. 195-202.

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého. [...] Díl II.*, Praha 1908.

Antonín Podlaha, Popisy kláštera a kostelů v Plasech v rukopise z r. 1744, *Památky archaeologické* XXIII., 1908-1909, 223-232 (s. 227).

Antonín Podlaha, Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách, *Památky archaeologické* XXIII., 1908-1909, s. 67-72.

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého. Arcidiecéze Pražská. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský. Díl III.*, Praha 1909.

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého. Arcidiecéze Pražská. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský. Díl IV.*, Praha 1910.

Antonín Podlaha, *Soupis památek historických a uměleckých. Díl IX. Politický okres Rokycanský*, Praha 1900.

Emanuel Poche, *Matyáš Bernard Braun. Sochař českého baroka a jeho dílna*, Praha 1986.

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech A/J*, Praha, 1977.

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech K/O*, Praha 1978.

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech P/Š*, Praha 1980.

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech T/Ž*, Praha 1982.

Jana Potužáková – Jan Pražan – František Radkovský, *Čeští světci a patroni* (kat. výst.), Západočeská galerie a Biskupství plzeňské 1997.

Pražské baroko. Díl I. Katalog a texty. Praha 1938. Díl II. Katalog. Praha 1938.

Pavel Preiss, *F. J. Lux*, Praha 2000.

Zdeněk Procházka, *Příběhy vepsané do kamene aneb putování za drobnými kamennými památkami Domažlicka a Tachovska*. 2. díl, Domažlice 2009.

Petr Prokůpek, *Strašice a okolí slovem i perem*, Rokycany 1996.

Václav Ryneš, Umělci a umělečtí řemeslníci, jezuitští koadjuktoři v barokní době, *Umění VI*, 1958, s. 402-410.

Vratislav Ryšavý, Nové nálezy k sochařské výzdobě klášterního areálu v Kladrubech, *Zprávy památkové péče LX*, 2000, s. 160-166.

Vratislav Ryšavý, K barokním umělcům v Kašperských Horách, in: *Vlastivědný sborník muzea Šumavy VI.*, 2001, s. 59 -62.

Vratislav Ryšavý, Další bavorský sochař v jezuitském kostele?, in: *Sborník prací z historie a dějin umění 2*. Klatovy, Klatovy 2003, s. 187-189.

Vratislav Ryšavý, Ostrov u Stříbra – stavba, zařizování a výzdoba filiální kaple sv. Václava a Vojtěcha, in: *Zprávy památkové péče LXXII.*, 2012, č. 2, s. 118, 119-120

Jaroslaus Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen*. Band IX., Prag und Wien 1788.

Jaroslav Sklenář - Václav Šafr, *Liblín a okolí*, Čistá 2014.

Zdeňka Skořepová, *O sochařském díle rodiny Platzerů. Příspěvek k dějinám středoevropského sochařství*, Praha 1957.

Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost v 17. a 18. století, Praha 2001.

Lubomír Slavíček, „Sobě, umění, přátelům“ *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939*, Brno 2007.

Lubomír Slavíček, *České barokní umění. Vybraná díla ze sbírek v ČSR. K 10. výročí otevření Jiřského kláštera*. Katalog, Praha 1986.

Lubomír Slavíček, Pražský „Cicerone“ Jan Quirit Jahn, in: *Album Amicorum. Sborník ku poctě prof. Mojmíra Horyny*, Praha 2005, s. 26-37.

Johann Gottfried Sommer, *Das Königreich Böhmen*. Band VI., Prag 1838.

Jiří Světlík, *Dobřív 675 let. Historický místopis*, Dobřív 2000.

Terezie Šiková, Sochařství, in: Marie Malivánková Wasková – Jaroslav Douša (edd.), *Dějiny města Plzně 1. Do roku 1788*, 2014, s. 641-648.

Karel Šmrha, Socha sv. Vincence Ferrerského v Křimicích u Plzně, *Umění VII*, 1959, s. 63-66.

Antonín Šorm – Antonín Krajča, *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*, Praha 1939.

Václav Starý, Jindřich Weber. Život a dílo, in: *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy VII.*, 2002, s. 207-217.

Jana Tischerová, *František Ignác Weiss. Sochař českého pozdního baroka 1690-1765*, Praha 2007.

Jana Tischerová, *Matěj Václav Jäckel. Sochař českého baroka 1655 – 1738*, Praha 2013.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*. Díl I. Praha 1950. Díl II., Praha 1950.

Prokop Toman – Prokop Hugo Toman: *Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců*, Praha 1955.

Josef Tomášek, *Liblín. Popis Liblína s náčrtkem dějepisným*, Rokycany 1934.

Gertrud Träger, *Kreis Luditz. Eine Topographie*, Eichstätt 1993.

Marek Vajchr, *Hádanka sochy nad Hadačkou aneb podíl plaských cisterciáků na kanonizaci sv. Jana Nepomuckého*, in: *Proměny plaského kláštera (1145–2015)*. Sborník příspěvků z konference konané ve dnech 8.–9. října 2015 v Plasích, Mariánská Týnice 2015, s. 165–170.

Marek Vajchr, *Obraz prstem malovaný, Revolver Revue XXX*, 2015, č. 98, s. 153–191.

Marie Válová, *Matyáš Bernard Braun a mniši. Sochařovo dílo pro benediktiny a cisterciáky* (diplomní práce) FF Olomouc, Olomouc 2012.

Marie Válová, *Venkovské baroko. Odemčené zámky. Stopy baroka v krajině*. Bezručice 2014.

Marcela Vondráčková (ed.), *Baroko v Čechách. Průvodce stálou expozicí Národní galerie v Praze, Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Archeologického ústavu Akademie věd ČR, Praha, v.v.i ve Schwarzenberském paláci*, Národní galerie v Praze 2013.

Vojtěch Volavka, *Materiál k životopisu sochaře Františka Ignáce Platzera, Památky archeologické XXXIV.*, 1924-1925, s. 504 – 507.

Vojtěch Volavka, *O soše. Úvod do historické technologie a teorie sochařství*, 1 díl, Praha 1959.

Volduchy 700 let 1289-1989, Volduchy 1989.

Pavel Vlček – Petr Sommer – Dušan Foltýn: *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

Vít Vlnas, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 2013, (2.vyd.).

Václav Wagner, *Klatovy*, Praha 1948.

Zdeněk Wirth (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.

Z letopisů Zvíkovce okres Rokycany, Rokycany 1997.

Miloslav Jan Žán, *Padrť. Pamětní kniha obce v Brdech v Čechách*, s. l. 2001.